

PROTOKOLL

*L*andsmøtet 1955

DET NORSKE ARBEIDERPARTI

PROTOKOLL

*over forhandlingene
på det 35. ordinære landsmøte*

19.—21. MARS I OSLO

Referat ved
HENRY HARM

ARBEIDERNES AKTIETRYKKERI — OSLO 1956

Sakregister.

	Side
Taleregister	4
Sammendrag av møtene	7
Landsmøtets åpning	11
Formannens minnetale	11
Formannens åpningstale	13
Formannen presenterer gjestene	15
Gjestene hilser landsmøtet	16
Konstitueringen	20
Saklisten og arbeidsordningen	22
Møtets funksjonærer	23
Beretningen for 1953 og 1954	24
Reisefordelingen	27
Fordelingen av forslagene på redaksjonskomité I og II	27
Den politiske situasjon	28
Einar Gerhardsens innledningsforedrag	39
Ordsiftet	56
Einar Gerhardsens sluttreplikk	65
Vedtaket om den politiske situasjon	67
Innstillingen om de innkomne forslag	69
Kommunalpolitiske retningslinjer 1955—59	73
Statsråd Ulrik Olsens innledningsforedrag	77
Ordsiftet	84
Ulrik Olsens sluttreplikk	90
Vedtaket	92
Ungdoms- og idrettsarbeidet	96
Kvinnenes representasjon i kommunestyrene	96
Kontingenten	97
Trygve Brattelis innledningsforedrag	99
Ordsiftet	101
Vedtaket	103
Jordbrukspolitikken	103
Statsråd Olav Meisdalshagens innledningsforedrag	106
Ordsiftet	119
Meisdalshagens sluttreplikk	127
Vedtaket	128
Arbeiderbevegelsen og funksjonærene	129
Idar Norstrands innledningsforedrag	134
Ordsiftet	139
Idar Norstrands sluttreplikk	144
Vedtaket	144
Våre kulturoppgaver	146
Statssekretær Helge Sivertsens foredrag	146
Arbeidet fram til kommunevalget	166
Haakon Lies innledningsforedrag	166
Valgene	176
Valgkomitéens formann redegjør	177
Ordsiftet	179
De enkelte kandidater	180
Redaksjonskomitéens øvrige innstillinger	183
Avslutningen	186
Representantlista	188

Taleregister.

- Abrahamsen*, Olaf, 71, 89.
Andersen, Frank, 20, 27.
Andersen, Oskar, 86.
Aspling, Sven, 17, 186.
Bingen, Haakon, 123.
Birkeland, Peder, 140, 143.
Bjerkeli, Karl, 58.
Bjerkholt, Aase, 96.
Bjørnsen, Bjørnulf, 121.
Bratteli, Trygve, 27, 97, 99, 102, 179.
Bruøygard, Hans, 126.
Bråthen, Gunnar, 177, 179, 181, 182, 193.
Christiansen, Ragnar, 24, 58, 69.
Fjeld, Kristian, 85, 122.
Gerhardsen, Einar, 11, 13, 15, 20, 22, 23, 39, 65, 186.
Grønn, Einar, 90, 165.
Gunneng, Yngve, 142.
Gustavsen, Finn, 64, 92.
Guste-Pedersen, Gunnar, 70, 86.
Halvorsen, Oddvar, 59.
Hansen, H. C., 16.
Haslund, Fredrik, 139.
Haugen, Ingvald, 60, 85, 124.
Hirsti, Reidar, 88.
Hønsvald, Nils, 70, 71, 96, 97, 103, 144, 183.
Ingebrigtsen, K., 69.
Jarlen, Peder, 84.
Jensen, Jacob, 125.
Johannessen, Eugen, 64, 126, 180.
Johansen, Johan, 143.
Johansen, John, 59, 84, 92.
Johansen, Thora, 143, 182.
Josefsen, Knut, 60.
Jønsson, Magne, 182.
Karlsen, Karl, 143.
Kvam, Nils, 84.
Kvaale, Erling B., 61, 89.
Kvithyll, Arnfinn, 124.
Kyrkjebø, Gunnar, 87.
Lange, Halvard, 56.
Larsen, Gunnar Alf, 143.
Larssen, Olav, 67, 69, 73, 92, 95, 128.
Larsson, Tynne Leivo, 17.
Lie, Haakon, 97, 166.
Lislerud, Johs., 120.
Lodden, Ebba, 90, 97.
Meisdalshagen, Olav, 106, 127.
Michelsen, Thv. Ø., 56.
Moe, Finn, 60.
Munkebye, Margith, 182.
Myran, Olav, 126.
Møller, Joachim Chr., 26, 88.
Mørk, Edvard, 123.
Nielsen, Gunnar, 89.
Nomeland, Tarald, 119.
Nordahl, Konrad, 18.
Nordli, Oddvar, 86.
Norstrand, Idar, 134, 144.
Offerdahl, Hans, 85.
Olafson, Gunnar, 121.
Olsen, Ulrik, 77, 90.
Ording, Aake, 141.
Pettersen, Eugen, 26, 141, 179.
Reisnes, P. C., 88.
Romundset, Harald, 123.
Rønnestad, Rutner, 27.
Sivertsen, Helge, 146.
Skaug, Karsten, 142.
Skjölås, Bernt, 88, 124.
Skåum, Alf, 102, 119.
Steen, Reulf, 121.
Støen, Jarl, 120.
Sundrønning, Hans, 102, 180.
Svendsen, Hartvig, 183.
Sæmundsson, Helgi, 17.
Tjønnås, Hans, 122.
Thorsen, Thor, 125.
Thoresen, Erling, 92, 143.
Treholt, Torstein, 127.
Ullevik, Johs., 71, 182.
Vik, Arnfinn, 25.
Vik, Nils, 126.
Vraa, Jon, 102.
Wigaard, Hålfdan, 90, 127.
Wikre, O. M., 87.
Wold, Henry, 102.
Wormdahl, Andr., 26, 101, 180, 183.
Waag, H. A., 88.
Øksnes, Oskar, 120.
Øyan, Bendik, 69.
Aarvelta, Sebjørn, 127.
Asen, Svern, 61.

INNLEDNING

Behandlingen av sakene blir referert i sammenheng, og vi gjengir redaksjonskomitéens innstillinger og vedtakene i umiddelbar tilknytning til ordskiftene.

Forat en likevel skal kunne følge gangen i landsmøtets forhandlinger og for å kunne få med opplysninger som kom fram utenom dagsordenen, bringer vi foran protokollen et sammentrengt referat av møtene.

Referenten.

SAMMENDRAG AV MØTENE

LANDSMØTETS ÅPNING, torsdag 19. mai kl. 11.

Møtet ble åpnet med at Sentrum Framlag framførte «Vår arbeidsdag», arrangert og iscenesatt av Per Sogstad, med musikkledsagelse av Bjarne Amdahls orkester. Formannen, *Einar Gerhardsen*, holdt minnetale mens forsamlingen reiste seg. Deretter holdt han åpnings-talen og erklærte landsmøtet for åpnet. Gjestene holdt sine hilsningstaler. Fullmaktene for 300 representanter var sendt inn, og ved landsmøtets åpning møtte i alt 297 representanter. Saklisten og arbeidsordningen ble vedtatt i samsvar med innstillingen. Konstitueringen ble foretatt med valg av ordstyrere, sekretærer og komitéer. Møtet ble avsluttet kl. 12.30 med «Seiren følger våre faner».

ETTERMIDDAGSMØTET, torsdag 19. mai kl. 15.

Ordstyrere: Oscar Torp og Nils Langhelle.

Sekretærer: Magda Kleppstø og Alf Skåum.

Etter forslag av dirigenten ble det vedtatt å behandle saklistens pkt. 5, Den politiske situasjon. Spørsmålet ble innledet av parti-formannen, Einar Gerhardsen. Det ble lagt fram en uttalelse om «Atomkraften for freden». Under ordskiftet ble det lagt fram forskjellige forslag som ble oversendt Redaksjonskomité I. Forslaget om atomkraften ble enstemmig vedtatt. Etter forslag av dirigenten ble de trykte forslag til sak 4 oversendt til Redaksjonskomité II. og de trykte forslag til sak 6 og sak 7 til Redaksjonskomité I. Det ble også vedtatt at Redaksjonskomité I skulle utarbeide en uttalelse om den politiske situasjon. Ettermiddagsmøtet sluttet kl. 18.20.

FORMIDDAGSMØTET, fredag 20. mai kl. 9.

Ordstyrere: Konrad Nordahl og Thv. Ø. Michelsen.

Sekretærer: Margith Munkebye og Oddvar Dalastøl.

Protokollkomitéens innstilling om godkjenning av gårsdagens protokoll ble vedtatt uten merknader. Formannen i beretningskomi-

téen, Ragnar Christiansen, la fram en innstilling som ble vedtatt enstemmig. Rutner Rønnestad la fram revisjonsnemndas innberetning, og den ble enstemmig godkjent. Trygve Bratteli la fram en rettleiing om fordelingen av de innsendte forslagene på de to redaksjonskomitéene. Statsråd Ulrik Olsen innledet om de kommunalpolitiske retningslinjer. Det ble referert et forslag i samband med saklistens pkt. 8 fra Olaf Abrahamsen, som ble oversendt Redaksjonskomité I. Under ordskiftet etter Ulrik Olsens foredrag, ble det satt fram forslag av Oddvar Norli, Gunnar Kyrkjebø, Reidar Hirsti og Erling B. Kvaale. Samtlige forslag ble oversendt Redaksjonskomité I.

Møtet sluttet kl. 13.10.

ETTERMIDDAGSMØTET, fredag 20. mai kl. 15.15.

Ordstyrere: Nils Langhelle og Oscar Torp.

Sekretærer: Magda Kleppstø og Alf Skåum.

Et forslag fra Tysfjord Arbeiderparti om arbeidsledighetstrygden ble oversendt Redaksjonskomité I. Partiets nestformann, Trygve Bratteli, innledet om pkt. 4, kontingenten. Etter et kort ordskifte ble landsstyrets innstilling oversendt Redaksjonskomité II. Statsråd Olav Meisdalshagen innledet deretter om pkt. 7, Jordbrukspolitikken. Under ordskiftet ble det fremmet forslag av Tarald Nomeland, Alf Skåum, Johs. Liserud, Trygve Hanssen, Arnfinn Kvithyll, Jacob Jensen og Olav Myran. Samtlige forslag, med unntak av Johs. Liseruds som ble vedtatt oversendt sentralstyret, ble oversendt Redaksjonskomité I. Møtet ble avbrutt kl. 18.30.

KVELDSMØTET, fredag 20. mai kl. 20.

Ordstyrere: Konrad Nordahl og Thv. Ø. Michelsen.

Sekretærer: Margith Munkebye og Oddvar Dalastøl.

Saklistens pkt. 10, Arbeidet blant funksjonærene, ble innledet av Idar Norstrand. Frank Andersen refererte reisefordelingskomitéens innstilling. Et forslag fra landsstyret ble sammen med et forslag fra Yngve Gunneng oversendt Redaksjonskomité II. John Aae ga landsmøtet melding om at forhandlingene om eksport av Neakraften hadde ført til et positivt resultat.

Møtet sluttet kl. 22.20.

FORMIDDAGSMØTET, lørdag 21. mai kl. 9.

Ordstyrere: Oscar Torp og Nils Langhelle.

Sekretærer: Magda Kleppstø og Alf Skåum.

Innstillingen fra protokollkomitéen om godkjenning av protokollene for formiddags- og ettermiddagsmøtet 20. mai ble vedtatt. En

gikk deretter over til behandling av pkt. 12, Valg. Valgkomitéens formann, Gunnar Bråthen, la fram innstillingen. Den ble vedtatt over hele linjen, bortsett fra at Magnus Andersen ble skiftet ut med Anton Meedby som annen varamann for Nordland til landsstyret. Formannen i Redaksjonskomité I, Olav Larssen, la fram forslag til uttalelse fra landsmøtet. Dette ble enstemmig vedtatt. Olav Larssen la dessuten fram forslag om kommunalpolitiske retningslinjer, men voteringen ble utsatt, da enkelte avsnitt gikk tilbake til komitéen. Olav Larssen la så fram komitéens innstillinger om jordbrukspolitikken. De ble vedtatt mot 1 stemme. Han la videre fram et forslag om Ungdoms- og idrettsarbeidet, og det ble enstemmig vedtatt. Endelig la Olav Larssen fram innstillingene til de innsehde forslag. De ble enstemmig vedtatt. Formannen i Redaksjonskomité II, Nils Hønsvold, la fram innstillingene om «Arbeiderbevegelsen og funksjonærene» og innstillingene om de forskjellige forslag. De ble samtlige vedtatt. Statssekretær Helge Siverson innledet om pkt. 9, Våre kulturoppgaver. Foredraget ble tatt til etterretning. Olav Larssen la fram den endelige innstilling om endel av punktene i Kommunalpolitiske retningslinjer, og den ble enstemmig vedtatt.

Etter en pause på ½ time innledet sekretær Haakon Lie om Arbeidet fram til kommunevalget. Også dette foredraget ble tatt til etterretning uten debatt. Etter forslag av protokollkomitéen ble det vedtatt at sentralstyret skulle godkjenne protokollen for lørdagsmøtet. Forsamlingen sang «Seiren følger våre faner», og Einar Gerhardsen foretok avslutningen av landsmøtet. Svend Aspling, Sverige, takket på vegne av de utenlandske gjester. Etterat forsamlingen hadde sunget ett vers av «Internasjonalen» og «Ja, vi elsker» erklærte formannen DNA's 35. landsmøte for avsluttet kl. 15.10.

LANDSMØTETS ÅPNING

Det norske Arbeiderpartis 35. landsmøte tok til i Samfundshusets festsal 19. mai kl. 11.05. Sentrum Framlag, ledet av Marit Frogner Ruud og med assistanse av Bjarne Amdahls orkester, framførte «Vår arbeidsdag», arrangert og iscenesatt av Per Sogstad. Det strålende program ble mottatt med kraftig bifall.

Partiformannen, *Einar Gerhardsen*, rettet en takk til de unge jentene og guttene som hadde bidratt til å gjøre landsmøtets åpning så verdig, liksom han takket Per Sogstad som hadde æren for manuskriptet.

Formannens minnetale.

Mens forsamlingen sto, holdt *Einar Gerhardsen* denne talen:

Vi vil først minnes døde partifeller.

Carl Øien døde i desember i fjor, 78 år gammel. Som ung håndverker kom han til Oslo ved århundreskiftet og ble med en gang med i den sosialistiske ungdomsbevegelsen som nettopp var dannet. Da Norges Sosialdemokratiske Ungdomsforbund ble til i 1903, ble *Carl Øien* valt til forbundets første formann. Sin største innsats i arbeiderbevegelsen gjorde vel *Carl Øien* i de 8—10 årene da han var formann, og senere sekretær i Oslo Arbeiderparti. I denne tiden var han også medlem av partiets sentralstyre, og i en periode representerte han Arbeiderpartiet i Oslo bystyre. *Carl Øien* var en stillfarende mann, alltid trofast mot sin ungdoms idealer og alltid brennende interessert i arbeidet for å virkeliggjøre dem.

Leonard Nilsen døde i januar i år, 74 år gammel. Han var i mange år, og helt fram til sin død, medlem av Det norske Arbeiderpartis revisjonsutvalg. *Leonard Nilsen* kom med i fagbevegelsen og i partiet alt i 1907, og gjennom alle år var han en aktiv og virksom organisasjonsmann. I 30 år var han kasserer i sin fagforening og i årenes løp hadde han også mange andre tillitsverv på sin arbeids-

plass, i fagbevegelsen og i partiet. Leonard Nilsen var ingen mann av mange ord, men han var tro som gull i sitt forhold til og i sitt arbeid for fagorganisasjonen og partiet. Han var en av dem som stille og selvfølgelig gjorde sin plikt mot bevegelsen i gode og i vonde dager. Alle hans mange venner og medarbeidere vil minnes ham med takknemlighet.

Helga Nestor Nilsen døde i mars i år, nesten 90 år gammel. Med det tok et langt liv i arbeiderbevegelsens tjeneste slutt. Hun var nemlig en av de ytterst få kvinner som meldte seg inn i Den Sosialdemokratiske Forening i Oslo i de første årene etter stiftelsen. Hun var med på å forberede dannelsen av den første sosialdemokratiske kvinneforening i 1895 og hun ble dens første formann. I mer enn 60 år var hun et trofast og aktivt medlem i arbeiderbevegelsen. «En grovarbeider i partiets tjeneste» som hun engang kalte seg selv. Arbeiderkvinnen *Helga Nestor Nilsen* var gjennom hele sitt lange liv en rank og høyreist personlighet som gjorde en stor og rik innsats i norsk arbeiderbevegelse.

Statsminister *Hans Hedtoft*, formannen i vårt danske broderparti, døde plutselig i januar i år i Stockholm, der han var med i Det nordiske råds møte. *Hans Hedtoft* var en kjent og kjær gjest på Det norske Arbeiderpartis landsmøter gjennom mange år. Når jeg sier at han var en kjær gjest, så er ikke det en alminnelig talemåte. Han hadde en egen evne til i sine taler å gripe oss, til å tolke våre lengsler og håp, til å stimulere oss til innsats for vår bevegelse og dens idéer.

Hans Hedtoft ble ikke mer enn vel 50 år, men han fikk likevel utrettet mer enn de fleste i ungdomsbevegelsens, i partiets og i sitt lands tjeneste. Han var også levende interessert i alt nordisk samarbeid, og Norden har neppe hatt noen bedre venn og forkjemper enn ham. Han hadde her en egen evne til å drive sakene fram til løsning. Han hadde bl. a. sin store andel i opprettelsen av Det nordiske råd, hvis første president han var.

Hedtoft var en god venn av Norge. Til sin død var han nestformann i styret for Dansk-norsk samarbeid, og han var ofte i Norge i de forskjelligste oppdrag.

Hans Hedtoft var et overskuddsmenneske langt ut over det vanlige. Han var en av dem som ikke kunne spare sine egne krefter. Han satte dem inn til siste rest i dagers og netters arbeid. Og som den stridsmann han var, falt han på sin post.

Han ble begravet som en konge og fulgt til sitt siste hvilested av et folk i dyp sorg. Også i Norge var det sorg da vi fikk meldingen om *Hans Hedtofts* plutselige død. Vi vil minnes ham i takknemlighet, for alt det han var også for oss.

Enda mange kjente og ukjente partifeller er gått bort i de to årene siden vårt forrige landsmøte. Det er ikke mulig å nevne dem alle, men vi minnes dem i takknemlighet for den innsats de hver for seg gjorde i vårt parti, og vi lyser fred over deres minne.

Formannens åpningstale.

Einar Gerhardsen holdt deretter følgende åpningstale:

På landsstyrets vegne har jeg den glede å ønske alle som deltar i landsmøtet vel møtt.

Vi møter til landsmøtet også denne gangen under forhold som gjør det naturlig å se vår stilling i lys av den utenrikspolitiske situasjon. Den er fremdeles alvorlig og vanskelig, men akkurat i disse dagene er det likevel lyspunkter som vi har grunn til å glede oss over. Først og fremst nevner jeg da at Østerrike endelig har fått fred og at det østerrikske folket igjen kan få leve sitt eget liv som fri nasjon. Denne begivenheten gleder oss dobbelt, fordi den også må kunne ses som et uttrykk for en viss avspenning i verden. Det er en handling, et problem som er løst, og det er mer verd enn mange store ord og mer verd enn mange av de ofte endeløse konferanser og møter. Men også konferanser og møter er nødvendige og kan ha sin betydning, og derfor gleder vi oss over de møter mellom representanter for stormaktene som nå forestår. Vi ser det som en stor fordel at stormaktsrepresentantene er på talefot med hverandre, og det er vårt inderlige håp at de forestående konferansene kan løse også andre av de problemer som volder verden bekymringer. I Norge har vi ikke noe høyere ønske enn at det nå snart må kunne lykkes å legge grunnlaget til rette for varig avspenning og fred.

På hjemmefronten er det de økonomiske problemene som står i forgrunnen. Slik har det vært de fleste år etter krigen, enda om problemene delvis skifter karakter. Den økonomiske ekspansjon har fortsatt i samme raske tempo. Ser vi bort fra noe sesongmessig ledighet i visse distrikter, har vi stadig full sysselsetting, produksjonen og produktiviteten øker og det er framgang på nesten alle områder. Våre økonomiske vanskeligheter i dag kommer nærmest av at vi gjør for mye, slik at importen overstiger vår evne til å betale det som importeres. For å skape en rimelig balanse i vår utenriksøkonomi har det vært nødvendig å gå til forskjellige tiltak som også kan ha uheldige skadevirkninger. Det blir alltid en politisk belastning på et parti som må ta hovedansvaret for slike tiltak. Men et ansvarlig parti som ønsker å ha folkets tillit kan ikke vike tilbake for å gjøre det som til enhver tid er saklig riktig og nødvendig.

Partiets organisasjonsmessige stilling er sikker og god. Vi kan

ikke melde om vesentlig tallmessig framgang, men aktiviteten og den politiske interesse ser ut til å ta seg opp. Stortingsvalget 1953 ga oss ny framgang, idet vi økte vår andel av de avgitte stemmer med 1 prosent, fra 45.7 til 46.7. Enda om den nye valgordningen var langt ugunstigere for Arbeiderpartiet enn den vi hadde, så beholdt vi flertallet i Stortinget med 77 representanter, mot 73 på alle de andre partiene tilsammen. Når resultatet ble så godt, så skyldtes det ikke minst den gode innsatsen i valgkampen fra partiorganisasjoner og partikamerater over hele landet.

I landsmøteperioden har partiet først og fremst satset på en oppslutning om de agitasjonskampanjer som Kvinnesekretariatet og AUF har satt i gang. Begge kampanjer har gitt gode resultater. Det er fortsatt slik at kvinnene på mange måter er de mest stabile elementer i vårt organisasjonsliv. Det mest gledelige er imidlertid at ungdomsbevegelsen vår nå er i rask og påtakelig framgang. Partiet vil gjøre klokt i fortsatt å støtte opp under arbeidet med å øke tilslutningen fra kvinnene og fra ungdommen.

I norsk arbeiderbevegelse er vi så vant til å se den samlede arbeiderbevegelse som en enhet, at vi nærmest betrakter det som en selvfølge. Det gjelder ikke bare partiet, kvinnebevegelsen og ungdomsbevegelsen, men også fagbevegelsen og de organisasjoner og institusjoner som bygger på disse organisasjonene. Vi må aldri glemme at det er dette gode samarbeidet og enheten og samholdet i det vi kaller den samlede arbeiderbevegelse som gjør oss sterke. Den gang arbeiderbevegelsen var ung og liten, var solidaritetskravet det fundament den bygde på. Slik var det også i gjennombrudds- og kampårene, og slik må det være når vi har ansvaret for et helt folks framtid.

Ut fra ønsket om å få til en best mulig kontakt innad i partiet, vedtok landsmøtet i 1953 at vi skulle gå over til å holde landsmøte hvert annet år. Altså både i kommunevalg- og stortingsvalgår. I år står vi foran et kommunevalg, og det er da naturlig at de kommunalpolitiske retningslinjer og opplegget til kommunevalgkampen må få en bred plass på landsmøtets dagsorden. Landsstyret har dessuten ment at jordbrukspolitikken bør drøftes som egen sak. På tidligere landsmøter har flere representanter klagd over at jordbrukspolitikken ble behandlet bare som en del av det omfattende arbeidsprogrammet. Forrige landsmøte sendte over til landsstyret forslag om å sette ned en komité til å utrede sosialiseringsspørsmålet og en komité til å legge fram forslag til et kulturprogram for partiet. Begge komitéene er satt ned og er i arbeid. Innstillingen fra dem begge vil bli lagt fram på landsmøtet i 1957. Sosialiseringskomiteén har sendt partiavdelingene et opplegg som den gjerne vil at avde-

lingene skal drøfte og uttale seg om. Kulturkomitéens formann vil på dette landsmøte holde et foredrag om våre kulturoppgaver, og der gi en oversikt over de spørsmål komitéen arbeider med. Landsstyret har også satt opp til behandling den politiske situasjon for at landsmøtet kan få høve til å drøfte og si sin mening om aktuelle politiske spørsmål.

Når landsmøtet nå tar til med sine forhandlinger skal det vite at resultatet av forhandlingene vil bli imøtesett med interesse og forventninger av interesserte partimedlemmer over hele landet. Det må være maktpåliggende for oss alle å gjøre hva vi kan for at det kan bli et godt landsmøte som kan legge grunnlaget til rette for en politisk og organisasjonsmessig styrking av vårt parti.

Med disse ord erklærer jeg Det norske Arbeiderpartis 35. ordinære landsmøte for åpnet.

Formannen presenterer gjestene.

Partiformannen presenterte gjestene med disse ordene:

Vi har som vanlig innbudt endel gjester til landsmøtet, og jeg har den glede å ønske dem alle hjertelig velkommen.

Fra Socialdemokratisk Forbund i Danmark møter formannen, statsminister H. C. Hansen og folketingsmann Poul Hansen.

Ved Hans Hedtofts død i januar i år måtte H. C. Hansen ta over både formannsstillingen i partiet og statsministerstillingen. Han er dessuten fremdeles utenriksminister. H. C. Hansen pekte seg helt selvfølgelig ut til disse viktige stillinger i partiet og i landet. Gjennom sitt arbeid og sin virksomhet hadde han i høy grad gjort seg fortjent til den tillit som derved ble vist ham, og alle som kjenner H. C. Hansen, vet at både partiets ledelse og Danmarks ledelse hos ham er i gode hender. Vi ønsker H. C. Hansen helse og kraft til å bære fram det store arbeid han nå står midt oppe i, og vi takker ham fordi han tok seg tid til å gjeste vårt landsmøte.

Det finske sosialdemokrati er representert ved sosialminister Tyyne Leivo Larsson. Hun er en gammel kjenning som ofte har besøkt Norge. Vårt finske broderparti står selv umiddelbart foran sitt landsmøte, et landsmøte som er imøtesett med stor interesse både i og utenfor partiet. Også i Norge imøteser vi dette landsmøtet med interesse, og med tillit til at våre finske partifeller gjennom det vil legge grunnlaget for ny framgang for sosialdemokratiet i Finland.

Fra Arbeiderpartiet i Island møter redaktør Helgi Sæmundsson. Vi er glade for at også det islandske partiet er representert på dette landsmøtet. Island ligger langt unna og det er vanskeligere å holde

kontakt med Island enn med de andre nordiske land. Men det tilhører den nordiske familie, og skal familien være fulltallig må også Island være med.

Fra det svenske broderpartiet vårt møter partisekretær Sven Aspling og fru Ebon Andersson, som i likhet med fru Leivo Larsson også har deltatt i kvinnekongressen. Sven Aspling som står for den daglige ledelsen av det mektige sosialdemokrati, er også en kjent og aktet gjest i norsk arbeiderbevegelse.

Vi hilser alle våre utenlandske gjester hjertelig velkommen.

Vi har også den glede å se hos oss representanter for alle de norske organisasjoner som vi arbeider sammen med.

Fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon møter formannen, Konrad Nordahl, sekretæren Alf Andersen og formannen i Norsk Jern- og Metallarbeiderforbund, Josef Larsson.

Fra AUF møter sekretæren, Reidar Braathen, og nestformannen, Bjørn Sørensen, fra Framfylkingen formannen i landsrådet Werna Gerhardsen og sekretær Finn Norman. Fra Arbeidernes Opplysningsforbund formannen, Anton Andresen, og sekretær Alfred Wold, fra Arbeidernes Avholdslandslag Jonas Brunvoll og Rolf Kristiansen, og fra Kristne Arbeideres Forbund forbundsstyremedlemmene Torjus Graver og Thv. Sørensen.

Jeg ønsker også hver enkelt av våre norske gjester hjertelig velkommen og ser deres deltakelse i landsmøtet som et uttrykk for det gode og tillitsfulle samarbeid som det er mellom våre organisasjoner.

Gjestene hilser landsmøtet.

Statsminister *H. C. Hansen* hilste fra det danske sosialdemokrati. — Det er med en eiendommelig følelse jeg for første gang i egenkap av formann for det danske sosialdemokrati står her på det norske broderforbunds kongress. Jeg vil gjerne først gi uttrykk for vår taknemlighet for de smukke minneord om statsminister Hans Hedtoft. Jeg takker også for de broderlige ord som var rettet til Poul Hansen og meg. Selv om det er første gang jeg møter som formann, så er det ikke første gang jeg treffes med Einar Gerhardsen og norske partivenner. Gjennom det partimessige samarbeid og også på parlamentarisk vis har vi jo utviklet et intimt samarbeid i de senere år. Vi har jo felles problemer — ikke minst på det økonomiske planet. Det er ikke bare hyggelig å sitte med det politiske ansvaret i våre dager. Vi må ta standpunkter som ikke *kan* bli populære, fordi vi må føre en ansvarlig politikk. I Norge og Sverige er de så heldige å ha et flertall bak seg — i Sverige riktignok med en koalisasjonsregjering — men vi i Danmark må regjere med en

minoritet i ryggen, og det er ikke sjelden en vanskelig affære. Vi ville jo gjerne ha et bredere grunnlag for vår regjering. Vi ser med stor interesse på utviklingen her i Norge, og vi følger hvert valg med stor spenning. Jeg tror ikke det skulle være grunn til å nære noen engstelse for det kommende valg her i Norge. Med ønsket om en ny framgang ved det kommende valg bringer jeg en hilsen fra det danske sosialdemokrati. Lykke og framgang i den kommende tid!

Tyine Leivo Larsson hilste fra det finske sosialdemokratiske parti. Hun nevnte innledningsvis den flotte åpningen — en høytidelighet som hun ville minnes lenge. Med henblikk på den nye valgparolen «Resultatene er det som teller» pekte den finske gjesten på at dette jo er bakgrunnen og forklaringen på at Det norske Arbeiderparti har en så sterk posisjon. Det norske folket er så nøkternt, fortsatte hun, at det også fortsatt vil bedømme politikken på grunnlag av resultatene. Derfor er det ikke grunn til å tvile på at de kommende valg vil gi gode resultater. Jeg ønsker på vegne av det finske sosialdemokrati alt godt for kongressen og takker for de vennlige ord som ble rettet til meg.

Helgi Sæmundsson hilste fra Athyduflokkurinn, Island. Island Arbeiderparti har hatt besøk av gjester fra Norge. De norske partifeller følger vår virksomhet og er rede til å gi oss en støttende hånd. Det islandske Arbeiderparti har forskjellige vansker å kjempe med. Vi har to fraksjoner, og den ene av dem er kommunistinfisert og unasjonal på sin måte. På grunn av disse fraksjonskampene er vi ikke nådd så langt som dere i Skandinavia, men det er en stor trøst for oss å vite at vi har gode venner som vi kan søke råd hos. Samarbeidet mellom de nordiske arbeiderpartier er av stor betydning, særlig for den minste i brødre flokken, og nordmenn og islendinger er av samme stamme. Derfor er det også en særlig glede for meg å besøke Norge. Jeg hilser fra Det islandske Arbeiderparti og ønsker lykke til med kongressen.

Sven Aspling overbrakte en varm hilsen til kongressen og det norske broderparti fra Sveriges Socialdemokratiska Arbetareparti. Få land og få partier har mer felles interesser enn vi på hver side av Kjølen, sa han bl. a. Vi har felles politiske problemer og felles politiske skuffelser. Vårt arbeid ligger på samme plan. Vi kjemper for freden og den internasjonale solidaritet, for bedre levekår, rettferd og demokrati, for den demokratiske sosialisme. Vi har nådd langt her i Norden, men vi har ennå lang vei fram til målet. Vi kan peke på mange resultater — ikke minst Det norske Arbeiderparti. Dere har nådd langt i de 10 etterkrigsårene, og vi i nabolandene ser med beundring på den innsats som er gjort. Det er alltid en opplevelse å møte den friske kampånden, gleden og henførelsen over

idéen som besjeler de norske partivenner. 15 år er gått siden Martin Tranmæl i landflyktighet sto på vår kongress og betydret at Norge ville få sin frihet igjen. Hvor rett fikk han ikke! Det var mange gode vennskapsbånd som ble knyttet i ufredens år. Det var mye som skilte oss, men likevel var det mer som førte oss sammen. — Norge feirer et 50-årsjubileum i år — feirer den begivenheten som heter Unionens oppløsning. Det var arbeiderpartiene på begge sider av grensen som bidro mest til at det ble et fredelig oppgjør. Hjalmar Brantings innsats er ikke glemt, og han sto ikke alene i Sverige. Det ble skapt et grunnlag for en fredelig unionsoppløsning til glede og gagn på begge sider av grensen.

Når det gjelder den aktuelle politiske situasjonen i Sverige, så har også vi kunnet peke på framgang i etterkrigsårene. Vi har full sysselsetting, ja faktisk en overbeskjeftigelse. Rammen blir sprenget. Vi er inne i en «velstandskrise», og problemet i dag er om vi klarer å bremse opp. Situasjonen er ikke mørk, men den er ikke alltid så lett å mestre.

Det norske Arbeiderparti har gått fra seier til seier ved de siste valgene. Ved siste valg nådde partiet opp i 46.7 prosent av velgerne. Dermed er dere kommet nær inn på oss. Vi fikk i 1954 47.4 prosent. Jeg skulle spå dårlig om dere ikke ved kommunevalget til høsten kommer til å gå ytterligere fram og slår Sverige i prosenttall. Og en framgang for dere i år vil komme oss til nytte neste år. Så takk skal dere ha.

Konrad Nordahl overbrakte en hilsen på vegne av de norske organisasjoner, og spesielt på vegne av de innbudte gjester fra Arbeidernes faglige Landsorganisasjon har jeg den ære og glede å hilse og takke for innbydelsen til å overvære landsmøtet, sa han.

Det er ikke mer enn 2 år siden sist vi var sammen. Selv om en ofte kan synes at utviklingen går nokså fort, er problemene noenlunde de samme som den gang. For så vidt kunne jeg derfor bare vise til min tale da.

Landsorganisasjonen har fortsatt økt medlemstallet, slik at det nå er over 541 000. Det er et høyt tall, men ennå er det titusener av uorganiserte som vi gjerne ville ønske velkommen i rekkene.

Reallønnen har i den siste 2-årsperiode fra 4. kvartal 1952 til 4. kvartal 1954 steget med 4.4 prosent. I den samme periode har normallønningene steget med 9.2 prosent. Prisstigningen har tatt over halvparten. Derfor er spørsmålet om stabile priser minst like aktuelt i dag som da jeg berørte denne sak på landsmøtet i 1953. Vi har siden 1945 hatt det jeg vil kalle «et kunstig prisnivå», dvs. at forbrukerne har betalt mindre for en rekke varer og tjenester enn kostprisene skulle tilsi. Dette har naturligvis vært til fordel for store

delar av folket. Men det er ikke å anbefale som en permanent ordning. Den har skapt mange skjevheter. Det kan derfor bli nødvendig å ta dette system opp til revisjon.

Jeg tror vi må komme fram til det som er det naturlige, at prisene settes slik at de dekker omkostningene for de varer og tjenester hver enkelt av oss har behov for. I en overgangsperiode kan dette føre til øking i pris- og lønnsnivået, men i det lange løp skaper det stabilitet. Er det så enkelte næringer som blir skadelidende ved en slik omlegging, får disse hjelpes på annen måte.

Når det gjelder de varer som ikke er underlagt bestemmelser om maksimalpriser, er det nødvendig med en skjerpet prisovervåking. Videre avskaffelse av bruttoprissystemet, revisjon eller opphevelse av de konkurranseregulerende avtaler i næringslivet og innskrenkning i de statsautoriserte sentralers makt til å fastsette priser som alle må bøye seg for. Når vi ikke skal ha offentlig regulering av priser, bør samfunnet sørge for at ikke den private regulering kveler enhver konkurranse.

Når jeg nevner prisene, kan det virke som en klagesang. Det er det også, uten at de som er med i landets permanente hylekor skal ta det som inntekt for seg. Stort sett har vi grunn til å være tilfreds med at det i årene etter krigen har vært en jobb til alle som vil arbeide. Det betyr tross alt mer enn noen poengs svingning i prisindeksen.

Ellers har Landsorganisasjonen i 2-årsperioden fortsatt sin fredselkende politikk. Det har vært få konflikter. Vi har søkt å ordne de løpende tariffrevisjoner etter felles retningslinjer. Det har vært til gagn for lønnstakerne og samfunnet som helhet.

Imidlertid er det enkelte smågrupper som har begynt for seg selv. Det gjelder i første rekke den offentlige sektor, men den slags smitte brer seg fort. Vi vet derfor ikke hvor den slår ut neste gang. Det er nesten unødvendig å nevne at slike separatistiske utslag skjer under tilslutning og applaus fra mestedelen av den borgerlige presse. Mens streikene som har hatt Landsorganisasjonens velsignelse alltid er blitt fordømt, blir de siste tiders streikende behandlet som helter av det borgerskap som vi gjennom årene har slåss og kranglet med om en 2-øring eller 5-øring på timelønnen.

Det er fordi de ikke er medlemmer av Landsorganisasjonen at de er helter. Ja, selv en liten gruppe som er medlemmer i Landsorganisasjonen, men som opptrådte i strid med Landsorganisasjonens beslutninger, fikk applaus, og en Høyre-avis ville sogar sette i gang innsamling til denne gruppen.

Også Stortinget har stilt seg velvillig og forhandlet med de streikende. Hadde det vært i tidligere tider, og hvis det hadde vært noen

av våre grupper innen staten som hadde streiket og så henvendte seg til Stortinget, ville de vel blitt kastet ut av politiet. Det er naturligvis bare gledelig at det politiske liv har blitt så sterkt humanisert under arbeiderstyret.

Imidlertid kan en slik utvikling føre til at Landsorganisasjonen må ta hele sin politikk opp til revisjon. I stedet for den samfunnsmessige vurdering kan vi overlate til hver enkelt gruppe å stille krav og gå til aksjon ut fra de mest snevre gruppeinteresser. I det private arbeidsliv vil det bety at Arbeidstvistloven må oppheves, slik at våre medlemmer får den samme frihet som de har i dag som ikke er underlagt Arbeidstvistlovens bestemmelser. En slik utvikling kan gi noe mer til en enkelt gruppe, men da en samtidig må regne med en rekke konflikter, og dermed produksjonstap, vil den kake som vi alle skal leve av, bli betydelig mindre. Det står nå til lovgivningsmakten å bestemme kursen, men det må handles hurtig.

Samarbeidet mellom Landsorganisasjonen og Det norske Arbeiderparti har i den forløpne periode fortsatt uten noen større friksjoner. I Samarbeidskomitéen blir alle saker som én av partene ønsker drøftet, tatt opp til behandling. Jeg tror at den vesle komitéen er til gagn for begge parter i det store fellesskap vi utgjør. Derfor skal vi alle være glad for dette samarbeid, og hver på vår kant bekjempe de krefter som vil ødelegge dette.

Jeg hilser igjen landsmøtet på vegne av de innbudte innenlandske gjester, og ønsker til lykke med de kommende dagers forhandlinger.

Einar Gerhardsen takket hver enkelt av gjestene for de hilsener de hadde overbrakt. Han takket også for de glimt fra de respektive land de hadde gitt. Vi takker også for de vakre og gode ord til Det norske Arbeiderparti, sa partiformannen, og er glade for at disse organisasjonene har latt seg representere.

Forsamlingen sang «Frihetens forpost».

KONSTITUERINGEN

Fullmaktskomitéens formann, *Frank Andersen*, refererte fullmaktskomitéens innstilling, som var sålydende:

Fullmaktskomitéen har i møte mandag 16. mai 1955 kl. 10 gjennomgått de innsendte fullmakter.

Det er i alt sendt fullmakter for 300 representanter.

Representantene er valt etter fordeling til distriktene på grunnlag av innbetalt kontingent i 1954. Fordelingslisten er godkjent av landsstyret i møte 20. februar 1955.

Til og med 15. mai 1955 var det innkommet forfallsmelding på følgende representanter, hvor valte varamenn møter i stedet.

Representant:

- 77 Einar Mortensen, Vestfold.
- 81 Liv Nebell, Vestfold.
- 83 Nefton Melås, Vestfold.
- 148 Olga Indset, Sør-Trøndelag.
- 86 Andreas Honerød, Vestfold.
- 292 Finn Lund, Oslo.
- 258 Olaf Askeland, Oslo.

Varamann:

- Finn Grønland.
- Ingeborg Kristiansen.
- Arvid Nilsen.
- Kirsti Ryen.
- Anders Johansen.
- Kåre Brustad.
- Sigurd Dahl.

Representant for Nord-Salten, nr. 170, Sigurd Edvartsen, har meldt forfall. Likeledes hans varamann, Harald Romlo. Kretspartiet søker om og fullmaktskomitéen innstiller på at Sigvart Harr, Narvik, møter i stedet.

Nr. 157, Kristine Risan, Inn-Trøndelag, har meldt forfall, likeså hennes varamann, Kristian Halsan. Kretspartiet søker om og fullmaktskomitéen innstiller på at Odin Vist, Skogn, møter.

Nr. 88, Bjørn Skau, har meldt forfall, likeledes varamannen, Johan Johansen. Vestfold Arbeiderparti søker om og fullmaktskomitéen innstiller på at Trygve Lie, Eik, møter.

Ved landsmøtets åpning møtte i alt 297 representanter.

I tillegg til tidligere nevnte møter følgende varamenn :

Representant:

- 5 Jorulf Haugli, Østfold.
- 11 Hans Svindal, Østfold.
- 12 Jon Gunheim, Østfold.
- 31 Per Normann, Hedmark.
- 101 Olav Nylund, Aust-Agder.
- 113 Andreas Cappelen, Rogaland.
- 175 Magne Sagelv, Nord-Troms.
- 233 Johan B. Magnussen, Oslo
- 239 Kristian Messel, Oslo.
- 244 Frithjof Gulbrandsen, Oslo.
- 293 Halvard Ellingsen, Oslo.
- 295 Håkon Bergerskogen, Oslo.
- 163 Einar Holm, Nord-Helgeland.
- 254 Einar Wangen, Oslo.

Varamann:

- Richard Andersen.
- Einar P. Jensen.
- Oddvar Haugsten Hansen.
- Magne Myrvang.
- Tarald Nomeland.
- Peder Nesheim.
- Gjæver Jørgensen.
- Bjarne Hals.
- Svend Kristiansen.
- Gunvor Gulbrandsen.
- Th. Fjeldheim.
- Einar Jacobsen.
- Olga Finsaas.
- Carlo Østensen.

Senere ble denne tilleggsinnstilling lagt fram:

For nr.	5 Jorulf Haugli, Østfold
> >	11 Hans Svindal, Østfold
> >	12 Jon Gunheim, Østfold
> >	31 Per Normann, Hedmark
> >	77 Einar Mortensen, Vestfold
> >	81 Liv Nebell, Vestfold
> >	83 Nefton Melås, Vestfold
> >	86 Andreas Honerød, Vestfold
> >	88 Bjørn Skau, Vestfold
> >	101 Olav Nylund, Aust-Agder
> >	113 Andreas Cappelen, Rogaland
> >	148 Olga Indset, Sør-Trøndelag
> >	157 Kristine Risan, Inn-Trøndelag
> >	170 Sigurd Edvartsen, Nord-Salten

møter	Richard Andersen.
>	Einar P. Jensen.
>	Oddvar Haugsten Hansen.
>	Magne Myrvang.
>	Finn Grønland.
>	Ingeborg Kristiansen.
>	Arvid Nilsen.
>	Anders Johansen.
>	Trygve Lie.
>	Tarald Nomeland.
>	Peder Nesheim.
>	Kirsti Ryen.
>	Odin Vist.
>	Sigvart Harr.

For nr. 175 Magne Sagelv, Nord-Troms	møter Gjøvner Jørgensen
» » 233 Johan B. Magnussen, Oslo	» Bjarne Hals.
» » 239 Kristian Messel, Oslo	» Svend Kristiansen.
» » 244 Frithjof Gulbrandsen, Oslo	» Gunvor Gulbrandsen.
» » 254 Einar Wangen, Oslo	» Carlo Østensen.
» » 258 Olaf Askeland, Oslo	» Sigurd Dahl.
» » 292 Finn Lund, Oslo	» Kåre Brustad.
» » 293 Halvard Ellingsen, Oslo	» Th. Fjeldheim.
» » 295 Håkon Bergerskogen, Oslo	» Einar Jacobsen.
» » 36 Kristine Andresen (forfall).	

Fullmaktskomitéens innstilling ble enstemmig godkjent.

Saklisten.

Formannen refererte saklisten, sålydende:

1. *Åpning og konstituering.*
  - a) Fullmakter.
  - b) Saklista.
  - c) Arbeidsordningen.
  - d) Valg av ordstyrere, sekretærer og komitéer.
2. *Innstilling om årsberetningene 1953 og 1954.*
Jfr. partilovens § 6, 6 c.
3. *Innberetning fra Revisjonsnemnda.*
Oversikt over partiets økonomiske stilling Jfr. partilovens § 6, 6 d.
4. *Kontingenten.*
5. *Den politiske situasjon.*
6. *Kommunalpolitiske retningslinjer.*
7. *Jordbrukspolitikken.*
8. *Innsendte forslag.*
9. *Våre kulturoppgaver.*
10. *Arbeidet fram til kommunevalget.*
11. *Valg.*

Han tok opp forslag om følgende endringer: Etter punkt 9: «Våre kulturoppgaver» kommer inn en ny sak, punkt 10: «Arbeidet blant funksjonærene». Punkt 10: «Arbeidet fram til kommunevalget» og punkt 11: «Valg», blir da henholdsvis punkt 11 og 12.

Saklisten med den foreslåtte endring ble enstemmig godkjent.

Arbeidsordningen.

Innstillingen var sålydende:

Landsmøtets forhandlinger foregår for lukkede dører. Medlemmer av partiet har adgang til galleriet mot framvisning av spesielle adgangskort.

Referat fra møtene må godkjennes av ordstyrerne.

Det velges 4 ordstyrere som vekselvis og etter seg imellom avgjort orden leder landsmøtets forhandlinger. Ønsker den fungerende ordstyrer å delta i debatten, skal han overlate ordstyrerplassen til en av de andre ordstyrere.

Ordstyrerne har rett til å stille forslag om ordskiftets avslutning med de inntegnede talere og forslag om tidsbegrensning.

Det holdes to møter daglig. Formiddagsmøte fra kl. 9 til kl. 13, og ettermiddagsmøte fra kl. 15 til kl. 19.

Alle forslag skal framlegges skriftlig til ordstyreren og være undertegnet med forslagsstillerens navn og hjemsted.

Etterat det er vedtatt å sette strek, kan intet nytt forslag framsettes.

Valgene foregår ved skriftlig avstemning. Andre avstemninger foregår ved håndsopprekning. Landsmøtet kan beslutte at en avstemning skal foregå ved navneopprop. Representantenes stemmegivning skal da innføres i protokollen.

Til å føre forhandlingsprotokollen velges 4 sekretærer. I protokollen skal innføres de saker som behandles, alle forslag som framsettes og beslutningene med angivelse av antall avgitte stemmer. Ved hvert formiddagsmøtes begynnelse leser den fungerende sekretær opp protokollen for den foregående dag. Protokollen for møtets siste dag godkjennes av Landsstyret.

Representantene har rett til å ha ordet inntil 2 ganger i samme sak med henholdsvis 10 og 5 minutters taletid. Representanter som forlanger ordet til forretningsordenen, tilståes ikke mer enn 1 minutt taletid.

Formannen foreslo følgende endring:

De to siste setninger i nest siste ledd: „Ved hvert formiddagsmøtes begynnelse, osv. utgår.

I stedet foreslås:

„Landsmøtets protokoll forelegges den av landsmøtet valte komité, som avgir innstilling om årsberetningene, jfr. partilovens § 6, 6 c. Komitéen avgir innstilling om protokollen for landsmøtet.

Innstillingen ble vedtatt med denne endring.

Møtets funksjonærer.

Landsstyret la fram følgende innstilling på møtets funksjonærer:

Ordstyrere:

Oscar Torp, Oslo.
Konrad Nordahl, Oslo.
Thv. Ø. Michelsen, Sør-Trøndelag.
Nils Langhelle, Stortingsgruppa
(Bergen).

Sekretærer:

Alf Skåum, Vestfold.
Magda Kleppesjø, Hordaland.
Oddvar Dalastøl, Østfold.
Margith Munkebye, Søndre Salten.

Valgkomité:

Gunnar Bråthen, Sentralstyret,
formann.
Hans Hansen, Østfold.
Kari Gulbrandsen, Hedmark.
Hans Bruøygaard, Oppland.
Karl Bjerkeli, Buskerud.

Eivind Rinde, Telemark.
Erling E. Lund, Vest-Agder.
Knut Tjønneland, Bergen.
Emelie Neerås, Nordmøre.
Andreas Wormdahl, Sør-Trøndelag.
Emil Larssen, Tromsø.
Erling Andreassen, Finnmark.
Hans Sundrønning, Oslo.
Thora Johansen, Oslo.
Gustav Strøm, Oslo.

Redaksjonskomité I.

Politiske saker.
Kommunalpolitiske retningslinjer.
Retningslinjer for jordbruks-
politikken.
Innsendte forslag som gjelder disse
områdene.

Olav Larssen, Sentralstyret,
formann.
Ole Øisang, Sør-Trøndelag.
Tjalve Gjøstein, Rogaland.
Olaf Solumsmoen, Oslo.
Bjarne Borgan, Namdal.
Alfred Ljøner, Sentralstyret.
Finn Grønland, Vestfold.
Jens Haugland, sekretær.

Redaksjonskomité II:

Organisasjonssaker.
Funksjonærspørsmålet.
Diverse saker.
— — —
Nils Hønsvold, Stortingsgruppa,
(Østfold) formann.
Jørgen Moen, Telemark.
Harry Hansen, Bergen.
Einar Nilsen, Oslo.
Nils Hillestad, Nordland.
Johan Langva, Sunnmøre.
Inge Scheflo, sekretær.

Fullmaktskomité:

Frank Andersen, Partikontoret.
Signe Bråthen, Oslo.
Arnfinn Vik, Oslo.
Bendik Øyan, Oslo.
Kåre Hansen, Oslo.

Beretningskomité:

Ragnar Christiansen, Buskerud.
Bernt Skjølås, Vest-Oppland.
Lars Lia, Telemark.
Svenn Asen, Rogaland.
Nils Kvam, Inn-Trøndelag.

Reisefordelingskomité:

Kolbjørn Larsen, Sør-Trøndelag,
formann.
Thor Thorsen, Buskerud.
Hans Offerdahl, Sogn og Fjordane.
Arne G. Strangel, Revisjonen.

Beretningen for 1953 og 1954.

Formannen i beretningskomitéen, *Ragnar Christiansen*, la fram følgende innstilling:

Beretningskomitéen holdt møte 18. mai 1955 og gikk gjennom partiets beretninger for 1953 og 1954. Til stede var: Ragnar Christiansen, Lars Lia, Svenn Asen og Nils Kvam. Dessuten møtte Olav Nordskog, Ivar Opsahl og Rutner Rønnestad fra partikontoret.

Komitéen legger fram følgende enstemmige innstilling:

I landsmøteperioden har de forskjellige organisasjonsledd arbeidet etter partiets lover og de retningslinjer som landsmøtet har vedtatt.

Stortingsvalget i 1953 ble en ny seier for Arbeiderpartiet. Partiets andel av de avgitte stemmer økte fra 45.7 prosent til 46.7 prosent. Trass i den nye valgordningen fikk partiet klart flertall i Stortinget med 77 representanter.

De politiske saker som er sendt partiavdelingene til uttalelse har virket stimulerende. Komitéen finner det meget verdifullt at en på denne måten trekker de lokale avdelinger med ved behandlingen av aktuelle spørsmål. En anser det som en selvfølge at dette vil bli gjort også i framtida.

A-pressen har i perioden økt sin utbredelse og fortsatt utbyggingen av det tekniske apparatet.

Det arbeid som i 1953 ble begynt for å bygge ut et tillitsmannsapparat på arbeidsplassene, har fortsatt gjennom resten av perioden. Komitéen ser dette som et utmerket tiltak, som bør ha meget høy prioritet i vårt organisasjonsarbeid.

I samarbeid med fagbevegelsen har det lyktes å legge grunnlaget for opprettelsen av en kommunalavdeling ved Partikontoret. Det arbeid denne avdeling kan utrette gjennom å legge til rette kommunale arbeidsoppgaver, vil få stor betydning for kommunegruppens virksomhet.

Startingen av A-lotteriet har økt partiets evne til å satse mer på arbeidet i distriktene. Komitéen vil her særlig nevne utbyggingen av sekretærordningen og opplegget til kassererkursene.

Kvinnebevegelsen har hatt en rik arbeidsperiode. Medlemstallet har steget og Arbeiderkvinnens utbredelse økt. AUF og Framfylkingen har hatt en gledelig vekst. Således ble det i 1954 startet 76 nye ungdomslag med ca. 3 000 medlemmer. Framfylkingen fikk i perioden 32 nye lag med ca. 1 600 medlemmer.

Komitéen finner det riktig at en søker å begrense partiets beretning, slik det nå er gjort, men finner det naturlig at det i beretningen for framtida tas med en rapport om Landskommunalutvalgets virksomhet. Med disse merknader innstiller komitéen for landsmøtet:

1. Det norske Arbeiderpartis beretning for 1953 godkjennes.
2. Det norske Arbeiderpartis beretning for 1954 godkjennes.

Ragnar Christiansen.

Lars Lia.

Svenn Åsen.

Nils Kvam.

Arnfinn Vik, Oslo: En beretning bør også være politisk, og ikke bare handle om organisasjonen. Jeg skulle ha ønsket at den hadde fortalt litt om Sosialiseringskomitéens arbeid. Jeg synes det er en meget viktig komité, og det kunne vært av interesse å ha hørt litt om den. Vi burde kanskje beskjeftige oss litt med det problemet som Ole Øisang har tatt opp i «Mennesket og sosialiseringsproblemet». I Storbritannia er det hele faktisk stoppet opp, fordi en ikke har mestret dette problemet. Det er også en annen side ved problemet som vi burde være klar over. Vi har beskjeftiget oss mest med storindustrien, men forholdet er at mesteparten av arbeiderne og funksjonærene er knyttet til småvirksomhet. I Tyskland interesserte også arbeiderbevegelsen seg mest for arbeiderne i storindustrien, lederne glemte at de hadde småindustrien og en mektig middelklasse. Det var den som til slutt tok kvelertaket på arbeiderklassen. Etter min mening ville det være en oppgave for Sosialiseringskomitéen å se på dette problemet. I det hele tatt er spørsmålet om individet og samfunnet et av de problemer som arbeiderbevegelsen burde gå dypere ned i.

Det er svært enkelt å lage en innstilling om sosialisering av den og den industri. Problemet er imidlertid ikke bare av teknisk natur. Vi skal også regne med de menneskene som skal knyttes til disse industriene. Vi skal regne med det private initiativ eller — hvis en heller ønsker det — det personlige initiativ. Det er ikke de dårligste folkene som søker å bane seg vei og «få seg noe selv». Det er mange som har deltatt i ungdomsbevegelsen som i dag sitter som ledere for bedrifter eller virksomheter. Det var aktive mennesker, og deres aktivitet har fått utslag på den måten. Disse ordene er ment som en henstilling til komitéen.

Jeg synes det er godt at partiets kvinner har tatt opp problemet med slavearbeidsleirene i Sovjet-Samveldet og krevd frigjøring av Harjo. Men etter min mening burde *partiet* interessere seg litt mer for dette spørsmålet. At det ikke, særlig blant ungdommen, er en sterk reaksjon mot denne tilsvining av sosialismen!

Ordstyreren: Jeg har ikke villet avbryte, men jeg vil minne om at det er beretningen vi behandler. Sosialiseringsspørsmålet er meget viktig, og det vil bli satt opp på saklista på landsmøtet om 2 år.

Eugen Pettersen, Oslo: Jeg ville gjerne ha ordet i forbindelse med beretningen for 1953—54, og da om noe som *ikke* står der. Det gjelder en av våre merkesaker, bransjerådene og produksjonsutvalgene. Det ville vært av interesse å ha fått en liten beretning om hvordan det ligger an med bransjerådene og produksjonsutvalgene. Det er vedtatt av LO og Norsk Arbeidsgiverforening at det skal opprettes produksjonsutvalg. Men hvordan er det gått med gjennomføringen? Jeg har et bestemt inntrykk av at produksjonsutvalgene er i ferd med å utvikle seg i retning av de arbeiderutvalgene vi hadde etter den forrige verdenskrigen. Det er vel heller ikke så merkelig når arbeiderne ikke oppnår noen innflytelse gjennom disse nye organer. Hva kan vi gjøre for å få dem mer aktive? Vi har regjeringsmakten og flertallet i Stortinget, og hvis produksjonsutvalgene på frivillig basis ikke virker etter hensikten, får vi gjennom lover fastslå hva utvalgene skal utrette. Det er viktig å sørge for at mannen på arbeidsplassen og funksjonærene får de rettigheter som det har vært hensikten med disse nye organer. Som sagt savner jeg noe om disse tingene i beretningene. Vi bør få en utredning. Jeg skulle også gjerne ha sagt litt om sosialiseringskomitéen, men det får heller utstå til en senere anledning.

Joachim Chr. Møller, Oslo: Det som ligger og ulmer under overflaten, det som det snakkes om mann og mann imellom ville jeg for min del gjerne komme litt inn på. Det *gjør* seg gjeldende 3 fraksjoner i partiet i dag. Det er for det første de som oppholdt seg i London under krigen, for det annet de som oppholdt seg i Sverige og for det tredje de som var hjemme. Det ligger og ulmer. Vi kan ikke komme bort fra det. Vi klager over rekrutteringen, men vi er selv skyld i denne dårlige rekrutteringen. Enhver bevegelse har den ungdom den selv skaper. Hvordan er stillingen i dag? Vi får ikke unge krefter, men det er heller ikke noe rart når enkelte av partifellene må ta på seg 25—30 ulønte tillitsverv.

Andr. Wormdahl, Sør-Trøndelag, siterte det som sto på side 42 i beretningen for 1954 om Rett og plikt til arbeid: «Ved Stortingets vedtak av 16. november fikk Grunnlovens § 110 følgende ordlyd: «Det paaligger Statens Myndigheder at lægge Forholdene til Rette

for at ethvert arbeidsdygtigt Menneske kan skaffe sig Udkomme ved sit Arbeide.» 9 representanter (Kr. F.) stemte mot.»

Det er vel og bra, og vi har også full sysselsetting, ja endog overbeskjeftigelse i enkelte distrikter. Men så har vi til gjengjeld distrikter hvor vi ikke bare har sesongledighet, men konstant arbeidsledighet året rundt. Når det gjelder inntektsnivået i kyststrøkene i Trøndelag er det dårligere enn i Nord-Norge. Det ligger på halvparten, ja for enkelte endog på tredjeparten av inntektsnivået i Østlandsfylkene. Derfor er det ikke helt riktig at det rent generelt blir foretatt innskrenkninger i investeringene. Vi bør komme fram til en vurdering av forholdene i de enkelte distrikter, og vi må også forsøke å få en bedre utjamning av inntektsforholdene her i landet. Vi må regne med visse tilpasningsvansker, sa partiformannen i sitt foredrag om den politiske situasjon. Det må imidlertid ikke bli for mange år med tilpasningsvansker. I mange av våre kyststrøk har vanskelighetene vart så lenge at tålmodigheten snart er på bristepunktet.

Ved voteringen ble innstillingen enstemmig vedtatt.

Regnskapene for 1953 og 1954

var delt ut til representantene og *Rutner Rønnestad* la fram Revisjonsnemndas innberetning med en oversikt over partiets økonomiske stilling.

Innberetningen fra Revisjonsnemnda ble enstemmig vedtatt.

Reisefordelingen.

Følgende innstilling fra reisefordelingsnemnda ble referert av *Frank Andersen* og enstemmig vedtatt:

«Reisefordelingskomitéen har i likhet med tidligere praksis ikke godtatt sovevognstillegg for reiser som ikke strekker seg utover et døgn. Samtlige skjemaer er gjennomgått og korrigerert i overensstemmelse med dette. Dette gjelder også for den moderasjon på 20 prosent som ble innvilget på jernbanereiser.

De totale reiseutgifter beløp seg til kr. 15 198,00, som fordelt på 298 deltakere utgjør kr. 51,00 pr. deltaker.

Fordelingen av forslagene på redaksjonskomité I og II.

Trygve Bratteli redegjorde for fordelingen av arbeidet mellom de to redaksjonskomitéer. Spørsmålet var blitt drøftet uten at en var kommet fram til full klarhet. Stort sett var en blitt enig om at alle politiske saker, som spørsmålet om Kommunalpolitiske retningslin-

jer, alminnelige politiske retningslinjer osv. skulle gå til Redaksjonskomité nr. I, mens Redaksjonskomité II skulle behandle organisasjonssakene, funksjonærspørsmålet og diverse saker. Bratteli nevnte også at det etterat saklista var trykt var kommet inn endel forslag som ville bli sendt over til en av de to redaksjonskomitéer.

Brattelis redegjørelse ble tatt til etterretning.

DEN POLITISKE SITUASJON

Under dette punkt på saklista ble disse innsendte forslagene behandlet:

Lardal Arbeiderparti foreslo:

Landsmøtet tar *jaktloven* opp til drøfting og gjør alt som gjøres kan for å få loven forandret.

Motivering:

Som jaktloven er i dag, så er det godseiere og de store skogeiere som har all fordel, den alminnelige mann på landsbygda som ingen skogeierdom har, blir holdt utenfor.

Med hensyn til å drive partiarbeid på landsbygda i dag, så går det atskillig tyngre enn før den nye jaktloven kom. Misnøyen med loven gjør seg stadig gjeldende. Så etter vår mening må det med denne lov gjøres en effektiv forandring.

Vi vil særlig bemerke at med hensyn til jakt på elg, så må forfølgingsretten atter komme til anvendelse, arealbegrensningen må settes ned og antall jakt dager kortes inn til det som var før, ca. 5 dager.

Hva jakt på småvilt angår, så må det også her en forandring til.

1. Loven må bli slik at de store skogeiere ikke kan forhindre at det blir dannet sams jaktområder, så den som ingen skogeierdom har også kan få drive jakt som hobby.

2. Penger som kommer inn i form av villtrygdavgift må brukes til å bekjempe rovdyrplagen, for stillingen er slik her i kommunen at ingen forstår hva de pengene som kommer inn blir brukt til.

3. Jakttiden om høsten må bli tidlig på høsten, slik at jakten kan drives før sneen kommer.

4. Kommunestyrene på landsbygda må få adgang til å utvide valget på medlemmer i viltneimnda, slik at de får anledning til å velge 6 medlemmer istedenfor som nå 3.

For Lardal Arbeiderparti:

N. S. Melås, ordfører.   Hans Søndreng, formann.
Ivar Valstad.   Alf Kalleberg.

Medlemmer av Viltneimnda.

Årnes Arbeiderparti foreslo:

I forbindelse med den parole Norsk Skogeierforbund sendte ut til sine medlemmer i forbindelse med prisforhandlingene på tømmer i fjor høst om hogstbegrensning og i betraktning av at liknende situasjoner kan oppstå ved framtidige forhandlinger, foreslår Årnes Arbeiderlag for Det norske Arbeiderpartis landsmøte å ta opp til drøfting å sette fortgang i arbeidet

med å gjøre Norges skoger til samfunnseie, hvis ikke skogeierne er villige til å innordne seg under samme regler som er vanlig ved pris- og lønnsforhandlinger.

Motivering:

Det er et faktum at hvis det oppstår tvister i arbeidslivet, og arbeiderne går til åpen konflikt eller streik, blir alle forhandlinger avvist til arbeidet er gjenopptatt. Det samme prinsipp mener vi skal gå igjen i alle ledd i vårt næringsliv.

Selv om det er uenighet om f. eks. prisen på et produkt, skal produksjonen og leveransen gå normalt inntil enighet er oppnådd, eller til alle forhandlingsveier er prøvd.

Lønnstakere må finne seg i tvungen voldgift, hvis viktige samfunnsinteresser står på spill. Det samme må gjelde alle grupper i vårt land.

Trygve Tangerud, formann.

Sender herved over forslag fra Arnes Arbeiderlag om at skogen bør gå over til samfunnseie, hvis ikke skogeierne er villige til å innordne seg under samme regler som andre grupper.

En tør be om at saken blir tatt opp til behandling på landsmøtet. Nærmere motivering av forslaget vil bli gitt direkte under landsmøtets behandling av saken. Vedtaket i vårt styre er enstemmig.

Akershus Arbeiderparti
Johan Jensrud.

Ardal Arbeiderlag foreslo:

«Den dårlege samfunnsånd skogeigarane synte under prisfastsetjinga for tømmer siste haug og vinter, gjev grunn til å ta heile spørsmålet opp til drøfting, så ein kan verta fri noko liknande i framtida. Prisane må stabiliserast slik at det ikkje vert spekulasjon i hogsten. Den må årleg avvirkast eit forstmessig minstekvantum utan omsyn til pris.

Ardal Arbeiderlag er av den meining at samfunnet må sikre seg mot den makt skogeigarane hev — anten ved å dela skogen på fleire hender ved forkjøpsrett og/eller ved å sikre seg råderett ved ålmen eige.

Både samfunnsøkonomien og arbeidstilhøva for skogsarbeiderane tilsier handling — serleg no etter at ein kjenner til ånden hos skogeigarane.»

Røyken Arbeiderparti foreslo:

«Samferdselen.»

«Det norske Arbeiderparti vil arbeide for en gradvis overgang til rasjonalisering av samferdselsmidlene.»

Motivering:

Slik som forholdene er i vårt land i dag, er det en usunn konkurranse mellom de ulike transportinnretninger. Innen f. eks. trafikkområder som naturlig tilhører Norges Statsbaner, kjøres private bilruter parallelt med jernbanen og i direkte konkurranse med statens egen bedrift.

Når det gjelder kystfarten bevilget staten årlig ca. 36 mill. kroner i tilskudd til dampskipsselskapene. I sin takstpolitikk driver selskapene på de strekninger hvor jernbanen kan frakte varene illojal konkurranse.

Det samme kan også sies om de private bilruter som kjører innenfor jern-

banens naturlige trafikkområde. Staten bevilger hvert år ca. 7 mill. kroner i statsstøtte til bilrutefridten.

Det mangler i dag en virkelig samordning av samferdselen. Med den industrireiseing som pågår i landet, vil det bli stilt sterke krav til transportapparatet. For å få dette virkelig effektivt vil det være en fordel for samfunnet å få en gradvis overgang innenfor de sektorer i samferdselen hvor dette er gjennomførbart, til rasjonalisering av samferdselsmidlene.

Røyken Arbeiderparti
Nils Sjøstrøm.

Røyken Arbeiderparti foreslo:

Det norske Arbeiderparti går inn for økte bevilgninger til Telegrafverket, slik at muligheten for å få innlagt telefon blir lettere.

Motivering:

Med den økte tempo som vi har i dag i hele vårt samfunnsliv er telefon et nødvendig hjelpemiddel.

Fra praktisk talt hele landet, så vel byen som landdistriktene, reises kravet om å få innlagt telefon, som et tidsbesparende hjelpemiddel. Det er 10 tusener som i en årrekke har stått på venteliste, og får som begrunnelse for dette at det skyldes manglende bevilgninger.

Utbyggingen av telefonnettet bør i størst mulig utstrekning følge utviklingen i boligbyggingen og industrireiseingen, og dermed den økte forretnings- og annen virksomhet.

Dette spørsmål mener vårt parti er av samfunnsmessig betydning, og har betydning i partiets kommunepolitikk.

Røyken Arbeiderparti

Nore Arbeiderparti foreslo:

Statens stilling i kraftutbyggingen og elektrisitetsforsyningen styrkes og utvides med det framtidige mål for øye å bygge opp en rasjonell organisasjon uavhengig av kommune- og fylkesgrenser, ved at det opprettes Norges kraftforsyning med et landsomfattende styre, valt av Stortinget. Norges kraftforsyning har til oppgave å overta ledelsen av all elektrisk kraftproduksjon med overføringer. Videre all utbygging av nye kraftverk og nye overføringer.

Motivering:

En viser til vedtaket i saken kraftutbygging på landsmøtet i 1953, og da særlig tanken om å opprette et råd til å bearbeide spørsmål i forbindelse med dekning av energibehovene. Dette råd bør hurtigst mulig tre i virksomhet.

Det er neppe nødvendig med noen nærmere utredning og grunngeving når det gjelder å påvise verdien av vår vasskraft. Vi har her å gjøre med en fundamentalverdi av første orden i vårt samfunn. Den blir sikkert ikke mindre i framtidens samfunn, etter hvert som de fossile kraftkilder i form av kull og olje går mot sin uttømming.

Den tekniske utvikling går fram med stormskritt. Men denne tekniske utvikling må følges av en tilsvarende utvikling i den samfunnsmessige organisasjon. Det er for lengst en kjensgjerning at vårt største samkjøringsnett her på Østlandet omfatter henimot halvparten av landets folkemengde.

Behøvet for en utvidet samkjøring nordover bevises best av den meget tapbringende situasjon i Auras forsyningsområde, et tap som hadde blitt avverget gjennom en samkjøring med det store Østlandsnett. Særlig når det gjelder utbyggingen av stamlinjenettet er de mange suverene kraftselskaper som vi har i dag, med sine forskjelligartede særinteresser, en avgjort hindring for en naturlig utvikling. Dette siste gjelder ikke minst den uheldige virkning det har når prioriteten av oppgavene skal fastlegges. En vurdering ut fra nasjonaløkonomiske omsyn kommer ikke til sin rett. Som følge av de nåværende forhold vil vi bare peke på Østlandet, nemlig Tokke i Telemark som fremdeles ligger urørt, samtidig som langt dyrere prosjekter er kommet til utførelse. Det er slike disposisjoner, i strid med nasjonalbudsjettets ånd og tanke, som er med og forverrer landets økonomiske stilling.

Den nåværende utvikling har også en annen side som vi bør være merk-sam på. De nåværende kraftselskaper som har byer eller tettbefolkede land-distrikter på sitt forsyningsområde, arbeider langt lettere økonomisk, og har gjennom sine driftsoverskudd høve til å nedbetale sine anlegg i et hurtig tempo. Her er det ikke vanskelig å forutse en stor framtidig skjevhet når det gjelder prisen på den elektriske kraft. Her bør vi slå inn på samme linje som praktiseres på så mange andre områder: Norges Statsbaner når det gjelder normerte takster for person- eller godsbeholdning, Telegrafverkets og Postverkets normerte takster gjeldende for hele landet. Norsk Rikskring-kasting nevnes i samme forbindelse. Vi viser også til det resultat som er nådd med hensyn til en utjevnet pris når det gjelder omsetningen av vårt viktigste næringsmiddel gjennom Statens kornforretning.

Vasskraften er blant de aller viktigste aktiva i vårt samfunn. Vi bør nøye overvåke at den så langt det er mulig kommer hele folket til gode på mest mulig like vilkår. Vi må ikke tillate at vårt land på dette område blir opp-delt i imperier og protektorater. Derfor bør det hele samordnes og rasjonaliseres på en fornuftig måte i hele landets interesse. Ingen annen enn den norske stat er i stand til å løse denne oppgave. La oss i denne sak endelig ikke glemme at det er landets hjertevirksomhet, pulsslå og blodomløp vi befatter oss med.

Nore Arbeiderparti
Leif Madsen, formann.

Ingebjørg Teigen. Helge Moen. Knut Eidsbom. I. Aasen.
Kåre Berg, sekretær.

Mo Arbeiderparti gjorde dette framlegget:

Orienterande innleiding.

I årsmøtet den 30. januar 1955 for Mo Arbeidarparti, vart vedteke å sende ei føreteljing til Sentralstyret til førehaving på landsmøtet 1955 for Det norske Arbeiderparti, andsynest dei sosiale tilhøve og jamstelling når det gjeld lag og partiavdelingar i dei mindre kommunar på landsbygdane.

Sekretæren, O. G. Nystad og Aanund Fles fekk i oppdrag å arbeide ut ei utgreiding med grunngjeving.

Mo Arbeidarparti, no Arbeidarlag, og Skafså Arbeidarparti, no Arbeidar-lag, kan skrive si søge attende til 1910 og 1912. For fleire år attende vart baa lag samla i Mo Heradsparti, no — Mo Arbeidarparti.

Under mange skiftande tidbolkar hev baa lag gjennom arbeidsløyseperiodar og vanskelege økonomiske tilhøve, freista å halda oppe samarbeidshugen, både fagleg og politisk, og gjennom fleire valbolkar halde likestilling og fleirtal i Mo heradstyre.

Jamstelling og representasjon av distriktene.

Det vantar endå mykje på at dei små landkommunar ligg på jamstelling med dei større og meire folkerike, og maktar ikkje ved kommunale ytingar og tiltak og fylgje med i kulturell og sosial utvikling, då skatteinnkomone ikkje gjev overskot til større investeringar.

Serleg når det gjeld kommunikasjonar og oppbygging av industrielle verksemnder har det i fleire år vore total stillstand.

Sjølv om det hev vorte lagt fram og stilla krav til fylke og Riksstyre, har me vorte vel vane med at andre prosjekt har vorte skotne fram, og det som gjeld samferdsel og utbygging av næringsliv i våre bygder har vorte sett på ventelista år etter år. Dette har ført med seg at arbeidsløysa har vore ein fast gjest. Arbeidsprosjekt som har vorte peika på og søkt om løyvingar til har vorte stilla i ro, og dei arbeidsløysa har vorte visa til arbeid i andre kommunar, og gjennom åri arbeid fram milevis av vegar som hovudsakeleg har kome andre ferdseksstrok til gode.

Det er nokså rimelig at dei landsluter som gjennom årrekjor har kunna halde ein sterk representasjon i dei sentrale styrer og utval, kan rekne med ein viss føremun, noko som i dei siste 25—30 år aldrig har falle til Mo kommune å kunne fenge med ein målsmann i styret for fylkespartiet, og so vidt det kan konstaterast, ikkje har vore representera på landsmøtet sidan i 1925 eller 26.

At dei mindre avsides distrikter, med svakare partistillingar ikkje kan nå opp til representasjon, har nok ein viss samanheng med den sterkare partistilling frå dei større distrikter.

Arbeidsliv, næringsverksemnder og kulturell utvikling.

Dersom dei små og meire avsides kommunar skal kunne fylgje med i den kulturelle utvikling, og utbygging av samferdsel og næringsliv, so naturrikdomane kan koma til nytte for folket og samfunnet, er det heilt naudsynt at også desse distrikter kan koma med på prioritetslista for ytingar som Riksstyret kan stelle til rådvelde, for vidare utbygging av nye ferdseksstrok, vegar og jarnvegar, industri og samferdselsstrok.

Jordbruksnæring og skogsdrift har vore dei hovudsakelege næringsgreiner, og er det framleis, i dei periodar som særskildte anleggsarbeid ikkje har vorte sette i drift.

Storparten av kroppsarbeidarar har hovudsakeleg vore sysselsette i anleggsarbeid, og når dette er slutt, eller ligg nede, kan ikkje jordbruket og skogane fak opp i arbeid alle dei som vert ledige.

For ein stor del er det mange gardbrukarar her i kommunen som ikkje har meire å avvirke enn dei greier sjølve utan leigehjelp.

I fyrste rekkje går dette ut over lønsmottakarane, men konsekvent vil det falle attende på kommunen. Ikkje berre ved tap av skatteinntekter, men det kan føre til store skattetap, so kommunen ikkje har økonomisk evne til å møte ein arbeidsløysperiode.

Eksport av arbeidskraft.

Dette hev gjennom åri ført til at evnerik ungdom, med fagleg og merkantil utdanning, har søkt seg arbeid i andre kommunar, serleg i byane, og busett seg der.

Det sama gjeld fagutdana arbeidarar.

Slik som det hev teke seg fram dei siste 25—30 år, vert kommunen

snart avfolka for yngre arbeidskrefter, og berre dei eldre folki vert sitjande att på gardane, og drive av det dei greier og treng sjølve til eige bruk.

Kva nasjonaltap dette vil føre til kan vanskeleg vurderast.

Nasjonale arbeidsprosjekt på lenger sikt.

Arbeidarpartiet i Mo hev lenge vore klår over at bygdane og næringsorganane i samfunnet ikkje kan halda det gåande på denne måten.

Dersom landsbygdane skal verta tevføre, og koma på like fot med dei meire sentrale landsluter, må det setjast i verk rådgjerder på lengre sikt, so både arbeidsliv og næringsliv kan haldast ved like, og byggjast vidare ut, so det kan veksa fram nye knutepunkt eller byggje ut og modernisere dei gamle, so dei etterleggjande landsluter kan verta knytte inn i ein nasjonal langtidsplan.

Geografisk ligg distriktet lagleg til for samferdsel og vidare utnytting både av kraftkjeldor og ymse næringsgreiner.

Tokkeutbyggingi, — Moheiane.

I samband med planen for utbygging av Tokke, vilde det gjeva eit munaleg tillegg i den samla kraftutvinning, dersom vassdragi frå Børte- og Moheiane med sine vidsveimde nedslagsfelt heilt inn på Setesdalsheiane, kunde byggjast ut saman med Tokke, og er av so store verd at det gjev god grunn til å takast med i ein alternativ plan, for å få det heile inn i eit samla prosjekt.

Med di det vert visa til det som er nemnt ovanfor, gjev Mo Arbeidarparti sin fulle stønad til dei søknader som i den seinare tid er stilla til Regjering og Storting, frå arbeidsutval for kraft- og industribygging og frå distriktene, om å finne utveg til løyving så arbeidet på Tokke kan påbyggjast snarast råd.

Vegbygging — riksveg 10 — indre vegsamband Oslo—Stavanger.

Når det gjeld kommunikasjonar og vegsamband, er det serleg viktig både for landet og distriktene, å få fullført riksveg 10, over Skafså—Flateland, — som vart vedteken i Stortinget i 1949.

Med det som er bygd frå Skafså til Bordsædammen, og frå Flateland i Valle, stend att 27 km å byggje i greidt og fint lende.

Dersom den påemna kraftoverføring for samkøyring med Vestlandet vert realisera i nær framtid, vilde den geografiske og mest naturlege leidi over frå Lyse, fylgje same leidi som lina Flateland—Skafså er stikka, og vidare over Dalen i Telemark i samband med den prosjektera hovudkraftstasjon for Tokke, for å førast vidare austover til Grønvoldfoss.

Mo Arbeidarparti vil på det sterkaste henstille til Sentralstyret for partiet, Landsmøtet og stortingsrepresentantar og Regjering, at vegprosjektet riksveg 10, Skafså—Flateland kan verta stilla i høg prioritet mellom ny-anlegg på vegbudsjettet, so arbeidet kan verta sett i gang med det aller fyrste, og fullført på 1 å 2 år.

Motivering:

Den største grunn for at dette vegsambandet må fullførast, er sambandet mellom Aust- og Vestland, gjennom sentrale og folkerike landsluter, innkorting av reiselengda Oslo—Stavanger, tilføring av ny framvokster i

distriktene i samband med reiseliv og turistnæringar og utnytting og innslag av nye kulturrikdomar.

Militært samlar også denne lina dei største interessar.

No etter anleggsarbeidet på Skafså I og Skafså II er undangjort, er det ikkje stilla nye arbeidsprosjekt i utsikt.

Ein kan ikkje slå seg til ro med dette utan å peike på dei rådgerder som kan nyttast, både for arbeidslivet, for å gardere seg mot arbeidsløyse, og for å vinne fram og byggje opp framtidige nasjonalverdiar.

Møtevedtak.

Folkemøtet på Aamdal Verk den 12. februar 1955, skipa av Mo Arbeidarparti, saman med lokalorganisasjonane og Mo og Dalen AUL vedtok å sende dette framlegget til Sentralstyret gjennom Telemark Fylkesparti, og be at det vert lagt fram for landsmøtet 1955.

Mo Arbeidarparti

Arnt Aarlid, formann.

O. G. Nystad, sekretær.

Forretningsutvalget i Telemark Arbeiderparti har i møte den 16. februar 1955 behandlet forslaget fra Mo, og vedtok enstemmig:

Forretningsutvalget har allerede sendt henstilling til partiets myndigheter om Tokkeutbyggingen.

Når det gjelder kravet om veier så kan forretningsutvalget understreke behovet for disse, men kan ikke binde seg spesielt for noe enkelt krav, da kravene om veier er nesten utallige i fylket og må sees i sammenheng. Det må overlates til partiets representanter i fylkesting og Storting å sette opp prioritetsliste. Forslaget oversendes uten innstilling til Sentralstyret.

Telemark Arbeiderparti

Emil Kjenbakken.

Lardal Arbeiderparti foreslo:

Landsmøtet tar under overveielse å få endret utbetalingen av statsbidraget til bygdeveianlegget.

Den nåværende ordning tilsidesetter de dårligst økonomisk stilte kommuner. Det er meget vanskelig for en kommune med dårlig økonomi å få forskuttert stats- og fylkesbidrag som vi må gjøre nå.

Det har vist seg at det har gått opptil 30 år før statsbidraget har blitt utbetalt i sin helhet. Dessuten kan det ta lang tid før fylkesbidraget også blir utbetalt. Vi mener det bør tas hensyn ved utdelingen av stats- og fylkesbidrag etter kommunenes økonomiske bæreevne.

Med den utvikling transporten har nå, så blir utbedringen av veinettet akterutseilt, hvis det ikke blir en forandring på dette område.

Lardal Arbeiderparti

Hans Søndreng, formann.

Bruvik Arbeiderparti foreslo:

Bruvik Arbeiderparti tillater seg å foreslå at rasjonaliserings- og arbeidstidsspørsmålet i industrien tas opp til behandling på partiets landsmøte den 19.,—20.,—21. mai 1955.

Ut fra dette tillater vi oss å framkomme med følgende forslag:

„Den ordinære arbeidstid i industrien nedsettes til 6 timer skift og 7 timer dag.»

Motivering:

Under hensyntagen til den store rasjonalisering som etter krigen har funnet sted, har dette medført at en stor del av gamle arbeidere i forskjellige bedrifter rundt om i landet er blitt overflødiggjort.

Dette er en utvikling som kan forsvares så lenge de overflødigde kan skaffe annet produktivt arbeid.

Slik som arbeidsmarkedet i den senere tid har utviklet seg, har det vist seg vanskelig å få plassert de overflødigde i annet arbeid enn kommunalt veiarbeid.

Dette er en utvikling som med tiden lett kan føre de enkelte kommuner opp i store økonomiske vanskeligheter.

Representantskapet ser det slik, at skal man make å holde full beskjeftigelse, bør landsmøtet vedta en henstilling til Regjering og Storting om å gjøre de vedtak som er nødvendig for at den ordinære arbeidstid nedsettes til 6 timer skift og 7 timer dag i de bedrifter som på grunn av rasjonalisering får en større del av sin faste arbeidsstokk overflødiggjort.

Det er representantskapets faste overbevisning at ved å gå til en slik suksessiv nedsettelse av den ordinære arbeidstid, vil dette skape mindre vanskeligheter, både for næringslivet og samfunnet, enn ved å vente til dette kan gjennomføres samstundes for alle industribedrifter i landet vårt.

Johannes J. Ulevik, f. t. formann.

Kjel Hanevik, sekretær.

Hordaland Arbeidarparti har ikkje funne nokon grunn til å gjera vedtak i denne saka.

Hordaland Arbeiderparti .
Osvald Eikemo.

Oslo Kommunelag av DNA foreslo:

1. «Det må innpasses et rimelig antall småleiligheter for enslige i den nye boligmasse.»

2. «Det gis nedskrivningsbidrag til alle leiligheter inntil 80 m² boligflate.»

3. *Prinsipielt:* «Rentebærende lån i Husbanken høynes slik at det sammen med nedskrivningsbidraget — for småhusbyggere — dekker 85 prosent og — kooperative eller andre selskaper som driver etter de samme prinsipper — 90 til 95 prosent av de samlede og reelle byggekostnader på det sted lånet ytes.» *Subsidiært:* «Nedskrivningsbidraget viker prioritet for 2. prioritets lån i private banker eller institusjoner med de samme prosentsetser som ovenfor nevnt.»

Motivering:

Pkt. 1. Vi viser til partiets grunnsyn- og retningslinjer pkt. 24, 3. avsnitt: «Til gjengjeld vil samfunnet ha ansvar overfor alle og menneskene kan sikres bestemte rettigheter på alle områder av samfunnslivet, uansett rase, tro, kjønn, samfunnsstilling og inntekt.»

Vi viser videre til arbeidsprogrammet under Sosialpolitikken — 3. avsnitt hvor det heter —:

«Målet for boligpolitikken skal være å skaffe boliger av forsvarlig standard for alle.»

Pkt. 2. Det gis i dag ikke nedskrivningsbidrag til småleiligheter, når disse beboes av enslige. Unntak er gjort for alderstrygdede og andre pensjonister og hitil også for sykepleiersker.

Det er hevdet at enslige er bedre økonomisk stilt og derfor i stand til å betale høyere innskudd: Vi mener at en enslig *vanlig lønnstaker* ikke tjener så meget at han uten videre kan settes i denne kategori. Vi mener at partiet nå må gå inn for at nedskrivningsbidrag gis til *alle leiligheter*, dog ikke utover 80 m² boligflate.

Pkt. 3. Det er på det rene at banker og andre institusjoner ikke er interessert i å gi lån prioritert etter Husbankens samlede lån og nedskrivningsbidrag. Låntakere med liten egenkapital kan derfor ikke tilnærmedesvis nyte godt av de fordeler som partiet mente å gi dem den gang retningslinjene for en Statens Husbank ble trukket opp. Ved den lånepolitikk som føres er de isteden henvist til å oppta dyre og kortsiktige vekselobligasjonslån. Slike lån spiser opp størsteparten av fordelene med den lave rente og nedskrivningsbidraget. Partiet bør søke å rette på dette forhold og prinsippet bør være at småhusbyggere og kooperative eller andre selskaper som drives etter de samme prinsipper, kan oppnå en belåning som nevnt i forslaget pkt. 3.

Husbanken bør fortsatt medvirke til å holde byggeprisene på et rimelig nivå. Banken må ikke drive urimelig eller utilbørlig press og således medvirke til en senkning av boligstandarden som vil påføre eiere av husbankbelånte bygg større vedlikeholdsutgifter.

Kan det av økonomiske grunner ikke på nåværende tidspunkt foretas noen effektiv økning av det rentebærende lån, bør til så kan skje, *nedskrivningsbidraget vike prioritert* slik at det kan oppnås en samlet belåning som nevnt i forslaget pkt. 3. Den foreslåtte ordning vil bety bedre vilkår for låntakerne. For leieboere (borettslavere) vil det bety mindre innskudd. Videre vil det bidra til å få bort de ofte helt urimelige innskudd i småhusene. Leien vil bli noe rimeligere idet 2. prioritets lån vil kunne fåes på gunstigere betingelser enn vekselobligasjonslån. Noen risiko utover den som vanligvis vil være til stede ved ethvert utlån, kan nevnte ordning ikke sees å innebære, snarere tvert om, idet låntakernes vilkår vil bli lempeligere.

Høyning av Risikofondet bør imidlertid overveies.

Oslo Kommunelag av DNA.

Erling Thoresen, formann.

Helga Wågønes, sekretær.

Drøbak Arbeiderkvinnelag foreslo:

Framhaldsskolen blir obligatorisk innført for alle landets kommuner.

Ruth Brynhildsen, formann.

Gudrun Johansen, sekretær.

Drøbak Arbeiderparti

Alf Dahl, formann.

Rolf Johnsen, sekretær.

Oversender forslag fra Drøbak Arbeiderkvinnelag, og ber om at saken blir tatt opp til drøfting på landsmøtet.

Akershus Arbeiderparti

Johan Jensrud.

Søre Al Arbeiderlag foreslo:

Det norske Arbeiderparti må ta opp til inngående drøfting finansiering og innføring av Folketrygd i Norge, i første rekke for de uføre.

Gjennomføring av denne trygd er nødvendig, så de uføres levestandard kan sikres, slik at de uføre ikke skal være avhengig av hver enkelt kommunes økonomi.

Partiet henstiller til sosialministeren å gjøre fortgang med saken.

Søre Al Arbeiderlag

Kr. Midteng.

Faaberg Arbeiderparti

Torgeir Blikberg, sekretær.

Birkenes Arbeiderlag foreslo:

Birkenes Arbeiderlag vil henstille til styremaktene å gå inn for gjennomføring av pensjon for alle.

Vi mener at det må være rimelig at alle samfunnslag får de samme vilkår når det gjelder sosiale trygder. Alle særtrygder og private pensjonsordninger må vekk. Statens Pensjonskasse må være åpen for alle, med innskudd fra alle som arbeider og samtidig tilskudd fra arbeidsgivere.

Statens Pensjonskasse ble i sin tid startet bare til fordel for alle dem som hadde den sikreste og til dels også den største inntekt. Private bedrifter, som har god råd, har også på grunn av skattelettelser kunnet gi sine folk noenlunde trygdevilkår. Alt på bekostning av tilskudd fra de øvrige samfunnsborgere i form av økte skatter og en beskåret alderstrygd, slik at våre gamle i dag nærmest lever på sultegrensen.

Da Stortinget i 1950 vedtok å pensjonere seg selv, kom det tydelig fram under denne saks behandling, at det var Stortingets syn at all statspensjonering nå foregår uten personlig innskudd.

Slå det hele sammen i Statens Pensjonskasse og la oss alle som en stå solidarisk sammen i ytelser til dem som har mistet sin forsørger, eller på grunn av sykdom er satt ut av virksomhet. Målet må være ensartede minstepensjoner som er store nok til å leve av, med innskudd som grunnlag som er ens for alle.

Birkenes Arbeiderlag mener at den trygdeordning som nå er for det brede lag av folket ikke er partiet verdig, samtidig som det er høyst urettferdig og nedbrytende for de små i samfunnet. Laget er derfor overbevist om at det går ikke lenger å avspise småkårsfolket med de trygder som nå er, mens det er topp-pensjoner for de bedrestilte klasser i samfunnet.

Da Birkenes Arbeiderlag mener at denne sak er en stor sak, som berører en stor part av partiets velgere, vil vi så sterkt vi kan henstille til de ærede styremakter å ta saken opp og søke den gjennomført så fort som mulig.

Birkenes Arbeiderlag

Sverre Mo.

Vegårdshei Arbeiderparti foreslo:

Det norske Arbeiderpartis landsmøte tar opp spørsmålet om den store bevilgningen til militæret. Den er etter vår mening for stor i forhold til landets økonomi.

Vegårdshei Arbeiderparti

Hans Moen.

Tvedestrand Arbeiderparti foreslo:

Det henstilles til styremaktene å gå inn for nedskjæring av forsvarsutgiftene. Vi mener at disse utgiftene er altfor høye, og at de må kunne reduseres med flere millioner. Disse midler må bedre kunne benyttes til investeringer og sosiale formål.

Tvedestrand Arbeiderparti

Louis Bakke.

Tysfjord Arbeiderparti foreslo:

«Tysfjord Arbeiderparti samlet til årsmøte 15. mai 1955 har vedtatt enstemmig å sende følgende resolusjon til landsmøtet:

En vil på det innstendigste henstille til rette vedkommende. Årsmøtet mener at det nå må gjøres noe med denne trygdeordningen, istedenfor å la folk gå arbeidsledige med noen kroner om dagen.

En mener at det heller skulle bevilges så mye penger at det i tillegg til arbeidsløshetsstrygden kunne bli satt i gang ordinært arbeid med full lønn. Den nåværende ordning er helt forkastelig, og virker nærmest som en forsorgsordning.

Det er uverdigg for et menneske å leve på bidrag, og for samfunnet kan det bli direkte skadelig. En mener at hvert enkelt menneske og samfunnet er best tjent med at alle får et skikkelig produktivt arbeid. Da vil *alle* være med å arbeide til beste for landet og dermed høyne levestandarden for oss alle.

For samtlige disse forslags vedkommende hadde landsstyret foreslått at de blir sendt til redaksjonskomitéen i samband med saklistens punkt 5.

Einar Gerhardsens innledningsforedrag.

Einar Gerhardsen holdt følgende innledningsforedrag:

Den politiske situasjonen har i årene etter krigen vært stabil, slik den var det også i årene før krigen helt fra 1935. Vi har nylig passert 20-årsdagen for dannelsen av Johan Nygaardsvolds regjering og vi tillot oss å feire den begivenheten i pressen og på møter og sammenkomster. Vi syntes nemlig at det var litt av en begivenhet, særlig for Arbeiderpartiet, men også for landet. Ser vi på de land som har et ustabilt politisk styre med stadig skiftende regjeringer så forstår vi bedre verdien av politisk stabilitet. Våre politiske motstandere likte ikke at vi feiret dette 20-årsjubiléet, og det kan vi ut fra deres forutsetninger godt forstå. De har da også hele tiden gjort det de kunne for å ta fra Arbeiderpartiet den politiske ledelsen. Ikke desto mindre har Det norske Arbeiderparti styrket sin stilling blant velgerne fra valg til valg, og ved stortingsvalget i 1953 fikk det en større tilslutning enn noe enkelt parti har fått på mange år.

Ellers er det i etterkrigsårene grunn til å merke seg at kommunistene i 1945 fikk en oppsiktsvekkende sterk tilslutning, men at partiet senere er gått tilbake fra valg til valg, og nå er kommet ned på et nivå som svarer til kommunistpartienes styrke i de fleste demokratiske land. På den borgerlige siden har Kristelig Folkeparti tatt stemmer, særlig fra Venstre og Bondepartiet, og ved det er den borgerlige fronten blitt enda mer oppstykket. Fra Høyres side har det stadig vært gjort forsøk på å få til en samling av de borgerlige partiene, men det er ikke så lett å få til. De 3 såkalte mellompartiene både vil og ikke vil. De står nok sammen i sitt ønske om å få svekket Arbeiderpartiet, men de er på den annen side redd en samling under Høyres ledelse og redd en samling som vil utviske det enkelte parti's egenart og særpreg. Bondepartiet er vel det parti som for tiden har de minste betenkelighetene ved et samarbeid med Høyre, og Kristelig Folkeparti har i sin stortingsgruppe framtreddende medlemmer som står Høyre ganske nær når det gjelder den økonomiske politikken. Venstre derimot har i den siste tiden inntatt mer markerte og selvstendige standpunkter.

Når det gjelder Arbeiderpartiets stilling så kan det være fristende først å se litt på hvordan våre politiske motstandere bedømmer den. Det er to ting som det da er grunn til å feste seg ved. For det første deres håp om, eller nærmest påstand om, at Arbeiderpartiet vil gå svekket ut av årets kommunevalg, og at det vil miste flertallet ved stortingsvalget i 1957. For det andre påstanden om at Arbeiderpartiet har gitt opp vesentlige sider av sin økonomiske politikk og nærmest gått over til en borgerlig politikk.

At våre politiske motstandere håper på nederlag for Arbeiderpartiet

ved valgene er både naturlig og forståelig. Det er heller ikke noe nytt at de tar en valgseier på forskudd. Det har de gjort foran de fleste valg. Om de får mer rett denne gangen får tiden vise. Vi vet at Arbeiderpartiet ikke har noe brev på å beholde flertallet. Vi kan komme til å miste det. Men vi skal iallfall love å sette inn alle de krefter vi rår over for å holde stillingen og for å styrke den. Det gjør vi ikke for å beholde makten for maktens egen skyld, men fordi vi ønsker å føre vårt arbeid videre fram, fordi vi ennå har så mye ugjort, så mange viktige oppgaver som må bli løst før vi kan si at alle mennesker i landet lever et rikt og høyverdig liv. Vi tror ikke at noe annet parti er i stand til å løse disse oppgavene. Ikke fordi vi mener at Arbeiderpartiet i og for seg er noe bedre enn andre partier, men fordi vi bygger på et samfunnsyn som skiller seg fra de andre partiers og fordi vi representerer de lag av befolkningen som har den historiske oppgaven å bære fram fellesskapet og solidaritetstanken i samfunnslivet.

Påstanden om at Arbeiderpartiet har gitt opp sin egen og delvis akseptert den borgerlige økonomiske politikken er det i denne forbindelse ingen grunn til å komme nærmere inn på. Det er en påstand som ikke vil bli opprettholdt. Men det kan være grunn til å si et par ord om de borgerlige partiers overgang til Arbeiderpartiets standpunkt i mange av de saker som før sto i forgrunnen i den politiske striden. Det gjelder så avgjørende ting som full sysselsetting, full utbygging av trygdeordningene, fri utdanning og utbygging av skoleverket, boligbygging som samfunnsoppgave, ferie for alle lønnsstakere, en familievennlig skattepolitikk og en viss utjamning av lønningene. Halvdan Koht sa i en tale forleden at «den største seir vi kan vinne er at motparten må bøye seg for våre idéer og er med på å arbeide for dem». Ut fra en slik betraktning kan Arbeiderpartiet konstatere at det har vunnet store seire, men det betyr også at avstanden mellom partiene blir mindre og forskjellen ikke lenger så markert og så omfattende. En kan spørre om grunnen til at de borgerlige partiene i disse spørsmålene har nærmet seg Arbeiderpartiet. Vi må ha lov til å gå ut fra at det først og fremst skyldes en i og for seg naturlig utvikling og en økt sosial forståelse, men noe av forklaringen ligger kan hende også i det faktum at Arbeiderpartiet under alle omstendigheter ville ha gjenomført disse reformene, og at de derfor mente at det var like godt å følge med på ferden. Vi skal likevel være glade for den støtten vi i disse mange viktige spørsmålene har fått fra de borgerlige partiene! Vi har enda mer enn nok å være uenige om.

I en nærmere omtale av de mer aktuelle politiske spørsmål må jeg ta omsyn til at landsmøtet vil behandle en del politiske spørsmål under andre punkter på saklista. Det gjelder de kommunale politiske rettingslinjene, jordbrukspolitikken, våre kulturoppgaver og arbeidet

fram til kommunevalget. Det vil da være naturlig i dette foredraget å legge hovedvekten på de økonomiske problemene og å si litt om utenrikspolitik og forsvar.

Ser vi tilbake på Arbeiderpartiets økonomiske politikk i årene etter krigen, så er det innsatsviljen og dristigheten som blir stående som kjennetegnene for dette tidsrommet. Uten innsatsvilje og dristighet kunne en ikke ha nådd de store resultater.

Da vi tok fatt på gjenreisningen av realkapitalen etter krigen var det på det rene at om kapitaldannelsen skulle foregå i samme takt som før krigen, ville det ta 10—12 år å gjennomføre gjenreisningen. Regjeringens program var å fullføre den i løpet av 5 år, og på de fleste områder ble den fullført på kortere tid enn 5 år.

Men uten dristighet, og uten å tøye våre ressurser til ytterste evne, kunne ikke dette ha lyktes. Alt i 1947 hadde vi brukt opp storparten av de store valutaressurser vi hadde ved krigens slutt. Da det europeiske gjenreisningsprogram og Marshall-hjelpen ble satt inn i 1948 fikk Norge tildelt en mye større del av Marshall-hjelpen enn vi etter folkemengden hadde krav på. Flere forhold spilte her inn, men når vi fikk så store tilskudd var det i stor grad fordi vi la fram store og rasjonelle investeringsprogrammer som nok krevde ekstra kapitalimport for å kunne gjennomføres, men som i neste omgang ville føre til økt produksjon og produktivitet. I alt fikk Norge en økonomisk hjelp på om lag 2800 mill. kroner fra våren 1948 til utgangen av 1952, først under Det europeiske gjenreisningsprogram og deretter under Det gjensidige sikkerhetsprogram. Disse midler gjorde det mulig å gjennomføre utbyggingen i enda raskere tempo enn i de første etterkrigsårene. Også de ekstraordinært gode eksportkonjunkturer som fulgte Koreakrigen bidro med store valutainntekter, særlig i 1951. Forholdene var den gang slik at vi i 1950 og 1951 kunne nedbetale utenlandsgjelden med til sammen om lag 760 mill. kroner og i 1952 kunne utbyggingen foregå uten ny gjeldsstiftelse.

I 1953 og 1954 fikk vi ikke lenger Marshall-hjelp og konjunkturerne var ikke lenger slik at vi kunne klare utbyggingen uten lån. Men lånemulighetene var til stede, særlig gjennom den kredittordning som var skapt i Den europeiske betalingsunion. I disse årene hadde vi adgang til utenlandske lån på mer enn 1800 mill. kroner, men måtte i tillegg til det bruke bortimot 200 mill. kroner av valutareserver som var spart opp fra 1950 til 1952. Disse svære beløp og mere til gikk til lønnsom utbygging av næringslivet. Og det er ikke små resultater vi kan peke på når vi ser tilbake på 10-årsperioden etter krigen.

Fra 1946 til 1954 er produksjonen økt med omlag 40 prosent, mens tilgangen på arbeidskraft bare er økt med 10 prosent. Industriproduksjonen er økt med nesten 100 prosent, produksjonen fra den kjemiske

industri er tredoblet, aluminiumsproduksjonen er firedoblet, av ferrosilisium er produksjonen tredoblet og av kvelstoff mellom to- og tredoblet. Elektrisitetsproduksjonen er fordoblet og handelsflåten er mer enn fordoblet. Det er tatt i bruk mer enn 200 000 nye boliger i disse årene. Enda det går en større del av ressursene til investering enn noen gang før, er forbruket pr. innbygger økt med 26 prosent, og bedringen er størst for de samfunnsgrupper som før sto dårligst. Det er gjort store forbedringer på arbeidsplassene, og det er gjennomført kortere arbeidstid i noen fag samtidig som alle lønnstakere har fått 3 ukers ferie. Trygdene og de andre offentlige ytelser er bygd ut og kommer delvis som et tillegg til økingen i det private forbruk.

La oss her stoppe opp et øyeblikk ved Jernverket som i disse dager kan sette produksjonen i gang. Vi har nettopp opplevd en merkedag i Norges økonomiske historie ved at jernverket er satt i drift. Det er vel det største økonomiske løftet som er tatt i Norge på én gang og det har vært et tungt løft både for landet og for partiet vårt. Det hadde vært snakket om å reise et jernverk i 50 år før det ble alvor av å gå i gang, og det var i Fellesprogrammet det ble oppnådd enighet om at jernverksaken skulle løses. Jernverket ble enstemmig besluttet reist av Stortinget — det var meningsforskjell bare om hvorvidt det skulle ligge i Orkanger eller i Mo i Rana. Men senere har det vært slutt på enstemmigheten. De borgerlige har sviktet Fellesprogrammet på dette punkt, og hadde det stått til dem så hadde Jernverket sannsynligvis nå ligget der som et påbegynt, men halvferdig prosjekt. Det er Arbeiderpartiet, og Arbeiderpartiet alene, som har båret Jernverket fram, til dels under en fanatisk motstand. Det har som sagt ikke vært lett. Siden vi startet i 1946 har det ustanselig krevd svære bevilgninger og svære valutauttellingene. Det har vært overskridelser og utvidelser av planene. I 8—9 år har vi båret byrdene for å løse landets største nasjonale oppgave. Nå er det gjort. Nå setter Jernverket i gang, og i stedet for valutauttellingene skal det nå gi oss valutainntekter, om lag 80 mill. kroner årlig i spart valuta. Det er et vendepunkt som vi sannelig har grunn til å hilse med glede.

Jernverket er det største enkeltløftet vi har tatt, men bildet ville være ufullstendig om vi ikke nevnte noen flere av de store løftene: Årdal og Sunndal verk har også vært store belastninger. Men Årdal Verk har nå i noen år gitt store overskudd og store valutainntekter. Sunndal Verks igangsetting for fullt er blitt sinket av den vanskjebne som har rammet Aura kraftanlegg, men når denne sommeren er over må vel også den sorg være slukket. Jeg nevner videre andre store bedrifter som statsmaktene direkte har hjulpet fram: Sør-Varanger, Store Norske Spitsbergen, Norsk Bergverk, Norsk Hydro's veldige utvidelser osv. Skulle jeg nevne alle ville det bli en *meget* lang liste.

Jeg vil med dette ikke ha sagt at den politikk som har vært ført er feilfri, men jeg mener å kunne si at vi har oppnådd betydelige resultater ved en dristig og ekspansiv politikk.

Mange har kritisert Regjeringen fordi den har brukt valutaressursene til utbygging av landet i stedet for å samle seg en solid valutakasse. Det skal innrømmes at det har vært en dristig politikk, og det har mange ganger satt nervene på en streng prøve hos dem som har hatt ansvaret for utviklingen. Mange har kalt det en dumdristig politikk, og selv de som motstrebende har innrømmet de store resultater den har brakt har sagt at lykken har vært bedre enn forstanden. Det kan nå være som det vil; i realitetenes verden er det resultatene som teller. Vi har nå et godt utbygd produksjonsapparat som gir oss større trygghet for sysselsetting og konkurransekraft. Og de store resultater som er nådd er det ingen som kan benekte, skjønt det nok er dem som forsøker.

Når vi nå skal føre utviklingen videre fram har vi et bedre grunnlag enn noensinne i vårt nye og større produksjonsutstyr. Men *samtidig* må vi ha klart for øye den vesentlige forskjell fra tidligere i etterkrigstiden, nemlig at vi ikke har valutaeserver eller lånemuligheter til å finansiere så stor overskuddsimpport til landet som vi har kunnet til nå. Underskuddet i vår utenriksøkonomi må ned. Hvis vi ikke gjenomfører de nødvendige tiltak for å få dette til på en fornuftig måte, vil det presse seg fram av seg selv den dag valutakassen er tom og vi ikke lenger kan betale for overskuddsimpporten. Men lar vi på denne måten utviklingen gå ut av hendene på oss vil skadevirkningen bli meget alvorlig, både for sysselsetting, levestandard og utbyggingen av landet. For ikke å snakke om de politiske konsekvensene. Det er en oppgave for oss alle å hindre en slik valutakrise med alle skadevirkninger, en krise som kan ødelegge mye av hva vi i disse 10 årene har bygd opp. Det krever at vi alle tar de krav og de vansker som situasjonen stiller på en fornuftig måte og ikke presser fram særkrav og særinteresser når dette bare kan bidra til å øke vanskene. Det er kortsynt politikk både for landet og for partiet.

I denne forbindelse kan det være grunn til å si noen ord om de krav som en fortsatt framstegspolitik stiller til den økonomiske politikk. For vi må ikke tro at resultatene kommer av seg selv. Det var den dødssynd som ble gjort i mellomkrigstida — å tro at tingene ordnet seg av seg selv. Bitre erfaringer har lært oss at det er dessverre ikke så enkelt. Den økonomiske utvikling må planlegges og ledes ut fra en bevisst målsetting. Det er feil som mange hevder, at Arbeiderpartiet har forlatt planøkonomien. De som sier det røper at de ikke har forstått det som har vært, og er, kjernen i denne politikken. Kjernen i

planøkonomien er ikke importkontroll eller rasjonering. Den er ikke byggeløyver eller kvoteregulering. Den er heller ikke prisregulering og ikke engang lav rente. Den *kan* være disse ting, men den kan også være noe annet. Kjernen i planøkonomien er for det første et målbevisst ønske om å påvirke den økonomiske utvikling i en bestemt retning. Det er dette ønske som kommer til uttrykk i de planer som legges fram, som Langtidsprogrammet, Nord-Norge-programmet, Trøndelagsplanen og Nasjonalbudsjettet. Et nyttig materiale ved utarbeidningen av slike planer vil en nå få i de fylkesanalysene som kommer etter hvert. Gjennom denne økonomiske kartleggingen av hvert eneste distrikt i landet får vi et materiale av stor betydning. Dernest må vi foreta en analyse av hva som er nødvendig for å gjennomføre planene. Og for det tredje, og det er kanskje det vanskeligste: vilje og mot til å sette inn de tiltak som situasjonen krever. Dette er det vanskeligste, fordi det ofte er slik at for å nå de populære mål må en stundom bruke upopulære midler. Det er nå engang slik at en får ikke noe for intet, det gjelder også i den økonomiske politikk. Mange har i uforstand festet seg ved noen ganske bestemte virkemidler, og trodd at når disse virkemidler forlattes til fordel for andre, så er det dermed skjedd en kursendring i den økonomiske politikk. Det kan nok fortone seg slik på overflaten, men de økonomiske virkemidler kan aldri bli mål i seg selv. Det er de verktøy som skal brukes for å få til et bestemt resultat. Og da må vi til enhver tid bruke de verktøy som kan bringe resultatet.

Et eksempel på det er den lave renten. Det kan ikke være tvil om at den lave renten har vært riktig i mange situasjoner, og at den også vil være det i framtida. Men det kan heller ikke være tvil om at i den nåværende situasjon bidrar renteforhøyelsen til at vi lettere når de mål vi har satt oss. Det er jo ikke slik at Norges Bank forhøyet sin diskonto fordi Regjeringen ønsket en høyere rente. Ingen ønsker vel heller toll- og omsetningsavgift på nødvendighetsvarer eller skatter på vanlige arbeidsinntekter. Men det er ikke til å komme fra at slike ting, så ubehagelige de enn kan fortone seg, er nødvendige verktøy for å nå de store mål vi har satt oss. Målene er de samme som før, og når midlene skifter, så er det fordi situasjonen er en annen.

Spørsmålet er: Skal vi uten videre sky de virkemidler som vi vet ikke er populære, eller skal vi la en nøktern analyse avgjøre hvilke midler som er nødvendige og så gå ut og forklare folk hvorfor vi mener de er nødvendige. Faller vi for fristelsen og velger den letteste vei, så kan vi nok tjene på det i øyeblikket. Men det kommer tider etter disse, og våre mål går lenger enn til det nærmeste halve år. Det er ved å være trofaste mot våre planer og å gjøre det nødvendige for å få

planene gjennomført at vi kan bygge og trygge framtida. Det gjelder for landets økonomiske, sosiale og kulturelle framgang, og det gjelder for vår framtid som politisk parti.

Jeg har villet si litt om dette fordi det kan gi en nødvendig bakgrunn for omtalen av den aktuelle økonomiske situasjon. I Nasjonalbudsjettet, som ble lagt fram i januar, ble det framhevet meget sterkt at hovedproblemene i vår økonomi er utenriksøkonomien og den innenlandske prisutvikling. Utviklingen i utenriksøkonomien og prisstigningen må ses i sammenheng med det høye investeringsnivået. De omfattende investeringer i skip og maskiner, i transportmidler og annet teknisk utstyr er sterkt importkrevende. Investeringene legger også i noen grad beslag på varer som ellers kunne vært eksportert. Gjennom en høy innenlandsk bygge- og anleggsvirksomhet skapes det dessuten inntekter som kan nyttes til etterspørsel etter norske og utenlandske varer, uten at det på samme tid finner sted en tilsvarende produksjon av varer og tjenester til dekning av det løpende forbruk. Den høye bygge- og anleggsvirksomhet gir seg derfor langt større utslag i utenriksøkonomien enn det som følger av den direkte importen til investeringsformål. Den høye kapasitetsutnyttning og de gode avsetningsmuligheter vil dessuten svekke motivet til priskonkurranse mellom bedriftene både innen produksjon og omsetning.

I Nasjonalbudsjettet ble det satt som mål en mest mulig stabil prisutvikling, en nedskjæring av underskuddet på handelen med utlandet fra 1100 mill. kroner i 1954 til 550 mill. kroner i 1955. Investeringene skulle søkes redusert i forhold til rekordnivået i 1954. I det private forbruket var det beregnet en oppgang bl. a. fordi lønnstilleggene i fjor bare virket endel av året. I Nasjonalbudsjettet er det gitt en inngående analyse av den utenriksøkonomiske situasjon og de forhold som gjør det nødvendig med en nedskjæring av underskuddet. Et hovedpunkt er at vi ikke lengre har en tilgang fra ekstraordinære valutakilder, slik som i tidligere år.

Vi kjenner de tiltak som Regjeringen og Stortinget satte i verk for å oppfylle disse mål. Det var i grunnen to faser i utviklingen. Den første fasen var tiltakene som tok direkte sikte på prisnivået. Regjeringen mente at prisnivået måtte settes ned fra det høye nivå det var kommet på høsten 1954. Det var i hvert fall en lite tilfredsstillende situasjon for alle lønnstakere som hadde inngått to-årige tariffavtaler våren 1954 at indeksen skulle ligge kloss oppunder «den røde streken», uten at det ble høve til lønnskompensasjon. Det lyktes å få brakt prisene ned på en del områder, dels gjennom direkte tiltak fra Regjeringens side og dels gjennom forhandlinger. Levekostnadsindeksen kom noe ned igjen fra det høye nivå den lå på, og har nå ligget fast på 142

poeng de tre siste måneder. Dette er en nedgang på 3 poeng fra nivået i fjor høst. Det er godt håp om at vi skal kunne unngå vesentlige forskyvninger i prisnivået i inneværende år. Men vi skal være klar over at det fremdeles er sterke krefter som presser prisnivået, ikke minst fra jordbrukets side. Det er heller ikke godt å si hvor lenge det kan holdes igjen på husleiene i eldre bygg når kostnadene stiger slik som de har gjort i den senere tid. Også andre justeringer har en tendens til å virke som enveiskjøring oppover, fordi det er så mye lettere å sette en pris eller takst opp enn å få presset den ned når etterspørselen på de fleste områder er så stor som den fremdeles er. På tross av disse forhold har en som sagt håp om en rimelig prisstabilitet i resten av inneværende år. Prismyndighetene er nå i alarmberedskap og vil gripe inn overfor tendenser til prismisbruk som kan sette leviekostnadsnivået i fare. Bl. a. overveier Prisdirektoratet en ordning med meldeplikt for prisforhøyelser.

Den andre fasen var de tiltak vi fikk i februar og som tok sikte på å redusere investeringer og underskudd i utenriksøkonomien, men som også, gjennom en nedpressing av etterspørselen, kan virke som en demper på prisene.

Hovedtanken bak tiltakene var å få redusert den samlede etterspørsel innenlands. Derved ville presset på importsiden bli mindre, og det ville også til en viss grad bli frigjort ressurser til eksportproduksjonen. Da det først og fremst er etterspørselen etter investeringsvarer som var drevet for høyt opp, ble tiltakene satt inn mot investeringssiden, mens det ikke er truffet tiltak for å redusere det private forbruk. På den annen side innbød ikke situasjonen til direkte forbruksstimulerende tiltak, og det er foreløpig nødvendig å begrense stigningen i det private forbruket. Av denne grunn har det i år ikke vært plass til skatte- og avgiftslettelser, og det nye statsbudsjett er gjort opp med solid balanse.

De investeringsbegrensende tiltak tar dels sikte på en begrensning av den lånevirkomheten som finansierer investeringen. Av slike tiltak kan nevnes begrensningen av statsbankenes utlån, ordningen med at Norges Bank skal godkjenne nye partialobligasjonslån som legges ut til tegning, binding av det private bankvesens midler gjennom innskuddsreserver i Norges Bank, opptak av statslån og premieobligasjonslån og forhøyelse av diskontoen. Dels tar tiltakene sikte på å gjøre investeringene dyrere for derved å ta fra enkelte lystene til å investere. Slike tiltak var forlengelsen av maskintollen, investeringsavgift på biler og traktorer, avgift på bygg og anlegg, unntatt boliger og driftsbygninger i jordbruket og kontraheringsavgift på skip. Dels tar tiltakene sikte på å friste til utsettelse med investeringer til senere: Gjennom delvis skattefritak for avsetninger til fond for senere inve-

steringer prøver en å påvirke bedriftene i samme retning. På samme måte virker det at avgiftene til dels er gitt en midlertidig karakter. Og endelig tar noen av tiltakene sikte på en direkte regulering av investeringene, slik som begrensningen i byggeløyvetilsagnene og nedskjæringen i statens egne investeringer over statsbudsjettet.

Særlig fra de borgerlige partiers side har betydningen av den personlige sparing vært framhevet. Men det som har størst betydning er at den samlede offentlige og private sparing er høy. Den samlede sparing har vært høy i Norge etter krigen. En høy samlet sparing har vært, og er, et avgjørende vilkår for å kunne finansiere store investeringer uten stort importoverskudd.

Det ville være bra om en nå kunne finne fram til gode former for å stimulere den personlige sparing. Men en skal være klar over at dette ikke er så enkelt at en kan få til en øking i den samlede sparing ved å stimulere den private sparing med skattelette eller andre tiltak som kan redusere den offentlige sparing. En har ingen sikkerhet for at ikke den samlede sparing blir mindre på denne måten. Finansdepartementet arbeider med tiltak på dette område, men det er ingen grunn til å tro at slike tiltak kan få vesentlig betydning for den økonomiske situasjon i øyeblikket.

Frilistene for importvarene er det ikke gjort noe med. Regjeringen mener at dette heller ikke bør gjøres. Det er flere forhold som gjør det uheldig å røre frilistene, men den viktigste grunnen er denne: Det er i dag ikke en krise i vår utenrikshandel av en slik art at den kan løses ved å sløyfe frilister. Det er tvært imot gode priser og avsetningsforhold for våre eksportprodukter. Det store importoverskudd skyldes et helt annet forhold, nemlig den store etterspørsel hos norske personer og bedrifter som retter seg mot importvarer som ellers kunne vært eksportert. Derfor må tiltakene settes inn mot etterspørselen. Det vil ikke løse våre problemer for oss, hvis vi sløyfer frilistene, men lar overskuddsetterspørselen bestå.

Er nå de tiltak som er truffet tilstrekkelige? Til det må vi svare at det vet vi ikke ennå.

En oversikt over utviklingen i de tre første måneder i år gjen-speiler liten virkning av de tiltak som er truffet. Underskudd på vare- og tjenestebalansen med utlandet var nær 400 mill. kroner. De oppgaver en hittil har fått, som riktignok er mangelfulle, peker tydelig i retning av at investeringene blir vesentlig større enn budsjettet og også klart større enn i 1954. Økingen gjelder både bygg, maskiner, transportmidler og skip. Vårt mellomværende med Den europeiske betalingsunion, som viste underskudd i de tre første måneder av året, har i april og hittil i mai vist et mindre overskudd. Dette kan tyde på at betalingsbalansen overfor utlandet nå tenderer mot mindre un-

derskudd, men noe sikkert om dette kan vi ikke vite før vi får fullstendige tall for betalingsbalansen.

Nå var det selvsagt heller ikke ventet at tiltakene i februar skulle virke så hurtig at de kunne vise resultater allerede i første kvartal. Men denne utvikling viser hvilke krefter som nå virker til å drive importoverskuddet og investeringene i en uønsket retning. Disse krefter er øyensynlig så sterke at det kan være tvilsomt om de tiltak som hittil er truffet vil vise seg tilstrekkelige. Slik forholdene ligger an synes det å innebære en betydelig risiko å bygge på at tiltakene i februar er tilstrekkelige, men bare kom noe sent. Det arbeides nå i administrasjonen med å kartlegge situasjonen og undersøke behovet og mulighetene for nye tiltak. Regjeringen vil i nær framtid ta standpunkt til disse spørsmålene. Søkelyset er nå rettet særlig mot bankene og pengemarkedet. Det er en beklagelig kjensgjerning at de private banker ikke har vist større tilbakeholdenhet i den situasjonen vi nå står i. Bankutlånene er fortsatt å øke til tross for at det burde vært en nedgang. Regjeringen vil treffe de nødvendige tiltak for å rette opp denne utviklingen. Søkelyset er også rettet mot omfanget av bygge- og anleggsvirksomheten og særlig mot byggeløyveordningen. I den nåværende stilling må vi bruke det apparat vi har til en så effektiv regulering som mulig av omfanget i bygge- og anleggsvirksomheten. Det gjelder overfor de private investeringer, men også overfor kommunene og staten selv.

Det er ennå for tidlig å komme noe nærmere inn på dette. Så meget kan jeg imidlertid si at det er fremdeles investeringene som skal rammes. Men om det alminnelige forbruk skal kunne holdes oppe, også i denne vanskelige overgangstid, avhenger helt ut av hvor effektiv de investeringsbegrensende tiltak kan bli.

Vi må nå holde fast på det som vi alle innser er nødvendig å få gjennomført — å bringe investeringene og underskuddet i utenriksøkonomien ned, hvis levestandarden skal kunne opprettholdes, og den utenriksøkonomiske handlefrihet gjenvinnes.

Svikter vi dette mål vil straffen melde seg, ikke om fire år eller om tre år, men kanskje allerede til neste år.

Men klarer vi nå å gjenvinne et pusterom i utenriksøkonomien og investeringene, blir det igjen med tiden muligheter for å ta fatt på de mange tiltak av høy prioritet på det økonomiske og sosiale område som vi alle venter på å få gjennomført. Det bringer oss over fra de nåværende omstillingsproblemer til de framtidsperspektiver som er adskillig lysere enn situasjonen i øyeblikket kan fortone seg. Regjeringen er derfor fast bestemt på å treffe de nødvendige tiltak for å få utenriksøkonomien under kontroll.

De bremsere som er satt på investeringene har til hensikt å bringe

disse ned fra det nåværende høye nivå. Om dette lykkes vil investeringene likevel fortsatt ligge på et høyt nivå, og høyere enn i de fleste andre land, og vi vil fortsatt bygge ut landet i stort tempo.

De geografiske og næringsmessige forhold ligger slik til rette her i landet at det kreves store investeringer. Folket bor spredt, og det kreves store kapitalutlegg til veier og annen samferdsel. Boliger og bygninger må være mer solide enn i andre land med en mer gavmild natur. De næringer vi må bygge framtida på, i første rekke skipsfart, kraftutbygging og den kraftslukende elektrokjemiske og elektrometallurgiske industri krever meget store kapitalutlegg for hver sysselsatt. Og også i de andre næringer, som heller ikke skal forsømmes, kreves det store investeringer. Det kan derfor ikke være tvilsomt at en stor del av det norske nasjonalprodukt bør gå til investeringer. Det er den linje vi har fulgt hittil, og den vil bli fortsatt.

At vi satser mer på de høyproduktive næringer får også konsekvenser for sysselsettingen. I årene etter krigen har sysselsettingen i jordbruket gått ned med mer enn 50 000 årsverk. Samtidig er sysselsettingen økt i andre næringer, særlig industri-, bygge- og anleggsvirksomhet. Denne omstillingen er stort sett gått fra lavt lønnede yrker til yrker med høyere fortjeneste. Og ved i størst mulig utstrekning å legge industri i bygdene vil vi der skape det allsidige næringslivet som er en betingelse for lønnsom avsetning av jordbruksvarer. Det er ingen grunn til å beklage seg over flukten fra jordbruket — det er en helt naturlig tilpassing etter hvert som jordbruksdriften omlegges og mekaniseres. Det er flukten fra landsbygda til byene som må motvirkes. Et rimelig samspill mellom jordbruk og industri i bygdene vil skape det miljø som er en forutsetning for at ungdommen skal trives og bli værende i bygdene. De tiltakene som nå er satt i verk vil måtte begrense visse slags virksomheter til fordel for andre. Dette vil dessverre skape tilpassingsvansker både når det gjelder produksjonen og arbeidsmarkedet. Men tilpassingen må tas, og den kan lettere tas nå enn senere. Vi har ennå ikke helt uttømt våre valutaeserver, slik at tilpassing ennå kan gjennomføres uten panikktiltak og kaos. Det er dessuten i dag en internasjonal høykonjunktur, slik at vi kan øke eksporten, hvis vi har mer å selge. De som blir ledige i en bransje vil i dag lettere kunne få arbeid i andre. Det er tusenvis av utenlandske sjøfolk på norske båter. Det er mangel på arbeidskraft i skipsbygningsindustrien, enda den bare går på ett skift. Vi har mye kostbart maskineri som har liten utnyttelsesgrad og som ved å nyttes mer, bl. a. ved å gjennomføre 2-skiftsordninger, kunne gi flere og tryggere arbeidsplasser, økt eksport og spart import.

Den omstilling som nå må til vil kanskje gjøre det lettere å mestre problemene med den sesongmessige ledighet i vintermånedene. Denne

ledighet har for en stor del vært en følge av den høyt oppdrevne bygge- og anleggsvirksomhet i sommermånedene.

Investeringene er et grunnlag for framgang, men det er økt produksjon som skal skaffe oss en høyere levestandard, flere og bedre sosiale goder, økt fritid, lettere arbeid og rikere muligheter for et sosialt og kulturelt liv. En aktiv produksjonspolitik er noe mye mer enn et høyt investeringsnivå. Den er også noe mer enn den kunst å sette inn investeringene på de riktige områder, og holde igjen på andre. Dette siste kan være nødvendig nok, og det er lett å peke ut eksempler på feilaktige investeringer, også på det offentlige område, hvor snevre særinteresser har presset gjennom tiltak som ikke kan stå (seg) for en nøktern vurdering. I den nåværende situasjon er det mer nødvendig enn noensinne å vise moderasjon med slike krav.

Ved siden av høye investeringer og konsentrasjon av investeringene på de riktige områder krever en aktiv produksjonspolitik en bedre planlegging og samkjøring av produksjonen, og en bedre tilrettelegging av produksjonen på de enkelte arbeidsplasser, i form av teknisk og organisatorisk rasjonalisering. En stor del av disse oppgaver må løses i de enkelte bedrifter og på de enkelte arbeidsplasser. Men det er også store oppgaver å ta opp for arbeids- og næringslivets organisasjoner og for det offentlige. De store investeringer har brakt vår produksjon og levestandard opp mot bortimot toppnivå i européisk målestokk. Men De forente stater og Canada har økt forspranget på oss. Når vi ikke har klart å holde tritt er det fordi investeringene har vært for lave. Det er heller ikke fordi de amerikanske arbeidere er noen slags overmennesker i forhold til oss. Endel av forklaringen ligger i de særlig gunstige vilkår den amerikanske økonomi arbeider under, et land som er rikt fra naturens side, og med et tollfritt marked som omfatter 160 mill. mennesker. Og krigen virket bare til å styrke den amerikanske økonomi ved å ta i bruk ressurser som ikke ble nyttet. Men en viktig del av forklaringen er også at vi ikke har lagt nok vekt på den mest rasjonelle utnytting av det store moderne produksjonsutstyr vi etter hvert har skaffet oss. Særlig i industrien er det andre land som ligger langt foran oss på dette område, selv om det er utført mye godt arbeid her hjemme, særlig i de senere år. De enkelte bedriftsledere får ta sin store del av ansvaret for dette. Regjeringen vil legge økt vekt på disse sider av produksjonspolitikken. Det er her de store muligheter ligger for en øking av produksjon og levestandard ut over det som skapes av investeringene, også fordi investeringer må skje på bekostning av løpende forbruk eller føre til valutaunderskudd. I denne forbindelse kan det være grunn til å nevne spørsmålet om arbeidernes og funksjonærenes rett til å velge målsmenn til bedriftenes ledelse. Regjeringen har nå oppnevnt et utvalg til å utrede dette

spørsmålet. Det dreier seg om medbestemmelsesrett for de ansatte og anerkjennelse av deres særlige interesser og innsats. Som det heter i arbeidsprogrammet vårt: «På arbeidsplassen skal menneskene føle seg som medlemmer av et demokratisk samfunn, ikke som redskap i en produksjonsprosess. Det indre demokrati vil skape større trivsel hos arbeidere og funksjonærer og utløse initiativ, kunnskaper og innsatsvilje til fordel for så vel bedriftene som samfunnet.»

Landsorganisasjonen har vedtatt et produktivetsprogram på fagkongressen for to år siden. Regjeringen har også lagt fram en melding om rasjonaliseringsproblemene, hvor den slutter seg til synsmåtene i LO's produktivetsprogram. Denne meldingen er nå komitébehandlet i Stortinget. I produktivetsprogrammet og i Regjeringens melding til Stortinget er det pekt på de oppgaver som nå venter på en løsning. Alle — eller nesten alle — forstår nå hvor viktige disse problemene er, og hvor mye vi har å vinne på å løse dem. Regjeringen og partiet vil gjøre sitt for å mobilisere alle gode krefter i denne saken. Og om vi må bryte ned noen gamle fordommer, skal vi gjøre det òg.

Arbeiderpartiet har gått inn for å bygge ut det nordiske samarbeid på alle områder. Når det gjelder det økonomiske samarbeid er vi fullt klar over at det reiser mange problemer og også mange betenkeligheter, særlig fordi Norge på enkelte områder står svakere enn Sverige og Danmark. Men samarbeidet kan på andre områder gi Norge fordeler. Så små økonomiske enheter som de nordiske land er i verdensøkonomien, betyr de svært lite hver for seg; gjennom et samarbeid kan de få en betydelig gunstigere posisjon i verdensbildet. Politiske psykologiske hensyn har selvsagt også vært medbestemmende for det standpunkt Arbeiderpartiet har tatt til det nordiske samarbeidet. Til den som måtte være skuffet over at resultatene hittil ikke er særlig merkbare, vil jeg si at den gjensidige tilpassing som samarbeidet krever må ta sin tid. Bare de som har deltatt i de langvarige og grundige forhandlinger og utredninger kan ha en berettiget mening om hvor mange og praktiske vansker som melder seg. Men det går framover — det er en utvikling som nok kan sinkes gjennom motstand, men som ikke kan stanses. I virkeligheten er det et stadig bedre økonomisk samarbeid mellom grupper av land og stadig flere land som kan oppheve motsetningene mellom landene og trygge den endelige fred.

Aldri har Norge hatt en økonomisk vekst som i vår tid, og sjelden har kravene til framtida vært så store. Det har også tidligere vært år med framgang minst like stor som nå. Men det har ikke tidligere i vår levetid vært en slik sammenhengende periode med jevn vekst. Vi har i vårt århundre opplevd en fullstendig revolusjon i levekårene for den

alminnelige mann, og dette har skjedd til tross for de alvorlige økonomiske feilgrep i mellomkrigstida. Den takten vi har holdt i de senere år vil fordoble produksjon og levestandard på mindre enn 25 år.

Men vi har ikke lov å tro at en slik utvikling vil komme av seg selv. Vi har gjennom bitre erfaringer lært mye om hva som kreves for å fri oss fra å være utviklingsens slaver og gjøre oss til herre over utviklingen. Det kreves framskrittstilje og dristighet, men enda mer at vi til enhver tid erkjenner problemene, ikke viker tilbake for dem og har mot til å gjøre det som skal gjøres for å få til den beste løsning.

Så til slutt litt om vår utenriks- og forsvarspolitik.

Vår utenriks- og forsvarspolitik har siden frigjøringen hatt to enkle, men fundamentale mål:

Å sikre landets selvstendighet, så langt vi selv rår over det, og å yte vårt bidrag til å skape fred og avspenning i verden, så langt våre evner rekker.

Disse mål er alle hos oss enige i.

Det er videre selvsagt at vi i vår utenrikspolitik aldri må glemme at vi ikke ligger alene på den skandinaviske halvøy.

Vi hadde håpet at en skulle nå fram til fred i verden gjennom FN, og på norsk side har en gjort det en har kunnet for at FN skulle bli et organ til å løse de store verdensproblemene. Men den veien har hittil ikke ført fram.

Så har vi forsøkt også andre veier for å nå målene. NATO — A-pakt-organisasjonen — er et slikt forsøk for en begrenset del av verden. Ikke alle har vært enig i at vi gikk med på dette forsøket, men et klart flertall både i partiet og i folket har gitt det sin tilslutning.

La oss ikke glemme at det var frykten for det militære presset Sovjet holdt [ved like] mot Vest-Europa i årene etter krigen som skapte NATO. Hvis Sovjet hadde demobilisert etter krigen som vestmaktene gjorde det, og hvis vi ikke hadde opplevd kupet i Tsjekkoslovakia, så hadde vi heller ikke hatt NATO. Vi har kjent oss overbevist om at det ikke ville tjene fredens sak om de vestlige demokratier avrustet hvis Sovjet-Samveldet og østblokken holdt oppe sin veldige militær-makt.

Det er ingen gitt å si med sikkerhet om den utenrikspolitiske og forsvarspolitiske linjen vi har fulgt har vært riktig. Men vi har vel alle et inntrykk av at vi har opplevd noe i retning av et værerslag i forholdet mellom stormaktene i løpet av det siste året. Og tro om vi ikke har rett til å tolke en rekke av de tegnene på avspenning som vi mener å kunne konstatere, som et resultat av den politikken vi har fulgt. Det synes tydeligst når det gjelder Østerrike. Sovjet-Samveldet gikk med på den avtalen som sikret Østerrike frihet og uavhengighet

etterat de såkalte Pariser-avtalene om Vest-Tysklands opprustning og medlemskap i NATO var vedtatt av samtlige NATO-land. På bakgrunn av et samhold i vest som ikke lot seg splitte, tross mange manøvrer, gikk Sovjet med både på avtalen om Østerrike og på møte mellom de 4 store på høyeste plan.

Tilfellet Jugoslavia peker i samme retning. Jugoslavia nektet i 1948 å godta lydrikevilkår for sitt fortsatte medlemskap i østblokken. Gjennom sju år har det vært gjenstand for alle former for press så nær som åpen krig fra østblokkens side. Men Jugoslavia har vist fasthet og nektet å la seg skremme til underkastelse. I dag ber sovjet-lederne om å få komme til Beograd for å forhandle på likemanns vilkår.

En ting er sikkert: Det er kommet bevegelse i utenrikspolitikken igjen. Bildet skifter langt raskere enn vi har vært vant til de siste årene. Den kalde krigen har mistet sin karakter av en stillingskrig. Vårt håp er at den nye fasen vi er gått inn i, må lede ikke til bevegelseskrig, men til politisk våpenstillstand og avspenning mellom stormaktene.

Vi har trodd at samhold i vest og oppbygging av en viss militær styrke var nødvendige forutsetninger for reelle forhandlinger med den annen part. Vedtakene om tysk medlemskap i NATO og tysk opprustning hører hjemme i den sammenhengen. Det er ikke grunn til å skjule at det har vært en vanskelig beslutning å gå med på. Den løser heller ikke Tysklandspørsmålet som er og blir et sentralt problem når det gjelder avspenning og fred i Europa. Men den skaper et utgangspunkt for reelle forhandlinger.

Vestens statsmenn bærer nå et stort ansvar på sine skuldre. Det gjelder at de mulighetene som nå er skapt gjennom Vestens samhold blir utnyttet til å oppnå avspenning. Under andre forhold kan Vestens utenrikspolitikk komme til å anta nye former. Vi skal også huske at en militærallianse ikke er et mål i seg selv. Det som er vesentlig for oss er at samholdet og samarbeidet kan og må fortsette. Fra vår side har vi innen NATO stadig framholdt at organisasjonen ikke bare skulle være en militærallianse, men at det var like viktig å utvikle samarbeidet på det økonomiske, sosiale og kulturelle felt.

En kan spørre seg hva grunnen kan være til den nye bevegelse i utenrikspolitikken og den nye forhandlingsviljen. Mon ikke hovedgrunnen er den forferdelige trusel som heter atombomben og vannstoffbomben? Det sentrale problemet i verdenssituasjonen i dag er nemlig at vi står overfor faren for en krig som ikke bare vil drepe millioner av mennesker og ødelegge enorme verdier, men som vil ødelegge selve grunnlaget for den menneskelige sivilisasjon. Det er karakteristisk for hvor alvorlig ansvarlige statsmenn ser på situasjonen at den britiske regjering åpnet sin melding til Parlamentet om det brit-

iske forsvarprogrammet for 1955 med denne setningen: «Framkomsten av vannstoffbomben overskygger alt annet som hendte i 1954.»

Vi vet at vannstoffbomben radikalt har tilspisset det problemet som atombomben skapte fordi dens ødeleggelsessevne er så å si ubegrenset. Den britiske regjering sier i sin melding til Parlamentet at det er av vesentlig betydning at menneskene blir klar over størrelsesordenen av de ulykker som en storkrig i dag vil bringe med seg. Hvis menneskene først blir klar over omfanget av den faren som truer, vil det vokse fram en fredsvilje som er så sterk at selv de mest egenrådige herskere vil måtte ta hensyn til den. Denne fredsviljen gjør seg sterkere gjeldende hos alle folk. Er det da ikke rimelig at statsmennene som kjenner de redsler en ny krig vil føre med seg, velger forhandlingens vei?

Begge stormaktgruppene rår i dag over disse våpen og over hjelpemidler til å levere dem der de kan gjøre største skade. Resultatet er at forholdet mellom de to maktblokkene kjennetegnes av en fryktens likevekt. Den demokratiske del av verden som uten disse våpen ville være militært helt underlegen, setter sin lit til deres avskrekkende virkning. «Vi må godta det faktum at vårt eneste forsvar ligger i at vi har kraft til å gå til motangrep og håpe at det aldri blir nødvendig.» Slik uttrykte Attlee det britiske arbeiderparti's standpunkt i Underhuset. Derfor har vi ingen tro på at spørsmålet om atombomber og vannstoffbomber kan løses isolert.

Et forbud mot atomvåpen må være et ledd i en alminnelig nedrustningsavtale, og det har bare verdi hvis det kan skapes sikkerhet for at det overholdes. Det må derfor være ledsaget av en effektiv internasjonal kontrollordning som gir internasjonale organer adgang til fri inspeksjon og myndighet til inngrep overalt hvor det er nødvendig å overholde forbudet. Ingen må kunne fri seg fra kontrollen ved å dekke seg bak sin nasjonale suverenitet. Kontrollordningen må også omfatte vanlige våpen. Det er et vilkår vi i vår del av verden ikke kan fravike.

Den militærtekniske utvikling har skapt en ny strategisk situasjon, og selv om den ennå bare er i sin begynnelse, har den ført til vidtgående omlegginger av stormaktenes forsvarsprogrammer. Også vi tvinges til å vurdere våre forsvarspolitiske muligheter og målsettinger i lys av den nye situasjon. Forsvarsdepartementet har alt gått i gang med dette arbeidet. Det er nedsatt et utvalg av militære og sivile eksperter — det såkalte Boyesen-utvalg — for å gjennomføre den nødvendige omvurdering når det gjelder det militære forsvaret.

Å gjennomføre den nødvendige omvurdering vil kreve arbeid og tid. Så lenge dette arbeid pågår må det vises forsiktighet med den fortsatte utbygging av vårt konvensjonelle forsvar. Med våre begrensede ressurser må vi vokte oss for investeringer i militære prosjekter som om

få år kan synes meningsløse på bakgrunn av den nye strategiske situasjon. Vi må også regne med at våre ressurser skal strekke til overfor nye krav som kan melde seg fra de sivile forsvarssektorer.

Men under våre betraktninger av de uhyggelige problemer som atom-bomben og vannstoffbomben har reist, skal vi aldri glemme at den samme kjerneenergi som i bombene frigjøres til død og ødeleggelse, frigjort på annen måte kan settes inn i fredens byggende arbeid. Det er vår tids største landevinning på forskningens og teknikkens område at kjerneenergien kan frigjøres og utnyttes i menneskets tjeneste. Egentlig burde det være slik at dette bare fylte oss med glede. Et av de største problemer menneskene står overfor på lengre sikt er å finne nye kilder for energi til avløsning av de som uttømmes. Selv de beste kullgruver eller de rikeste oljekilder blir jo engang tomme. Men de energikilder som frigjøringen av atomkjernene representerer, er i praksis uuttømmelige.

I særlig grad kan dette få betydning for et av de vanskeligste og mest brennende problemer i internasjonal politikk: de underutviklede land.

Den store forskjell i levekårene mellom landene skyldes først og fremst at noen land råer over svære energikilder som de har forstått teknisk å utnytte, mens menneskene i andre land stort sett er henviset til å slite med egne muskler. Resultatet er et skille i materiell velstand som er langt større enn det på generasjoner har vært mellom de sosiale klasser i vår del av verden. Hvis det ikke blir bygd bro over dette klasseskillet mellom nasjonene, kan det føre til voldsomme konflikter i framtiden. Det gjelder derfor at utnyttelsen av kjerneenergien for fredens formål blir organisert på en slik måte at den ikke øker rivaliseringen mellom nasjonene, men skjer gjennom et internasjonalt samarbeid slik at den kan komme alle folkeslag til gode. I virkeligheten trygger vi best våre nasjonale interesser på dette område ved å delta i et byggende internasjonalt samarbeid.

Landsstyret har funnet dette spørsmål så viktig at det vil bli lagt fram for landsmøtet et forslag om en uttalelse om atomkraften for freden.

Forslaget konkluderer med disse kravene:

Internasjonalt samarbeid til fredelig utnyttning av atomenergien.

Effektiv overnasjonal kontroll med råstoffene og produksjonen av atomvåpen for å gjøre forbud mot disse mulig.

Avtale om internasjonal nedrustning under effektiv mellomfolkelig kontroll.

I forbindelse med innledningsforedraget ble følgende forslag til uttalelse lagt fram:

Til generalsekretær *Dag Hammarskjöld*,
med anmodning om videreforsendelse til Regjeringene i FN's medlemsland.

Atomkraften for freden.

Frigjøringen av atomenergiens veldige krefter har åpnet døren til en ny tidsalder. Menneskenes frihet fra materiell fattigdom, sykdom og nød, og de underutvikledes lands krav om like rett og bedre kår, alt dette kan ved vitenskapens hjelp komme nær sin virkeliggjøring, hvis vi arbeider sammen.

Men den nye kraft som er gitt i våre hender kan også ødelegge hele vår sivilisasjon. Overalt reises derfor kravet: Atomkraften for freden!

Fredelig utnytting av atomkraften for alle krever samarbeid på et internasjonalt plan. De stater som er villige kan alt i dag ta de første skritt.

Effektivt forbud mot atomvåpenet forutsetter internasjonal kontroll, helst gjennom De Forente Nasjoner. En aktiv folkeopinion vil kunne skape den atmosfære som gjør gjennomføringen av dette krav mulig.

Kontrollen av atomkraften må ledsages av en internasjonalt kontrollert nedrustning, som omfatter alle, med det mål å avskaffe selve krigen. Midlene som blir frigjort ved nedrustningen må settes inn for å fjerne den verste menneskelige nød overalt i verden.

Aldri i historien har et større ansvar hvilt på verdens ledende og bestemmende statsmenn. Det alminnelige menneske i sin daglige gjerning mener det samme, hvor det enn lever i verden: Det ønsker fred, frihet og sikkerhet. Skal disse ønske bli virkelighet, må folkene i alle land, hver på sin kant, ta opp et ansvarsbevisst arbeid for disse kravene:

1. *Internasjonalt samarbeid til fredelig utnytting av atomenergien!*
2. *Effektiv internasjonal kontroll med råstoffene og produksjonen av atomvåpen, for å gjøre forbud mot disse våpen mulig!*
3. *Avtale om internasjonal nedrustning under effektiv mellomfolkelig kontroll.*

Ordskiftet.

Det tok litt tid før noen forlangte ordet, og *ordstyreren* spurte om forsamlingen var enig i at en tok foredraget til etterretning.

Thv. Ø. Michelsen: Jeg tror det gjør seg en misforståelse gjeldende. Det er vel neppe noen som vil ta ordet til den uttalelsen som er lagt fram, fordi alle må være enig i den. Det sitter imidlertid folk i salen som gjerne vil ta ordet til innledningen for øvrig.

Ordstyreren: Det er selvsagt full anledning til å ta ordet om innledningen i sin alminnelighet.

Halvard Lange: Det ville være synd om ikke en så bred redegjørelse som den Einar Gerhardsen her er kommet med, ikke skulle gi grunnlag for et ordskiifte. En kan vel sakens være enig i hovedlinjene, men jeg er sikker på at i en så stor forsamling som dette gjør det seg forskjellige meninger gjeldende om detaljer. Når jeg tar ordet, er det for å hjelpe til med å få diskusjonen i gang.

Når det gjelder den utenrikspolitiske situasjon, er det ikke så mye å føye til den karakteristikken Einar Gerhardsen har gitt. Jeg kan kanskje fylle ut bildet på enkelte områder.

Det er kommet *bevegelse* i den internasjonale politikken. Vi har fått de første forhandlinger på høyeste plan, de første forhandlinger på en årrekke. Det er et forsøk på fra stats- og utenriksministrenes side i de fire største land til å klarlegge vanskelige spørsmål gjennom forhandlinger. Bare denne kjensgjerning at det skal forhandles, er av stor betydning, men vi kan ikke vente at det skal skje så store ting i løpet av sommeren.

Vi har mange problemer — Tysklandsproblemet, nedrustningsproblemet, spørsmålet om fredelig utnyttning av atomenergien osv. — og vi står ved innledningen til forhandlinger, ved innledningen til en *forhandlingsperiode*. Vi kan si at vi har nådd fram til et av de mål som A-pakten i grunnen har tatt sikte på. Det vårt arbeid tok sikte på — en felles linje i Europa — har skapt forutsetninger for forhandlinger.

Hva er nå årsaken til det endrede standpunktet til Sovjet-Samveldet? Vi kan ikke si noe sikkert om det. Det er mulig at indre forhold har vært sterkt medbestemmende for omleggingen. Det kan neppe være tvil om at det gjør seg gjeldende en viss avslapping innenfor det sovjetiske folk, og at frykten for en ny krig er voksende i Sovjet-Samveldet. Men vi har vel også lov til å tro at omleggingen er en reaksjon på A-paktspolitikken.

Nå vil enkelte at vi skal forlate den utenrikspolitikken vi har fulgt, men det er vel ikke sunn fornuft i å forlate en linje akkurat i det øyeblikk den synes å ville gi resultater. Nå kan vi slappe av, sier enkelte. Men da tror jeg de selger skinnen før bjørnen er skutt. Mulighetene for avspenning er til stede. Men de store stridsspørsmålene er ikke løst. Vi håper selvsagt at forhandlingene kan føre til et resultat, men vi må på den annen side ikke spenne forventningene for høyt. Vi står ved åpningen av en forhandlingsperiode. Går det godt, vil vi få en langvarig forhandlingsperiode.

Standpunktene er ennå langt fra hverandre, selv om det kompleks av forslag som er lagt fram av Malik i FN i nedrustningskomitéen ser ut til å innebære visse innrømmelser. Men forslagene har også mange propagandistiske innslag, som dette med rømning av Tyskland, tilbaketrekking av baser osv. Men med de konkrete forslag om nedrustning har de forlatt tidligere standpunkter, og har lagt til grunn forslag som er satt fram fra vestlig hold, men som de tidligere har forkastet. Vi på vår side må tålmodig undersøke til bunns hvor langt russerne går i innrømmelser. Det vil bli en langvarig forhandlingsperiode som vil sette evnen til samarbeid i de vestlige stater på

prøve. Takket være samholdet er vi nå kommet fram til denne sterke posisjon. Fra sovjetisk side vil det bli gjort forsøk på å bryte opp dette samarbeidet. Det vil ganske sikkert bli stilt større krav til samarbeidsviljen enn noen gang tidligere.

Ragnar Christiansen, Buskerud: Så vidt jeg forstår skal alle de forslag som berører politiske spørsmål og de ting som innlederen har vært inne på, sendes over til redaksjonskomitéen. Blant disse forslagene er det ett fra Røyken Arbeiderparti som gjelder samferdselen og ett fra Nore Arbeiderparti som gjelder kraftforsyningen. Det gjelder begge store og uløste oppgaver. Med hensyn til samferdselsloven av 1947, stilte vi store forhåpninger til den, men vi er blitt sørgelig skuffet. Vi kjemper ennå med problemet urasjonell transport. I samband med disse forslagene vil jeg ta opp følgende tilleggsforslag:

«Landsmøtet anmoder om at det påtenkte råd med oppgave å bearbeide spørsmål i samband med dekning av energibehovene, så snart råd er, må komme i virksomhet.

Landsmøtet gir sin tilslutning til forslaget fra Nore Arbeiderparti om at opprettelse av Norges Kraftforsyning blir utredet, slik at det kan legges fram for landsmøtet i 1957, med sikte på å komme med i partiets arbeidsprogram for 1958—1961.»

Videre la *Ragnar Christiansen, Buskerud*, fram følgende forslag:

«Landsmøtet anmoder sentralstyret om å foranledige nedsatt et utvalg med oppgave å foreta en analyse av transportavviklingen og vurdere de forskjellige kommunikasjonsmidlers framtidige plass i transportvirksomheten.»

Karl Bjerkeli, Buskerud: Jeg hørte med interesse på partiformannens redegjørelse. De fleste vil vel stort sett erklære seg enig i redegjørelsen. Han beskjeftiget seg mye med den innskrenkning i investeringene som Regjeringen mener er nødvendig. Jeg tror imidlertid at man skal være meget varsom med å sette disse tiltakene i verk. Det er brukt atskillig med penger til gale investeringer. Store bedrifter som har hatt store overskudd har forsøkt å bli kvitt pengene ved å bygge dem bort — bare for å unngå å betale dem i skatt. Enkelte sektorer har lidd over disse store og unødige investeringene. Jeg sikter til de kommunale anlegg som er blitt liggende etter. Jeg må be om at det ikke blir gått for ensidig til verks. De fleste kommuner har vært lojale og foretatt store avsetninger. Vi har håpet på at nå skulle også kommunene få anledning til å sette i gang noen av de arbeidene som har måttet vente. Vi har stor byggevirksomhet, men det gjenstår å opparbeide vann og kloakk og bygging av gater. Vi har sykehusspørsmål og skolespørsmål som må løses, og ikke minst når det gjelder veibyggingen er vi kommet

svært i atterleksa. Veinettet er under all kritikk. Hvis investeringsinnskrenkningene også skal omfatte den kommunale sektor, da kommer vi galt av sted. Det samme gjelder for staten på en rekke områder. Kraftforsyningen må vi fortsette med. Når det gjelder den militære sektor, har det etter min mening ikke vært spart mye. Det er riktig å gi soldatene skikkelig våpen og grundig opplæring, men jeg tror det ville være riktig med en større kontroll med bruken av midlene. Særlig når det gjelder lønningene på de militære bygge- og anleggsplasser. Her tror jeg vi er nødt til å se litt nærmere på forholdene.

Det er beklagelig at vi skal være nødt til å gå til innskrenkning i investeringene. Jeg vil be om at en i hvert fall farer varsomt fram når det gjelder de kommunale investeringer. Her må en ikke følge en bestemt prosentsats, men vurdere hver kommune og hvert enkelt prosjekt.

Oddvar Halvorsen, Oslo: I det store og hele kan jeg slutte meg til det som er framholdt i innledningsforedraget. Det tør vel være detaljer som ikke alle er enig i, men jeg vil gjerne si at det virket som en befrielse da Regjeringen gikk til de upopulære tiltak. Jeg festet meg ved at Einar Gerhardsen nevnte at en hittil ikke har merket noen vesentlig innskrenkning i den private sektor, men bare når det gjaldt de offentlige investeringer. Vi hadde vel ønsket det omvendte. Derfor er det nødvendig med nye virkemidler. Det som må gjøres, og som jeg savner, er tiltak som kan føre til økt norsk produksjon. Ikke bare propaganda, men tiltak som kan virke stimulerende. Hvis vi kunne kjøpe bare utenlandske varer, så ville alt være bra, men vi må forsøke å få opp produksjonen og dermed lette presset på utenriksøkonomien.

Jeg vil gi min fulle tilslutning til det Einar Gerhardsen og Halvard Lange sa om resultatene av A-pakten, men jeg kan ikke dele Halvard Langes innstilling om politikken framover — at vi ikke skal sette ned tempoet når det gjelder oppbyggingen av de tradisjonelle våpen. Her kunne vi vel uten vanskelighet lette presset på arbeidskraften og lette presset på importen. Det behøver ikke bety noen endring i våre standpunkter. En rekke land har allerede innvarslet en reduksjon av rustningene. Også USA vil gjennomføre innskrenkninger når det gjelder hæren. Jeg tror det ville være fornuftig å gå til nedsettelse av tempoet og til å varsle innskrenkninger.

John Johansen, Oslo (til forretningsordenen): En rekke representanter er i villrede om hva en skal diskutere nå, hvorvidt en skal ta med alt som hører inn under denne saken, eller om en skal innskrenke seg til å behandle det spørsmålet som er berørt i det

forslaget til uttalelse som er lagt fram. Det ville være riktig om ordstyreren ga en orientering.

Ordstyreren: Det er en generell diskusjon om den politiske situasjon, og de konkrete forslag kan tas opp under de forskjellige punkter på saklista. Det er tegnet så mange talere alt nå, at ordstyrerne vil foreslå at det blir satt strek og at taletiden begrenses til 5 minutter.

Ordstyrernes forslag ble enstemmig vedtatt.

Knut Josefsen, Aust-Agder: Jeg vil gjerne si litt om investeringene og understreker da først det som er sagt av Bjerkeli. Kravet til kommunene blir stadig større og større. Vi må innstille oss på 8 skoleår i folkeskolen og obligatorisk framholdsskole. Vannspørsmålet er viktig. Vedtaket i Stortinget fører til at kommunene må bygge sine kommunale vannverk. Vi har proposisjonen om de åndsveike og sinnssyke. Sykehusbyggingen må forsterkes. Ja, slik kunne jeg fortsette nesten i det uendelige, og til alle disse oppgavene trenges det mye kapital. Jeg vil derfor henstille til myndighetene å gjøre unntak når det gjelder investeringsstoppen eller -innskrenkningene for de felter jeg har nevnt her.

Ingvald Haugen, Sør-Trøndelag: Einar Gerhardsen sa i sin hilsningstale at «det arbeides for mye her i landet». Jeg kan ikke være så helt enig med formannen i det. Vi ville ikke ha noe kjøpepress hvis hver enkelt i samfunnet fikk skikkelig vederlag for sitt arbeid. Her står vi nettopp overfor skillet mellom sosialistisk og borgerlig politikk. Sosialistisk politikk må gå ut på å gi alle vederlag for den innsats de yter. Det er kanskje vanskelig å få fordelt arbeidskraften, slik at alle kan få skikkelig godtgjørelse for sitt arbeid.

Nå kan det vel innrømmes at forholdene i dag har gjort oss så trygge at vi kanskje har brukt litt mer enn vi har tjent, at vi har tatt litt på forskudd, fordi vi har tillit til framtiden. Dettè gjelder den enkelte og samfunnet som helhet.

Finn Moe, Oslo, ville gjerne gjøre et par merknader i samband med forslaget til uttalelse om atombomben. Dette er et område hvor vi må tenke nøkternt, sa han. Vi må være klar over at frykten utnyttes av kommunistene og Sovjet-Samveldet. Et isolert forbud mot bruk av atombomben har ikke noe for seg. Skal vi erklære oss enig at det skal være lovlig å føre krig med de tidligere våpen, bare ikke med atombomben? Det ville uten tvil være en fordel for Sovjet-Samveldet.

Hvis krigen kommer, vil atombomben bli brukt. Produksjon av atombomber ligger slik an at det ikke er vanskelig å legge om produksjonen fra sivile til militære formål. Forbudet kan bare ha hensikt hvis det blir etablert sammen med en virkelig nedrustning. Nå

vet vi at kommunistene ikke er motstandere av krig. De godtar det de kaller «befrielseskrig». Her må det bli spørsmål om nedrustning og en varig ordning med fredelig løsning av konflikter. På disse punktene burde vi legge vekten.

Det bør også etableres kontroll med den sivile produksjon av atomenergi. Det er farlige saker. Fabrikker kan springe i lufta. Vi må derfor arbeide for å få et internasjonalt fabrikktilsyn. Vi må tillate utlendinger å komme hit til landet og snuse i vårt næringsliv. Utviklingen tvinger fram et internasjonalt samarbeid. Her er det en oppgave for den internasjonale arbeiderbevegelse. Vi må være på vakt overfor enhver avslapping på grunn av en avspenning, som nokså snart kan være slutt. Men jeg mener det internasjonale samarbeid er en av merkesakene for arbeiderbevegelsen. Vi burde også bruke det nordiske samarbeid som utgangspunkt for et slikt internasjonale samarbeid.

Erling B. Kvaale, Østfold, pekte på nødvendigheten av å få et Statens kraftselskap. Vi vet at det regner både på rettferdige og urettferdige, sa han. Regnet har visse nedfallsdistrikter. I dag foregår det et kappløp om å komme fram til kraftlinjene. Mange av kraftselskapene kjøper opp kraftkilder ikke for å utnytte dem. Høna legger seg på flere egg enn den kan ruge ut. Dessuten — «vi vil føre kraft til andre». Javel, men vi burde vel først se litt på forholdene innenlands. Og vi burde kanskje først og fremst føre kraft fra den ene landsdel til den andre.

Vi har kraftfattige fylker med stor industri, f. eks. Oslo og Østfold, og de trenger tilførsel av kraft fra andre fylker. Når det gjelder Østfold, har vi forhandlet med distrikter som har overskudd på kraft, men disse forhandlinger har ikke ført fram. I 1961—62 vil det bli helt prekært i Østfold. Jeg vil derfor støtte opp om det forslaget som Nore Arbeiderparti har sendt inn.

Svenn Asen, Rogaland, ville gjerne feste oppmerksomheten ved de vanskeligheter som renteforhøyelsen hadde for alle dem som har byggelån i Husbanken. Tiden fra den dagen tilsagnene om byggelån blir gitt og konvertering, er blitt forlenget, slik at det nå kan trekke ut 2—2½ år. På den måten vil alle som får Husbanklån bli rammet av renteforhøyelsen, sa han. For et bygg til 45 000 kroner blir det en ganske betraktelig forhøyelse, nemlig vel 1000 kroner. Enten må Husbanken også overta selve byggelånene, eller må det bli en ordning slik at tiden mellom tilsagnene og konverteringen ikke blir så lang. Jeg opptar følgende forslag:

«Det henstilles til sentralstyret å ta opp spørsmålet om å få minsket de skadevirkninger renteforhøyelsen har fått for boligbyggingen, enten ved at Husbanken overtar lånene også i byggeperioden, eller ved en forkorting av tidsrommet mellom lånetilsagnet og konvertering av lånet.»

Per Andersen, Oslo: Produksjonsspørsmål og rasjonalisering er aktuelle problemer, og i den sammenheng har også bransjerådene og produksjonsutvalgene vært framme i diskusjonen. Fagbevegelsen har ofret mye penger og tid på opplysningsvirksomhet på disse felter for å aktivisere medlemmene. Det er imidlertid ikke nok at arbeiderne viser interesse. Også den andre parten — de som har styringsretten — må ha den samme interessen, hvis det skal bli noe av disse nye organer.

Når det gjelder bransjerådene, er det blitt et sørgelig kapittel. Det er i hvert fall tilfellet med bransjerådet for støperiene. Det var et av de første bransjeråd som ble opprettet. Arbeidernes representanter i dette bransjerådet har reist sak etter sak, men de er blitt møtt med negativitet. Arbeidsgivernes representanter er ikke innstilt på å drøfte noen saker. En lov kan ikke tvinge folk til å samarbeide. Vi er klar over at arbeidsgiverne bruker denne taktikken for å trette oss ut. Det er en opplagt sabotasje, men vi må forsøke å holde ut både i bransjerådene og produksjonsutvalgene. Vi må imidlertid komme fram til et annet utgangspunkt. De organer vi har er ikke særlig egnet til å utvikle rasjonalisering.

Arnfinn Kvithyll, Sør-Trøndelag: Det som er problemet i dag er ikke flukten fra jordbruket, men flukten til byene. På grunn av denne flukten blir den økonomiske evnen svekket i landsbygdas kommuner. Jeg håper at planene om å få et allsidigere næringsliv på bygdene må bli realisert. Det er mange muligheter for å kunne gjøre det, og jeg vil i den sammenheng peke på det forslaget som Nore Arbeiderparti har sendt inn. La oss få vekk det småkongeveldet vi har når det gjelder kraftforsyningen.

Bendik Øyan, Oslo: Når jeg har forlangt ordet er det ikke for å uttale meg om atomspørsmålet eller den internasjonale politikken. Det spørsmålet jeg vil beskjeftige meg med gjelder den nasjonale politikken. Vi har arbeiderregjering og et solid flertall i Stortinget. Handelsflåten har i dag 5—6000 utlendinger ombord. Her skulle det vært gjennomført investeringsstopp, men vår regjering har vært hyggelig mot skipsrederne. Den gruppen — sjøfolkene — som har seilt inn millioner av hard valuta, blir dårlig behandlet. De arbeider 60 timer i uka. Bare endel av sjøfolka har fått gjennomført 48-timers arbeidsuke. Nå foreligger det riktignok et komitéforslag, men i denne komitéen har statens representant solidarisert seg med skipsrederne. Jeg mener vi må forsøke å rette opp det dårlige inntrykk

denne komitéinnstillingen har gjort blant sjøfolka, og jeg vil fremme et forslag som jeg håper kan bli vedtatt. Ordstyreren vil kanskje foreslå forslaget sendt til redaksjonskomitéen eller at det blir begravd i sentralstyret, men jeg håper som nevnt at landsmøtet vil vedta det. Det lyder slik:

«Landsmøtet er av den mening at sjøfolkene ved revisjon av Arbeidstvistloven til sjøs må bli gitt retten til en ren 8-timersdag og 48 timers arbeidsuke for alle de grupper av sjøfolk som i dag har en vesentlig lengre arbeidstid.

Den komitéinnstilling som foreligger har ikke imøtekommet dette prinsipielle krav fra sjøfolkene side, og dette må våre partifeller i Stortinget under behandlingen av denne saken gå aktivt inn for å rette på.»

Aage Pedersen, Oslo, nevnte de forhandlinger Regjeringen har hatt med næringsorganisasjonene. Vi har imidlertid merket lite til resultatene, sa han. Hvorfor har vi en prislov, når den ikke blir brukt? Den burde vært anvendt for å presse prisene ned. En annen ting som irriterer folk flest, er det skattesnyteri som foregår. Kontrollorganene bør utbygges slik at de kan få has på skattesnyterne.

Nils Hønsvald, stortingsgruppen, syntes diskusjonen hadde vært spredt fektning, og det var få som hadde beskjeftiget seg med Stortinget og dets virksomhet. De borgerlige partiene har ført en nokså ufarlig opposisjonspolitikk i Stortinget, sa han. De krever et systemskifte, men folk kan se de resultater arbeiderstyret har gitt, og de forstår at det bilde de borgerlige partiene gir av forholdene ikke er riktig. Også når det gjelder finanspolitikken fører borgerpartiene en politikk som avslører deres spekulasjon. Istedenfor å gå inn for en reduksjon av budsjettet, fremmer de forslag som innebærer store forhøyelser. De hevder at totalsummen er for høy og at skattene er for høye, men samtidig foreslår de forhøyelser av enkeltpostene. De klager over det høye prisenivået, men foreslår samtidig reduksjon av prissubsidiene. Det er en bevisst demagogisk politikk. Hvis de selv hadde sittet med ansvaret, ville de ikke ha ført en liknende politikk.

Nordahl nevnte i sin hilsningstale den endrede holdning som de borgerlige partiene viser overfor lønnsaksjoner når det er frittstående grupper som står bakom. De borgerlige partiene er ikke snaue med å endre signaler hvis det passer dem. Se bare hvordan Kristelig Folkeparti og Bondepartiet har antydnet at de vil redusere militærbudsjettet med 25—30 millioner kroner. Når det gjelder forsvarsbevilgningene har det vært enighet mellom partiene, bortsett fra kommunistene, men også her skal det lages politiske spekulasjoner. Gamle antimilitarister kunne kanskje glede seg over at forslag om reduksjoner på militærbudsjettet kommer fra borgerlig

side, men det bør vel være en linje. Vi har gått inn for å bygge opp vårt forsvar i samarbeid med de vestlige stater, og da får vi stå på dette standpunktet. Hvis enkelte partier skal drive auksjon med sine standpunkter, da kommer vi ut på en glidebane. Forsvaret må selvsagt finne seg i kritikk, og vi bør saumfare alle krav meget nøye, men på den annen side bør ikke forsvaret være noen politisk kasteball.

Når vi går til en reduksjon av investeringene, er det i samsvar med Langtidsprogrammet. Der ble det slått fast at vi måtte gå til en reduksjon på nærmere 10 prosent. Vi husker hvordan Langtidsprogrammet ble latterliggjort av den borgerlige presse. Det ble kalt Draumkvedet. Det var en fantasiplan som ikke hadde noe med virkeligheten å gjøre. Nå klager de over at «Draumkvedet» blir realisert. Vi er nødt til å gå til disse reduksjonene. Vi skal være klar over at Norge har den høyeste investeringsrate i verden. Bare for å nevne et eksempel, så vil jeg peke på at vi i 1954 bygde 2100 flere bygninger enn året før. Og på alle områder har det vært en investering som savner sidestykke. Dette må ned. Vi er klar over at det ikke er noen populær politikk, men som det ansvarlige parti må vi gjennomføre disse tiltakene.

Finn Gustavsen, Oslo, kritiserte renteforhøyelsen. Det er en borgerlig løsning av saken, sa han. I stedet for renteforhøyelse burde Regjeringen ha grepet inn overfor de private banker. Det ble henstilt til dem å bremse på utlånene, men de tok ikke noe hensyn til denne henstillingen. De økte tvert imot utlånene. I stedet for å henstille til bank-kapitalen å vise litt måtehold, burde partiet heller ta opp spørsmålet om sosialisering av bankene og forsikringsselskapene. Dette kravet er reist av AUF, og de unge i partiet vil nå at det skal gjøres noe i dette spørsmålet. AUF's landsmøte gjorde et klart vedtak på dette punkt. Jeg vil be om at redaksjonskomitéen tar med en klar uttalelse om dette i sitt forslag, hvert fall som en *trusel* til bankene. Alle må vel være enig om at de har opptrådt illojalt overfor Regjeringen. Uten å sosialisere bankene vil vi heller aldri kunne vinne den virkelige økonomiske makten her i landet.

Også forsvarsbevilgningene må tas med i en uttalelse om den politiske situasjon. Forsvaret er etter atombomben kommet i en annen situasjon. Vi må være meget forsiktig med å bygge ut det konvensjonelle forsvar. Vi må stoppe utbyggingen av nye anlegg. Jeg tror at tiden er inne for reduksjoner i forsvarsutgiftene. I lys av den bedrede internasjonale situasjon mener jeg at en reduksjon av ca. 200 millioner kroner måtte være mulig.

Eugen Johannessen, Oslo: Det er neppe noen som har noe vesentlig å innvende mot det som Einar Gerhardsen har sagt. Det er heller

ikke noen som har noe å innvende mot den politikk som Regjeringen eller stortingsgruppa har ført. Det er imidlertid om det som det ikke har vært snakket noe om som jeg vil si noen ord.

Vi vet hvor nødvendig det er for partiets sentralstyre at det har levende kontakt med fylkespartiene. På samme måten er det nødvendig at det består en levende kontakt mellom Regjeringen og stortingsgruppa på den ene siden og sentralstyret på den annen side. Det er i den sammenhengen jeg gjerne vil si noen ord. Jeg mener den sammensetningen sentralstyret har i dag ikke er den heldigste. Jeg har hatt følelsen av at det i dag er Regjeringen som har hatt ledelsen av partiet. Det er en stor gruppe av sentralstyret som enten er medlem av Regjeringen eller styremedlemmer i stortingsgruppa og de har avgjørende innflytelse. Det er Gerhardsen, Torp, Lange, Raket Seweriin og Gunnar Bråthen. Dertil kommer formannen i LO, Konrad Nordahl. Det er ikke greit for et helt alminnelig medlem av sentralstyret å gjøre seg gjeldende.

Jeg vil be valgkomitéen om å se på dette forholdet. Ikke for å hive ut statsråder. Jeg har ikke noe mot disse personer. Det er riktig å ha personer fra forskjellige arbeidsplasser. Sentralstyret må ha mest mulig allsidig sammensetning. Vi *innkaller* derimot statsrådene. Det er *sentralstyret* som skal ha den politiske ledelse. Valgkomitéen bør ha dette for øye.

Ordstyreren: Det forekommer meg at dette ligger noe på siden av saken, men jeg håper valgkomitéen er oppmerksom på det som Eugen Johannessen har sagt.

Einar Gerhardsens sluttreplikk.

Einar Gerhardsen: Eugen Johannessen er inne på noe vesentlig. Det er et forhold som vi bør være oppmerksom på. Det er meget viktig å ha kontakt mellom Regjeringen og partiledelsen og mellom Regjeringen og partiet i sin helhet. Jeg tror ikke en kan klage på dette forholdet. Det har aldri så vidt jeg vet vært noe motsetningsforhold mellom sentralstyret og Regjeringen. Også med fagorganisasjonen har det vært god kontakt gjennom samarbeidskomitéen.

Kontakten mellom ledelsen og medlemmene har vi forsøkt å opprettholde ved å sende ut saker til drøfting i partilagene. Vi ber medlemmene om å drøfte forskjellige konkrete saker, og si sin mening om dem.

Til Bendik Øyan vil jeg gjerne si at det vil være vanskelig for et landsmøte å ta stilling til innstillingen fra arbeidstidskomitéen. Da måtte vi ha fått bedre kjennskap til hele innstillingen. Så sent

som i går snakket jeg med Sjøstad om innstillingen, og det er meningen at vi skal drøfte dette spørsmålet i en konferanse med representanter fra Regjeringen, partiet og fagorganisasjonen. Vi må forsøke å finne fram til et felles standpunkt vi kan stå på.

Til Finn Gustavsen: Regjeringen har satt mye inn på å få bankene til å bremse på kredittgivningen, og vi er innstilt på å bruke de midler som er nødvendig for å få gjennomført dette. Når det gjelder sosialisering av bankvesenet, så har ikke Regjeringen noen fullmakt til å gjøre det. Som et demokratisk parti vil det da ikke være riktig å ta et slikt skritt. I en valgperiode forplikter vi oss til å gjennomføre vårt eget program, men vi går ikke lenger. De som vil gå inn for sosialisering får reise saken og få tilslutning for det innenfor partiet. Det som står på valgprogrammet for denne perioden er at vi skal gå inn for å få valt representanter for almenheten i de store banker og forsikringsselskaper. Den saken vil vi prøve å få realisert i denne perioden.

Når det gjelder Gustavsens antydning om at tiden nå var inne til en reduksjon av forsvarsutgiftene, så vil jeg først peke på at investeringene på dette område *er* redusert. Det er mulig at situasjonen kan bli slik at vi kan gå lenger, men det er det ikke så godt å si noe om i dag. Forsvaret er ikke *tabu*. Hvis forholdene tillater det vil investeringene også her bli satt ned.

Til Ingvald Haugen. Min uttalelse om at vi har arbeidet for mye synes å ha blitt misforstått. Jeg liker folk som arbeider mye, og jeg liker *ikke* de som ikke gjør sin jobb. Det jeg sa og det jeg mente var at vi i dag tar på oss *for* mange oppgaver. Det er på denne måten jeg mener vi *gjør* for mye. Vi tar på oss mer enn vi orker å bære fram økonomisk. Investeringene i bygg og anlegg er altfor store, og det er investeringer som fører til økt import. Vi har et valutaunderskudd som i dag synes å ville komme opp i over en milliard. Da har vi ikke lenger noen valgmuligheter. Vi må bare sette investeringene skånselsløst ned. Hvis vi ikke gjorde det, ville vi nokså snart få driftsstans og arbeidsledighet, fordi vi ikke kunne skaffe valuta til import av råvarer og maskiner til å holde produksjonen gående. For å hindre denne ulykken, må vi bremse på investeringene. Vi er nødt til å løse denne oppgaven. Men når vi skal foreta en slik nedskjæring er det kryssende interesser. Alle vil skjære ned på *andre sektorer*, men ikke på *sin egen*.

Til Aage Pedersen: Han mente at vi burde ha brukt prisloven og ikke tatt forhandlinger med næringsorganisasjonene. Nå er det jo å si at dette med detaljregulering av prisene kan ha sin betydning under krig og krise. Så lenge det er mangel på varer, kan det være nødvendig å detaljregulere prisene. Når vi imidlertid er kom-

met inn i mer normale tider, så vil maksimalpriser kunne virke som en beskyttelse og holde prisene oppe.

Vi har prisloven som litt av en trusel, og vi har to eksempler på hvordan en slik trusel har virket. I det ene tilfelle gjaldt det skotøyforhandlerne. Vi sa til dem at de ville unngå detaljregulering hvis de selv ville sørge for å få ned avansesatsene og dermed prisene. Det lyktes også, og jeg tror dette er den gunstigste måte å løse spørsmålet på. I manufakturbransjen skjedde det omvendte. Der var folkene ikke villige til å gå med på reduksjoner, og nå har Regjeringen erklært at den vil sette i verk maksimalpriser. Dette eksemplet kan stå som bevis på at den ikke viker tilbake for å bruke prisloven.

Det er et par talere som har vært inne på kraftspørsmålet og samkjøringen. Jeg er helt enig med Kvaale i at det må bli slutt på småkongeveldet. Vi må bygge ut kraftkildene med henblikk på samkjøringsnett over hele det sydlige Norge. Men det er ikke så lett å få i stand et slikt samarbeid. Det er mange særinteresser som gjør seg gjeldende. Vi akter nå å ta opp Tokke-prosjektet til realisering. Med et godt utbygd samkjøringsnett vil denne kraftkilde komme hele det sydlige Norge til gode. Her vil det bli spørsmål om import av utenlandsk kapital.

Ordstyreren foreslo at alle innkomne forslag ble oversendt Redaksjonskomité I.

Dette ble enstemmig vedtatt.

Forslaget om bruken av atomkraft til fredelige formål ble enstemmig vedtatt. Endelig ble det etter forslag av ordstyreren vedtatt at Redaksjonskomité I skulle få i oppdrag å forme en uttalelse i samband med ordsiftet om den politiske situasjon.

VEDTAKET OM DEN POLITISKE SITUASJON

Formannen i Redaksjonskomité I, *Olav Larssen*, la fram forslaget til en uttalelse om den politiske situasjon, sålydende:

I 20 år har Arbeiderpartiet hatt regjeringsansvaret i Norge. De dristige tiltakene som har vært satt i verk for å skape nye og tryggere samfunnsforhold har ofte vært fulgt av kritikk og ulykkes-spådommer fra Arbeiderpartiets motstandere.

Men det er resultatene som teller. I de vanskelige etterkrigsår er produksjonen samlet økt med 40 prosent. Industriproduksjonen er nesten fordoblet, produksjonen av elektrisitet er fordoblet, og handelsflåten er mer enn fordoblet. Det er bygd over 200 000 nye boliger, forbruket pr. innbygger har økt med 26 prosent. Alle lønnstakere har fått 3 ukers ferie, og trygdeverket er bygd ut.

Dette raske tempo i utbyggingen av landet har ført til store underskudd i betalingsbalansen med utlandet og press på prisene. De høye forsvars-

utgifter har kommet som et ekstra tillegg til vanskene. Det må være en selvfølge at det blir vist streng økonomi i forvaltningen av de midler som er stilt til disposisjon for vårt forsvar.

Landsmøtet har drøftet og er enig i de tiltak som Regjering og Storting har satt i verk for å begrense investeringene, drive importoverskuddet ned og fjerne presset på prisene. Alle disse tiltakene har det formålet å trygge den fulle sysselsetting i tida framover, og å skape et stabilt prisnivå. Landsmøtet går ut fra at Regjeringen, om det blir nødvendig, vil legge fram nye forslag om slike nye tiltak som kan hindre en fortsatt øking i importen. Oppgaven må være å begrense importoverskuddet til det som kan finansieres på en forsvarlig måte.

En må gå ut fra at alle befolkningslag lojalt vil delta i arbeidet for at landet kan komme gjennom de øyeblikkelige vanskelighetene så raskt som mulig. Forbrukerne kan for sin del gjøre mye for å lette presset mot prisene og importen, dersom de alltid foretrekker norske varer, når disse i pris og kvalitet kan konkurrere med importvarer.

Regjeringen må nytte alle tjenlige midler til å holde stabile og rimelige varepriser. Etter den rasjonalisering som er gjennomført i industrien, bør prisene på mange industrivarer kunne reduseres.

Det har vist seg nødvendig å styrke priskontrollen. Direkte prisregulering må også kunne settes i verk for slike varer som blir solgt med urimelig for-tjeneste. Myndighetene må sørge for at private prisavtaler ikke kveler den frie konkurranse, som næringslivets egne organisasjoner har pekt på som det viktigste middel til å sikre forbrukerne billige og gode varer.

Landsmøtet gir sin fulle tilslutning til Regjeringens bestrebelse for å øke vareproduksjonen og effektiviteten i produksjonen. En fortsatt øking i vareproduksjonen vil sterkt bidra til å forbedre landets valutasituasjon, forkorte tilpasningsperioden og legge grunnlaget for en fortsatt øking i levestandarden.

Regjeringens plan om at kraftutbyggingen skal føres videre i raskt tempo, vil få tilslutning på alle hold, og vil bety en god støtte for hjemmene, og for utviklingen av alt næringsliv.

Landsmøtet legger vekt på den videre utbygging av det økonomiske og næringspolitiske samarbeid mellom de nordiske land.

Målet for vår utenriks- og forsvarspolitik er å sikre landets selvstendighet, og å yte vårt bidrag til å skape fred og avspenning i verden. Denne politikk vil Arbeiderpartiet fortsette.

Det er med glede vi har konstatert at det har vist seg visse tegn til internasjonalt avspenning, som gir håp om en fredelig ordning av uløste konflikter og et bedre samarbeid mellom nasjonene. Etter alt å dømme går vi inn i en forhandlingsperiode. Vi ser i dette et resultat også av den politikk som har vært ført i et stadig fastere samarbeid mellom de land som står tilsluttet Atlanterhavspakten.

Skal det bli lagt et trygt grunnlag for en varig fred, må klasseskillet mellom nasjonene utjannes. Det norske Arbeiderparti ser det som en viktig oppgave å fremme et internasjonalt samarbeid som har til mål å fjerne de materielle og sosiale ulikheter i verden.

*

Under 20-årsjubiléet for arbeiderstyret i Norge går vi til kommunevalg. Vi hilser det norske folk velkommen til et godt valg i 1955. Vi har hatt seks valg etter krigen, og velgerne har hver gang gitt Arbeiderpartiet tillitsvotum og mandat til å fortsette det arbeid som det ble lagt et grunnlag for i 1935.

Innstillingen ble vedtatt enstemmig og uten debatt.

Innstillingene om de innkomne forslag.

Olav Larssen la dessuten fram innstillingene fra Redaksjonskomité I.

Forslaget fra Gunnar Kyrkjebø, Buskerud. Redaksjonskomitéen foreslo: Forslaget oversendes sentralstyret.

Ved voteringen ble dette enstemmig vedtatt.

Forslaget fra Ragnar Christiansen om samferdselen. Redaksjonskomitéen foreslo: Forslaget oversendes sentralstyret.

Ved voteringen ble innstillingen enstemmig vedtatt.

Forslaget fra Nore Arbeiderparti og Ragnar Christiansens tilleggsforslag. Redaksjonskomitéen foreslo:

I partiets arbeidsprogram er spørsmålet om å opprette et energiråd satt opp. Regjeringen har tatt utbyggingen av stamlinjene opp til behandling. Under henvisning til dette sendes de forslag som angår kraftutbyggingen over til sentralstyret, idet landsmøtet forutsetter at energirådet blir oppnevnt og utreder de forslag som her er reist.

K. Ingebrigtsen, Buskerud: Dette forslaget er ikke behandlet og ikke tiltrådt av Buskerud Arbeiderparti. Jeg er uenig i forslaget.

Ragnar Christiansen, Buskerud: Det er riktig som Ingebrigtsen sier. Det ble behandlet i styret for fylkespartiet, og representanter for Drammens Arbeiderparti var til stede, men noe vedtak er ikke tatt. Ingen skulle vel imidlertid ha noe mot at dette spørsmålet blir utredet som foreslått av redaksjonskomitéen.

Ved voteringen ble innstillingen enstemmig vedtatt.

Forslaget fra Svern Asen og Oslo kommunelag av DNA. Redaksjonskomitéen foreslo: Forslagene sendes sentralstyret.

Ved voteringen ble innstillingen enstemmig vedtatt.

Bendik Øyans forslag. Redaksjonskomitéen foreslo:

Under henvisning til partiformannens opplysninger om at saken er under drøfting mellom partiet og LO, oversendes Øyans forslag til sentralstyret.

Bendik Øyan, Oslo: Jeg er selvsagt tilfreds med at saken er blitt berørt her og nå går til sentralstyret, men jeg vil gjerne gjenta hva jeg sa at jeg synes det er en skam at det er en gruppe av sjøfolk som ennå ikke har 8-timersdag.

Ved voteringen ble innstillingen enstemmig vedtatt.

Forslaget fra Tysfjord Arbeiderparti om arbeidsledighetstrygden.

Redaksjonskomité 2 ved formannen, *Nils Hønsvald*, la fram innstilling om de andre forslag som ble behandlet i samband med *Einar Gerhardsens* innledningsforedrag.

Forslaget fra Arnes Arbeiderparti og Årdal Arbeiderlag om prisfastsetting av tømmer. Redaksjonskomité II foreslo:

Forslagene sendes Regjeringen.

Motivering:

Det er kjent at Regjeringen i høy grad er interessert i at prisene på tømmer hver høst blir fastsatt i så god tid at en unngår skadevirkninger, både for dem som er direkte knyttet til arbeidet i skogene og for samfunnet for øvrig. For en tid siden ble det sluttet en avtale mellom Treforedlingsrådet og Skogeierforbundet om hvorledes forhandlingene om tømmerprisene skal foregå i framtiden. Hvis partene ikke blir enig, kan prisene avgjøres ved voldgift. Komitéen mener at hvis dette ikke skjer innen en rimelig frist, bør Regjeringen gripe inn og avgjøre saken.

Ved voteringen ble innstillingen enstemmig vedtatt.

Forslaget fra Lardal Arbeiderparti om jaktloven. Redaksjonskomitéen foreslo:

Forslaget oversendes Regjeringen.

Motivering:

Komitéen finner det ikke riktig å gå inn for at jaktloven nå blir tatt opp til alminnelig drøfting på landsmøtet. Komitéen er imidlertid kjent med at det på mange hold rår atskillig misnøye med flere bestemmelser i loven. En finner det derfor riktig å foreslå at forslaget fra Lardal Arbeiderparti med motivering sendes til Regjeringen.

Gunnar Guste-Pedersen, Vestfold, var enig med redaksjonskomitéen i at forslaget fra Lardal Arbeiderparti blir oversendt Regjeringen. Det er et stort og til dels uklart stoff, og det ville ikke være av veien om sentralstyret sendte denne saken til drøfting.

Ved voteringen ble innstillingen enstemmig vedtatt.

Forslaget fra Lardal Arbeiderparti om statsbidrag til bygdeveianlegg. Redaksjonskomité II foreslo:

Forslaget oversendes Regjeringen.

Motivering:

Uten at komitéen vil gå nærmere inn på forslaget fra Lardal Arbeiderparti, vil en henlede Regjeringens oppmerksomhet på det store behov det fremdeles er for flere og bedre bygdeveier og gårdsveier. De midler som

kommer inn ved importavgift som Regjeringen har foreslått ved innførsel av biler og traktorer, skal brukes til veiformål. Komitéen antyder at endel av disse midler ken øremerkes til utbygging og utbedring av bygdeveier og gårdsveier.

Nils Hønsvald: Det er vel litt av en tilsnikelse å si at disse midler skal brukes til bygdeveianlegg. Vi kan ikke øremerke slike midler og fastslå at de skal brukes til utbedring av bygdeveier.

Ved voteringen ble innstillingen enstemmig vedtatt.

Forslagene fra Bruvik Arbeiderparti og Olaf Abrahamsen om nedsettelse av arbeidstiden. Redaksjonskomité II foreslo:

Forslagene fra Bruvik Arbeiderparti og Olaf Abrahamsen vedlegges protokollen.

Motivering:

Redaksjonskomitéen viser til de komitéinnstillinger som foreligger fra Arbeidervernlov-komitéen om revisjon av visse deler av Arbeidervernloven, om forkortelse av arbeidstiden for visse yrker, om ytterligere nedsettelse av arbeidstiden for helkontinuerlig skiftarbeid og om klarere bestemmelser om arbeidstiden ved slikt arbeid. Disse komitéinnstillinger er oversendt Regjeringen, som har dem under behandling.

Komitéen minner også om at Regjeringen i fjor oppnevnte en kommisjon som skal utrede spørsmålet om en alminnelig reduksjon av den ordinære arbeidstid. Spørsmålet om en generell nedsettelse av arbeidstiden er for tiden også under behandling i fagorganisasjonen i felles drøftelser med broderorganisasjonene i andre nordiske land.

Selv om redaksjonskomitéen er av den oppfatning at de spørsmål det her gjelder bør løses så snart forholdene ligger til rette for det, finner en det ikke riktig at landsmøtet vedtar noe konkret forslag i arbeidstidsspørsmålet så lenge utredningsarbeidet pågår.

Johs. Ullevik, Hordaland: Jeg mener det må gjøres all mulig fortgang med denne saken, og jeg vil derfor ta opp dette forslaget:

«Det henstilles til Regjeringen at den pålegger den offentlige komité, som har fått i oppdrag å utrede spørsmålet om forkortelse av arbeidstiden og gjøre fortgang i arbeidet, slik at deres utredning kan foreligge snarest råd er, og senest innen april 1956.»

Olaf Abrahamsen, Vestfold: Jeg synes redaksjonskomitéens innstilling er nokså rund. Det måtte i hvert fall være riktig å få gjennomført 8 timers arbeidsdag når det gjelder statens egne tjenestemenn. Regjeringen bør vel se på dette. Eller forslaget kunne sendes til sentralstyret.

Nils Hønsvald: Når det gjelder forhold som Abrahamsen tar sikte på med sitt forslag, så er det under utredning, og så vidt jeg vet foreligger det også en innstilling fra den komitéen som arbeider med det. Når redaksjonskomitéen foreslår at forslagene vedlegges protokollen ligger deri at vi ikke tar standpunkt for eller mot.

Ved voteringen ble redaksjonskomitéens innstilling vedtatt mot 1 stemme. Johs. Ulleviks forslag ble oversendt sentralstyret.

Forslaget fra Drøbak Arbeiderkvinnelag om obligatorisk framhaldsskole. Redaksjonskomité II foreslo:

Forslaget vedlegges protokollen.

Motivering:

Komitéen mener at obligatorisk framhaldsskole ikke bør lovfestes før forutsetningene for en slik reform er til stede. En viser elers til Det norske Arbeiderpartis arbeidsprogram for stortingsperioden 1954—1957. Det heter der blant annet: «De nærmeste mål skal være å styrke landsfolkeskolen, så den kan komme på linje med skolene ellers i landet, og å bygge ut framhaldsskolen slik at en kan gjennomføre minst 8 års skolegang i hele landet.»

Innstillingen ble enstemmig vedtatt.

Forslagene fra Søre Ål Arbeiderlag og Birkenes Arbeiderlag om folketrygd. Redaksjonskomité II foreslo:

Forslagene vedlegges protokollen.

Motivering:

Sosialdepartementet arbeider for tiden med utforming av en proposisjon om obligatorisk syketrygd, som en del av Folketrygden. Komitéen viser til hva arbeidsprogrammet for inneværende stortingsperiode sier om spørsmålet. Det heter der blant annet at Folketrygden må bli gjennomført i takt med utbyggingen av det økonomiske grunnlaget i samfunnet.

Forslaget fra Søre Ål Arbeiderlag peker også på nødvendigheten av snarest mulig å få en uføretrygd. I arbeidsprogrammet er det sagt at dette spørsmålet skal løses i inneværende stortingsperiode.

Når det gjelder forslaget fra Birkenes Arbeiderlag om at Statens Pensjonskasse må være åpen for alle, må komitéen fraråde at dette forslaget trer i stedet for de planer Regjeringen lenge har arbeidet med for å organisere en alminnelig folketrygd.

Et forslag fra Hedmark Arbeiderpartis kvinneutvalg var oversendt landsmøtet fra landskvinnekonferansen. Det lød slik:

«Det er i den senere tid gjort en betydelig innsats for å løse vannforsynings-spørsmålet på landsbygda.

Kvinnekonferansen vil understreke at det er viktig at dette arbeid fortsetter i så raskt tempo som mulig.

En løsning av vannforsyningen vil, særlig for kvinnene, bedre leveforholdene og redusere arbeidsslitet, samtidig som det vil bidra til en øking av jordbruksproduksjonen.

Bevilgningene til utbygging av vannforsyningen på landsbygda må derfor økes mest mulig, og at det må dras omsorg for at tilståtte bidrag utbetales hurtigst mulig.»

Redaksjonskomité II innstiller:

Forslaget oversendes Regjeringen.

Ved voteringen ble innstillingen enstemmig vedtatt.

Olav Larssen opplyste at redaksjonskomitéen hadde sprunget over de to forslag fra Røyken Arbeiderparti om samferdsel og utbygging av telegrafverket. Han foreslo dem oversendt sentralstyret.

Forslaget ble enstemmig vedtatt.

Kommunalpolitiske retningslinjer 1955—59.

Fra landsstyret forelå følgende framlegg:

Det norske Arbeiderpartis målsetting er full sysselsetting, økt produksjon og rettferdig fordeling av goder og byrder. Under arbeiderstyret er det gjort mer for å bedre samfunnsforholdene i landet enn i noen annen tilsvarende periode. Men Norge er framleis på mange måter et uferdig samfunn. Mange oppgaver venter på sin løsning. Nøklen til ny framgang ligger i fortsatt planmessig arbeid for å nytte de muligheter og ressursene landet har.

Det norske Arbeiderparti vil gå inn for å bygge ut det kommunale selvstyre og styrke de folkevalte organene i kommunene og fylkeskommunene. Et godt samarbeid mellom kommunene og statsmyndighetene er av avgjørende betydning. Offentlig og privat initiativ og virksomhet må samordnes og passes inn i en felles plan for hele landet.

Økonomisk politikk.

Den økonomiske politikk under arbeiderstyret har skapt tryggere kår i landet. Kommunenes stilling er vesentlig bedret. Det er lagt opp betydelige reserver i form av kommunale fondsavsetninger i årene etter krigen. Riktignok er kommunenes lånegjeld økt, men gjeldsøkingen har skapt nye realverdier.

Det norske Arbeiderparti vil virke for at midler til kapitalformål mest mulig blir dekket over driftsbudsjettene eller ved fondsopplegg. Kommunal gjeldsstiftelse søkes begrenset ved kyndig og nøktern planlegging av byggearbeider, og ved trinnsvis realisering av de enkelte tiltak etter prioriterte behov og i samsvar med kommunenes evne til å ta på seg nye forpliktelser.

Kommunenes investeringsplaner legges opp med sikte på den best mulige balanse i bruken av den disponible arbeidskraft, slik at næringsøkonomiske og produksjonsmessige hensyn ikke blir skadelidende. Mulighetene for å styrke skattereguleringsfondene utnyttes.

Det settes i verk tiltak for å bygge Kommunalbanken videre ut til et effektivt låneinstitutt for kommunene.

Skattepolitikk og skatteutjamning.

Det norske Arbeiderparti vil fortsatt med styrke gå inn for å sikre en rettferdig likning. Forenkling og effektivisering av likningsorganene. Skjerpet regnskapskontroll.

Den utvidede skatteutjamning som ble innført i 1953, gir gode muligheter for å lette skattestrykket og bedre standarden i vanskeligstilte kommuner. Arbeiderpartiet vil sikre midler til skatteutjamning og trygge en rettferdig fordeling av tilskuddene på kommunene.

Kommunene og næringslivet.

Det norske Arbeiderparti vil legge forholdene til rette for et rikere og mer allsidig næringsliv i kommunene. Etter hvert som områdeplanleggingen blir ferdig, må det opprettes sentralkontorer til fremme av næringslivet i hvert fylke.

I arbeidet for å bygge ut næringsgrunnlaget har kommunene en rekke viktige oppgaver: Sikring av vann og elektrisk kraft, utparsellering av tomtearealer skikket for håndverks- og industribygg, utbygging av veier, samordning og rasjonalisering av samferdselsmidlene.

Ved kommunal støtte til *industrireiseing* må det legges avgjørende vekt på håndverk og industri som dekker viktige samfunnsmessige behov, og som på konkurransemessig basis bidrar til å spare import eller øke tilgangen på eksportvarer.

I samsvar med sitt program for *jordbrukspolitikken* vil Arbeiderpartiet arbeide for å stimulere nydyrkingen og gjennomføre andre produksjonsfremmende tiltak i jordbruket. Den nye jordloven utnyttes fullt ut til å fremme disse tiltak. Arbeiderpartiet ser det som en oppgave av stor betydning å bedre næringslivet i fjellbygdene.

Kommunene må medvirke til *skogreiseing* og til planmessig forstlig drift av våre skoger.

I kystdistriktene er det en viktig oppgave å trygge stabile økonomiske forhold. Aktiv støtte til tiltak som har til formål å effektivisere fisket og foredlingsindustrien.

Flere boliger.

Det norske Arbeiderparti vil fortsette sin innsats for en sosial løsning av boligspørsmålet. Effektiv støtte til bygging av egne hjem og til kooperativ boligreiseing. Systematisk arbeid for å sikre god planlegging og rasjonalisering av byggevirksomheten.

I kommunene vil Arbeiderpartiet virke for å skaffe høvelige tomter til boligbygg, og legge stor vekt på utbyggingen av gater, vei, vann og kloakk. Byggerne oppmuntres til bruk av materialsparende byggemetoder og størst mulig egeninnsats.

Sosiale oppgaver.

Det norske Arbeiderparti vil bygge ut de sosiale trygdene. Arbeidet med en samordning av de sosiale trygdene i en folketrygd vil fortsette.

Effektiv lokal gjennomføring av den nye loven om barnevern. Opprettelse av daghjem, barnehager og leikeplasser i byer og tettbygde strøk.

Husmoryrket lettes ved støtte av tiltak som tar sikte på innredning av praktiske kjøkkener og bruk av arbeidssparende maskiner og utstyr. Allsidig rettleiding og opplæring i husmoryrket.

Ved siden av bygging av tidsmessige alders- og pleiehjem vil Arbeiderpartiet gå inn for støtte til hjemmehjelp og til istandsetting av boliger for de eldre som ønsker å bo i sine egne hjem.

Kommunale tiltak for trygging av folkehelsen. Opprettelse av helsestasjoner for mor og barn, tilsetting av helsesøstre, aktiv deltakelse i kampen mot folkesykdommene.

Utbygging av skolen.

Det norske Arbeiderparti vil som før legge den største vekt på å bygge ut skolestellet.

Bygging av skolelokaler fremmes så hurtig som forholdene kan legges til

rette for det. Skolebygg planlegges grundig ut fra så vel behovsmessige som økonomiske hensyn. Hvor det er praktisk, bør det bygges felles skolehus for framhalds- og realskolen.

Lesetiden i landsfolkeskolen må utvides. Obligatorisk framhaldsskole gjennomføres hurtigst mulig for elever i folkeskolen som ikke går over i videregående skoler. Særlig legges det vekt på den yrkesbetonte linjen. Utbyggingen av yrkesskolestellet og de andre videregående skolene må fortsette.

Kulturelle oppgaver.

Det norske Arbeiderparti vil støtte alle tiltak for å bedre folkeopplysningen og heve folkets kulturelle nivå.

Viktige oppgaver er utbygging av samfunnshus, forsamlingslokaler, idrettsanlegg og folkebibliotek. Støtte til kunstformål og til det kulturarbeid som utføres av ungdoms- og opplysningsorganisasjonene.

Planmessig opplysningsarbeid om alkoholmisbrukets skadelige følger for den enkelte og for samfunnet. Forsvarlig regulering av salgs- og skjenkesteders antall og beliggenhet og effektiv kontroll med dem.

Bedre muligheter for ungdommen.

Det norske Arbeiderparti vil i sin virksomhet i kommunene arbeide for å gi ungdommen de beste muligheter for å leve et sunt og karakterskapende ungdomsliv.

Tilskudd til studiesirkler i almindennende fag. Administrativ og teknisk hjelp fra kommunene til dagnadsarbeid på idrettsplasser, skibakker, samfunnshus, folkeparker og liknende anlegg.

Ungdommen sikres større representasjon i det kommunale arbeid.

Kommunens administrasjon.

Det norske Arbeiderparti vil fremme rasjonalisering av den kommunale administrasjon, så den smidig og effektivt kan tjene de formål den er organisert for å ta seg av.

Bedre adgang for spesialopplæring og videreutdanning for kommunale funksjonærer. Stipendier eller fri vikar for elever ved Norges Sosial- og Kommunalskole. Igangsetting av korte lokale kurs for kommunale tillitsmenn.

Også mindre kommuner må skaffe seg teknisk hjelp til planlegging av vann- og kloakkanlegg, til vedlikehold av kommunale eiendommer og til reguleringsarbeider. To eller flere mindre kommuner kan gå sammen om felles teknisk hjelp.

Det bør overveies å sette i gang lands- eller landsdelskurs for kommunale tekniske funksjonærer.

Bedre kommuneinndeling.)*

Med sikte på å nå fram til økonomisk sterkere kommuner og en mer effektiv kommunalforvaltning er retningslinjer for revisjon av kommuneinndelingen fastsatt. I den kommende periode blir det en oppgave for de berørte kommuner å medvirke til at revisjonen gjennomføres slik at den

---

*) Det er forutsetningen at avsnittene «Bedre kommuneinndeling» og «Fylkeskommunene» omredigeres når proposisjonen om de prinsipielle retningslinjer for kommuneinndelingen foreligger.

best fremmer den økonomiske utvikling i kommunene på lengre sikt. Den tiden som går inntil de nye kommunegrensene er endelig fastsatt, vil i de berørte kommuner lett kunne bli preget av uvirksomhet og stillstand. Det er derfor nødvendig at revisjonen blir gjennomført hurtigst mulig.

Fylkeskommunene.)*

Spørsmålet om byenes inntreden i fylkeskommunene og en mer tidsmessig og demokratisk ordning av den fylkeskommunale forvaltning er også utredet. På dette grunnlaget må en ta opp de problemer som knytter seg til fordeling av oppgavene mellom primærkommunene, fylkeskommunene og staten — med sikte på større desentralisering og økt interkommunalt samarbeid.

Interkommunalt samarbeid.

Mange av de aktuelle kommunale arbeidsoppgavene er så krevende at de må løses ved samarbeid over kommunegrensene. Den gamle isoleringspolitikken må vike for et åpent og friere samarbeid mellom kommunene. Det norske Arbeiderparti vil fremme det interkommunale samarbeidet.

*

Ungdoms- og idrettsarbeidet.

«AUF's landsmøte 1955 foreslår følgende for DNA's landsmøte 1955.:

DNA's landsmøte 1955 vil framheve betydningen av det kommunale ungdoms- og idrettsarbeidet. Dette arbeidet må sees som et ledd i en bred sosialistisk kulturpolitikk i kommunene. En bør utrede spørsmålet om å gjennomføre en lov som gjør de kommunale ungdoms- og idrettsutvalgene til det sentrale organ for det kommunale kulturarbeidet. Samtidig bør en ta opp spørsmålet om fylkeskommunalt kulturarbeid og en samordning av kulturarbeidet i fylket. DNA's tillitsmenn og representanter i kommunestyrene bør gi de kommunale ungdoms- og idrettsutvalgene aktiv støtte i det kommunalpolitiske arbeidet.

Motivering:

Tanken om kommunale ungdoms- og idrettsutvalg ble først tatt opp av arbeiderbevegelsens organisasjoner. Det eksisterer nå (15. januar 1955) 445 kommunale idrettsutvalg, 23 kommunale ungdomsutvalg og 212 kombinerte ungdoms- og idrettsutvalg. 87 kommuner er uten slike utvalg. Som sentralt organ og kontaktledd for de kommunale ungdoms- og idrettsutvalgene fungerer Statens Ungdoms- og Idrettskontor.

Det er gjennom de kommunale ungdoms- og idrettsutvalgene at en først og fremst kan ta opp de sakene som ungdommen har behov for å få løst, og det er i disse utvalgene at en først og fremst kan trekke ungdommen inn i det kommunalpolitiske arbeidet. Deltakingen i dette arbeidet betyr en verdifull skoloring for ungdommen, en forutsetning for rekrutteringen til vårt politiske arbeid.

Statens Ungdoms- og Idrettskontor har utarbeidet en instruks for utval-

---

*) Det er forutsetningen at avsnittene «Bedre kommuneinndeling» og «Fylkeskommunene», omredigeres når proposisjonen om de prinsipielle retningslinjer for kommuneinndelingen foreligger.

gene, og de har ikke manglet arbeidsoppgaver. Saker som reising av samfunnshus, bygging av idrettsplasser, organisering av studie- og opplysningsarbeidet osv., har vært tatt opp og løst av utvalgene. Men der de har manglet konkrete oppgaver har de arbeidet dårlig. Det skyldes at det ikke har eksistert noen plan for utvalgenes arbeid på lengre sikt, og delvis at de ikke har fått en sikker posisjon i kommunen.

Arbeidernes Ungdomsfylking mener at arbeiderbevegelsens organisasjoner nå bør gjøre det klart hvilke retningslinjer våre representanter i utvalgene skal arbeide etter på lengre sikt. Det er bare endel av de kulturelle oppgavene som i dag faller inn under utvalgenes arbeid. Noe ansvarlig organ i kommunene for de øvrige kulturpolitiske oppgavene finnes ikke. Bortsett fra bibliotekene er ikke disse organene ansvarlige overfor kommunestyret, og de har derfor ikke den status i kommunen som kulturarbeidet er mest tjent med.

Vi er klar over de innvendinger som kan reises mot en lov som forplikter kommunene til utgifter til opplysningsarbeidet og andre kulturtiltak. Men vi mener at det er behov for en lov som slår fast hvilket organ det er som har ansvaret for kommunenes kulturpolitikk og som legger forholdet til rette for en samordning av kulturarbeidet. Vi mener at det i de kommunene som ikke er for store, er naturlig å utvide rammen for de kommunale ungdoms- og idrettsutvalgene, slik at disse blir det sentrale organet for det kommunale kulturarbeidet.

En utredning av det kommunale kulturarbeidet bør også ta opp spørsmålet om fylkeskommunens ansvar for kulturarbeidet og muligheten for en samordning av dette arbeidet i fylket.

Uttalelse fra Landskvinnekonferansen 1955.

Landskvinnekonferansen vil understreke betydningen av at det blir nominert flere kvinner på Arbeiderpartiets lister, og vil be herreds- og bypartienes styrer være oppmerksom på dette ved nominasjonene til høstens kommunevalg.

Nå er kommunestyrene sammensatt av 95 prosent menn og 5 prosent kvinner. Med den sterke øking i kommunenes sosiale og kulturelle oppgaver, vil partiet i stigende utstrekning trenge kvinner i kommunepolitikken.

Vil henstiller til partiets landsmøte å understreke at Arbeiderpartiet går inn for å nominere og kumulere kvinner mest mulig i samsvar med deres organisasjonsmessige og talmessige styrke i partiet.

Partiavdelingene må passe på å få kvinner med på listene også der hvor det ikke er egne kvinneavdelinger.

— — —
Vedtatt enstemmig på Landskvinnekonferansen.
Oversendes partiets landsmøte.

Statsråd Ulrik Olsens innledningsforedrag.

Statsråd *Ulrik Olsen* viste innledningsvis til de kommunalpolitiske retningslinjer som landsstyret hadde lagt fram. Han gikk ut fra at representantene hadde satt seg godt inn i disse, slik at det var unødvendig for ham å gå inn på dem. Isteden ville han gi en oversikt over kommunelovgivningen og de økonomiske forhold.

— Vi fikk som kjent formannskapsloven i 1837. Da var det 355 herredskommuner og 37 bykommuner, tilsammen 392. Senere økte tallet på kommuner, slik at vi i dag har 680 herredskommuner og 64 bykommuner. Foruten det hadde vi også 429 soknekommuner i 172 kommuner. Som kjent er soknekommunene opphevd som økonomiske enheter, men består ennå som valgapparat — siste gang ved høstens kommunevalg.

Selv en så selvfølgelig ting som opphevelsen av soknekommunene vakte motstand. Det viser at når det gjelder kommunale forhold, må det vises den største varsomhet med å gjøre forandringer. Hvis ikke, risikerer vi at den store almenhet ikke godtar forandringene.

I de første årene var kommunenes virksomhet av meget beskjeden karakter. 1851 — 15 år etter gjennomføringen av formannskapsloven — utgjorde de samlede herredskommunale budsjetter kr. 225 000.00. Byene disponerte samme år henimot 1 million kroner. Virksomheten økte imidlertid etter hvert, og i 1905 utgjorde herredskommunenes budsjetter 14 millioner kroner og bykommunenes 21 millioner kroner, altså tilsammen 35 millioner kroner. I 1914 var de samlede budsjetter økt til 56 millioner kroner.

Kommunene hadde alt på et tidlig tidspunkt lagt seg til gjeld. I 1905 var gjeldsbyrden 140 millioner kroner. I 1914 var gjelden 214 millioner kroner. I løpet av 9 år var altså gjelden steget med vel 70 millioner kroner. Årsaken til det var selve kommuneloven. Kommunene hadde ikke anledning til å føre opp underskudd for foregående år på budsjettet. De hadde heller ikke anledning til å avsette penger, derfor måtte man låne til alt som ble utført i kommunene. Lånene hadde ofte en løpetid på 30—40 år. På denne måten ble gjeldsbyrden meget stor. Renter og avdrag kom ofte opp i 25—30 prosent.

I perioden 1914 og fram til 1925 økte virksomheten ganske betydelig i kommunene. Det var de sosiale utgifter og elektrisitetsutbyggingen som utgjorde de største postene. Under krigen var det særlig provianteringen som skapte store utgifter for våre kommuner, slik at man i 1925 hadde en samlet kommunal gjeld på 1500 millioner kroner, mens budsjettene for 1925—26 sammenlagt for herredene og byene var på 316 millioner kroner. Mange av våre kommuner kom i denne tiden i økonomiske vansker. I 1921—22 kom en hel rekke kommuner i vansker. Mange trodde at det var overgangs fenomener, men det var det ikke. Stortinget hadde i mellomtiden lagt mange utgifter på kommunene som ikke hadde evne til å bære disse byrder. Stortinget måtte derfor bevilge atskillige beløp til støtte for de vanskeligstilte kommuner. Det ble nedsatt en rekke utvalg som foreslo mange botemidler for å hjelpe kommunene ut av

vanskelighetene. Og i 1934 fikk vi loven om riksgjeldsmeklingsinstitusjonen. I tiden inntil denne institusjonen avsluttet sin virksomhet ble det istandbrakt 434 gjeldsordninger for 351 kommuner av ymse slag, herunder også 5 felleskommunale kraftlag. Gjelden ble nedsatt med 347 millioner kroner.

Vi ville neppe ha gått fram på denne måten i dag. Forholdet var at kommunene drev med underskuddsbudsjettering og dekket driften ved hjelp av lån. Samtidig med denne gjeldsøkningen holdt kommunene skattøren nede på et meget lavt nivå. Skatteprosenten var helt fram til 1914 for det meste på 6—7 prosent, i enkelte kommuner kanskje 8—9 prosent. Skattelovene av 1911 fastsatte 12 prosent som maksimum for kommunebeskatning. En slik beskatning og budsjettering måtte nødvendigvis medføre gjeldsøking.

På toppen av dette kom krisen som varte helt fram til midten av 30-årene. Arbeidsledigheten ødela skattefundamentene, og det ble helt umulig for kommunene å ordne sine forpliktelser. Og de tiltak som ble foretatt fra Stortingets side strakk ikke til. Derfor var det ikke annen vei enn å rydde opp i gjelden. Det ble ordnet med akkorder gjennom gjeldsmeklingsinstituttet, og som nevnt ble den reelle gjeldslettelse 347 millioner kroner.

I dag ser vi annerledes på disse spørsmålene. Kommunene er så viktige deler av vår samfunnsforvaltning at vi ikke kan la tingene drive slik det ble gjort etter forrige verdenskrig. Kommunene bør ikke bringes opp i tilstander som gjør at de ikke kan ordne sine forpliktelser og må innstille sine betalinger.

Fram til 1940 var lånegjelden redusert til 1172 millioner kroner eller 3 ganger så stor som de samlede budsjetter. I krigstiden var det ikke så mye å bruke pengene til, og de fleste kommuner la seg opp fonds og betalte av på sin gjeld. I 1945 var gjelden redusert til 730 millioner kroner og kontantbeholdninger og fonds utgjorde 5—600 millioner kroner. Imidlertid hadde det hopet seg opp mange uløste oppgaver i våre kommuner, og det var mange ting som måtte gjøres. I årene fra 1945 og til utgangen av 1953 er gjelden økt til ca. 1500 millioner kroner, altså det samme den var oppe i før første verdenskrig. Ved utgangen av 1954 beløper den samlede kommunegjeld seg til 1686 millioner kroner, men på den annen side har kommunene ca. 1545 millioner kroner i fonds og andre midler. Forskjellen mellom gjeld og fonds er således ikke mer enn 141 millioner kroner. Regnet om i kroneverdien for 1938 vil den bli 686 millioner kroner.

Kommunene har i etterkrigstiden vært nokså forsiktige med låneopptak, og har bare lånt når det har gjeldt langsiktige investeringer. Det har i grunnen ikke vært så vanskelig å få lån for kommunene,

og på en kommunalkonferanse i Hedmark sa derfor Oscar Nilsson i denne sammenheng at «vi kommunefolk har dyre erfaringer når det gjelder gjeldsforpliktelser. Derfor er vårt motto å låne minst mulig».

Men tross de relativt gode tider vi har hatt i etterkrigsårene, har det vært kommuner som ikke har klart å få budsjettene til å balansere. De har måttet få støtte av staten, og det har skjedd dels gjennom skatteutjammingsfondet og dels ved direkte bevilgninger over statsbudsjettet. Slik som ordningen tidligere var når det gjaldt reglene for fordelingen av skatteutjammingsmidlene, berodde det mye på ordførernes dyktighet til å sette opp budsjettene, dvs. deres evne til å gjøre det *litt* dårligere enn det faktisk var. På den måten kunne de få mest mulig av skatteutjammingsmidlene. Samtidig fikk departementet eller fylkesmannen arbeidet med å foreta vurdering av budsjettet og stryke bevilgninger.

Jeg fant ut at denne ordningen ikke var særlig tilfredsstillende, og etter å ha hatt personlige konferanser med de ledende i landets samtlige fylker, foreslo jeg en nyordning som kort går ut på at departementet deler beløpen direkte på fylkene, og så får fylkesutvalgene i oppdrag å foreta fordelingen på de enkelte kommuner. Det blir ikke lenger tale om å søke om tilskudd, og det blir heller ikke anledning til å klage over fordelingen for høyere instans. Utdelingen er endelig. Hvis det er gjort en feilvurdering, vil det bli høve til å rette på tingene det neste året. Denne ordning er så vidt jeg har hørt blitt mottatt med stor tilfredshet. De siste årene har det vært delt ut ca. 70 millioner, og av dette beløpet har de 3 nordlige fylkene fått vel halvparten. Jeg tror dette har vært en rettferdig fordeling, for de nordlige fylker har også gjort sitt for å skaffe til veie penger gjennom en til dels hardhendt beskatning. Mens således den gjennomsnittlige skatteprosent er 15.55 i Vestfold, 15.88 i Østfold, 16.04 i Rogaland og 16.18 i Akershus, er den gjennomsnittlige skattøre 17.94 i Nordland, 17.96 i Troms og 18.13 i Finnmark. Dessuten bruker disse 3 fylkene også de dårligste skattetabeller. Alt i alt viser skattestatistikken at disse 3 nordlige fylker har pålagt seg betydelige byrder sjøl.

Det kommunale selvstyre hviler utelukkende på at kommunene kan ha muligheter til å foreta bevilgninger. Jeg tror den ordningen vi har fått med skatteutjamning har virket bra. Men det er nok nødvendig at ordningen blir enda bedre utbygd. Ordningen med å skaffe midler til skatteutjamningen må også utbedres.

Det klages på skattebyrdene, og når vi ser på de tabellene som jevnt over blir nyttet, så er det ikke noe rart at folk klager. Av samtlige kommuner her i landet er det bare 10 som bruker skatte-

tabell VII. Alle de øvrige bruker en dårligere tabell. Den dårligste skattetabell — tabell I — brukes av 433 kommuner, tabell II av 126 kommuner, altså tilsammen 559 av 744 kommuner bruker de dårligste tabeller. I virkeligheten har kommunene full anledning til å lette skattetrykket, hvis de bare tar i bruk en bedre skattetabell. Men det er selvsagt skattefundamentene som bestemmer hvor langt kommunene kan gå når det gjelder valg av skattetabell.

Våre kommuner er jo av forskjellig størrelse, — fra Oslo med 450 000 innbyggere til Grip kommune med bare ca. 170 sjeler. Vi har 289 kommuner med under 2000 innbyggere og 87 kommuner med under 1000 innbyggere. Schei-komiteén har tatt opp dette spørsmålet, og den hevder at en kommune bør ha minst 2500 innbyggere, hvis den skal kunne klare sine forpliktelser. Når proposisjonen som gir likningssekretærene en friere stilling, er gjennomført, mener vi at tiden også er inne til å foreta noe i spørsmålet om kommuneinndelingen. Vi regner med å få behandlet denne saken i denne sesjonen, slik at vi kan ta fatt på gjennomføringen så snart som mulig. Så vanskelig dette spørsmålet er, vil det bli behandlet med all mulig forsiktighet.

Jeg vil så komme litt inn på fylkeskommunene. Helt fra 1837 har fylkeskommunene hatt sine inntekter gjennom matrikkelskatten, men med den økende virksomhet som fylkeskommunene etter hvert fikk, måtte utgiftene dekkes ved den såkalte repartisjonsskatt på herredene. Dette ble det gitt adgang til ved landsskatteloven av 1882. Men utviklingen har vært så rivende at spørsmålet om bykommunenes innlemmelse i fylkeskommunene naturlig har meldt seg. Denne saken har vært behandlet av herredsforbundet, som prinsipielt har sluttet seg til tanken. Byforbundet derimot har stilt seg mer avventende og mener at en foreløpig bør innskrenke det til et samarbeid.

Jeg for min del tror at tiden er inne til en omorganisering av fylkeskommunene og deres virksomhet. De bør bygges opp på samme måte som primærkommunene og med samme administrasjon. I dag er det slik at fylkesmennene er formenn i fylkesutvalgene, de setter opp budsjettene og forbereder, ja delvis avgjør, saker som formenn i fylkesutvalgene. Det er en meget uheldig ordning, for fylkesmannen er samtidig statens representant i fylket. Vi burde få et fylkesformannskap som i primærkommunene. Antall medlemmer i dette fylkesformannskap eller utvalg kunne ligge mellom 5 og 11. Fylkestinget måtte sjøl kunne bestemme antallet. Det er jo stor forskjell på forholdene i Nordland og Vestfold. En burde også ha en fylkesordfører som i primærkommunene, og med de samme gjøremål som i en vanlig kommune.

Jeg tror også det er nødvendig å gå over til direkte skatt til fylkeskommunen. Slik det nå er, kommer fylkesskatten på de respektive herredskommuners budsjetter. Velgerne bør få vite hva skattepengene brukes til. Det sier seg sjøl at forutsetningen da måtte være at den vanlige kommuneskatt måtte reduseres på samme måte. I overgangsperioden måtte kommuneskatten senkes med det beløp som fylkeskommunen utgjorde på kommunebudsjettet. Skattetrykket måtte nemlig ikke bli større.

Når byene har vært imot å bli innlemmet i fylkeskommunene, har det flere grunner. De er redde for at det skal bli en altfor stor belastning. Departementet har bedt fylkesmennene å foreta en beregning. Det er oppsatt prøvebudsjetter, hvor altså byene er tatt med i fylkeskommunene, og de har, under visse forutsetninger, vist 12.6 millioner i merutgifter for byene (1953—54). For å få en utjamning har en vært inne på den tanken at byene skulle få en viss kompensasjon ved at statstilskuddet til lærerlønningene kunne heves fra 30 til 55 prosent. Det ville utgjøre 5.5 millioner. Hvis en så tar hensyn til at tilskuddet til sinnssykepleien utgår, så ville den netto differanse ikke bli mer enn hva byene kunne bære.

Et annet spørsmål i forbindelse med denne omleggingen er representasjonsordningen. Nå sammensettes som kjent fylkestinget av ordførerne. Hvis en skulle fortsette med en slik representasjonsordning, ville forholdene bli uholdbare. Jeg kan ta et eksempel som vil klargjøre forholdet. Trondheim by og Strinda kommune har 90 000 innbyggere tilsammen. De ville betale 59.4 prosent av fylkeskatten, men etter Schei-komiteéns forslag ville de to kommunene bare få 8 representanter i fylkestinget, som kom til å bestå av litt over 60 representanter i Sør-Trøndelag. De to kommunene har 45 prosent av folketallet, men ville få bare litt over 10 prosent av representanttallet. Budal og Vinje har tilsammen 1195 innbyggere, de ville betale 0.20 prosent av fylkesskatten, men de ville få 2 representanter på fylkestinget. Hvis en skal bygge opp en fylkeskommune på parlamentarisk grunnlag, lar det seg ikke gjøre at 2 kommuner som betaler 59 prosent av skatten skal få en liten brøkdel av representantene. Det ville bli en karikatur av et fylkesstyre.

Ut fra alle hensyn er det uriktig at velgerne ikke får innflytelse på fylkestingenes sammensetning. Det er også uriktig at de politiske partier ikke setter opp programmer for våre fylkeskommuner. Vi har programmer for våre kommuner. Da ville det være like riktig og rimelig å sette opp et program for fylkeskommunen. Velgerne burde vite hvilket program og hvilken målsetting de enkelte partier har når det gjelder fylkeskommunene, og så fikk de stemme på det program som tiltalte dem. I Sverige og Danmark, ja i de fleste

européiske land vi kan sammenlikne oss med, har de direkte valg til fylkeskommunene. Den ordningen vi har er en levning fra den tiden vi ikke hadde parlamentarisme her i landet.

Det blir nødvendig for fylkeskommunene å ansette en rådmann som blir fylkets representant. Slik som forholdene har utviklet seg er fylkesmannen mer og mer blitt statens mann. Det er nødvendig å trekke et klart skille her, for slik som forholdene er i dag, er det ikke tilfredsstillende, hverken for staten eller fylkesmannen.

Fylkeskommunene bør ha flere oppgaver enn de har i dag. Vi er også inne på dette med desentralisering av myndigheten, og da er det naturlig at fylkeskommunen blir tillagt endel av bestemmelsesretten som nå tilligger sentraladministrasjonen. Fylkeskommunen er en enhet som i høy grad eger seg til å overta mange av de oppgaver som i dag utføres av sentraladministrasjonen. Ja, den er et meget skikket organ, men så må den da også bygges opp slik at den høver for oppgavene.

Av oppgaver som faller naturlig inn under fylkeskommunens område nevner jeg områdeplanleggingen. Det blir mer og mer nødvendig med utarbeidelse av nøyaktige fylkesanalyser. Det er en stor oppgave å tilrettelegge dette materiale og dermed legge grunnen for en utbedring av hele næringsgrunnlaget. Staten har gjort mye på dette område, mens kommunene og fylkeskommunene har gjort lite eller intet. Når det gjelder den fulle sysselsettingen, er ikke det noe vi får i forøring. Det må stadig arbeides og planlegges på lang sikt, hvis en skal holde sysselsettingen oppe. Det fins også fylker som har overbeskjeftigelse, mens andre er atskillig underbeskjeftiget. Her må fylkeskommunene tre inn og ta endel av det arbeid som staten hittil har besørget, men som den i lengden ikke kan klare.

Jeg vil også peke på en ting, elektrisitetsforsyningen. I dag er forholdet det at fylkeskommunene eier og driver en tredjedel av kraftverkene og råder over ca. 40 prosent av kapasiteten. Utbyggingen vil selvsagt fortsette, og på lang sikt, når anleggene er nedbetalt vil disse kraftverkene bli en inntektskilde for fylkeskommunene, særlig i de fylker som har de store kraftkilder.

Alt i alt tror jeg at vi bør bygge ut den kommunale forvaltning slik at vi får større kommuner, og at fylkeskommunene blir ordnet slik at de utlikner direkte skatt og velger sine organer ved direkte valg. Og det er også nødvendig at partiet deltar mer aktivt i det fylkeskommunale arbeid. I dag vet vi at partiet ikke beskjeftiger seg nevneverdig med det som foregår i fylkeskommunene. Vi har ikke fylkeskommunale programmer. Vi har ikke fylkesrepresentantskap som trekker opp retningslinjene. Det burde vi komme fram til.

Ordsiftet.

Peder Jarlen, Bergen: I de retningslinjer som er lagt fram, heter det under punktet om «Flere boliger». «Det norske Arbeiderparti vil fortsette sin innsats for en sosial løsning av boligspørsmålet.» Det er særlig to grupper jeg mener samfunnet må hjelpe i den forbindelse. Den første gruppen jeg tenker på, er de tuberkuløse. Vi har tuberkuloseloven av 8. mai 1900, men den hjelper ikke når det gjelder boligforholdene. På den ene siden vet vi at legevitenskapen har gjort alt for å nedkjempe denne sykdommen, men hva hjelper det, når de tuberkuløse bor i kjellerleiligheter eller usunne boliger? Samfunnet yter tilskudd på mange områder, men når det gjelder å skaffe de tuberkuløse bedre boligforhold, er det ikke så rart bevendt. Også en annen gruppe trenger etter min mening støtte. Det gjelder alkoholikerne. Alkoholisme er en sykdom, og dårlige husforhold kan ofte forverre situasjonen for slike folk. Her må samfunnet tre støttende til. Vinmonopolpengene må kunne brukes. Vårt parti må ikke nøle med å bruke alle midler for å hjelpe disse ulykkelige.

Nils Kvam, Inn-Trøndelag: Statsråd Ulrik Olsen har trukket opp perspektiver for de kommunale og fylkeskommunale forhold. Det er beklagelig at mange av disse ting ikke har kommet klart fram for våre partifeller rundt om i landet. Dette er et spørsmål som vi burde ha drøftet i våre partilag, men så vidt jeg vet har det ikke skjedd. Når det gjelder det forslaget til kommunalpolitiske retningslinjer som er lagt fram, forekommer det meg at det er forsiktig formet. Jeg synes ikke de på noen måte slutter opp om det kommunalpolitiske program som Ulrik Olsen har lagt opp.

John Johansen, Oslo, pekte på at for Oslo kommune var det av stor viktighet å få anledning til å bruke en bedre reduksjonstabell, men vi får ikke lov av departementet. I avsnittet om skattepolitikken står det heller ikke noe om reduksjonstabellene, skjønt dette jo har vært noe av et prinsipp-program for oss på det kommunale felt.

Under punktet om «Kommunene og næringslivet» står det bl. a.: «I arbeidet for å bygge ut næringsgrunnlaget har kommunene en rekke viktige oppgaver: Sikring av vann og elektrisk kraft, utparsellering av tomtearealer skikket for håndverks- og industribygg, utbygging av veier, samordning og rasjonalisering av samferdselsmidlene.»

Jeg vil håpe at dette ikke blir en invitt til en konkurranse kommunene og fylkene imellom om industribedrifter. En bør ikke legge mer i det enn det som står.

Under posten «Flere boliger» står det i siste setning: «Byggerne

oppmuntres til bruk av materialsparende byggemetoder og størst mulig egeninnsats.» Jeg er enig i at byggemetodene bør rasjonaliseres og mekaniseres, men jeg går ut fra at denne setningen ikke på noen måte skal oppfattes som noen konsesjon til Selvaag-bebyggelse. Vi bør ikke gi etter for skriket om en senking av bolig-standarden.

Hans Offerdahl, Sogn og Fjordane: Da vi fikk formannskapsloven i 1837, var det en revolusjon. En fredelig revolusjon, men en gjen-nomgripende forandring. Det ble slutt på embetsmannsveldet. Men omleggingen foregikk ikke i løpet av kort tid. Folkestyret måtte modnes ute i folket. I det framlegget som Ulrik Olsen har lagt fram, vil fylkeskommunen bli bygd opp ved direkte valg og direkte beskatning. Og det er på tide, for vi har fått et nytt småkongevælde her i landet. I Sogn og Fjordane har Det norske Arbeiderparti 2 ordførere på fylkestinget, mens det ved valget oppnådde 33 à 34 prosent av stemmene. Det er ikke demokratisk. Vi bør tvert imot bygge ut det kommunale selvstyre ved å utvide fylkeskommunens betydning. Det var ikke lovgivernes mening i 1837 at det kommunale selvstyre skulle utvikle seg slik det har gjort på det fylkeskommunale område. Vi har vært med på å avskaffe soknekommunene. Et interkommunalt samarbeid har vokst fram så å si av seg selv, og denne utviklingen må gå videre. De små kommunene skal selvsagt ikke lide. De må få representasjon, slik at også deres interesser blir ivarettatt. Jeg håper at partiet vil gå inn for Ulrik Olsens forslag.

Ingvald Haugen, Sør-Trøndelag, var stort sett enig i revisjonen av kommunegrensene, men vi må ikke gå for hardt til verks, sa han. To svakere kommuner blir ikke sterkere om de blir slått sammen. Vi må finne fram til andre veier. Det er lett å bygge ut næringsgrunnlaget i tett bebygde strøk, men der hvor det er spredt bebyggelse, er det ikke så greitt. Disse problemer må en ta hensyn til ved en revisjon av kommunegrensene.

Kristian Fjeld, stortingsgruppa: Kommunenes økonomiske forhold er gode i dag. Men hvis vi ser på de oppgaver som skal løses, er jeg redd for at økonomien kan bli noe anstrengt. En må ikke velte altfor store byrder over på kommunene etter hvert som en bygger ut sosialtrygdene. Det kan lett bli for mye for de mindre og svake kommuner.

Når det gjelder å få en bedre kommuneinndeling, er jeg ikke prinsipielt mot dette. Forholdene ved en bedre arrondering ligger klart i dagen, men en må vokte seg for å ødelegge næringsgrunnlaget i de kommunene som det her blir tale om å regulere. Riktignok kan en bruke skattefordelingsfondet, men det er nå bare en nødhjelp. Det er ikke bare det å gjøre kommunen større, men det blir

også nødvendig å bygge ut administrasjonsapparatet. Særlig må likningskontorene bygges ut når byene skal inn i fylkeskommunen. Det spørsmålet burde vært tatt opp samtidig med utvidelsen.

Det er i grunnen ikke noen forskjell på en landkommune, en industrikommune eller en tettbebygd kommune. Det blir sagt at alle byene vil forlange direkte valg. En kan ikke uten videre sluke en slik tanke. Fylkesmannens status og en eventuell rådmanns status er også spørsmål som en må se nærmere på. Det er også et spørsmål om et slikt apparat egentlig vil innebære noen reduksjon i utgiftene.

Gunnar Guste-Pedersen, Vestfold: Det er en altfor stor ulikhet mellom kommunene, og det bør foretas en utjamning. Vi må tenke rikspolitisk, og det bør våre stortingsmenn i første rekke gjøre. Vi bør tilrettelegge næringsgrunnlaget best mulig i hver kommune gjennom områdeplanleggingen. Nord-Norge-planen var en god begynnelse. Dette arbeidet må spre seg utover hele landet. Og vi må ta opp til vurdering hvordan vi skal få en bedre skatteutjamning. Det er uriktig at det skal være så forskjellig skattlegging som de eksemplene Ulrik Olsen nevnte. Det bør gjøres alt for å bygge ut skatteutjammingslinjen. På samme måte som våre stortingsrepresentanter bør tenke rikspolitisk, bør også våre kommunerepresentanter tenke rikspolitisk ved behandlingen av kommunebudsjettene. Vi få håpe at Lex Ulrik snart vil bli realisert.

Oskar Andersen, Sogn og Fjordane: Jeg er enig i den nyordning av fylkeskommunen som Ulrik Olsen har foreslått, og det er opplyftende å høre ham snakke om disse tingene. Jeg har aldri kunnet forstå at fylkesmannen skulle være formann i fylkesutvalget, formann i fylkesveistyret og formann i fylkesskattestyret. Det kan være en så dyktig mann det være vil, men en mann kan ikke være ekspert på så ulike områder. Vi bør komme fram til en slik ordning at fylkestingene blir valt direkte av folket, og at velgerne blir representert i samsvar med stemmetallene.

Oddvar Nordli, Hedmark, pekte på hvor nødvendig det er å få utbygd landsfolkeskolen. I den kommune hvor jeg bor er det 10 000 innbyggere og vi har 12 skolekretser, sa han. Skal vi make å bygge ut skolen, er det klart at vi ikke kan fortsette med 12 skolekretser. Vi må forsøke å få i stand en sentralisering også i landsfolkeskolen. Staten bør oppmuntre til slik sentralisering ved å yte tilskudd til transport av barna. Jeg vil ta opp følgende forslag:

«Det norske Arbeiderparti går inn for en ny og mer rasjonell utbygging av landsfolkeskolen.

Der hvor det er hensiktsmessig bør full eller delvis sentralisering gjennomføres hurtigst mulig.

Spørsmålet om økt tilskudd fra statens side til transport av skolebarn tas opp i denne forbindelse.»

Et annet spørsmål som jeg også vil ta opp, gjelder arbeidsledighetstrygdens midler. Vi har atskillig med sesongledighet i bygdene, men det er ikke alltid så lett å skaffe midler til arbeid ved kommunale bevilgninger. Derfor vil jeg ta opp følgende forslag:

«Det norske Arbeiderparti går inn for økte muligheter for å gi tilskudd til offentlige arbeider av arbeidsledighetstrygdens midler.»

Jeg tror tanken om en revisjon av kommuneinndelingen er riktig. Den ligger på linje med skatteutjamningen. Også Ulrik Olsens forslag om nyordningen av fylkeskommunene vil bety en landevinning for kommunene.

Etter forslag av dirigenten ble de to forslagene oversendt redaksjonskomité I.

O. M. Wikre, Rogaland: Vi står foran et nytt kommunevalg, og jeg er redd for at dette med investeringsstoppen kommer til å skaffe oss mye bryderi under valgkampen. Hvis det blir vanskeligheter med godkjenning av låneopptak, med byggeløyve o. l., så er det så lett å skylde på Det norske Arbeiderparti som sitter med regjeringsmakten og flertallet i Stortinget. Jeg synes også det virker litt søkt at det skal være 10 prosent avgift på kommunale bygg. Vi skal huske på at det er forsiktige folk som sitter rundt i kommuniststyrene. Det har vært foretatt avsetninger år etter år, og når mulighetene for å bygge er der, så blir det lagt på en 10 prosent avgift. Det er en direkte belastning for Det norske Arbeiderparti, og jeg vil henstille til Regjeringen å overveie om ikke kommunene bør bli fritatt for denne 10 prosent-avgiften. Venstre og Bondepartiet toer sine hender og skylder på Regjeringen. Jeg tror at det ville være klokt å se litt på denne avgiften.

Gunnar Kyrkjebø, Buskerud: Vi burde ha fått forslaget om revisjonen av kommunegrensene alt i 30-årene, og likeledes Lex Ulrik. Vi må få vekk de siste rester av embetsmannstyre i landet vårt. Jeg har hørt Ulrik Olsen holde foredraget om den nye fylkeskommuneordningen 6 ganger, men jeg blir aldri trett av å høre på ham. Jeg tror den ordningen han har lagt fram vil bli til gagn både for de små og store kommuner.

Jeg har et forslag til endringer i det framlegget som foreligger om Kommunalpolitiske retningslinjer. Det lyder slik:

1. Under «Sosiale oppgaver» settes punktum etter «hjemmehjelp» i nest siste avsnitt. Derfor endres teksten til: «Eldre som ønsker å bo i sine egne hjem, gis utover trygden støtte til vedlikehold.»

2. Etter annet avsnitt føyes til som eget avsnitt: «Omsorgen for de åndsveike støttes gjennom effektive tiltak.»

3. Under «Utbygging av skolen» settes inn etter «lesetiden i landsfolkeskolen utvides, som eget punktum: «Kommuner som gjennomfører byskoleordning bør uten avkortning få statstilskott til denne.»

Dirigenten foreslo at forslaget ble oversendt Redaksjonskomité II, og dette ble enstemmig vedtatt.

Bernt Skjølås, Vest-Oppland, mente at investeringsavgiften på 10 prosent virket særlig urettferdig overfor de små kommuner. Kunne ikke myndighetene dispensere for de bygder som har lagt opp fonds, og som ikke var kommet i vei med å bygge gamlehjem og skoler før nå? I vår kommune er det samlet inn 125 000 kroner til gamlehjem. Vi har planene ferdig, men på grunn av denne avgiften på 10 prosent har vi utsatt byggingen en tid. Jeg synes det måtte kunne gå an å gi dispensasjon i et slikt tilfelle. Det blir da ikke noen stor belastning på valutaen.

P. C. Reisnes, Vesterålen, ville takke *Ulrik Olsen* for hans skatteutjamning. Jeg vil også gi min fulle tilslutning til de kommunalpolitiske retningslinjer som er lagt fram, sa han. Fylkestinget hos oss har enstemmig sluttet seg til retningslinjene for omorganisering av fylkeskommunene. Jeg vil henstille til partiets landsmøte å gi sin tilslutning til denne planen. Vi bør ikke krangle om dette forslaget.

I retningslinjene står det at Det norske Arbeiderparti vil holde oppe sysselsettingen. I Nord-Norge har vi det ikke så lett bestandig med arbeidsforholdene. Vi kan ha opp til 6000 ledige om vinteren. Jeg vil be statsmaktene å være oppmerksom på dette forholdet.

Joachim Chr. Møller, Oslo, henstilte til redaksjonskomitéen å få med noe om produksjonsutvalgene i punktet om «Kommunene og næringslivet». Han mente også at det i punktet om «Flere boliger» burde tas inn noe om at husleiene skulle holdes nede på et forsvarlig nivå. Slik det nå var, var mange nødt til å arbeide 2—3 timer mer om dagen for å kunne klare de høye husleiene.

H. A. Waag, Sør-Helgeland, mente at den nye skatteutjammingsordningen av 1952 var en av de største landevinninger en hadde oppnådd på det kommunale område siden 1837. Den nye ordningen er en hjelp til selvhjelp, sa han. Det er først når en kommune er økonomisk selvhjelpen at man kan snakke om kommunalt selvstyre. Jeg vil takke *Ulrik Olsen* for dette.

Når det gjelder kommuneinndelingen, så mener jeg det må vises all mulig forsiktighet. De borgerlige partiene toer sine hender når det gjelder disse forslagene. Vi må være litt strateger når det gjelder høstens kommunevalg og ikke presse gjennom en så omtvistet sak. Når det gjelder punktet om omordningen av fylkeskommunene, burde det stå at alle kommuner skulle ha minst 1 representant i fylkestinget.

Reidar Hirsti, formannen i AUF: På forrige landsmøte ble det vedtatt et omfattende skoleprogram. Det ble sagt der at den 8. klasse

skulle utbygges slik at den tok sikte på en overgang til 9 skoleklasser. Etter min mening bør dette komme klarere fram i retningslinjene, og jeg vil derfor oppta følgende forslag som bes oversendt redaksjonskomité II.

«Til avsnittet «Utbygging av skolen» føyes følgende setning: «Det 8. skoleåret må utbygges slik, at det blir et naturlig ledd fram mot en 9-årig almenndannende og linjedelt samfunnsskole.»

Jeg vil samtidig peke på det forslaget som AUF's landsmøte vedtok om det kommunale ungdoms- og idrettsarbeid, og som er oversendt partiets landsmøte. Det er et overordentlig viktig problem som våre kommunerepresentanter bør vie større oppmerksomhet enn hva som har vært tilfelle. Mange steder møter vi faktisk på motvilje fra våre partifellers side, slik at en kunne være tilhøvelig til å ville foreslå at slike utvalg burde få en lovfestet status. Det er imidlertid et spørsmål som først måtte utredes.

Det ble vedtatt å oversende Hirsti's forslag til redaksjonskomité I.

Erling B. Kvaale, Østfold, uttalte sin store tilfredshet med Lex Ulrik. Jeg er også enig med Ulrik Olsen i at vi burde få fylkeskommunale programmer, sa han. I det hele tatt burde denne saken fremmes hurtigst mulig. Under alle omstendigheter må vi få en hurtig behandling av kommuneinndelingsforslaget. Vi har mange kommuner som gjerne vil sammenslutes, og det ville være sørgelig om saken skulle trekke i langdrag. Jeg vil derfor ta opp følgende forslag til avsnittene «Bedre kommuneinndeling» og «Fylkeskommunene»:

«Når det foreligger gjensidige vedtak om sammenslutning av kommuner, bør slike tilfelle behandles før andre revisjoner av kommunegrensene foretas.»

Det ble vedtatt å oversende forslaget til redaksjonskomité I.

Olaf Abrahamsen, Vestfold: Da vi ble forelagt spørreskjema om de økonomiske virkninger ved byenes innlemmelse i fylkeskommunen, tok vi saken meget alvorlig. Vi satte ned et utvalg som kom fram til at det nærmest ville bli katastrofalt for vår kommune. Skulle vi gå ut i valgkampen og agitere for at vi skulle bli fattigere? Nei, det går ikke an for ansvarlige politikere i Det norske Arbeiderparti. Dropp den saken før kommunevalget! Det bør det være enighet om. Vi må få den nærmere utredet før vi kan godta den.

Gunnar Nielsen, landskommunalutvalget, kunne være enig med Kyrkjebø i at nyordningen av fylkeskommunen burde ha kommet før. Det er ingen prinsipiell uenighet, men det er endel uenighet om midlene, sa han. For øvrig vil jeg peke på at det i punktet «Bedre kommuneinndeling» står: «Det er derfor nødvendig at revisjonen blir gjennomført hurtigst mulig.»

Kommuneprogrammene våre har vært preget av resignasjon, og de retningslinjer som er lagt fram, er også svært nøkterne. På tross av nøkterne programmer er det gjennomført en rekke saker.

Vi har ikke tatt med noe om reduksjonstabellene denne gangen. Det kommer ganske enkelt av at vi mener spørsmålet bør utredes grundig i forveien. Vi bør overveie nøye hvor langt vi bør gå. Det bør tas hensyn til de faktiske levekostnader i dag, og vi bør forsøke å komme fram til en rettferdigere skattefordeling og utlikning av skattene.

Ebba Lodden, landsstyret: Det er flere av de tidligere talere som har snakket om investeringsavgiften. Jeg vil be for de fattige kommunene. Her må Regjeringen kunne gå til dispensasjon. Det vil faktisk ha betydning for sysselsettingen i disse kommunene.

Når det gjelder omleggingen av fylkeskommunene, har det spørsmålet voldt litt rabalder nede hos oss. Jeg tror vi må ta tida til hjelp og få saken bedre utredet. Selvsagt er det om å gjøre å finne fram til en fornuftig arbeidsfordeling mellom stat, fylke og kommune.

Halfdan Wigaard, Oslo, pekte på at de byrder som staten etter hvert veltet over på kommunene — og da særlig de store kommunene — snart ble så store at de ikke kunne bæres. En by som Oslo f. eks. har et stadig tilslag på nye innbyggere, sa han. Siden 1945 er det flyttet inn 60 000 personer. Det er blitt bygd boliger for ca. 60 000 mennesker, slik at vi står på det samme stedet. Men nå går staten til begrensning av byggeløyvene, og under de omstendigheter kan ikke Oslo løse disse oppgavene. Oslo må ta imot alle som kommer hit, og det er et forhold som staten må være oppmerksom på. Nå mener jeg riktignok at det ikke er nødvendig å legge alle innretninger her i Oslo. De burde med fordel kunne spres utover landet.

Einar Grønn, Rogaland, ville peke på et problem i forbindelse med reisingen av skolebygg. Å bygge klasserommene er en forholdsvis enkel og billig affære, sa han. Det som koster penger, er de mange spesialrom som den nye skoleloven forutsetter. Ville det ikke være en tanke om en samlet spesialrommene i en særlig blokk, som en eventuelt kunne bygge i etappe nr. 2. Det måtte da sørges for nødvendig dispensasjon i overgangstida.

Ulrik Olsens sluttreplikk.

Ulrik Olsen hadde ordet til en sluttreplikk. Han svarte den siste tiler først. Hvis vi kunne ordne det på den måten som Grønn foreslo, ville alt være greitt, sa han. Det er imidlertid så mange andre spørsmål som melder seg i denne sammenheng, slik at spørsmålet ikke

er så helt enkelt. Vi har bygd skoler for 325 millioner kroner inntil utgangen av 1954. Det betyr at vi har bygd ca. 2000 klasserom de siste årene. Det bør imidlertid sies at vi bygger temmelig dyrt. Vi burde foreta en mer omhyggelig planlegging av våre skolehus. Nå bygges det store skoler på steder hvor de kanskje ikke kan skaffe barn nok. Vi har eksempler på at skoler bare har 12 barn i hvert klasserom. Det må kunne gå an også i vårt land å sentralisere noe mer enn tilfellet er. Vi er det land i Europa hvor elevtallet i klasserommene gjennomsnittlig er lavest.

Når det gjelder fylkeskommunene og de prøvebudsjetter som er satt opp, må man se tingene i sin helhet. For å ta et eksempel fra Sør-Trøndelag igjen, så er det slik at Vinje betaler i fylkesskatt 42 kroner pr. innbygger, mens Meldal betaler 221 kroner pr. innbygger. Tror man nå at Meldal får 5 ganger så mye igjen av fylket? Anei, det gjør den ikke, og dette er da også en form for skatteutjamning. Det er ikke alle som er så glad for det, men det er som sagt en form for utjamning. Byene kan selvsagt nære frykt for at de må betale gildet, men vi kan ikke vurdere dette spørsmålet ut fra rent egoistiske synspunkter. Vi må jo som ansvarlige mennesker gå inn for en utjamning av byrdene, og det er det som skjer ved at også byene kommer inn i fylkeskommunen.

Det vi må forsøke å komme fram til, er en naturlig funksjonsdeling mellom stat, fylkeskommune og kommuner. Jeg skal innrømme at staten i de siste årene har hatt tendens til å velte temmelig store byrder over på kommunene, og jeg er klar over at dette kanskje har medvirket til at skattebyrdene har vært forskjellige i de forskjellige kommuner.

Reinsnes var inne på spørsmålet om sysselsettingen og nevnte sesongledigheten i Nord-Norge. Arbeidsdirektoratet vil gjøre det som gjøres kan for å overvinne denne sesongledigheten, men her er det at fylkeskommunen skal tre aktivt inn. Dette å skape jevn beskjeftigelse er ingen lett oppgave, og sentraladministrasjonen kan ikke gjøre alt. Den må samarbeide med de enkelte kommuner, fylkeskommunen og det private næringsliv.

Når det gjelder 10-prosentavgiften på alle bygg, unntagen boligbygg, så er vi klar over at det er en upopulær foranstaltning. Vi kan imidlertid ikke bare gjennomføre populære tiltak, hvis vi skal mestre de vanskelighetene vi nå er oppe i. Jeg anser det ikke for umulig at Regjeringen kan se nærmere på denne avgiften når det gjelder gamle hjem. Jeg er forresten ikke så helt sikker på om disse byggene skal omfattes av avgiften.

VEDTAKET

Formannen i redaksjonskomité I, *Olav Larssen*, la fram innstillingen om Kommunalpolitiske retningslinjer. Han ba imidlertid om at redaksjonskomitéen på ny fikk anledning til å se på innstillingen. Etterat den stensilerde innstilling var lagt ut på representantenes bord, var det blitt gjort oppmerksom på endel ting som ikke var tatt med. Det var spesielt avsnittene «Skattepolitikk og skatteutjevning», «Bedre muligheter for ungdommen» og «Bedre kommuneinndeling» som trengte endel saumfaring.

John Johansen, Oslo, savnet noe om at partiet skal arbeide for bedre reduksjonstabeller. Det har vi alltid hatt i vårt program, sa han. Det ville også være ønskelig om det hadde stått noe positivt om husbankstøtten.

Finn Gustavsen, Oslo, mente også at man måtte ha med noe om husbankstøtten, og opptok følgende forslag:

Nedskjæringen i utlånsvirksomheten i Husbanken må ikke ramme boligbyggingen i de største byene.

Erling Thoresen, Oslo: Jeg var gledelig overrasket da jeg så redaksjonskomitéens forslag, men jeg hadde ønsket at den hadde tatt med noe om at Husbankens regler måtte endres. Jeg vil be redaksjonskomitéen å se på dette punktet. Spesielt i Oslo spiller dette med boligpolitikken stor rolle ved kommunevalget.

Olav Larssen: Jeg går ut fra at vi kommer til å se på disse tingene i redaksjonskomitéen.

Senere i møtet la *Olav Larssen* fram det endrede forslag, slik at den endelige innstilling ble slik:

Det norske Arbeiderpartis målsetting er full sysselsetting, økt produksjon og rettferdig fordeling av goder og byrder. Under arbeiderstyret er det gjort mer for å bedre samfunnsforholdene i landet enn i noen annen tilsvarende periode. Men Norge er framleis på mange måter et uferdig samfunn. Mange oppgaver venter på sin løsning. Nøglen til ny framgang ligger i fortsatt planmessig arbeid for å nytte ut de mulighetene og ressursene landet har.

Det norske Arbeiderparti vil gå inn for å bygge ut *det kommunale selvstyre* og styrke de folkevalte organene i kommunene og fylkeskommunene. Et godt samarbeid mellom kommunene og statsmyndighetene er av avgjørende betydning. Offentlig og privat initiativ og virksomhet må samordnes og passes inn i en felles plan for hele landet.

Økonomisk politikk.

Den økonomiske politikk under arbeiderstyret har skapt tryggere kår i landet. Kommunenes stilling er vesentlig bedret. Det er lagt opp betydelige reserver i form av kommunale fondsavsetninger i årene etter krigen. Riktignok er kommunenes lånegjeld økt, men gjeldsøkningen har skapt realverdier.

Det norske Arbeiderparti vil virke for at midler til kapitalformål mest

mulig blir dekket over driftsbudsjettene eller ved fondsopplegg. Kommunal gjeldsstiftelse søkes begrenset ved kyndig og nøktern planlegging av byggearbeider, og ved trinnvis realisering av de enkelte tiltak etter prioriterte behov og i samsvar med kommunenes evne til å ta på seg nye forpliktelser.

Kommunenes investeringsplaner legges opp med sikte på den best mulige balanse i bruken av den disponible arbeidskraft, slik at næringsøkonomiske og produksjonsmessige hensyn ikke blir skadelidende. Mulighetene for å styrke skattereguleringsfondene utnyttes.

Det settes i verk tiltak for å bygge Kommunalbanken videre ut til et effektivt låneinstitutt for kommunene.

Skattepolitikk og skatteutjamning

Det norske arbeiderparti vil fortsatt med styrke gå inn for å sikre en rettferdig likning. Forenkling og effektivisering av likningsorganene. Skjerpet regnskapskontroll. Gunstigere reduksjonstabeller.

Den utvidede skatteutjamning som ble innført i 1953, gir gode muligheter for å lette skattetrykket og bedre standarden i vanskeligstilte kommuner. Arbeiderpartiet vil sikre midler til skatteutjamning og trygge en rettferdig fordeling av tilskuddene på kommunene.

Kommunene og næringslivet.

Det norske Arbeiderparti vil legge forholdene til rette for et rikere og mer allsidig næringsliv i kommunene. Etter hvert som områdeplanleggingen blir ferdig, må det opprettes sentralkontorer til fremme av næringslivet i hvert fylke.

I arbeidet for å bygge ut næringslivet har kommunene en rekke viktige oppgaver: Sikring av vann og elektrisk kraft, utparsellering og tomtearealer skikket for håndverks- og industribygg, utbygging av veier, samordning og rasjonalisering av samferdselsmidlene.

Ved kommunal støtte til *industrireising* må det legges avgjørende vekt på håndverk og industri som dekker viktige samfunnsmessige behov, og som på konkurransemessig basis bidrar til å spare import eller øke tilgangen på eksportvarer.

I samsvar med sitt program for *jordbrukspolitikken* vil Arbeiderpartiet arbeide for å stimulere nydyrkingen og gjennomføre andre produksjonsfremmende tiltak i jordbruket. Den nye jordloven utnyttes fullt ut for å fremme disse tiltak. Arbeiderpartiet ser det som en oppgave av stor betydning å bedre næringslivet i fjellbygdene.

Kommunene må medvirke til *skogreising* og til planmessig forstlig drift av våre skoger.

I kystdistriktene er det en viktig oppgave å trygge stabile økonomiske forhold. Aktiv støtte til tiltak som har til formål å effektivisere fisket og foredlingsindustrien.

Flere boliger.

Det norske Arbeiderparti vil fortsette sin innsats for en sosial løsning av boligspørsmålet, herunder bygging av tidsmessige boliger for enslige. Effektiv støtte til bygging av egne hjem og til kooperativ boligreising. Systematisk arbeid for å sikre god planlegging og rasjonalisering av byggevirk-somheten.

I kommunene vil Arbeiderpartiet virke for å skaffe høvelige tomter til boligbygg, og legge stor vekt på utbyggingen av gater, veier, vann og kloakk. Byggerne oppmuntres til bruk av materialsparende byggemetoder og størst mulig egeninnsats.

Sosiale oppgaver.

Det norske Arbeiderparti vil bygge ut de sosiale trygdene. Arbeidet med en samordning av de sosiale trygdene i en folketrygd vil fortsette.

Effektiv lokal gjennomføring av den nye loven om barnevern. Opprettelse av daghjem, barnehager og leikeplasser i byer og tettbygde strøk.

Husmoryrket lettes ved støtte av tiltak som tar sikte på innredning av praktiske kjøkkener og bruk av arbeidssparende maskiner og utstyr. Allsidig rettleddning og opplæring i husmoryrket.

Ved siden av bygging av tidsmessige trygdeboliger, alders- og pleiehjem vil Arbeiderpartiet gå inn for støtte til hjemmehjelp og til istandsetting av boliger for de eldre som ønsker å bo i sine egne hjem.

Kommunale tiltak for trygging av folkehelsen. Omsorgen for de åndsveike støttes gjennom effektive tiltak. Opprettelse av helsestasjoner for mor og barn, tilsetning av helsesøstre, aktiv deltakelse i kampen mot folkesykdommene.

Utbygging av skolen.

Det norske Arbeiderparti vil som før legge den største vekt på å bygge ut skolestellet.

Bygging av skolelokaler fremmes så hurtig som forholdene kan legges til rette for det. Skolebygg planlegges grundig ut fra så vel behovsmessige som økonomiske hensyn. Hvor det er praktisk, bør det bygges felles skolehus for framhalds- og realskolen.

Lesetiden i landsfolkeskolen må utvides. Framhaldsskolen utbygges hurtigst mulig og på en slik måte at det 8. skoleåret blir et naturlig steg mot 9 års almenutdannende og linjedelt skole for alle. Særlig legges vekt på den yrkesbetonte linjen.

Utbyggingen av yrkesskolestellet og de andre videregående skolene må fortsette.

Kulturelle oppgaver.

Det norske Arbeiderparti vil støtte alle tiltak for å bedre folkeopplysningen og heve folkets kulturelle nivå.

Viktige oppgaver er utbygging av samfunnshus, forsamlingslokaler, idrettsanlegg og folkebibliotek. Støtte til kunstformål og til det kulturarbeid som utføres av ungdoms- og opplysningsorganisasjonene.

Planmessig opplysningsarbeid om alkoholmisbrukets skadelige følger for den enkelte og for samfunnet. Forsvarlig regulering av salgs- og skjenkesteders antall og beliggenhet og effektiv kontroll med dem.

Bedre muligheter for ungdommen.

Det norske Arbeiderparti vil i sin virksomhet i kommunene arbeide for å gi ungdommen de beste muligheter for å leve et sunt og karakterskapende ungdomsliv. Det opprettes kommunale ungdoms- og idrettsutvalg i kommuner der dette ikke er gjort.

Tilskudd til studiesirkler i almindennende fag. Administrativ og teknisk hjelp fra kommunene til dagnadsarbeid på idrettsplasser, skibakker, samfunnshus, folkeparker og liknende anlegg.

Ungdommen sikres større representasjon i det kommunale arbeid.

Kommunens administrasjon.

Det norske Arbeiderparti vil fremme rasjonalisering av den kommunale administrasjon, så den smidig og effektivt kan tjene de formål den er organisert for å ta seg av.

Bedre adgang for spesialopplæring og videreutdanning for kommunale funksjonærer. Stipendier eller fri vikar for elever ved Norges sosial- og kommunalskole. Igangsetting av korte, lokale kurs for kommunale tillitsmenn.

Også mindre kommuner må skaffe seg teknisk hjelp til planlegging av vann- og kloakkanlegg, til vedlikehold av kommunale eiendommer og til reguleringsarbeid. To eller flere mindre kommuner kan gå sammen om felles teknisk hjelp.

Det bør overveies å sette i gang lands- eller landsdelskurs for kommunale tekniske funksjonærer.

Bedre kommuneinndeling.

Med sikte på å nå fram til økonomisk sterkere kommuner og en mer effektiv kommuneforvaltning, må kommunenes grenser etter hvert revideres der det er et naturlig behov for det. I den kommende periode blir det en oppgave for de interesserte kommuner å medvirke til at revisjonen gjennomføres slik at den best fremmer den økonomiske utvikling i kommunene på lengre sikt.

Fylkeskommunene.

Spørsmålet om byenes inntreden i fylkeskommunene og en mer tidsmessig og demokratisk ordning av den fylkeskommunale forvaltning bør søkes løst på en rasjonell måte. En må ta opp de problemer som knytter seg til fordeling av oppgavene mellom primærkommunene, fylkeskommunene og staten — med sikte på større desentralisering og økt interkommunalt samarbeid.

Interkommunalt samarbeid.

Mange av de aktuelle kommunale arbeidsoppgavene er så krevende at de må løses ved samarbeid over kommunegrensene. Den gamle isoleringspolitikken må vike for et åpent og friere samarbeid mellom kommunene. Det norske Arbeiderparti vil fremme det interkommunale samarbeidet.

Olav Larssen opplyste at en ikke hadde funnet å kunne innlate seg på noen endring av avsnittet «Flere boliger». Vi mener spørsmålet bør drøftes i sentralstyret. I samme kasus mener vi Finn Gustavsens forslag kommer. Det er et rikspolitisk spørsmål som må opp i Stortinget, og forslaget bør derfor gå til sentralstyret.

Ved voteringen ble Kommunalpolitiske retningslinjer, slik det her var utformet, enstemmig vedtatt.

Forslagene fra O. Nordli, Hedmark. Redaksjonskomitéen foreslo: Forslaget oversendes sentralstyret.

Ved voteringen ble det enstemmig vedtatt.

Ungdoms- og idrettsarbeidet.

Dette forslaget fra Redaksjonskomité I ble enstemmig vedtatt:

Landsmøtet hilser med glede AUF's innsats for det kommunale ungdoms- og idrettsarbeidet, som må sees som et viktig ledd i det sosialistiske kulturarbeidet. Partiets kommunegrupper bør gå inn for å opprette kommunale ungdoms- og idrettsutvalg og søke å legge de beste muligheter til rette for deres arbeid, samtidig som en søker å samordne dette ungdomsarbeidet i fylkene.

Landsmøtet finner det nødvendig å gi de kommunale ungdoms- og idrettsutvalg en fastere form og nærmere bestemte arbeidsoppgaver, slik at de mer effektivt kan ta seg av ungdoms- og idrettsarbeidet og de nærliggende kulturoppgavene for ungdommen.

Kvinnenes representasjon i kommunestyrene.

Nils Hønsvald la fram følgende innstilling fra Redaksjonskomité II i denne saken, sålydende:

Landsmøtet henstiller til herreds- og bypartiene at kvinner i rimelig utstrekning blir nominert ved høstens kommunevalg. Nominasjonsmøtene bør i det hele så vidt mulig søke å få listene allsidig sammensatt, slik at flest mulig grupper av betydning kan bli representert i kommunestyret. Samtidig må en selsagt ha for øye at de som nomineres har de nødvendige saklige forutsetninger for å delta i kommunestyret. Dette gjelder så vel for kvinner som for menn, for unge som for eldre.

Aase Bjerkholt, Kvinnesekretariatet, syntes ikke at formuleringen av denne uttalelsen var særlig god. Som alle vet forsøker de borgerlige partiene å spekulere nettopp ved å stille opp mange kvinner på sine lister, og det kan neppe være tvil om at disse spekulasjonene i mange tilfelle lykkes. Det er all grunn for oss å ta hensyn til kvinnene. Vi har 7—800 000 stemmer, og halvparten er kanskje kvinner. Det er derfor av stor betydning at vi dekker disse kvinnelige velgeres interesse ved å ha kvinner på listene. Jeg kan ikke si at dette kommer noe tydelig fram i uttalelsen og vil foreslå at dette blir bedre formulert.

Nils Hønsvald pekte på at i henvendelsen fra Landskvinnekonferansen het det bl. a.: «Nå er kommunestyrene sammensatt av 95 prosent menn og 5 prosent kvinner. Med den sterke øking i kommunenes sosiale og kulturelle oppgaver, vil partiet i stigende ut-

strekning trenge kvinner i kommunepolitikken.» Når vi ikke har tatt med dette med nominering i forhold til den tallmessige styrke, så er det ganske enkelt av den grunn at vi ikke vil innby de andre grupper til å komme med samme krav. Jeg antar at de fagorganiserte i partiet utgjør 95 prosent av medlemmene. Det ville bli helt uholdbart hvis vi skulle gå inn på en slik linje ved nomineringen.

Ebba Lodden, landsstyret: Når vi har nevnt kvinnenes tallmessige styrke, gjelder det ikke bare i *partiet*, men i *samfunnet*.

Haakon Lie: Jeg vil be om at redaksjonskomitéen ser litt på formuleringen her. Jeg synes nok at uttrykket «rimelig utstrekning» sier litt for lite. Jeg vil antyde at vi bytter om disse ordene med «i størst mulig utstrekning».

Nils Hønsvald og *Trygve Bratteli* støttet dette endringsforslaget.

Med den endring som var foreslått av *Haakon Lie* ble uttalelsen enstemmig vedtatt.

KONTINGENTEN

Når det gjaldt saklista pkt. 4, *Kontingenten*, hadde landsstyret foreslått:

a. Landsmøtet bemyndiger landsstyret til å utrede og eventuelt sette i verk en ordning med årlige bidrag til Det norske Arbeiderparti for å styrke dets økonomi.

b. Under forutsetning av at det viser seg mulig å sette i verk en effektiv ordning som nevnt under a, får landsstyret rett til å vedta endringer i fordelingen av kontingenten mellom fylkes- og kretspartier og landspartiet. Slike endringer skal ikke øke kontingentsatsene fra fylkes- og kretspartiene til landspartiet.

c. Før det blir gjort vedtak som nevnt under a og b skal saken være forelagt arbeidsutvalgene i fylkes- og kretspartiene til uttalelse.

En nyordning kan settes i verk av landsstyret og legges fram for neste landsmøte til godkjenning.

Fra avdelingene forelå følgende forslag:

Otta Arbeiderlag og Sel Arbeiderparti foreslo:

Angående medlemskortene.

På møte i Otta Arbeiderlag den 28. november 1954 var det opptatt til drøftelse de medlemskortene som vi nå bruker.

Det ble rettet sterk kritikk mot disse kort, og de fleste syntes at vi bør gå over til den gamle ordningen med medlemsbok.

Det ble fattet slikt vedtak: Otta Arbeiderlag henstiller til Det norske

Arbeiderparti å gå over til bruk av medlemsbøker for en varighet på ca. 5 år med inntrykte lover i bøkene.

Bøkene bør være på størrelse som de som brukes i AUF.
Forslaget anbefales.

For Sel Arbeiderparti
Anton Leren, formann.

For Otta Arbeiderlag
Arild Graff, sekretær.   *A. Forshagen*, formann.

Bærum Arbeiderparti foreslo:

Det gjeninnføres medlemsbøker for partiets medlemmer.

Begrunnelse: Etterat medlemskort er prøvd, viser det seg at det er sterk misnøye med disse. Medlemmene foretrekker medlemsbøker som viser hvor lenge de har stått som medlemmer. Kortene blir lettere borte og kontrollen dårligere, og gir mer arbeid for kassereren og større utgifter til forsendelsen.

Bærum Arbeiderparti
Olav Tveten, sekretær.

Forslaget tiltres av vårt styre. Vedtaket er enstemmig.

Akershus Arbeiderparti
Johan Jensrud.

Solum Arbeiderparti foreslo:

Medlemskortene skiftes ut og bokformen innføres igjen.

Motivering:

Medlemskortene, som gjelder for bare ett år om gangen, skaffer kassererne mye arbeid som kan unngås ved at det benyttes bøker med flere års varighet. Det er også en stor fordel at bøkene inneholder lovene, slik at medlemmene til enhver tid kan holde seg informert om disse.

Solum Arbeiderparti
Gjermund Aamlid.

Forretningsutvalget i Telemark Arbeiderparti har i møte den 16. februar 1955 behandlet forslaget.

Enstemmig vedtatt: Forslaget tiltres av forretningsutvalget/ og oversendes sentralstyret.

Telemark Arbeiderparti
Emil Kjenbakken.

Langhus Arbeiderlag foreslo:

Det nåværende system med medlemskort for ett år opphører. I stedet innføres system med medlemskort eller medlemsbøker for en lengre periode — for eksempel 5 år.

Motivering:

De aller fleste medlemmer står tilsluttet partiet i årrekker. Vi synes derfor at det er lite hensiktsmessig å skrive ut kort for hvert enkelt år.

Langhus Arbeiderlag
Øivind Henriksen, sekretær.

Forslaget tiltres av vårt styre. Vedtaket er enstemmig.

Akershus Arbeiderparti
Johan Jensrud.

Nøtterøy Arbeiderparti foreslo:

Den tidligere ordning med *medlemsbøker* i partiet gjeninnføres; den nåværende ordning med kontingentkort faller bort.

Vedtaket ble gjort på Nøtterøy Herreds Arbeiderpartis årsmøte 13. mars 1954 og oversendt DNA's sentralstyre 18. mars 1954 med gjenpart til Vestfold Fylkes Arbeiderparti.

På Herredspartiets møte den 2. desember 1954 ble det vedtatt å fremme saken på DNA's landsmøte, hvorfor den herved oversendes.

Nøtterøy Herreds Arbeiderparti
Asbjørn Lillås.

Bærum Arbeiderparti foreslo:

Kontingenten settes ned til de tidligere satser.

Partilagene har for ikke å miste sine medlemmer funnet å måtte beholde sine tidligere kontingentsatser. Den delen av kontingenten som tilfaller partilagene er dermed blitt redusert og økonomien svekket. Samtidig har utgiftene hatt en tendens til å stige og forhøyelsen rammer møtevirksomhet og annen aktivitet.

Bærum Arbeiderparti
Olav Tveten, sekretær.

Framlegget oversendes landsmøtet til behandling. Vedtaket var enstemmig.

Akershus Arbeiderparti
Johan Jensrud.

Trygve Brattelis innledningsforedrag.

Partiets nestformann, *Trygve Bratteli*, redegjorde for spørsmålet. Han pekte innledningsvis på at Arbeiderpartiets økonomi er avgjørende for hvor stor virksomhet partiet skal ha. I tidligere år var det slik at partiet var like fattig som den befolkning det representerte. I de senere år er partiorganisasjonene fattigere enn inntektsnivået i de grupper partiet representerer. Det gjelder alle ledd i partiet — landspartiet, fylkespartiet og lokallagene.

Partiet må imidlertid ha penger, hvis det overhodet skal få gjort noe praktisk arbeid. Som det går fram av regnskapene, ligger landspartiets budsjetter på 8—900 000 kroner. Jeg holder da valgbudsjettene utenfor. En valgkamp koster gjennomsnittlig ca. 1 million kroner. I 1953 hadde vi i landspartiet et valgbudsjett på vel 1.3 millioner kroner. Men disse pengene skaffes til veie på annen måte, og vi kan ikke regne dem med i de ordinære inntektskilder. Altså 8—900 000 kroner er det som trenges ordinært til landspartiets drift. Bare en tredjedel av dette dekkes av partiets ordinære kontingentinntekter.

Hvordan kan vi da ha denne virksomheten? Det skyldes at partiet har mottatt renter og avdrag på tidligere fordringer i dets to

bedrifter, Arbeiderbladet og Arbeidernes Aktietrykkeri. Nå har vi også fått A-lotteriet, som er blitt en større suksess enn de fleste torde håpe på. Vi er blitt nødt til å gjøre det til et fast årlig lotteri, og det er relativt betydelige beløp vi har fått inn på denne måten. Lotteriloven stiller imidlertid visse vilkår for bruken av disse midler, og det er selvsagt også visse motposter i regnskapet til inntektene av A-lotteriet.

Problemet vi står overfor er å finne fram til andre finansieringsmuligheter. Vi mangler en større inntektskilde. Vi har grublet atskillig over dette spørsmålet. Det er vanskelig å gå til noen forhøyelse av den ordinære kontingent. Etter min oppfatning er det en lav kontingent i forhold til inntektsnivået i dag. Selv om det er så, så er det flere grunner som taler mot å forhøye kontingenten til landspartiet. Når det ikke foreligger noe forslag om øking av kontingenten, skal jeg ikke gå inn på dette.

Vi må imidlertid ha en inntektsøkning. Det som er drøftet er å finne en slik fast årlig inntektskilde. Tanken har gått i den retning at vi skulle forsøke å skape en bidragsorganisasjon — en registrering av partifeller som har slik økonomi at de kunne være med på å gi partiet en støtte. Vi har endel partifeller som sitter i stillinger i privat arbeidsliv og også i offentlige stillinger, hvor de vanskelig kan ta del i grunnorganisasjonenes arbeid. Disse personer har imidlertid bevart sin interesse for partiarbeidet og gjør sin innsats i den gjerning de er satt til. Det er folk som ofte har deltatt i ungdomsbevegelsen, men de sitter nå i en slik stilling at de ikke lenger kan delta i partiarbeidet, men gjerne vil støtte partiets økonomi og løse det finansielle problem.

Etter oppgavene har partiet i dag 150 à 160 000 medlemmer. Hvis det blant disse er 3—4 eller 5000 partifeller av den typen jeg har nevnt, vil disse danne grunnlaget for en bidragsordning som kunne skaffe vesentlige inntekter i året. 3000 som betaler 100 kroner i bidrag vil gi 300 000 kroner i året, 5000 — 500 000 kroner i året. Det ville være lettere enn å ta en alminnelig heving av kontingenten. Det er ikke et problem om å styrke bare landspartiet, men også fylkes- og kretspartiene. Og det kunne vi gjøre hvis vi kan finne en slik inntektskilde.

Dette bør selvsagt gjennomarbeides og prøves. Det måtte være en klar forutsetning at det var en ren støtteordning. Her skulle ikke opprettes noe A-medlemskap. Det er ikke tale om noe annet enn at disse folkene skal betale disse 100 kronene pr. år. Spørsmålet er ikke så gjennomarbeidet at vi vil finne det riktig å ta noe vedtak her på landsmøtet. Det vi ønsker er å få en fullmakt av landsmøtet til å arbeide videre med saken. Når saken er bearbeidet av sentral-

styret og landsstyret, skal den bli sendt til fylkes- og kretspartiene før landsstyret setter ordningen ut i livet.

Det kunne også tenkes at vi kunne gjennomføre en gradert ordning, at en gruppe betalte 100 kroner, en annen gruppe 50 kroner og en tredje gruppe 25 kroner pr. år. Det er også en detalj vi får drøfte. Hovedsaken er å skaffe inntektskilder uten kontingent. Jeg vil anbefale at landsmøtet gir landsstyret fullmakt til å behandle og sette i verk en slik ordning.

Det foreligger et forslag om å gjeninnføre medlemsbøker. Jeg synes ikke vi skal bruke tiden til å drøfte dette i denne store forsamling. Vi er klar over dette ønske og har alt satt i gang en undersøkelse om bruk av medlemsbøker og forenkling i oppkreving av kontingenten osv., men det er detaljer som ikke egner seg for behandling her. Også dette spørsmålet vil bli sendt til fylkes- og kretspartiene, og vi ber om at landsstyret får fullmakt til å avgjøre det. De forslagene som er sendt inn, er sammen med landsstyrets innstilling alt gått til Redaksjonskomité II.

Ordskiftet.

Andreas Wormdahl, Sør-Trøndelag: Jeg vil ikke stemme mot at vi gir landsstyret en slik fullmakt det har bedt om, men jeg har visse betenkeligheter, fordi en slik ordning kanskje kan ødelegge en ordning vi har i Trondheim, og som de ganske sikkert også har andre steder. Medlemmer av partiet som har godtgjørelse for kommunale tillitsverv eller andre offentlige verv, betaler en viss del til partiet. For Trondheim er denne partiskatten avgjørende for økonomien. Jeg tror at $\frac{1}{2}$ av det partiet rutter med skriver seg fra denne partiskatten. I vårt fylkesparti har vi ikke noen høy kontingent. På grunn av de 2-årige landsmøter har vi en fast ekstrakontingent for å dekke representasjonskostnadene. Hver gang vi har valg, må vi be om bidrag til valgkampen. En forholdsvis beskjeden del kommer fra de kollektivt tilsluttede medlemmer. De fleste er direkte tilsluttet.

Jeg har også betenkeligheter av andre grunner. Vi kan på denne måten få to forskjellige slags medlemmer. Jeg er fullt klar over at dette ikke er hensikten, men det kan bli oppfattet slik likevel. Jeg tror ikke det er heldig å ha 100-kroners medlemmer og 10-kroners medlemmer. Jeg skulle ha ønsket at jeg hadde et annet alternativ å legge fram. Det har jeg ikke. Partiet trenger inntekter. Vi må vel før eller senere gå til forhøyelse av den ordinære kontingent. Men som jeg sa, vil jeg ikke stemme mot å gi landsstyret denne fullmakten.

Alf Skåum, Vestfold, hadde også store betenkeligheter overfor en slik bidragsordning. Foran hver valgkamp beskatter vi våre mest velstående medlemmer, slik at mulighetene til å få noe mer er nokså minimale, sa han. Men jeg tror likevel det er riktig å gi sentral- og landsstyret denne fullmakten. Det er etter min mening meget vanskelig å gå til en forhøyelse av kontingenten. Det ville være svært uheldig med en slik forhøyelse i Vestfold. Jeg tror det ville være drepene for kvinnelagene. Det er jo gjerne slik at både mann og kone står i partiet, og da blir det temmelig mye i kontingent.

Jeg vil nevne det arbeid som er påbegynt ved å holde kasserer-konferanser i fylkes- og kretspartiene. Det vil sikkert bedre forholdene. Hvis en kan føre det arbeidet videre, så vil kanskje kontingentinnbetalingen bli mer effektiv. Vi har undervurdert kasserer-vervet.

Trass i mine betenkeligheter finner jeg det riktig å gi denne fullmakten. Penger må skaffes.

Etter forslag av dirigenten ble det vedtatt å nedsette taletiden til 5 minutter.

Henry Wold, Oslo, ville anbefale landsstyrets forslag. Vi har kollektivt tilsluttede, og vi kan vanskelig gå til noen forhøyelse av kontingenten for dem, sa han. Det er mange som er villige til å betale et bidrag. Jeg mener det er grunn til å drøfte denne saken.

Jon Vraa, Buskerud: Jeg har de samme betenkeligheter som Wormdahl. Jeg er redd for at dette blir utlagt som at noen blir 100-kroners medlemmer og andre bare 10-kroners medlemmer. Jeg er klar over at partiet trenger penger, men administrasjonen må kunne ordne dette på en diskret måte. Disse som det kan bli tale om kan få tilsendt en loddbok. Det kan være et slags indre partilotteri.

Hans Sundrønning, sentralstyret: Saken har vært behandlet av Oslo Arbeiderpartis representantskap, og det har sluttet seg til tanken om en kontingentorganisasjon som er antydnet her. Jeg vil anbefale forslaget, sa han, og jeg slutter meg fullt ut til det som Bratteli sa.

Trygve Bratteli: De betenkeligheter som Wormdahl har gitt uttrykk for kan for så vidt alle ha. Jeg vil imidlertid gjøre oppmerksom på at endel av de som skulle være støttepliktige kanskje er folk som ikke betaler noen fagforeningskontingent. Det blir atskillig mer enn 100 kroner. Jeg tror at dette muligens kan løse de økonomiske problemer for landspartiet.

Dirigenten foreslo at landsstyrets innstilling ble oversendt til Redaksjonskomité II, og dette ble enstemmig vedtatt.

Vedtaket i kontingentspørsmålet.

Formannen i Redaksjonskomité II, *Nils Hønsvald*, la fram følgende innstilling i kontingentspørsmålet og om de innsendte forslag:

Forslag fra Landsstyret, Otta og Sel Arbeiderparti, Bærum Arbeiderparti, Solum Arbeiderparti, Langhus Arbeiderparti, Nøtterøy Arbeiderparti, Hedmark fylkes Arbeiderparti, og Vestbyen Kvinneforening, Trondheim, om medlemsbøkene og forslag fra Landsstyret og Bærum Arbeiderparti om kontingentsatsene.

Alle disse forslagene, med unntak av forslagene fra Hedmark fylkes Arbeiderparti, Vestbyen Kvinneforening og fra landsstyret om medlemsbøkene, finnes inntatt i saklisten på side 3, 12, 13 og 15.

Landsstyrets forslag om medlemsbøkene er tidligere omdelt til representantene. Forslagene fra Hedmark fylkes Arbeiderparti og Vestbyen Kvinneforening er referert for landsmøtet.

Redaksjonskomité II innstiller:

1. Landsstyrets forslag om kontingenten (saklisten side 3) bifalles.
2. I samsvar med forslag fra landsstyret om kontingenten tilføyes et punkt d til landsstyrets forslag i saklisten, sålydende:

«Landsmøtet bemyndiger landsstyret til å utrede og eventuelt sette i verk en ordning med nye medlemsbøker. Saken behandles som nevnt under punkt c.»

3. Forslagene fra Otta og Sel Arbeiderparti, Bærum Arbeiderparti, Solum Arbeiderparti, Langhus Arbeiderparti, Nøtterøy Arbeiderparti, Hedmark fylkes Arbeiderparti og Vestbyen Kvinneforening om medlemsbøkene og forslag fra Bærum Arbeiderparti om kontingentsatsene, vedlegges protokollen.

4. Under behandlingen av spørsmålet om medlemsbøkene foreslo redaksjonskomitéens medlem, *Johan Langva*, *Sunnmøre*, at bøkene skulle trykkes i begge målfører. Redaksjonskomité II ber sentralstyret og landsstyret om å overveie dette forslaget.

Ved voteringen ble redaksjonskomitéens innstilling enstemmig vedtatt.

JORDBRUKSPOLITIKKEN

Her forelå følgende innstilling fra landsstyret til retningslinjer for jordbrukspolitikken:

I sitt arbeidsprogram har Det norske Arbeiderparti slått fast at jorda på trygge vilkår skal tilhøre de arbeidende jordbrukere, og at staten og jordbrukets faglige og økonomiske organisasjoner sammen skal legge vilkårene til rette for en rasjonell og lønnsom produksjon som sikrer dem som har jordbruk som hovednæring, en sosialt forsvarlig levestandard.

I.

Målsettingen for norsk jordbrukspolitikk må være at jordbruket må dekke landets behov for melk, smør, ost, kjøtt, flesk og egg. Husdyrproduksjonen må i størst mulig utstrekning baseres på norsk fôr. Jordbruket skal dekke

en så stor del av kornbehovet som det er forsvarlig, og mest mulig av behovet for grønnsaker, bær og frukt. Det er plass til en betydelig produksjonsøking, og for å sikre denne er det nødvendig å gjennomføre et stort nydyrkingsprogram.

II.

I erkjennelse av at en altfor stor del av landets jordbruk er for små til å kunne skaffe et utkomme til familien som svarer til vår tids krav, må en ved gjennomføringen av nydyrkingsprogrammet ta særlig hensyn til familiebrukene. Videre må staten støtte reisingen av tidsmessige driftsbygninger, fortsatt støtte til bygging av grendeveger, seterveger m. m.

Da mange bruk er for små til å kunne nå opp i en størrelse som tilfredsstillter kravet til familiebruk, må en ved siden av de rene jordbrukstiltak også ta sikte på å styrke bygdenes næringsliv. Et allsidigere næringsgrunnlag vil kunne skaffe arbeid til dem som ikke kan leve av sitt jordbruk, og føre til at bygdene kan holde på en større del av befolkningen.

III.

For å bedre forholdene for de mindre jordbrukerne, bør følgende nye tiltak gjennomføres:

1. Det tas sikte på å nydyrke ca. 100 000 da. jord årlig i tida framover.
  2. For å få en fullstendig oversikt over landets dyrkbare jord, må det opprettes jordregister.
  3. Nydyrking på gamle bruk som kan utvides så mye at de skaffer godt utkomme for en familie, går foran annen nydyrking.
  4. Inntil videre gis ordinært nydyrkingsbidrag med 40 prosent av kostnadsoverslaget og forhøyet nydyrkingsbidrag med 80 prosent av overslaget. Forhøyet bidrag gis inntil bruket har 75 da. dyrka jord — (likt for bureisingsbruk og eldre bruk).
- Kostnadsoverslaget begrenses inntil videre til kr. 700.00 pr. dekar.
5. Fellesbeiter som må fulldyrkes, gis bidrag med samme satser.
  6. For tilståelse av nydyrkingstilskott innføres på nytt formues- og inntektsgrense. Det bør også overveies å innføre arealbegrensning for tilståelse av tilskott.
  7. Det blir gitt støtte til vedlikehold av seterveger i fjellbygdene.
  8. Potettrygden blir igjen gjort avhengig av korntrygden.
  9. Det gis tilskott til videre utbygging av kjøle- og fryselager for jordbruksprodukter.
  10. Det gjennomføres finansordning for driftsbygninger i jordbruket (herunder også fellesfjøs på setrene både for ku og geit) som gjør det mulig for småbruk som er eller kan bli sjølstendige jordbruk, å få tidsmessig driftsbygninger.

Midler til toppfinansieringen skaffes ved omlegging av kraftfôr- og kunstgjødselsubsidiene.

Småbrukertilskottet opprettholdes, men grunn-subsidiene reduseres.

11. Småbruk- og Bustadbanken utbygges og tilføres kapital så den kan makte sin oppgave.

12. Spørsmålet om obligatorisk fagopplæring med fagbrev for alle som har jordbruk som næringsveg, utredes og gjennomføres når forholdene gjør det mulig.

IV.

De nåværende støttetiltak som ikke er berørt foran, opprettholdes eller omlegges i den utstrekning det er nødvendig for å bygge ut jordbruket og

gi jordbruksbefolkningen et forsvarlig eksistensgrunnlag. Statsmaktene må for øvrig til enhver tid gjennomføre de tiltak som må til for å få en produktjonsutvikling som både jordbruket og samfunnet er tjent med.

Dessuten forelå disse forslagene:

Selbu Arbeiderparti foreslo:

1. Utvidelse av de små bruk, om mulig til 75 mål.
2. Ensileringsstrygd på poteter begrenses til bruk under 75 mål i de strøk av landet der det er naturlige betingelser for potetdyrking.

For fjellbygdene gjennomføres silotrygd for gras.

Når det gjelder omlegging fra subsidier til investering, er en av den oppfatning at mulige midler over statsbudsjettet bør komme bruk under 75 mål, og som ikke har skog, til gode.

Subsidieordningen for kraftfôr omlegges, slik at bruk under 50 mål som driver vanlig jordbruksdrift, får kjøpe subsidiert kraftfôr, slik som nå. Større bruk betaler full pris for kraftfôr. Unntak for dette gjøres for fjellbygder som ikke har betingelser for korndyrking.

Sør-Trøndelag Arbeiderparti
Andr. Wormdahl.

Røyken Arbeiderparti foreslo:

Det åpnes lettere adgang til utparsellering av prestegårdene, der hvor forholdene gjør det nødvendig.

Motivering:

Røyken Arbeiderparti ser prinsipielt på den nåværende ordning med jordeiendommer lagt til prestenes embetsboliger, som en meget foreldet form for geistlig lønningsmetode, og som høver lite i vårt moderne samfunn av i dag.

Det viser seg, særlig i mange industrikommuner på Østlandet, at disse forholdsvis store jordeiendommer ligger slik til at de stenger for en naturlig utvikling. Dette gjelder både regulering av naturlige byggesentrer, skaffe skikkede byggetomter for så vel boligbygging som industrireiseing. Vi mener derfor at det vil være av samfunnsmessig betydning, hvis disse jordeiendommer kunne gå inn i en naturlig regulering.

Røyken Arbeiderparti.

Statsråd Olav Meisdalshagens innledningsforedrag.

Statsråd *Olav Meisdalshagen* holdt dette innledningsforedraget:

I den siste tida har jordbruket her i landet gått gjennom ei sterk utvikling og omlegging. Den samla produksjonen har vorte større og produksjonen pr. sysselsett i jordbruket har auka endå meir. Det er i åra etter den siste krigen at produktiviteten har auka sterkast. I første rekke kjem dette seg av den sterke mekaniseringa. Men betre arbeidsmetodar, og ei rettare og sterkare utnytting av kunstgjødsel og kraftfôr har virka i same leid. Nye effektive midler i kampen mot ugras og plantesjukdomar har også medvirka til å skape større produksjon. Mjølkekemengda pr. ku har auka sterkt.

Betre utnytting av jorda og større avlingar har også ført til at ein del arbeidskrevande jord ikkje blir hausta lenger. Til gjengjeld har ein fått meir og betre kulturbeiter. Forskingen har fått betre arbeidsmuligheter og har hatt mykje å seia for den framgangen jordbruket har hatt. Det har ikkje hatt minst å seia at den driftsøkonomiske forskningen og vegledningstenesta har vorte sterkt utbygd.

Utviklinga og omlegginga i jordbruket har vorte fremma gjennom ei rekke jordbrukspolitiske og jordbruksøkonomiske tiltak. For å auke produksjonen har vi fått tilskotsordningar på forskjellige områder. Men mange av desse tiltaka har også hatt ei viktig sosial side. På same tid som dei skal auke inntekten på dei mindre bruk, skal dei også hjelpe til med å halde sosialt forsvarlege jordbruksprisar.

Sosiale omsyn har i stor mon prega dei jordbrukspolitiske tiltaka. Det er ofte vanskelig å trekke eit skille millom økonomisk jordbrukspolitikk og sosialpolitikk. Den sosiale lina i jordbrukspolitikken har vore påkrevda, men har nok ikkje alltid virka fremjande på produktiviteten.

Det er ikkje berre tilhøva i Norge som virker på jordbrukspolitikken. Den internasjonale utviklinga vil alltid spela inn. Under visse situasjonar kan utviklinga ute ha avgjerande innverknad. I eit land som vårt er det påkrevda med serlege nasjonale tiltak for opphjelp av jordbruket og for å trygge eit skikkeleg økonomisk grunnlag. Men så avhengig som Norge er av utenriksøkonomien, må ein vera varsam med tiltak som kan svekke konkurranse-evna for eksportnæringane. Difor er det viktig at tiltaka i jordbrukssektoren ikkje kjem for mykje i utakt med den internasjonale utvikling. Dette gjeld også for andre heimenæringar.

Dei ymse jordbrukspolitiske tiltaka har ikkje alltid vore koordinert godt nok. Ei samla vurdering av utviklingsmulighetene i jordbruket og virkningane av dei forskjellige tiltaka er påkrevda for å finne fram til dei rette virkemidlane i jordbrukspolitikken. Mange av dei spør-

måla som kjem inn her kan det vera ymse meiningar om. Men usemja er mange gonger ikkje reell. Ein av grunnane til dette er at målet på kortere og lengre sikt blir blanda saman. Ei av dei svake sidene ved jordbrukspolitikken har vore at dei langsiktige måla har kome i skuggen av dei kortsiktige. Det kan sjåast slik ut at dei kortsiktige måla er viktigast. Men dersom ein ikkje ser dei i eit meir langsiktig perspektiv, kan ein lett koma til å motarbeide det som alle vil fram til: Eit meir økonomisk sjølvstendig jordbruk.

Matforsyninga i verda.

Omkring $\frac{2}{3}$ av folket i verda svelt eller lever på grensa av svolt. Det er ikkje berre dette at den gjennomsnittlege kaloritilgangen er altfor liten. Det er også store mangler ved sjølve kvaliteten i store deler av verda. Tilhøva har truleg ikkje vorte betre sidan før krigen. Rett nok har den samla jordbruksproduksjonen auka med omkring 23 prosent. Men på same tid har folkemengda auka mest like mykje. Dertil kjem at produksjonen har auka minst i dei landa som næringsmessig sett ligg lengst tilbake.

Folkemengda i verda vil truleg halde fram å stige med omkring 1½ prosent for året. Behovet for mat vil stige tilsvarende. Det er difor heilt avgjerande å finne fram til tiltak som kan trygge ei auking av jordbruksproduksjonen som er stor nok til å gje alle menneskjer ein forsvarleg næringsstandard.

Ei auking av jordbruksproduksjonen i verda har liten hensikt dersom det ikkje på same tid finn stad ei heving av den effektive etterspørselen etter jordbruksvarer. Vi har opplevt og opplever det paradoksale at store befolkningsgrupper mangler mat på same tid som overproduksjon av jordbruksvarer har skapt store problemer i andre deler av verda. Lagra har auka, og det har vorte gjort tiltak for å avgrense jordbruksarealet og produksjonen. Ei slik utvikling er lite tilfredsstillende både for produsentlanda og for dei områder som har dei største forsyningsvanskane. På lengre sikt er den einaste positive løysinga av problema å skape auka effektiv etterspørsel i dei landa som manglar mat. Dette kan ein for ein stor del berre koma fram til gjennom alminneleg økonomisk ekspansjon i dei underutvikla delene av verda.

Ei auking av jordbruksproduksjonen og ei heving av den effektive etterspørselen etter jordbruksvarer vil også gjera sitt til å betre levestandarden til jordbrukarane. Dette er eit sjølvstendig og viktig mål for jordbrukspolitikken. I store deler av verda har vi det forholdet at dei som produserar maten lever under dei dårlegaste sosiale og økonom-

iske forhold. I mange tilfelle er ei betring av levkåra til jordbruksfolket virkeleg avgjerande for å få auka jordbruksproduksjonen.

Produksjon i jordbruket er ein viktig del av arbeidet i det europeiske økonomiske samarbeide.

Norsk jordbruk.

Slik som matsituasjonen i verda er burde hovudmålet både for den nasjonale og internasjonale jordbrukspolitikken vera å auke den samla jordbruksproduksjonen slik at det vart mogleg både å tilfredsstille behovet for mat og skaffe tilstrekkeleg tilgang på råvarer frå jordbruket til industrien. Men skal ein berre ta desse hensyna, må fordelingsproblema løysast på ein annan måte enn til nå. Så lenge dette spørsmålet ikkje er løyst, vil ein slik politikk skape omsetnadsvanskar og eit så stort prisfall på jordbruksvarer at jordbrukarane ikkje kan greie seg økonomisk.

Prisane på verdensmarkedet gjev ikkje noko godt bilete av konkurranse-evna i norsk jordbruk. Ein støyter ofte på at norske jordbruksprodukter ikkje kan konkurrere i pris på verdensmarkedet, sjølv i land med høgre produsentprisar enn Norge. Ein støyter også ofte på at jordbruksvarer blir eksporterde til lågare pris enn det heimemarkedet må betale. Men eit så lite marked som Norge vil knapt gje nokon serleg sterk garanti for stadig import av billege jordbruksvarer dersom ikkje landet sjølv hadde ein relativt stor produksjon.

Sett i internasjonal målestokk er det ikkje berre produksjonen av jordbruksvarer som kan gjera den internasjonale forsyningssituasjon betre. Jordbruket treng også råstoff som kunstgjødsel og kraftfôr. Norge kan i stor mon vera med å gjera forsyningssituasjonen i verda betre med å utvikle sin kunstgjødsel- og delvis sin sildemjølindustri. Det er vel også slik at industrien her i landet ofte har betre naturlege vilkår for lønsam produksjon enn ein stor del av jordbruket har.

Men jordbruket har også store muligheter både for rasjonalisering og for auking av produksjonen. Bli desse mulighetene nytta ut på rett måte, skulle ein auke i produksjonen styrke og ikkje svekke konkurranseevna i jordbruket. Dei retningslinene for jordbrukspolitikken som vi legg opp for tida framover, må så langt som råd er harmonere med det som er lina for det felles vesteuropeiske program for jordbrukspolitikken. Sjølv om retningslinene blir utforma på bakgrunn av reint norske interessar, må dei falle inn i dei reint vesteuropeiske planene. Ein auke i kornproduksjonen med sikte på å løyse noko av betalingsproblema våre vil såleis falle godt saman med dei retningslinene som er trekt opp av OEEC.

Jordbruket vårt i dag.

Jordbruket vårt har hatt og det vil også i framtida måtte få ein viktig plass i næringslivet i landet. Talet på dei som arbeider i jordbruket har gått tilbake med ca. 150 000 frå før krigen. Men endå er produksjonen større. Det er fleire ting som har dreve fram denne utviklinga. Konkurransen om arbeidskrafta har ikkje minst tent til denne utviklinga. Eg trur dei fleste i dag er samde i at denne utviklinga har vore påkrevda og rett.

Nå er det eit stort spørsmål om ikkje avgangen av arbeidskraft frå jordbruket stort sett er kome langt nok. Eg sa «stort sett» fordi det enno finst bygder og distrikt der det enno er for mange menneskjer som freister leva av jordbruk. Jordbruket der har for små vilkår til utviding til å skaffe så mange menneskjer skikkelege levekår. I andre distrikt er det for få som arbeider i jordbruket. Ser vi landet i det heile, skulle det vel vera mogleg å skaffe skikkeleg levevilkår til så mange menneskjer som det i dag er i jordbruket. Skal vi greie dette må produksjonen bli større. Målet i tida framover må vera å auke produksjonen og ikkje så mykje å trekke endå fleire folk bort frå jordbruket. Vi bør kunne dekke ved eigen produksjon det vi her i landet har bruk for av mjølk og mjølkeprodukt, kjøt, flesk, egg og ull. Vi bør sjølve produsere den størst moglege delen av frukt, bær og grønnsaker. Vi bør også dekke ved eigen produksjon ein så stor del av det vi treng av korn som tilhøva tillet.

Korleis står så produksjonen i dag til det målet som eg her har skissera opp? I 1954 var mjølkeproduksjonen ca. 1600 mill. kg. Det som trengtes av konsummjølk er dekkda over alt. Det same er tilfelle med smør og ost. Vi har dertil hatt ein liten eksport av smør og ost.

Mjølkeforbruket har auka sterkt etter krigen. I dag har vi høgge mjølkeforbruk enn noko anna land som det finst statistikk frå. Forbruket er likevel lågare enn det Statens Ernæringsråd bygger på — nemleg 1300 gram pr. dag eller 475 kg pr. forbrukseining pr. år. For mjølk og mjølkeprodukt ville produksjonen i 1954 vore stor nok til å dekke også dette forbruket.

For kjøt var produksjonen ca. 69 mill. kg. Markedet er dekkda med dette kvantumet. Men det er likevel berre $\frac{2}{3}$ av det som Ernæringsrådet reknar med — såleis 100 g pr. dag eller ca. 100 mill. kg årleg.

Av flesk var produksjonen ca. 41 mill. kg. Behovet av flesk er dekkda. Det svarar også til kostlista til Ernæringsrådet — 40 g pr. dag eller ca. 40 mill. kg årleg.

I 1954 hadde vi korkje eksport eller import. Men nå i år har vi eksportert litt kjøt på grunn av den store tilgangen.

For egg var produksjonen 26,3 mill. kg. Det var litt eksport. For-

bruket svarar til det som er rekna med i kosthaldplana — 25 g pr. dag eller 25,5 mill. kg årleg.

Av ull har det vore stor produksjon av grovare kvalitetar, men det er ikkje lite underskot på finare ull. Vi har hatt eksport av grovare ull det siste året.

Kornavlinga det siste året var ca. 443 000 tonn. Vi hadde ein import av korn på ca. 350 000 tonn og av kraftfôr på ca. 300 000 tonn. Totalforbruket av matkorn svarar omtrent til den samla kornproduksjonen vår i dag.

Produksjonen av grønsaker er svært ujamn. Ernæringsrådet rekna med at det skulle trengast ca. 200 mill. kg grønsaker og ca. 150 mill. kg frukt. Det blir nå importert mykje både frukt og grønsaker. Av norsk frukt har det likevel sjeldan vore så god dekning som i fjor.

I alt kjem berre det halve av den maten vi bruker frå norsk jordbruksproduksjon. Men her er då medrekna all mat, også fisk, frukt, sukker etc. Vi har likevel eit stort tomrom å fylle. Det er viktig at den jorda vi har gir så stor avkasting som råd er, og at den delen av avlinga som blir omsett gjennom husdyra blir foredla så rasjonelt som mogleg. Det må vera ytedyktige dyr og rasjonell foring. Av fleire grunnar er det også påkreva med ei utvida nydyrking — ikkje minst for å gjera dei mange bruka som er for små større.

Ein auka jordbruksproduksjon er påkreva både for å skaffe jordbruket større inntekter, for å spare valuta og av omsyn til beredskapen i landet. Ved utviding av dei for små bruka vil produksjonen kunne bli meir rasjonell og jordbruksvarene dermed også billegare. Eg trur ikkje det er urett sagt at både jordbrukarane og forbrukarane har interesse av ei utvida nydyrking av fleire grunnar. Ein ting må iallfall vera sikkert, og det er at i arbeidet for å skape betre levekår for jordbrukarane er storleiken på bruka eit sentralt spørsmål.

Ved jordbrukstellinga i 1949 hadde vi ca. 213 000 bruk med over 5 da. jordareal.

Frå	5— 20 da.	ca. 70 000	jordbruk	
»	20— 50 »	» 80 000	»	»
»	50—100 »	» 42 500	»	»
»	100—200 »	» 15 600	»	»
over 200	»	» 5 200	»	»

Dei som berre har eit jordbruksareal på millom 5 og 20 da. har for det meste jordbruket som biyrke. Til vanleg reknar vi desse for støt-tebruk. I gruppa 20—50 da. reknar ein at ca. 75 prosent har jordbruket som hovudyrke eller eineyrke.

I gruppa under 20 da. jord reknar ein at ca. $\frac{1}{3}$ har skog. Men dette er for det meste små areal. Berre 7 prosent har over 100 da.

I gruppa 20—50 da. har ca. $\frac{2}{3}$ skog. Ca. 20 prosent har over 100 da. Skogareala aukar i stor mon etter kvart som jordarealet også aukar.

I fjord- og fjellbygder har fjellet og annan utmark mykje å seia for jordbruket.

Dei som har under 20 da. jord representerer ca. $\frac{1}{3}$ av dei samla bruk. Desse jordbrukarane må stort sett få kontantinntektene sine utanom bruket. Etter krigen har det vore lett til arbeid. Levekåra har difor vore jamnt over bra for desse.

For å skape tryggare og betre levekår på lengere sikt for dei som har desse støttebruka, må ein i første rekke ta sikte på å skape eit meir varierende næringsliv ut over bygdene. Dei synsmåtane som er lagt opp i Nord-Norge plana og i plana for utbygging av delvis Trøndelag og Møre og Romsdalen, må etter kvart først vidare til andre bygder også. Utan dette vil problema for dei som har mange av desse støttebruka vanskeleg kunna løysast på nokon tilfredsstillande måte. Problema for dei fleste av desse kan ikkje løysast gjennom nydyrking eller andre jordbruksmessige tiltak.

Når vi snakker om jordbruk og jordbruksspørsmål er det i første rekke dei med over 20 da. jord det gjeld. Det er i alt ca. 143 000 bruk over 20 da. Av desse er det heile 80 000 som har bruk på millom 20 og 50 da. Det er i første rekke med denne gruppe vi har problema i vår jordbrukspolitikk. Bruka er vånleg så store at dei krev sin mann, vår, sumar og haust — den tida på året då det er lettast å få arbeid utanom. Skal brukaren då søke arbeid utanom bruket, vil jorda ofte bli mindre godt dreven. Om vinteren kan det vera vanskelegare å få arbeid.

Sjølv eit bruk på ca. 50 da. er for lite til rasjonell drift på mange plassar i landet. Det er heller ikkje i dei fleste tilfelle stort nok til å skape eit skikkeleg økonomisk grunnlag for ein familie.

Utvidinga av jordbruka som er millom 20 og 75 da. er den viktigaste oppgåva i norsk jordbrukspolitikk i tida framover. Eg trur det er rett å seta 75 da. i denne samanhengen og ikkje berre 50 da.

Undersøkingane i 1952 synte at av bruka millom 20 og 50 da. hadde ca. 60 prosent dyrkingsjord. Gjennomsnittleg hadde dei 25 da. kvar. Av bruka frå 50—100 da. hadde også ca. 60 prosent dyrkingsjord. Gjennomsnittleg hadde dei ca. 38 da. kvar.

Ca. 10 000 bruk i desse to gruppene kunne skaffe seg jord frå større felt. Gjennomsnittleg kunne dei på denne måten skaffe seg ca. 60 da. pr. bruk. Den meste dyrkingsjorda ligg i deler av landet der husdyrproduksjonen må skaffe det meste av inntektene.

Med ein folketilvekst på ca. 30 000 kvart år må vi dyrke opp ca. 100 000 da. årleg dersom det gjennomsnittlege dyrka arealet pr. innbygger ikkje skal gå ned. Målet i åra framover må vera å nydyrke ca. 100 000 da. og laga ca. 45 000 da. nytt kulturbeite årleg.

Vi greier dette målet om vi vil. I 1954 vart det planlagt 81 000 da. nydyrking, ca. 45 400 da. overflatedyrking og ca. 93 000 da. grøfting.

På same tid som vi ved nydyrking aukar matforsyninga i landet, må vi favorisere dyrking av jord som blir brukt som tilskotsjord til dei bruka som er for små. Med 100 000 da. ny jord i året vil det økonomiske grunnlaget for mange bruk bli betre. Vi vil på denne måten få fleire sjølvstendige jordbruk etter kvart. Men vi skal vera klår over at det ikkje kan bli nokon serleg produksjonsauke utan ei produksjonsregulering i viss mon.

Vi må innrette produksjonen vår etter det landet har bruk for. Det bør berre bli spørsmål om eksport for å få avtate visse toppar i produksjonen. For å skaffe fram konsummjølk nok til dei større byane — serleg Oslo — kan det bli spørsmål om visse tider å ha så stor produksjon av smør og ost at det vil vera påkrevda med litt eksport også i framtida. Men dette vil heretter som hittil bli noko av undantak. På liknande måte vil det vera med kjøt, flesk og egg.

Den produksjonsregulering vi har hatt hittil har vorte gjennomført på frivillig måte ved hjelp av prisane på korn og mjølk. Denne reguleringa har stort sett virka etter føremålet. Ved at staten har betalt overpris på norsk korn, har mange bruk heilt eller delvis gått over frå mjølkeproduksjon til produksjon av korn. Vi har fått ein sterk nedgang i talet på mjølkekyr. I 1939 reknar ein med at det var ca. 860 000 mjølkekyr i landet. I 1955 reknar ein med at talet er kome ned i 665 000 kyr. Dette er ein nedgang på nære 200 000 kyr eller ca. 20 prosent.

Mjølkekemengda har trass i dette gått opp frå 1575 mill. l i 1939 til 1622 mill. l i 1955 — eller med 47 mill. l. I det same tidsrommet har mjølkekemengda pr. ku i året gått opp frå 1821 l til 2448 l — eller årleg med 627 l. Dette representerer ei sparing på føring av mjølkekyr på ca. 100 mill. kr. årleg. På dette feltet har det her serleg i etterkrigsåra vorte utført eit godt stykke arbeid.

Skal vi gjera oss opp ei meining om omlegginga frå mjølk til korn i tida framover, må vi ta med nydyrkingsprogrammet i vurderinga. Den største delen av den dyrkingsjorda som landbruksselskapa ga opp i 1952 ligg i deler av landet der det er heller dårlege vilkår for korndyrking.

Ser vi husdyrproduksjonen den siste tida i samband med det landet har bruk for av jordbruksprodukt, har det stort sett vore balanse av fleire varesorter. Dei aller fleste har vel fått det dei vil ha av mjølk, kjøt, flesk, egg, smør og ost. Vi har hatt litt eksport, men ingen import av desse varene.

Det har vore dei som har vore redde for at stimuleringa av korn-

dyrking har vore så stor at det skulle bli for lite mjølk. Men vi kan vel seia at det har gått stort sett bra hittil.

Omlegginga frå mjølkeproduksjon til korn held fram, men i eit svakare tempo enn tidlegare. Mange vil truleg klaga over at mjølkeproduksjonen på flatbygdene går tilbake, men det er ingen veg utanom. Vil jordbruket på den eine sida finne avsetning for det som blir produsert og landet på den andre sida få sikra matforsyninga så langt det er mogleg, er regulering påkrevd.

I samband med overgangen til meir korn vil eg også kort nemne nokre aktuelle spørsmål. Ved einseitig korndyrking er ein meir utsett for slike sjukdomar som stråknækkar og rotdrepar enn ved meir vekselbruk av jorda. Kveite og bygg er mest utsett. Avlinga blir på den måten redusert. Her er det spørsmål om skikka vekselvekster. Poteter er ein godt skikka vekselvekst på jord som passer for poteter. Det vil vera ynskjeleg med eit relativt stort potetareal, ikkje berre for å dekke så stor del av fôret til husdyra som mogleg for å få ned bruken av importert kraftfôr, men også som eit viktig ledd i beredskapen i landet. Eg trur at det vil vera rett å la toppproduksjonen gå som råstoff til brenneria. Dette er rett både for å skape stabilitet over potetproduksjonen og trygghet for omsetning av potetene. Men det er ein sjølytsagt ting at først må det vi har bruk for av mat og fôr vera dekkd før vi brukar noko til brenning. Med dette vil eg ikkje ha sagt at det skal brukast meir alkohol. Men det er ei kjensgjerning at mange brukar alkohol. Frå eit avhaldsmessig synspunkt må det ha mindre å seia kor råstoffet kjem frå. Det skader inga avhaldsinteresse om folk sjølve får avgjera om dei vil kjøpe brennevin av cellulose, av poteter eller druer. Men dei må finne seg i å betala det den eine sorten kostar meir enn den andre. Den potetreserven som i fredstid blir brent, vil ved avsperring vera disponibel som mat- og settepotetreserve.

Det har også vorte drøfta *oljevekstdyrking* i kampen mot kornsjukdomane. Forsøka har vore i gang nokre år. Til sumaren blir det sett i gang prøvedyrking på nokre større felt. Syner det seg at det er forsvareleg med meir vanleg oljevekstdyrking i korndistrikta, vil vi kunne seta ned importen av vegetabilsk feittstoff.

Noko kjøtproduksjon på korngardane kan det også bli aktuelt med både for å skaffe noko husdyrgjødsel, for å utnytte halmen og for å få nytta ut meir rasjonelt arbeidskraft i vinterhalvåret.

På flest mogleg av bruka på flatbygdene der tilhøva ikkje ligg til rette for korndyrking, er det ynskjeleg at den største vekta blir lagt på mjølkeproduksjonen. Men flatbygdene kan ikkje makta å dekke den mjølkemengda på Austlandet som det er bruk for. Fjellbygdene på Austlandet bør difor konsentrere seg om mjølkeproduksjonen. Kystbygdene frå Sørlandet til Finnmark bør også drive mjølkeproduksjon

både til dekning av det dei har bruk for sjølv og til produksjon av smør og ost til dekning av det meste av det landet treng.

Med ein jordbruksproduksjon som mest mogleg er aypassa etter det landet treng skulle det ikkje vera påkrevda at jordbruket vårt skulle få noko serlege omsetningsvanskar. Det som er utsett mest i så måte er grønsakene. Her har det for lett for å bli store svingingar. I 1953 vart det for mykje grønsaker. Prisen vart pressa ned under produksjonskostnaden. Det var jordbrukarar som heilt enkelt pløyde grønsakene ned att fordi det var umogleg å få omsett dei. I 1954 fekk vi så reaksjonen. For det første vart det sådt lite og dertil vart det eit dårleg år for det som var og. Difor vart det reint for lite av innanlands produksjon. Prisane på det som var, vart urimeleg høge. Så slutta det heilt opp. Det vi har hatt i den siste tida er importerte varer.

Både produsentane og forbrukarane lir ved slike svingingar. Dette må dei faglege og økonomiske organisasjonane i jordbruket ta opp på ein heilt annan måte enn hittil. Saman med statsmaktene må det vera mogleg å få bort det meste av svingingane. På lengre sikt fører dette berre til ein dyrare produksjon.

Vi kjem vel ikkje utanom at staten må støtte jordbruket, også i framtida. Men jordbruket må på fleire områder vera førebudd på ei viss konkurranse frå utlandet. Vi vil gjerne vera med på ein viss eksport av egg, ost, smør etc. til andre land. Vi må innrømme ein liknande rett for andre i vårt land. Noko anna ville heller ikkje vera sunt og rett. Dertil er vi bundne av tollavtaler i viss mon og kan ikkje oppnå uavgrensa vern om norsk produksjon.

Vi bør også så snart som mogleg ta opp subsidiene til ny vurdering. Sjølv om vi finn ut at den samla summen av subsidier ikkje bør setjast ned, så bør vi legge dei om slik at dei i nokon mon kan bli brukt til meir varige verdiar i jordbruket.

Eg har sagt at den viktigaste oppgåva i jordbrukspolitikken framover er å satse det som er mogleg for å få utvida flest mogleg av dei bruka som er for små. Men det hjelper lite med berre å utvide det dyrka arealet. Driftsbygningane må utvidast slik at dei kan ta både mot den auka avlinga og den auka besetninga. Driftsbygningar er ikkje nokon billeg affære. Nå er det så at mange bygger kostbarare enn påkrevda. Den sida av saka må dei einskilde greie sjølv. Men sjølv om dei bygger så billeg som råd, krev ein driftsbygning i dag på eit vanleg bruk store summar. Vi kjem heller ikkje utanom at det like frå 1940 og til i dag har vore bygt mindre driftsbygningar i jordbruket enn det som slit og alder skulle tilseia. Det er ikkje minst kostnadene som har halde att. I mange tilfelle har dette med driftsbygningane halde att når det gjeld nydyrking og.

Korleis skal ein så greie denne finansieringa? Det ville sjølv sagt vera

enklast om Småbruk- og Bustadbanken kunne greie det heile. Men det er eit spørsmål om vi godt maktar å skaffe banken dei midlane som trengst utan for store vanskar. Gjer vi ikkje det kan det også vera ein utveg å overlata til Sparebankane og andre kredittinstitusjonar å ta 1. prioriteten og Småbruk- og Bustadbanken 2. prioriteten. Men dette vil for mange ikkje strekke til. Skal vi dyrke ca. 100 000 da. i året som i første rekke skal gå til utviding av eldre bruk, treng vi ca. 30 mill. i året til toppfinansiering av driftsbygningar.

Desse midlane bør vi skaffe ved ei omlegging av subsidiene i første rekke på kraftfôr. Bruk under 100 da. bør få kraftfôr på liknande vilkår som hittil. Men subsidiene på kraftfôr til bruk over 100 da. bør reduserast slik at vi kan koma opp mot dei 30 mill. kroner. Det kan bli nødvendig i nokon mon å sjå på kunstgjødselprisen også på den same måten.

Dette å redusera subsidiene på kraftfôr for dei større eigedomane samsvarar også med det eg sa om auka kornproduksjon. Denne må i første rekke bli lagt til dei større eigedomane.

Ser vi på inntektene på dei større og dei mindre eigedomane er det også rett å ta inntekter frå dei større og føre over til dei mindre. Bruk millom 20 og 50 da. har hatt gjenomsnittleg arbeidsinntekt i 1953 på 5900 kroner, medan bruk millom 100 og 200 da. har hatt arbeidsinntekt på 10 000 kroner. Dei større bruka har hatt tilsvarande meir. Hertil kjem så inntekta av skogen, som til vanleg også er så mykje større på dei større bruk.

Ei slik omlegging frå kraftfôr på større bruk til utviding av driftsbygningar på mindre bruk må vera rett. Vi har truleg hatt for lett for å sjå jordbruket under eitt her i landet. Vi maktar ikkje alt vi gjerne ville med ein gong. Difor må vi ta det som er mest påkrevda og støtte dei som treng det mest. Det andre må vi skjulte ut. Vi bør iallfall ei tid framover skilja ut dei større bruk og dei med større formue og inntekt. Det er for det første rett av fleire grunnar og dertil vil vi få lettare for å føre ein skikkeleg jordbrukspolitikkk elles ved å gjera dette.

Den nye jordlova.

Vi har nå fått ei ny jordlov, som det er meininga skal setast ut i livet frå 1. januar 1956. Det er mykje bra i denne lova, sjølv om det kan vera ting som det må rettast på når vi har sett korleis ho vil verke i praksis.

Fylkeslandbruksstyra vil få mykje å seia etter den nye lova. Noko av det nye som eg set stor von til er dette at fylkeslandbruksstyra kan nytte forkjøpsretten ved salg av jord og skog. Det som det blir brukt

forkjøp på skal brukast til å skape «jordbruk som er store nok til å gi eigaren og huslyden hans trygge økonomiske kår», som det står i lova. Det gjeld både dei eldre for små bruka og nye bruk som blir reist.

Skal fylkeslandbruksstyra kunne nytte ut den makta og retten dei har fått i den nye lova, må det til eit fond så dei kan ha noko å nytte ut forkjøpsretten sin med. Det har vore nemnt eit fond på 20 mill. kroner, og det har vore nemnt 30 mill. kroner. Dette må ein sjå nærare på. Det som blir kjøpt er det meininga skal seljast att til jordbrukarar så snart råd er. Difor blir pengane gåande ut og inn i fondet. Det er meininga at det skal seljast att for det som dei har gjeve for det.

Fylkeslandbruksstyra vil få mykje meir å gjera enn før. Difor må nok kontora til fylkeslandbruksstyra byggast ut ein del. Vi må også få til ei betre samkjøring i landbruksetaten enn det vi har hatt hittil.

I Landbruksdepartementet har vi jordkontora for seg, vi har Konsejonskontoret for seg og Utskiftingsvesenet for seg. Skal vi få plan i jordbrukspolitikken vår må desse tinga koordinerast. Det må bli samkjøring på desse områder. Det må også bli den same lina som blir fulgt.

På same måten må det bli samkjøring mellom utskiftingsvesenet i fylket og fylkeslandbruksstyret. Kvart år må det setast opp plan her slik at utskiftingsvesenet i første rekke tek seg av utskifting der fylkeslandbruksstyret vil seta inn med oppdyrking eller anna kultiveringsarbeid.

Vi må få eit sentralt organ som koordinerar alt dette som heng så nøye i hop. I Landbruksdepartementet arbeider vi med spørsmålet om eit eige nydyrkingsdirektorat. Dette må vi ta stilling til med det aller første.

Den nye jordlova trekker elles opp viktige prinsipielle retningsliner for oss. Eg skal ikkje koma nærare inn på dette i denne samanhengen. Det er stoff til fleire foredrag berre om det.

Skal vi greie det målet for nydyrking og anlegg av kulturbeiter som eg har nemnt, vil vi måtte auke støtten til nydyrking med ca. 30 mill. kroner i året. Skal vi få plan i arbeidet med nydyrking er jordregister noko vi må skaffe oss. Det kan ikkje bli noko skikkeleg plan over det før vi har fått desse registra. Vi veit ikkje skikkeleg kor jorda er og korleis ho er.

Det vanlege nydyrkingsbidraget bør iallfall inntil vidare vera 40 prosent av kostnadsoverslaget og *auka* nydyrkingsbidrag bør vera 80 prosent av overslaget. Auka bidrag bør gjevast inntil bruket har 75 da. dyrka jord. Det bør vera likt for bureisingsbruk og eldre bruk.

Kostnadsoverslaget bør avgrensast oppover til 700 kroner pr. da.

Fellesbeiter som må fylldyrkast bør få bidrag med dei same satsane.

Tidlegare har kostnadsoverslaget for nydyrking vore avgrensa oppover til 600 kroner pr. da. For nydyrking i Sør-Norge har det vore 40 prosent av overslaget. Auka bidrag har vore 60 prosent av overslaget.

Ei auking av tilskota til nydyrking og bureising på 30 mill. kroner er mange penger. Det er teke opp arbeid med å undersøke om ikkje noko av denne summen kan dekkast av sysselsettingsmidlar. Både reising av nye bruk og utviding av eldre små bruk er bra midlar mot arbeidsløysa. Det skulle ikkje vera urimeleg om noko av desse midlane vart brukt på den måten.

Som eg før har sagt bør det på nytt innførast formues- og inntektsgrenser for nydyrkingstilskot. Vi bør også sjå nærare på om det ikkje bør innførast arealgrense ved tilståing av nydyrkingstilskot. Eg trur også det vil vera rett på nytt å gjera potettrygda avhengig av korntrygda.

Vi har i alt ca. 5500 km seterveg her i landet. På dei fleste av desse vegane går det daglege mjølkeruter og ei mengd privatbilar. På mange av vegane er det også lastebilruter og bussruter. Etter desse vegane ligg det hotell og pensjonat. Vedlikehaldet på desse vegane held enten setereigarane åleine eller så dekker dei noko ved bomavgifter. I baa tilfelle er det ei belastning på distriktet samanlikna med dei som har offentleg veg.

Bensinavgifta blir brukt til vedlikehald av statsvegar, fylkesvegar og bygdevegar. Det er vel rimeleg at noko også blir betalt for bruken av setervegane. Dette bør gjennomførast så snart som mogleg.

Etter krigen har det vore gjort mykje for å bygge ut kjøle- og fryselager for jordbruksvarer. Dette har mykje å seia for å skape stabilitet over produksjonen slik at den kan planleggast på lengre sikt. Dette arbeidet bør haldast fram.

Fagopplæringa.

Det er ikkje vanskeleg å forstå at fagopplæringa i jordbruket er svært viktig. Utan skikkeleg fagopplæring vil det vera vanskeleg å få nytta ut dei mulighetene vi har. Dette gjer seg ikkje minst gjeldande i den tida vi nå gjennomlever då jordbruket står oppe i ei så sterk omlegging som det gjer. Når vi om ikkje så lenge får obligatoriske framhaldsskoler, må vi få inn jordbruk som fag på bygdene. Det er teke opp samarbeid mellom Landbruksdepartementet og Kirkedepartementet om dette spørsmålet.

Våre jordbrukskoler er i dag ikkje over alt utnytta slik som dei skulle.

Vi må få lagt fram ei ny plan for heile vår jordbruksundervisning. Dette gjeld både fagskolene og dei høgre skolene i jordbruket.

Det er teke opp spørsmål om fagbrev for dei som skal ha jordbruk som næringsveg.

Departementet arbeider med ei Stortingsmelding om retningsliner for utbygging av jordbruket. Eg vonar det skal vera mogleg å få lagt fram denne meldinga innan utgongen av denne månaden. Eg trur tida er inne til å legge planer for den framtidige jordbrukspolitikken. Så mange ting gjer det påkrevva.

I Nord-Norge held vi vel såleis på å redusere investeringar til gjenreisinga og utbygging av flyplassar og andre ting. Slik er det vel delvis på andre plassar i landet og. Plana er vel at investeringane skal ned noko og fleire folk over i vareproduksjonen. Vareproduksjonen må bli større for å greie valutaproblema og presset som er på prisar og andre ting.

Det er vel også slik at hittil har vi vore så sterkt opptekne med mange ting at vi ikkje har kunna ta oss noko så serleg av utbygginga av jordbruket. Tida skulle vel vera komen meir til dette nå. Dette er også det synet som er lagt fram i Langtidsprogrammet av 1953.

Det er både rett og påkrevva at Arbeiderpartiet tek leidinga av jordbrukspolitikken. Det er ikkje dei andre partia som skal trekke oss etter seg i dette spørsmålet like lite som i andre spørsmål når det gjeld vårt næringsliv. Vi skal sjølve legge opp våre planer og følge desse.

Når vi legg våre planer skal vi også vera klar over at det er i første rekke dei mindre og mellomstore jordbrukarar vi representerer. Det er deira interesser vi også i første rekke skal ivareta. Når det dertil er i samsvar med ein rett jordbrukspolitikk, blir det endå enklare.

Ordskiftet.

Allerede ved avslutningen av Meisdalshagens innledningsforedrag hadde det tegnet seg 22 talere, og *ordstyreren* foreslo 5 minutters taletid.

Forslaget ble vedtatt med stort flertall.

Tarald Nomeland, Aust-Agder: Bondenæringen er svakt representert i denne forsamling, og jeg tror det er nødvendig at de som virkelig er knyttet til denne næringen må komme på talefot med Det norske Arbeiderparti — til gagn for hele samfunnet. Når vi ser på innstillingen, så tror jeg den klart viser at det er teoretikere og ikke praktiske bønder som har laget den. Det er skadelig, og vi vinner ikke bøndene for Det norske Arbeiderparti på denne måten. Jeg har utarbeidet et forslag til visse endringer i innstillingen som jeg håper det vil bli tatt hensyn til. Forslaget lyder:

I innstilling om jordbrukspolitikken gjøres følgende endringer:

1. I innleiinga går uttrykket «en sosial forsvarlig levestandard, ut og erstattes med «en like god levestandard som de andre samfunnsgrupper har».

2. Post I skal lyde: Målsettingen for norsk jordbrukspolitikk må være at jordbruket må dekke mest mulig av landets behov for mat. Husdyrproduksjonen må så mye som mulig baseres på norsk fôr. Det er plass for en betydelig produksjonsauke i jordbruket, og for å trygge denne er det nødvendig å gjøre jordbruket mer lønnsomt og etter hvert gjennomføre et stort nydyrkingsprogram.

3. Andre passus i punkt 10, post III, går ut og erstattes med en passus som er mer forståelig og antakelig fra bondehold.»

Ordstyreren foreslo forslaget oversendt til Redaksjonskomité II.

Alf Skåum, Vestfold, fremmet på vegne av *Honerød* som egentlig skulle ha møtt på landsmøtet, men som ikke kunne komme fra på grunn av våronna, dette forslaget:

A. Reglene for den nåværende kraftfôrrasjonering må opprettholdes.

B. Melkeprisen og kornprisene må justeres, slik at en unngår en ytterligere reduksjon av besetningen.

C. Jordbruksopplæringen må i større utstrekning baseres på kursvirksomhet.»

For egen regning ville han gjerne føye til at i Vestfold hadde det vært atskillig misnøye blant småbrukerne og blant dem som har små driftsenheter. Den faglige sammenslutning for disse grupper, Norges Bonde- og Småbrukarlag, har vært til liten støtte for småbrukerne her i landet.

Meisdalshagen var inne på dette med subsidiene, men de som nyter godt av dem er bøndene som har enheter på minst 100 mål jord. Jeg vil gjerne stille dette spørsmålet: Lar det seg ikke gjøre å få en annen metode slik at også småbrukerne kunne få mer stønad?

Jeg tror ellers at linjen må være å utvide de små brukene, slik at de virkelig kan gi utkomme for en familie.

Ordstyreren foreslo forslaget oversendt Redaksjonskomité II, og dette ble enstemmig vedtatt.

Johs. Lislrud, Østfold: Jeg synes at innstillingen til retningslinjer vitner om vidsyn og om at det står fagfolk bakom. Hvis denne innstilling blir vedtatt, vil den bli godt mottatt ut over bygdene.

Det er imidlertid spesielle forhold med jordbruket jeg gjerne vil nevne. I Østfold øker tallet på leilendinger og forpaktere fra år til år. Hva vil Det norske Arbeiderparti gjøre for å stoppe den uheldige utvikling? Det er et problem som vi bør se nærmere på. Forpakterforholdet bør komme inn i mer rasjonelle former.

Det er også en annen ting jeg samtidig vil ta. Det gjelder statens egen jord. Det står i retningslinjene at «jorda på trygge vilkår skal tilhøre de arbeidende jordbrukere». Vil det bli gjort noe for å få overført statens jord til de arbeidende jordbrukere?

Endelig vil jeg nevne en tredje ting. Det står i innledningen til programmet at vilkårene skal legges til rette for en rasjonell og lønnsom produksjon. Det går an for de større jordbrukere. De som sitter med små bruk må først ha tilleggsjord hvis de skal kunne drive rasjonelt. Jeg tar opp følgende forslag:

«Landsmøtet i DNA henstiller til DNA's jordbruksutvalg å foreta en landsomfattende analyse av forpakternes arbeidsforhold, boligforhold m. m. Herunder framkomme med framlegg til forbedringer, slik at denne gruppe av jordbruksbefolkningen får en sosialt forsvarlig levestandard.

En ber videre om at det samme utvalg tar opp spørsmålet om de mindre jordbrukeres representasjonsrett i jordbrukets økonomiske organisasjoner og framkommer med forslag som sikrer de mindre jordbrukere den rett som er nevnt i arbeidsprogrammet av 1955.»

Ordstyreren foreslo dette forslaget oversendt til sentralstyret, og det ble enstemmig vedtatt.

Oskar Øksnes, Inn-Trøndelag, pekte på hvor nødvendig det var å øke bruksstørrelsen for å få lønnsomhet i driften. Jeg har selv et bruk på 75 dekar, sa han, så jeg vet at det er for lite til å bli drevet med lønnsomhet på lengre sikt. Også driftsbygningene i jordbruket er for små. De gir ikke grunnlag for rasjonell drift.

Jarl Støen, Hedmark, ville peke på at det var mangel på produksjonsdeling her i landet. I flatbygdene var en nå gått over til korn dyrking i stor stil. Det førte til en sterk øking av kraftfôrimpporten. Nå er det blitt en oppgave for dal- og fjellbrukene å skaffe til veie kjøtt, melk og melkeprodukter. Dermed blir avstanden fra produsentene til forbrukersentrene atskillig større. Her har vi problemer som vi må løse.

Tiden tillater ikke å komme inn på fjellbygdenes problemer, men det er klart at det må ganske andre støttetiltak til hvis en skal løse spørsmålene også for fjellbygdenes jordbrukere. Og det er Det norske Arbeiderparti som må gjøre det, og ikke overlate det til de borgerlige partier.

Bjørnulf Bjørnsen, Vestfold, mente det var nødvendig å få en faglig organisasjon for jordbrukerne som kunne stå på linje med partiet utad. Vi har to jordbruksorganisasjoner i dag — den ene er våre rene motstandere og den andre organisasjonen vi har har ikke innfridd våre forventninger. Hadde partiet hatt en faglig institusjon, et organ det kunne stole på, ville forholdene vært bedre.

Det var et par spørsmål jeg gjerne ville stille Meisdalshagen. Det første gjelder melkeprisen og lønnsomheten. Hvor lenge akter Regjeringen å la tingene svive, før det kan bli en forandring i produksjonen av melk? Ved Tønsberg Meieri innveies det nå 21 prosent mindre melk enn i 1951. Vi må ta konsummelk og fløte fra Rogaland. Mye av den melken som vi har i vårt eget distrikt går til Oslo-folk. Det er vel ikke mer enn at vi får til kaffe-fløte til sommeren. Det er et alvorlig problem. Bøndene legger helt om til korndyrking, og det er ikke så rart når melkeproduksjon ikke lønner seg.

Hvorfor skal landbruksvarer som kjøtt og flesk stige med over 100 prosent på veien fra produsent til forbruker? I andre næringer er avansen for omsetningsleddet atskillig lavere.

Gunnar Olafson, Hordaland, syntes måten subsidiene ble delt ut på i dag ikke var særlig riktig. Nå hjelper man dem som ikke trenger noe hjelp, sa han.

Det blir snakket så mye om at brukene må bli større. Ja, for så vidt er det nok riktig, men hvis jordbrukeren ikke er kyndig i jordbruk, hjelper det lite med tilleggsjord som blir liggende brakk. Det er faglig opplæring som trengs rundt i bygdene, men fagskolene i jordbruket trenger en omorganisering. Vi har en rekke små skoler. Det burde skje en sammenslutning av disse småskolene, slik at vi fikk store og bedre utstyrte skoler. Her trengs en radikal forandring. Nå kan vi egentlig ikke klandre Regjeringen for denne utviklingen, for det er fylkestingene rundt om i landet som har ansvaret for driften av alle disse småskolene.

Reinulf Steen, Buskerud: Alle snakker for sin egen ku, heter det. Det må være tillatt for meg å bevege meg litt i grenselandet. Det som har forbauset meg er den fiendtlige innstilling og totale mangel på interesse overfor fjellbygdenes problemer som gjør seg gjeldende i flatbygdene. Etter min mening burde vi interessere oss mer nettopp for disse problemer.

En har lov til å spørre om samfunnet er interessert i at det bor

folk i disse fjellbygdene. Hvis det ikke blir truffet tiltak som kan skaffe et bredere næringsgrunnlag, kan en ikke med noen grunn beklage at ungdommen flytter fra disse traktene. Vi kan ikke anklage denne ungdommen som ikke gjør annet enn å sikre seg de samme levevilkår som vi forlanger. Jeg vil be Meisdalshagen og Regjeringen om å ofre disse strøk av vårt land og befolkningen her større oppmerksomhet.

Kristian Fjeld, stortingsgruppa, trodde Meisdalshagen på en utmerket måte hadde behandlet jordbrukets problemer. Jeg er enig med ham i at det ikke fins noen patentmedisin som med ett slag kan løse alle spørsmål, sa han.

Lislerud stilte et konkret spørsmål til stortingsgruppa om hvorvidt staten var villig til å selge sin jord. Selvfølgelig er staten villig til å stille dyrkingsjord til disposisjon, såfremt jorda ikke skal brukes på noen annen måte.

Rent generelt vil jeg si at stønad og bidrag ikke kan løse noen problemer. Det kan hjelpe bøndene en tid, men selve grunnlaget må være til stede. Subsidiene må legges om. Vi må bl. a. nedskrive verdiene på driftsbygningene, slik at det blir lønnsom produksjon. En mann må ikke være innstilt på å avle for å oppnå flere subsidier. Det kan vi oppnå ved å frigjøre dem fra heftelsene.

Det står i retningslinjene at vi tar sikte på å nydyrke 100 000 da. jord årlig. Det er etter min mening betenkelig å dyrke for mye hvis en skal behefte brukene med for mye gjeld. Vi må legge forholdene slik an at produksjonen kan gi jordbrukerne et utbytte uten at de må hente bidrag hvert kvartal.

Når det gjelder lønnsomheten, er det riktig at enhetene må være forholdsvis store. Vi må sjalte ut de altfor små brukene. Det som mangler i partiets jordbrukspolitik er et organ vi kan støtte oss til, en organisasjon som er villig til å samarbeide med partiet og Regjeringen. Jeg vil ikke si noe vondt om de bestående jordbruksorganisasjoner. Men vi må få i stand en jordbruksorganisasjon som er villig til samarbeid. Da først tror jeg det kan bli den rette sving over sakene.

Hans Tjønnås, Telemark: I de kombinerte jord- og skogbygder er det vei- og transportspørsmålet vi strir med. Det er vanskelig å rasjonalisere der en helt mangler veisamband. I avsideliggende strøk blir gårds- og grendeveier også brukt som skogsveier. Nå må vi nytte alle slags veier, men det er klart at det snarest mulig må bygges bedre veiforbindelser. Derfor kan vi ikke godta noen reduksjon i investeringene. I min kommune er jordbruk og skogbruk i samband med industrien hovednæringsgrunnlaget, og en avgjørende faktor er gode veiforbindelser. Ut fra disse betraktninger vil jeg

be statsmaktene å ofre større oppmerksomhet på de avsidesliggende bygder.

Harald Romundset, Nord-Møre: Kretspartiet som jeg representerer har en jordbruksnemnd. Vi har drøftet retningslinjene som vi stort sett er enige i, men i mange bygder i Nord-Møre er problemene nok så egenartede. Vi har små bruksenheter, og brukene er ofte bare støttebruk ved siden av fiskerinæring. Nå har imidlertid fiskerinæringen gått over til større båter. De er så kostbare at de forutsetter drift året rundt. Samdrift mellom jordbruk og fiske blir under disse omstendigheter vanskelig. I kystdistriktene har vi også et annet problem. Vi har mange små gårder som ligger uten forbindelse med omverdenen, uten veier. Kravet om andre samferdselsmidler melder seg. Stønad til fjell- og seterveier blir nå gitt, og det er meget gledelig, men slike bidrag er avgrenset til 25 000 kroner. Når det blir 80 000 kroner i utgift, og de bare får 25 000 kroner, så blir det ikke noe av.

Edvard Mørk, Oslo: Det er nødvendig og riktig å trekke opp retningslinjer for vår jordbrukspolitik. Når jeg forlangte ordet, var det for å si litt om framgangen i jordbruket. Før krigen, før partiet kom til makten, var forholdene dårlige. Bøndene hadde stor gjeld. Takstene lå på et lavt nivå. De er nå gått betydelig opp og gjeldsforholdene har bedret seg betraktelig. Nominelt har lønnsomheten steget med 347 prosent fra 1939 til 1953. Tar vi hensyn til kroneverdien blir det 110 prosent. Sammenliknet med industriarbeidernes lønnsøkning, kan vi ikke si at det er så dårlig. Industriarbeiderne har hatt en reallønnsstigning på ca. 20 prosent. Prisene på landbruksprodukter har steget med 142 prosent. Kjøtt og fleisk er steget med 182 prosent. Det er ikke så lett å forstå sammenhengen når en tar for seg de faktiske tallene.

Ordstyreren refererte følgende forslag fra Trygve Hanssen, Vest-Agder, sålydende:

«Som tilføyelse til punkt 4 foreslåes:

Omsetningsleddene bør organiseres så effektivt som mulig, slik at produsentene til enhver tid kan få sine varer omsatt til regningssvarende priser.»

Haakon Bingen, Oslo: Når en skal lage retningslinjer for jordbrukspolitikken i Norge, må det bli en blanding av jordbruks- og sosialpolitikk. Det er ikke noe nytt at disse linjer krysser hverandre.

Kravet om rasjonell produksjon gjør seg gjeldende også i jordbruket. Selve krumtappen er bruksstørrelsen. En bruksstørrelse på 75 da. blir indirekte pekt ut som et bærekraftig bruk. Det heter nemlig at forhøyet statsbidrag til nydyrking gis inntil bruket har 75 da. Etter min mening er dette en altfor liten enhet. Skal pris-

* politikken legges opp på dette grunnlag, er vi inne på en feilaktig linje når det gjelder bruksstørrelsen. Jeg vil nevne at i Sverige regner de bruk på 100—200 da. som bærekraftige bruk, og der er det sterke røster for å heve denne basisstørrelsen. Størrelsen i Norge burde ligge høyere enn i Sverige.

Når det gjelder dette med driftsbygninger, synes jeg det er svært betenkelig å sette i gang med bygging av disse. Her kan vi meget lett gå til feilinvesteringer. På Østlandet står i dag mange store driftsbygninger tomme, fordi det har foregått en så omfattende omlegging til korndyrking.

Arnfinn Kvithyll, Sør-Trøndelag: Vi har behandlet dette framlegget til retningslinjer for jordbruket i Sør-Trøndelag, og vi har heftet oss særlig ved pkt. 6 og pkt. 8 i romertall III. Disse punktene bør etter vår mening tas opp til revisjon i redaksjonskomitéen. Vi mener ellers at vi må arbeide for å få opp bruksstørrelsen og at vi må legge om subsidiene, slik at vi kan få større tilskott til oppføring av driftsbygninger. Jeg tar opp dette forslaget:

«1. Dyrkingsjorda må i første rekke nyttes ut av de bruk som har størst behov for den der hvor beliggenheten av jorda tilsier slik ordning.

2. Det bør overveies å innføre en begrensning for tilståelse av tilskott basert på arealet og de stedlige forhold, kombinert med jordbruksinntekt og formuesforhold.

3. For å stimulere produksjonen, å sikre avsetningen og det økonomiske grunnlaget for mindre bruk, må korn- og potettrygdeordningen tas opp til revisjon.

Tildelingen av kraftfôr må sees i sammenheng med korn- og potettrygdeordningen, idet en her tar hensyn til at produksjonen blant annet av egg og flesk må ha tilknytning til jordbruket.

Ingvald Haugen, Sør-Trøndelag: Det har vært pekt på at man burde dele ut offentlig skog til de små brukene. Det er særlig Bondepartiet som har pekt på dette. Vi vet imidlertid at det er dårlig bonitet i statsskogene, og det ville ikke bli mer enn 70 à 100 mål skog på hvert bruk. Og det kan ikke løse spørsmålet om skog til jordbruket. Det vi må kreve er at de private eiendommer gir avkall på litt skog.

Det er også en annen ting jeg vil peke på. Det er så altfor stor avanse ved omsetning av landbruksmaskiner. Det burde gjennomføres en rasjonalisering av omsetningen her.

Etter forslag av *ordstyreren* ble det vedtatt å sette strek for de inntegnede talere.

Bernt Skjøplås, Vest-Oppland: Småbrukerne venter spent på dette landsmøtes vedtak i denne sak. Jeg vil takke landsstyret for dette opplegget.

Det var en taler som nevnte at vi skulle være varsomme med å bygge driftsbygninger. Vi har ventet lenge nok, og vi kan ikke vente lenger. Jeg tror økingen av bidragene til småbrukerne vil bli mottatt med tilfredshet.

Spørsmålet om bruksstørrelsen har vært drøftet. Jeg tror ikke det er spørsmål om 75 eller 100 da. Det er distriktsforholdene som er bestemmende for hvor stort et bruk skal være. Hvis bare mulighetene for lønnsomhet blir lagt til rette, så kan et bruk på omkring 75 da. være godt høvelig. Vi har 80 000 småbruk i Norge. Kunne vi få noe større beløp til seterveier og gårdsveier, så ville forholdene straks bli bedre.

Thor Thorsen, Buskerud: Reiulf Steen var inne på problemene i fjellbygdene, hvor småbrukene er på 20 dekar. Hva lever disse småbrukerne av? De kan vanskelig leve av bruket, og så må de ta det ekstraarbeidet de kan få, veiarbeid og forskjellig. Likevel kommer ikke fortjenesten opp i mer enn 3—5000 kroner i året. Men etter hvert blir det vanskeligere med ekstraarbeid. Mekaniseringen i skogbruket f. eks. vanskeliggjør således sysselsettingen der. Dette er et forhold som myndighetene bør være merksamme på.

Det er et annet forhold jeg også vil peke på, nemlig måten subsidiene på kraftfôr utbetales på. Stønaden blir direkte anvist bøndene, men det blir ikke undersøkt om hva som blir kjøpt av kraftfôr. Det er ikke så få større gårdbrukere som mottar subsidier til kraftfôr, men som ikke kjøper kraftfôr. Ville det ikke være riktigere å foreta utbetaling av subsidiene når det blir forevist kvittering for betalt kraftfôr?

Jacob Jensen, Søndre Salten: Det er ikke så lett å få retningslinjer som passer over hele landet, fordi forholdene er så forskjellige. Når det gjelder arealet er behovet kanskje også forskjellig, men 75 da. er muligens i det minste laget. Her spiller det bl. a. inn om det er felles havneganger og andre ting. En ting som staten i større utstrekning burde interessere seg for er fellesfjøs. På den måten vil en kanskje lettere kunne løse spørsmålet om å skaffe driftsbygninger. Ellers vil jeg peke på nødvendigheten av å skaffe Bustadbanken mer kapital, slik at den kan skjøtte sin oppgave fullt ut. Jeg tar opp dette forslaget:

«Toppfinansiering og nybygging av driftsbygninger på eldre bruk og støtten til nydyrkingen må staten finansiere ved opptakelse av lån eller ved særskilt bevilgning på statsbudsjettet. Norges Småbruker- og Bustadbank må skaffes midler, som til enhver tid dekker behovet.

Grunnet prisstigningen i byggeomkostningene må reglene for Bustadbanken endres.

Låneverdien forhøyes fra 1 000 000 kroner til 10 000 000 kroner. Dertil må maksimumslån forhøyes fra 25 000 kroner til 35 000 kroner rentebærende lån.»

Eugen Johannessen, Oslo: I 40 år har vi behandlet jordbrukspolitikken i Det norske Arbeiderparti, men det har aldri lyktes oss å få til noe skikkelig. Et av hovedavsnittene i de retningslinjer som er lagt fram behandler tilskottsordningen og peker på at en bruksstørrelse av 75 da. er en høvelig enhet. Jeg skjønner ikke så mye av dette, men så vidt jeg kan forstå er gårdens størrelse avhengig av hva de skal avle der. Skal vi avle bare høy, blir det en altfor liten gård. Men hvorfor skal vi avle bare høy på småbrukene? I Akershus, Vestfold og Hedmark skulle det være grunnlag for å dyrke andre produkter. Storgårdene avler det som de tjener penger på. Tenk bare på hva gårdene rundt Oslo tjener på jordbær!

Det var da bedre å bruke litt flere penger på å lære opp de unge til å bli gartnere, slik at småbrukerne også kunne tjene penger. Vi må ta jordbær i store mengder fra Trøndelag til Oslo. Hvorfor kunne ikke småbrukerne her på Østlandet ta denne produksjonen sjøl? Er alle de som driver jordbruk glad nok i jorda si?

Nils Vik, Sogn og Fjordane, syntes det forslag som var lagt fram av landsstyret til retningslinjer var godt. Her var det spesielt lagt vekt på å få likestilling, og jeg er svært glad for at det skal bli endring med potettrygda, sa han. — Jeg tror også det ville være riktig om vi gikk inn for å nytte A-trygdmidlene i jordbrukets tjeneste i fjord- og fjellbygdene. Mangelen på driftsbygninger er så stor at noe bør gjøres.

Olav Myran, Sør-Trøndelag: Det store problemet er å få fordelt subsidiene på en rettferdig måte. Korn- og potettrygden utgjør en meget stor del av de stønader som staten yter, og her kan fjellbygdene vanskelig komme med. Fjellbygdene er med på å betale sin del av subsidiene, og da ville det være riktig at de fikk noe igjen. I det framlegget som foreligger om retningslinjer er det ikke noe som tyder på at det skal bli noen endring i dette forholdet, og jeg tar derfor opp dette forslaget:

„For de høyereliggende fjellbygder innføres trygd på grassilo, eller det gjennomføres andre tiltak, som gjør det mulig for jordbrukerne i disse områder å nytte en noe større del av de midler som staten i dag nytter i jordbrukssektoren.“

Hans Bruøygard, Gudbrandsdal, pekte på de egenartede forhold som var til stede i fjellbygdene. Etter min mening er det riktig å sette en formuesgrense for nydyrkingsbidrag, sa han. — Etterat formuesgrensen ble opphevet, ble det innrykk av store maskiner for dem som hadde råd til å leie dem. Småbrukerne kom bort i steinrøysene og måtte bruke grevet, og de kunne ikke få tilskottsjord.

Det var en taler som mente at vi burde være forsiktige med å reise driftsbygninger i dag, fordi vi kanskje i nær framtid ikke fikk bruk for dem. Jeg tror ikke det holder. På våre kanter har det ikke vært mulig å få i gang reising av driftsbygninger.

Den vanlige matproduksjon spiller en stor rolle for småbrukerne, og jeg vil støtte det som Skjølås sa om tilskott til seterveier. Når det gjelder stønad til nedsetting av bensinavgiften er de borgerlige kommet oss i forkjøpet.

Sebjørn Aarvelta, Buskerud: Partiet har ikke vært særlig heldig med sitt jordbruksprogram. Jeg synes ikke det utkastet som foreligger her er tilfredsstillende. En ting jeg bestemt vil advare mot er å begrense kostnadsoverslaget til 700 kroner når det gjelder nydyrkingsbidrag. I min bygd vil det være umulig å komme ut på det.

En annen og viktig ting er veispørsmålet. Hvis en skal rasjonalisere og skaffe større lønnsomhet, så er det absolutt nødvendig med veier. Det er massevis med bruk som ikke kan bruke maskiner, ikke en gang en traktor, fordi det ikke er noen vei.

En tredje og nokså vesentlig ting er skog. Det må gjøres alt for å skaffe skog til de skoglause bruk.

Halfdan Wigaard, Oslo, syntes det var så lite sosialisme i å yte store subsidier til de store jordbrukere, mens småbrukerne omtrent ikke fikk noe. Da var det riktigere å bygge fellesfjøs og drive på kooperativ basis. Det måtte da være mer rasjonelt å ha 1000 griser på ett sted enn 1 gris rundt omkring på alle småbrukene. Vi må følge utviklingen også på dette område, sa han.

Torstein Treholt, Vest-Oppland: Det haster med å skaffe driftsbygninger, og det lar seg ikke gjøre å løse spørsmålet på mange år ennå. Vi må også ta sikte på å utvide endel av de brukene som er for små. Støtten må bli slik at en familie kan leve på disse brukene.

Når det gjelder størrelsen på brukene, så er det slik at i fjellbygdene trenger en mer jord enn på flatbygdene. Spørsmålet er også hva vi skal dyrke. De er i stor utstrekning gått over til korn dyrking i flatbygdene på Østlandet, men likevel har melkeproduksjonen holdt seg godt oppe. Den var 9 prosent større i 1954 enn i 1939. Eksporten av smør og ost er også større.

Meisdalshagens sluttreplikk.

Statsråd *Olav Meisdalshagen* hadde så ordet til en sluttreplikk og sa bl. a.: Det har vært en interessant debatt, og jeg skal bare komme med noen spredte kommentarer.

Når det gjelder bruksstørrelsen, så mener jeg ikke at 75 da. er en idealstørrelse. På mange plasser er det nok, men det kan bli for lite andre steder. Vi bør komme fram til en fornuftig ordning. Når vi er blitt stående ved 75 da., så er det en grense for myndighetenes støtte. Vi mener at vi på denne måten skal stimulere til rasjonalisering.

Det var en av talerne som mente at vi skulle ta subsidiene på kraftfôr og bruke dem til driftsbygninger. Hvis jordbrukerne sjøl er interessert i en slik omlegging, så er det i orden, men det er vanskelig for staten å gå direkte mot bøndenes egne organisasjoner.

Det er klart at slik som forholdene er i dag, er det vanskeligst for de små brukene, de fra 20—30 og opptil 80—100 mål, men vi må få en sterkere tilknytning til jordbruksorganisasjonene, hvis vi skal nå fram her. Hvis våre folk kunne gjøre en innsats her og skaffe Norsk Bonde- og Småbrukarlag en slik ledelse at vi kunne etablere et enda mer intimt samarbeid enn vi har, ville mye være vunnet.

Edvard Mørk oppga endel tall som angivelig skulle vise at jordbrukerne hadde fått en atskillig større inntektsøkning enn industriarbeiderne. Jeg tror ikke en kan foreta en så skjematisk sammenlikning. En bør også huske på at driftsmetodene er blitt kostbarere i dag, og maskindriften krever atskillig større investeringer. Selv om det har foregått en ganske stor inntektsøkning brutto, så behøver ikke jordbrukernes levestandard ha økt tilsvarende. På den annen side kan det godt innrømmes at det er gjort uendelig mye for befolkningen på landsbygda etterat Det norske Arbeiderparti kom til makten.

Det er vel atskillig å si på det programmet som er lagt fram her, men kan vi etterleve mesteparten av det som er satt opp, tror jeg for min del at det vil komme jordbruket og de som er sysselsatt der til gagn.

Ordstyreren foreslo at de forslag som var tatt opp under sakens behandling med unntak av forslaget fra Johs. Lislerud som allerede var besluttet oversendt sentralstyret, sammen med landsstyrets innledning ble oversendt Redaksjonskomité I.

Forslaget ble enstemmig vedtatt.

Vedtaket.

Formannen i Redaksjonskomité I, *Olav Larssen*, la fram innstillingen. Komitéen hadde ikke funnet grunn til å foreta noen endringer, bortsett fra en liten redaksjonell endring i romertall II. De forslag som var opptatt under behandlingen foreslo sentralstyret

oversendt sentralstyret. Når det gjaldt forslaget fra Olav Myran ble det anbefalt videresendt til fjellbygdkomitéen ved stortingsmann Aamo. Forslaget fra Jacob Jansen ble anbefalt videresendt til landbruksdepartementet. Forslaget fra Mo Arbeiderparti ble likeledes anbefalt sendt sentralstyret for videresendelse til fjellbygdkomitéen. Forslagene fra Trygve Hanssen, Vest-Agder, og Alf Skåum, Vestfold, ble foreslått oversendt sentralstyret.

Innstillingen fra redaksjonskomitéen ble vedtatt mot 1 stemme. Det innebar også at de øvrige forslag i saken ble oversendt til sentralstyret.

ARBEIDERBEVEGELSEN OG FUNKSJONÆRENE

Her forelå en utredning som var delt ut til representantene. Den var sålydende:

Forslag til uttalelse fra DNÅ's landsmøte om *Arbeiderbevegelsen og funksjonærene.*

Antallet av funksjonærer øker stadig i vårt samfunn. Deres innsats har stadig stigende betydning for produksjonen, i den offentlige administrasjon og utviklingen for øvrig av det norske velferdssamfunnet.

Det norske Arbeiderparti søker tilslutning hos alle grupper og hos alle medlemmer av samfunnet som deler dets syn. For å bygge landet og for å bedre folkets levekår går partiet inn for nasjonal planlegging, energisk medvirkning fra statens og kommunenes side i landets økonomiske liv og aktivt samarbeid mellom det offentlige og næringslivet. For dette formål anser partiet det for særlig viktig å sikre funksjonærenes og arbeidernes medvirkning ved å finne former for å styrke deres følelse av medbestemmelse og medansvar både når det gjelder ledelsen av produksjonen og økingen og disponeringen av produksjonens resultater. På den måten vil en kunne utløse initiativ, kunnskaper og innsatsvilje fra de ansattes side, til fordel for så vel de ansatte selv som bedriftene og samfunnet.

Arbeiderpartiet mener at det store antall funksjonærer, som lønnstakere, har grunnleggende felles interesser med arbeiderne. Det er ved at alle lønns-mottakere står sammen at de best kan fremme sine interesser og sikre seg en rettferdig andel av nasjonalinntekten til enhver tid. Denne samhørigheten mellom funksjonærer og arbeidere har ikke bare sin årsak i felles faglige og økonomiske interesser. Den stemmer med partiets prinsipielle krav om likestilling av alle som gjør nyttig arbeid.

Partiet vil når det gjelder funksjonærene gå inn for disse hovedoppgavene:

1. Partiet vil arbeide for å skape økt respekt for funksjonærenes innsats og virke hos arbeiderne, og for økt forståelse for arbeiderne og deres problemer blant funksjonærene. Uttrykket lønnstaker eller arbeidstaker bør brukes der det er tale om de to grupper i fellesskap til understrekning av dette fellesskapet.

2. Partiet går inn for en lønnspolitikk som betyr en bedring av vilkårene for funksjonærene. For å skape et sikrere grunnlag for lønnspolitikken bør det utarbeides en økonomisk analyse av inntektsfordelingen i det norske samfunnet, og en inntektsstatistikk for de forskjellige grupper, som foruten

lønnen også omfatter de sosiale goder og andre faktorer av betydning for den reelle levestandard.

3. Lønnskravene for de lavest lønte grupper av funksjonærer vil til enhver tid ha krav på arbeiderbevegelsens særlige oppmerksomhet og støtte. Samtidig bør en for alle lønnstakere søke fram til en differensiert lønnsfastsetting som er bygd på en objektiv arbeidsvurdering der arbeidsbyrde, ansvar, arbeidets hardhet og risiko, utdannelsesomkostninger m. v. tillegges betydning. Den lønnsdifferensiering som fagorganisasjonen og myndighetene er slått inn på i senere år, bør fortsette på dette grunnlag.

4. Statsfunksjonærene utgjør en viktig del av funksjonærene. Staten må som arbeidsgiver tilfredsstillende krav som i dag stilles til arbeidsgivere i et moderne samfunn. Det er nødvendig å legge om lønnsforhandlingene mellom arbeidslivets organisasjoner for øvrig. Statens lønnsregulativ bør tas opp til reform, med sikte på større elasticitet i overensstemmelse med de erfaringer som er høstet. Vilkårene må legges til rette for en mer aktiv personalforvaltning fra statens side. Lønningene i staten må ligge på linje med sammenliknbare lønninger i kommunene og i arbeidslivet.

5. Arbeiderpartiet tillegger åndsarbeidernes skaperevne og innsats avgjørende betydning for samfunnets framgang. Samfunnet trenger deres byggende arbeid både i den offentlige administrasjon og i det private næringsliv. Staten må derfor ikke vike tilbake for å yte dem en rimelig kompensasjon for deres særlige innsats.

Forslag til vedtak om Partiets arbeid med funksjonærspørsmålene.

Sentralstyret foreslår for landsmøtet:

«Landsstyret gis fullmakt til å fatte de vedtak som det finner nødvendig for å fremme partiets arbeid med funksjonærspørsmålet.»

Funksjonærenes samfunnsmessige stilling.

En kortfattet redegjørelse, bygd på innstilling fra DNA's sentralstyre nedsatte funksjonærutvalg.

1. Funksjonærene, definisjon, antall og sammensetning.

Funksjonærene var engang en liten gruppe høyt betalte tjenere i offentlig og privat administrasjon med arbeidsledende, forvaltende og merkantile funksjoner. I dag er betegnelsen funksjonær knyttet til en rekke innbyrdes vidt forskjellige yrker som er vokst til å omfatte henvend en tredjedel av alle lønnstakere i landet. Funksjonæren er som arbeideren en lønnstaker, og en stadig økende del av funksjonærene (ca. halvparten) rekrutteres fra arbeiderklassen. De to har felles interesser. Men funksjonærene utgjør en egen gruppe av lønnstakere, med en særegen innstilling i flere henseender. Ethvert arbeid for og blant funksjonærene må ha dette for øye.

Tallet på funksjonærer var i 1930 ca. 159 000, i 1946 ca. 240 000 og i 1950 ca. 275 000. Regner en med sykepleiersker og de formenn som må sies å være funksjonærer, blir tallet over 300 000.

Til sammenlikning kan nevnes at i 1930 var det av arbeidere og formenn ca. 677 000, i 1946 ca. 768 000 og i 1950 ca. 769 000. Av arbeidere og formenn innen industri og gruvedrift var det i 1950 bare ca. 284 000. Arbeidere i jord- og skogbruk utgjorde ca. 69 000. Det var videre ca. 104 000 selvstendige gårdbrukere, ca. 39 500 småbrukere og ca. 60 000 fiskere.

Hvis en regner funksjonærtallet i alt til ca. 300 000, betyr det at det i 1950 var:

nesten 3 funksjonærer for hver gårdbruker,
nesten 8 funksjonærer for hver småbruker,
noe over 5 funksjonærer for hver fisker,
ca. 2 funksjonærer for hver 5. arbeider og
flere funksjonærer enn industriarbeidere.

Funksjonærtallet er således i de siste 20 år nær fordoblet, mens antallet arbeidere i samme tidsrom bare er økt med mindre enn 10 prosent. Arbeidernes prosentvise andel av hele yrkesbefolkningen er sunket betydelig. Bøndenes, småbrukernes og fiskernes relative tilbakegang har vært enda større. Tallet på funksjonærene er i dag større enn tallet på bønder, småbrukere, fiskere og skog- og landarbeidere sammenlagt.

Disse oppgaver bygger på folketellingen opp til 1950. Utviklingen i de siste 5 år har vært minst like sterk i samme retning.

I staten og dens bedrifter (jernbane, telegraf osv.) er det i dag ansatt 115 000 funksjonærer og arbeidere. Derav er 85 000 på statsregulativ og 30 000 arbeidere på overenskomst. Til dette kommer 16 000 lærere, som også får sin lønn fastsatt av staten. Det gir i alt 130 000 som får sin lønn fastsatt av staten.

De høyere funksjonærer utgjør en meget liten del av funksjonærgruppen, eller bare 3—4 prosent. Det var neppe mer enn ca. 3 prosent av funksjonærene som i 1949 tjente over kr. 20 000.00. Av statsfunksjonærer som etter lønnsstatistikken pr. 1. august 1953 tjente kr. 20 000.00 eller derover, var det ca. 3500.

2. Funksjonærenes økonomiske vilkår.

Bortsett fra de få høyere funksjonærer (3—4 prosent), ligger funksjonærgruppen som helhet på de lavere inntektstrinn. Skattestatistikken for inntektsåret 1948, viser at funksjonærene gjennomgående har lavere inntekt enn gruppen «formenn» innen alle de næringsgrener som der er spesifisert. For de fleste næringsgrener ligger gruppen «kontorfunksjonærer», også lavere i inntekt enn arbeiderne innen samme næring.

Utviklingen har samtidig ført til en lønnsmessig tilbakegang sett i forhold til arbeiderne. Denne utvikling har pågått gjennom en lang tid, men synes særlig å ha tatt fart i årene 1938—1951. For enkelte mindre grupper av funksjonærer, særlig de høyere funksjonærer i offentlig tjeneste, var det sannsynligvis også en absolutt nedgang i reallønnen fra 1938 til 1951.

De lønnsstillegg som det offentlige ga i 1952 var en vesentlig og betydningsfull imøtekommelse av funksjonærenes krav. Men funksjonærene oppdaget først etter noen tid det som her skjedde. De har i den senere tid lagt for dagen en ganske annen vilje til å organisere seg enn før.

3. Funksjonærenes samfunnsmessige betydning.

Funksjonærene arbeider innenfor ømsetningen og i hjelpevirksomheter eller i det en kan kalle produksjonens tredje og fjerde ledd. Dette kan være grunnen til at gruppen ofte har fått ordet på seg for å være mindre produktiv. Dette er et feil syn. Funksjonærgruppen er i stigende grad nødvendig, fordi en høyverdig produksjon fordrer mange funksjonærer. Enkelte funksjonærgrupper kan sies å være i særlig grad produktive. Det gjelder t. eks. funksjonærer med høyere utdannelse eller med særlig viktig spesialutdan-

nelse innenfor de forskjellige næringer. Det er også klart at utviklingen av velferdsstaten fordrer mange funksjonærer.

Den lille gruppen av høyere funksjonærer har valgpolitisk sett mindre betydning. Stemmemessig utgjør de bare noen få tusener. Men den indirekte politiske og valgpolitiske betydning av den holdning endel av denne gruppen tar, er meget stor. Gruppens skaperevne, ansvarskjensle, innstilling og innsats har avgjørende betydning for samfunnets framgang. For arbeiderbevegelsen er det grunn til å være merksam på den betydning denne gruppen kan ha for det fagkyndige opplegg til den og den fagkyndige gjennomføring av sosialistisk politikk. Den bevegelse som skal omforme samfunnet, trenger i høy grad funksjonærer. For samfunnet er det nødvendig med en god rekruttering og en høy standard hos de høyere funksjonærer. For staten er det en livssak å få sin del av de dyktige funksjonærene. En situasjon som innebærer at de dyktige forlater staten og går til det private næringsliv, er til alvorlig skade for de store samfunnsmessige fellesinteresser som staten er satt til å vareta.

4. Funksjonærenes partipolitiske betydning.

Det er nå erkjent på alle hold at funksjonærgruppen har en stor og stadig stigende betydning for valgfallet, fordi den er så stor, fordi den stadig øker i tall og fordi en betydelig del av den ennå ikke har et roffestet politisk syn, og derfor kan svinge til den ene eller til andre kanten.

Det kan ikke være tvil om at Det norske Arbeiderparti, for å vinne flertallet i folket, trenger å vinne funksjonærene for seg i høyere grad enn det er skjedd hittil. Det er grunn til å regne med at de politisk sett bevegelige funksjonærstemmene går opp mot 100 000 hovedpersoner, det vil si rundt regnet tredjeparten av hele gruppen (se nedenfor, punkt 7).

5. Den faglige organisering av funksjonærene i dag.

Funksjonærgruppen har hittil vært relativt svakt organisert. En antar at ca. 50—60 prosent av de ca. 300 000 er faglig organisert i det hele. Samtidig er det klart at funksjonærene nå har innsett organisasjonens betydning når det gjelder å fremme sine interesser, at organisasjonstanken er i rivende utvikling, og at organisasjonsprosenten vil stige raskt i tiden som kommer.

a) *Landsorganisasjonen* har 18 funksjonærforbund med ca. 100 000 rene funksjonærer, det vil si ca. 30 prosent av hele gruppen. I januar 1953 besluttet representantskapet at funksjonærforbundene skulle gå sammen i *Funksjonærsambandet i Norge* som en egen organisasjon innenfor Landsorganisasjonen. De 3 store funksjonærforbund er *Norges Handels- og Kontorfunksjonærs Forbund* (33 000 medlemmer), *Norsk Jernbaneforbund* (15—18 000 funksjonærer) og *Norsk Kommuneforbund* (ca. 30 000 funksjonærer). Nye forbund er *Norsk Forbund for Arbeidsledere* og *Tekniske funksjonærer* (ca. 3000 medlemmer) og *Norsk Tjenestemannslag* (ca. 4000 medlemmer), som organiserer statsfunksjonærer i departementene og i administrasjonen ellers, der de andre forbund ikke arbeider.

De funksjonærforbund som har medlemmer i statens tjeneste står sammen i *Statstjenestemannskartellet*, som fortsatt blir opprettholdt som sådant, med ca. 50 000 medlemmer fordelt på 13 forbund.

b) *Funksjonærenes Sentralorganisasjon*, (FSO), ble stiftet i desember 1951, etter mønster av den svenske Tjänestemännenes Centralorganisation (TCO).

De forbund som deltok ved stiftelsen var:

Forsikringsfunksjonærenes Landsforbund,
Norske kommunalfunksjonærenes Landsforbund,
Norges Arbeidslederforbund,
Norsk Styrmannsforening og
Norske Bankfunksjonærenes Forbund.

Senere har *Norges Skipsførerforbund* sluttet seg til FSO har også tatt opp *Norges Funksjonærforbund*. *Norges Sykepleierskeforbund* har nettopp gått inn, likeså *Norsk Materialforvalterforbund*, *Riksrevisjonens Tjenestemannslag* og *Skipsteknikernes Forbund*.

FSO hevder at den er partipolitisk nøytral, og at medlemmene fritt kan velge og ta verv i alle politiske partier. FSO hevder videre at funksjonærenes interesser ikke alltid er identiske med arbeidernes, og at funksjonærene derfor trenger en hovedorganisasjon som kan fremme funksjonærenes syn uavkortet.

c) *Statstjenestemannsforbundet*, (STAFO), ble stiftet i 1923 og omfatter 65 lag med 10—12 000 medlemmer. Det har på siste landsmøte forkastet et forslag om å gå inn i FSO.

d) *Norges Akademikersamband* ble stiftet i desember 1950. Det er forbund med ca. 30 yrkesorganisasjoner som nå har ca. 21 000 medlemmer med høyere utdannelse. Det er blant annet: Den norske Legeforening, Norsk Veterinærforening, Norsk Lektorlag, Norsk Psykologforening, Norske Arkitekters Landsforbund og en rekke organisasjoner innen landbruket. Sakførerforeningen er ikke med, heller ikke prestene og offiserene.

Sambandet setter seg som formål å fremme akademikernes fellesinteresser, men det er ikke i dag en forhandlingsorganisasjon.

e) *Embetsmennenes Landsforbund* er forhandlingsorganisasjonen for stats-tjenestemennene. Det arbeider i nær forbindelse med Norges Akademikersamband. Embetsmennenes Landsforbund har 46 foreninger av embetsmenn bak seg, med ca. 6000 medlemmer, derav 12 foreninger med forhandlingsrett og 34 uten. Hovedtyngden er universitetslærere, lektorer, prester, offiserer, leger og ingeniører.

f) Dessuten består ca. 29 *anerkjente tjenestemannsorganisasjoner utenfor hovedsammenslutningene*. Det militære befall er således bare delvis organisert under Embetsmennenes Landsforbund. *Hærens Offisersforbund* (ca. 3000 medlemmer), er et nytt forbund utenom Embetsmennenes Landsforbund og er i stadig vekst.

6. Konkurransen om funksjonærene på den faglige fronten.

Utbyggingen av Landsorganisasjonen innenfor funksjonærgruppen har måttet finne sted i konkurranse med de mer eller mindre «gule» foreninger og forbund. LO har ikke desto mindre flere funksjonærer organisert enn alle de andre funksjonærsammenslutninger tilsammen.

Flertallet av de LO-organiserte hører til gruppen lavere betalte funksjonærer (inntekt under kr. 10 000.00 årlig). Andre funksjonærsammenslutninger har derimot to og en halv gang flere medlemmer som tjener over kr. 10 000.00 årlig enn de medlemmer som tjener under dette beløp.

Høyere utdannelse er svakt representert i LO, men sterkt representert i sammenslutningene utenfor. Også blant de uorganiserte er det langt større andel med høyere utdannelse enn blant LO-organiserte. Av de offentlige funksjonærer (dvs. tjenestemenn som har funksjonærstatus) har LO sannsynligvis ca. halvparten,

7. Den politiske innstilling blant funksjonærene.

Det er grunn til å tro at ikke langt fra halvparten av funksjonærene søker til Det norske Arbeiderparti.

Det er særlig blant de funksjonærgruppene som står tilsluttet LO at Det norske Arbeiderparti står sterkt, antagelig over tre ganger så sterkt som sympatisørene med de borgerlige partiene. Der finnes ikke desto mindre endel funksjonærforbund i LO hvor flertallet søker til de borgerlige partier. I funksjonærsammenslutninger utenfor LO kan de som sympatiserer med DNA anslås til 25 prosent og blant de uorganiserte til nær 40 prosent.

DNA står særlig svakt blant de privat ansatte funksjonærer og langt svakere blant kvinnelige funksjonærer enn blant menn.

Blant funksjonærsammenslutningene utenfor LO står DNA særlig svakt innenfor visse deler av undervisningssektoren, og blant de tekniske funksjonærer. DNA er henimot jevnbyrdig med de borgerlige innenfor FSO og STAFO.

Man må regne med at funksjonærene i dag, derunder også åndsarbeiderne og de høyere funksjonærer, er våknet til faglig og økonomisk selvbevissthet. De vil kjempe for sin levestandard. De er klar over sin betydning. Arbeiderbevegelsens appell til dem må knytte seg til deres rent faglige oppgaver og deres samfunnsmessige ansvar. Det er for arbeiderbevegelsen grunn til blant annet å være merksam på det latente motsetningsforhold som eksisterer, og som lenge har eksistert, mellom de faglig innstilte ingeniørene og teknikerne i bedriftene på den ene side og på den andre siden den private kapital som først og fremst er innstilt på å få sitt utbytte. Nettopp her gir Arbeiderpartiet fagfolkene deres sjanse.

Partiet må i sitt arbeid blant funksjonærene vise full forståelse for deres spesielle problemer. Funksjonærene er, som andre, vare overfor organisasjonsmessig tvang. Den sterkeste appell til funksjonærene som til andre yrkesgrupper, vil ligge i å vise deres betydningsfulle plass i arbeidet for et solidarisk samfunn hvor rettferd og frihet rår.

Idar Norstrands innledningsforedrag.

Formannen i Funksjonærsambandet i Norge, *Idar Norstrand*, innledet om saken og uttalte bl. a.:

Når vi i dag har noe vi kaller *funksjonærproblemet*, kommer det av de sosiale og økonomiske strukturendringer som har funnet sted i vårt århundre. Denne strukturendringen har bevirket en fullstendig forandring i sammensetningen av de sysselsatte. Vi har fått flere funksjonærer, og tallet på arbeidere er gått relativt tilbake.

Det er ikke vanskelig å finne årsakene til denne strukturendringen. Den skyldes først og fremst industrialiseringen, mekaniseringen og rasjonaliseringen. Ved siden av dette stiger funksjonærtallet på grunn av utbyggingen av det vi kaller velferdsstaten og utvidelsen av den offentlige virksomhet på alle felter. Jeg peker i denne sammenheng på utvidelsen av sentraladministrasjonen, utbyggingen av transportmidlene og ikke minst på utviklingen av omsetningsapparatet.

Jeg blir nødt til å nevne noen få tall for å vise utviklingen. Vi regner at vi fram til 1950 hadde ca. 300 000 funksjonærer her i landet. Da er sykepleiersker og formenn også tatt med. I 1930 regnet en at vi hadde 159 000 funksjonærer. I 1930 var det tilsammen 677 000 arbeidere og formenn her i landet, og i 1950 769 000. Det vil si at antall arbeidere bare har økt med 10 prosent i løpet av 20 år, mens tallet på funksjonærer har økt med 100 prosent.

Denne utviklingen fortsetter. Vi har eksempler på at tallet på funksjonærer i enkelte bedrifter er høyere enn tallet på arbeidere. Og dette er en utvikling som ikke bare foregår i vårt land, men i alle land som vi kan sammenlikne oss med. Amerika og de ledende industriland i Europa er kommet mye lenger i denne retning. Det vokser fram helt nye yrkesgrupper.

Hvilke politiske problemer skaffer det oss?

Vår bevegelse og vårt parti har bygd på det vi vanligvis kaller arbeidere. Gjennom generasjoner har både den faglige og politiske bevegelse hatt sine røtter i kroppsarbeiderklassen. Funksjonærgruppene er relativt unge yrkesgrupper. De har andre forutsetninger og tradisjoner. I kontor og handel er også et meget stort antall kvinner, unge kvinner. Det gjør at funksjonærproblemet også blir et kvinneproblem.

Hele den borgerlige presse, ja også den kommunistiske presse, viser en stor interesse for disse yrkesgrupper. Den borgerlige presse gleder seg særlig hvis en av disse gruppene melder seg ut av LO, og særlig glade blir de hvis kampen også rettes mot vår regjering. Det er påfallende hvilken interesse som den borgerlige leir viser for funksjonærenes lønnsforhold. Det er bare et uttrykk for det politiske kappløp som er til stede når det gjelder disse gruppene — et kappløp som kommer til å bli bestemmende for de politiske maktforhold i tiden som kommer.

De borgerlige partiene erklærer at etter som Arbeiderpartiets basis er arbeiderne, så må det miste sin politiske maktstilling, fordi de nye grupper ikke finner seg til rette i arbeiderbevegelsen, men foretrekker de borgerlige partier. Våre motstandere vil satse mye for å puffe på en slik utvikling. Jeg tror ikke personlig at vi står overfor en katastrofal situasjon i denne retning, men på den annen side bør vi være oppmerksom på dette forholdet og vi *kan* og *må* ta opp disse problemene til alvorlig drøfting.

Vi vet jo at Arbeiderpartiet i dag har en bredde som intet annet parti her i landet. Vi er landets største arbeiderparti, vi er landets største bondeparti eller jordbrukerparti, og vi er også det parti som har størst tilslutning av funksjonærer. Men denne brede basis gjør også at vi må se problemene og ta våre avgjørelser på dette grunnlag.

Vi kan ikke tilgodese en enkelt befolkningsgruppe. Vi har måttet gå inn for en utjamning.

Og det er klart at hvis vi ikke hadde gjennomført en utjamningspolitikk, ville vi ikke hatt den maktstilling vi har i dag. Utjamningen er ikke ferdig. Arbeiderne har langt igjen før de på det sosiale område har oppnådd de samme rettigheter som de offentlige og kommunale funksjonærer har. Det ville være en veldig fordel om vi kunne klare å viske ut den sosiale forskjell mellom disse lønns-takere. Vårt parti kan ikke drive en opportunistisk politikk til fordel for enkelte grupper på grunn av bredden i vår bevegelse. Vi må se alle problemer i sammenheng. Vi kan ikke delta i en halsløs konkurranse om funksjonærene, men på den annen side må vi legge opp en politikk overfor disse gruppr, slik at de ikke blir skadelidende og blir akterutseilt i forhold til de andre yrkesgrupper i vårt samfunn.

Funksjonærene er ikke lenger en eksklusiv stand. De er i dag en massegruppe av lønns-takere. Det er imidlertid en egen yrkesgruppe med spesielle problemer — lønnsmessig og på annen måte. Vi må gi dem visshet for at vår bevegelse vil ta opp og løse deres problemer.

Det er særlig på ett punkt jeg mener partiets arbeid med funksjonærproblemet må settes inn, nemlig når det gjelder å skape gjensidig respekt. Det er ikke ualminnelig at funksjonærene ser ned på grovarbeidernes arbeid. Men det er heller ikke ualminnelig at arbeiderne på sin side viser liten respekt overfor funksjonærene. Det er kanskje ikke så mye av dette som før i tiden, men fordommene på dette område stikker ennå dypt. Hvorfor skal vi trekke dette skillet? Kunne vi ikke snakke om lønns-takere?

Nå skal jo ikke dette landsmøtet behandle funksjonærenes lønnsforhold, men det er ikke mulig å behandle funksjonærproblemet uten å komme inn på lønns-spørsmålet. Det er nemlig en viktig og vesentlig del av problemet. Som jeg tidligere har nevnt, har lønns-politikken fra LO's side gått ut på å få en utjamning. Vi har ført den såkalte solidariske lønns-politikk. Og det er ingen som for alvor mener at vi skal vende tilbake til de lønnsdifferanser vi hadde for 20—30 år siden. Men vi skal være klar over at lønnsnivået for arbeidstakerne nå er kommet så vidt høyt at det kan bli tale om å få en form for differensiering igjen. Under alle omstendigheter må vi sørge for at funksjonærene ikke blir liggende etter i den velstandsutvikling som har funnet sted.

Det har ikke vært lett å skaffe skikkelig statistikk over funksjonærenes lønnsforhold. Statistisk Sentralbyrå har riktignok i den aller siste tiden gjort endel arbeid, men det vi savner er en fullstendig oversikt over spesielt statstjenestemennenes samlede inntekt.

Likeledes savner vi en sosialstatistikk som kan vise hvordan de sosiale utgifter fordeler seg på yrkesgruppene. Vi burde ha en slik fullstendig inntektsstatistikk for alle grupper.

Når det gjelder statstjenestemennene burde en også komme fram til tidsbestemte avtaler, liksom de burde komme inn under Arbeidstvistlovens bestemmelser om mekling og lønnsnemnd. Dette spørsmålet er imidlertid på utredningsstadiet, og vi håper det snart vil komme noe ut av dette utredningsarbeidet.

Så har vi diskusjonen om åndsarbeidernes lønnsforhold. Hva mener vi med åndsarbeidere? Selve ordet innebærer jo at det er folk som arbeider med hodet. Det er funksjonærer med høyere utdannelse. Jeg vil gjerne bryte en lanse for åndsarbeiderne. Denne gruppen har høyst forskjellig sammensetning. Det er en relativt liten gruppe, den utgjør bare 3—4 prosent av vår yrkesbefolkning. Valgpolitisk spiller den heller ikke noen rolle. I organisasjonslivet spiller denne gruppen en viss rolle, men ikke noen stor sådan. Men i administrasjonen som omgir Regjeringen og offentlige myndigheter spiller de en dominerende rolle. Gruppen er liten, men de skal legge opp og forberede den sosialistiske politikken vi skal gjennomføre. Jeg tror vi må ta opp til omvurdering i noen grad den lønnspolitikk som vi har ført overfor disse grupper. Heller ikke disse folkene kan vende tilbake til den samme reallønn de hadde før krigen, men de har et billig krav på å bli tatt mer hensyn til når lønnspolitikken utformes.

Når det gjelder organisasjonsproblemet, så står vi fremdeles på det standpunkt at alle lønnstakere — uansett om han er kroppsarbeider eller funksjonær — bør stå tilsluttet forbund innenfor LO. Vi kunne gjort som i Sverige hvor funksjonærene er organisert i Tjänstemännens Centralorganisation (TCO). Denne organisasjonen teller 300 000 medlemmer, og det er opprettet en samarbeidsavtale mellom organisasjonen og Svensk LO. Det har imidlertid aldri vært og er heller ikke noe grunnlag for en slik organisasjonsløsning her i landet. LO har organisert store grupper funksjonærer i forbund som Politiforbundet, Tolltjenestemannsforbundet, Postforbundet, Telegraf og Telefon osv. Vi har fått dem i LO, men rent bortsett fra det, så har vi den prinsipielle oppfatning at alle lønnstakere bør stå i én organisasjon. Nå vet vi at det fins mange utenfor LO. Akademikersambandet, lektorene, ingeniørene, legene, offiserene osv. Sambandet har ca. 21 000 medlemmer. Vi kan ikke føre kamp mot alle organisasjoner som står utenfor LO. Like sikkert som vi må skape et skarpt motsetningsforhold til de gule organisasjoner, like sikkert er det at vi må legge an på å samarbeide med andre organisasjoner. Vi må akseptere endel organisasjoner utenfor LO. Akademikersam-

bandet er en slik organisasjon. Det ville ikke ha noe for seg å få lektorer, ingeniører, tannleger, sakførere, høyere offiserer o. a. inn i LO. Det har ingen hensikt. Det er da heller ikke aktuell politikk. Vi må søke samarbeid med disse organisasjoner, og det må være partiplikt å gjøre seg aktivt gjeldende i slike organisasjoner. Embetsmenneskets landsforbund er i samme stilling. Når det gjelder folkeskolelærerne, er det en rase for seg. Det er et sørgelig faktum. Det er sørgelig at vi ikke har klart å vinne innpass hos de 14—15 000 lærere. Det er meget sørgelig, fordi vi vet at det nettopp er disse folkene som skal oppdra våre barn — de som er motstandere av vår bevegelse. Her er et av de feltene vi må ta fatt på.

Funksjonærenes Sentralorganisasjon (FSO) ble dannet etter mønster av TCO, men den er ikke blitt det som TCO er. FSO ble stiftet i 1951, og noen stor framgang har den ikke hatt. Det nye i organisasjonslivet er i grunnen ikke at det fins funksjonærforbund utenfor LO, men det nye i situasjonen er at det søkes stabled på bena en ny landsorganisasjon av funksjonærer. Kan det med noen grunn sies å være berettiget med en egen landsorganisasjon av funksjonærer? Kan det sies at LO har sviktet sin oppgave når det gjelder funksjonærenes interesser? Hele utviklingen er bevis for at funksjonærene har gjort rett i å stå i LO.

FSO's hovedargument er at funksjonærene ikke bør stå i LO-forbund, fordi LO samarbeider med Det norske Arbeiderparti. FSO ynder også å kalle seg selv partipolitisk nøytral. Det er sørgelig at den også har fått tilslutning av forbund som blant sine medlemmer har mange partifeller, bl. a. Norges Arbeidslederforbund. Dette er en organisasjon som vi ikke kan kalle «gul». Heller ikke Norske Bankfunksjonærers Forbund kan egentlig kalles «gul». Bankfunksjonærenes Forbund er en gammel organisasjon. I det aller siste har FSO også fått tilslutning av Norges Skipsførerforbund og Norges Sykepleierskeforbund og 2—3 andre ganske små sammenslutninger. Det er i det hele tatt ikke noen store organisasjoner det dreier seg om, men det farlige er at FSO bevisst arbeider for å få forbund og funksjoner til å gå ut av LO. Der er derfor vi må ta striden opp med FSO. Spesielt er forholdet til Arbeidslederforbundet vanskelig, nettopp fordi vi har mange partifeller der. Vi må derfor ta sikte på å få Arbeidslederforbundet ut av FSO.

Når vi samlet ser på organisasjonsforholdene for funksjonærene, så vet vi at ca. 60 prosent av de ca. 300 000 står faglig organisert. Derav har LO-forbundene ca. 125 000, ca. 100 000 står i organisasjoner utenfor LO og ca. 100 000 står ikke i noen organisasjon over hodet.

Jeg vet at noen steder oppstår det komplikasjoner fordi partiet

krever at funksjonærene skal stå kollektivt tilsluttet partiet. Jeg mener at vi ikke bør forsere fram dette arbeid. Det er vanskelig nok få funksjonærene inn i fagorganisasjonen om vi ikke på toppen av det skal presse dem inn i partiet. Vi må da heller danne grupper og lag eller egne partifunksjonærforeninger. Svenskene har på det område gjort et meget godt arbeid, og Sven Aspling kunne sikkert fortelle om de frukter som der er høstet.

Til slutt vil jeg peke på den konkurranse som de borgerlige partiene driver når det gjelder å fange inn funksjonærene. Det er ikke måte på hva de lokker med. Vi kan selvsagt ikke være med i denne konkurransen eller drive noen agitasjon som tar sikte på å favorisere en bestemt gruppe. Vi må nå som før appellere til solidariteten og samhörigheten. Men vi skal være klar over at dette nok kan være nye toner for en stor del av funksjonærene. Det er en ny gruppe uten de tradisjoner som arbeiderklassen har, og derfor må vi kanskje bruke andre metoder. Innenfor det fellesskap som alltid vil være til stede i den faglige og politiske arbeiderbevegelse må vi ta hensyn til de spesielle interesser som funksjonærene representerer.

Ordsiftet.

Fredrik Haslund, Oslo: Det er gledelig at dette spørsmålet er tatt opp til behandling på dette landsmøtet, og det var gledelig å høre Idar Norstrands redegjørelse. Jeg tror også det vil kunne få stor betydning — ikke bare for partiet, men for samfunnet om vi kunne komme fram til et vedtak som funksjonærene kan være tjent med.

I mellomkrigsårene hadde arbeiderbevegelsen en rik tilgang fra de grupper det her er tale om. I etterkrigsårene derimot er det gått tregere med rekrutteringen. Samfunnsforholdene og også de faglige og politiske forhold er blitt mer kompliserte enn de var før krigen, og det er kanskje ikke så helt enkelt å legge forholdene til rette for en nyrekruttering fra disse grupper og lag. Nå er det vel så at de tallmessig ikke har så stor betydning. Men indirekte har det nettopp i dag stor betydning å ha tilslutning fra åndsarbeiderne. Samfunnspolitikken blir i stadig større utstrekning planlagt, og disse gruppene blir satt i de ledende stillinger i staten. Nå kan vi vel stort sett si at tjenestemenn og embetsmenn er lojale, men det betyr ikke det samme som om vi hadde flesteparten av dem som meningsfeller. Uten et samarbeid og uten helhjertet tilslutning til vår politikk vil faren for byråkrati vokse. Derfor gjør partiet klokt i å ta opp dette spørsmålet. En lykkelig løsning av problemet, vil på lang sikt gagne partiet og dermed hele samfunnet.

Peder Birkeland, Oslo, uttalte også sin glede over at dette spørsmålet var tatt opp til behandling på landsmøtet. Det er særlig en gruppe funksjonærer jeg vil oppholde meg ved, sa han, nemlig butikk-, kontor- og lagerfunksjonærene. Det gjelder de folkene som nå er organisert i Handel- og Kontor, representerende 33 000 fagorganiserte funksjonærer. Jeg vil gjerne sitere det som står i annet avsnitt i den utredning som foreligger: «Bortsett fra de få høyere funksjonærer (3—4 prosent) ligger funksjonærgruppen som helhet på de lavere inntektstrinn. Skattestatistikken for inntektsåret 1948 viser at funksjonærene gjennomgående har lavere inntekt enn gruppen «formenn» innen alle de næringsgrener som der er spesifisert. For de fleste næringsgrener ligger gruppen «kontorfunksjonærer» også lavere i inntekt enn arbeiderne innen samme næring. — Utviklingen har samtidig ført til en lønsmessig tilbakegang sett i forhold til arbeiderne. Denne utvikling har pågått gjennom lang tid, men synes særlig å ha tatt fart i årene 1938—1951.» Ja, det er litt av en tragedie.

Vi var kommet godt i vei med vårt tariffarbeid før krigen. Så ble det stopp under krigen. Etter krigen har vi forsøkt å legge opp vårt arbeid med henblikk på å skaffe en utjamning, men det har ikke vært så helt lett for vårt forbund å få LO's tillatelse til å gjennomføre en slik tariffpolitikk. Det har ikke unngått funksjonærenes oppmerksomhet, og det har ført til bitterhet at disse store grupper ikke har fulgt med i lønnsutviklingen. Denne bitterheten har også kommet til uttrykk på det politiske planet. Funksjonærene har følt det som om de er falt mellom to stoler.

Det er også et par andre ting som jeg gjerne vil komme inn på i denne sammenheng. Det gjelder lærlingeloven og lukningsvedtektene — to ting som Handel og Kontor har kjempet for så å si fra sin start. Lærlingeloven ble vedtatt av Stortinget for 3—4 år siden. Nå gjenstår det å sette den ut i livet. Lærlingerådet har levert en innstilling til departementet, og departementet har gitt den sin tilslutning. Det som nå trengs er å få tilsatt en inspektør som skal legge til rette det teoretiske og undervisningsmessige ved gjennomføringen av loven. Finansdepartementet har imidlertid ennå ikke kommet seg til å avertere jobben, og begrunnelsen er budsjettmessige hensyn. Jeg synes det er høyst merkelig, og jeg vil henstille til departementet å se på dette spørsmålet.

Når det gjelder lukningsvedtektene, er det et spørsmål som har stor betydning for butikkfunksjonærene, og det forekommer meg at de kommunale og statens myndigheter kunne vise litt større imøtekommenhet. Det funksjonærene vil ha er en omlegging og ikke noen innskrenkning av arbeidstiden. Det de ønsker er en tid-

ligere lukking på lørdager og før helligdager. Et stort spørsmål for funksjonærene, men en forholdsvis enkel affære for de kommunale myndigheter og departementet.

Eugen Pettersen, Oslo: Ingen er i tvil om at funksjonærspørsmålet er et brennende problem for vårt parti. Og det vil også bli avgjørende for den politiske utvikling i de kommende år.

Funksjonærene er en gruppe som følger seg noe større og mer betydningsfull enn de som arbeider i industrien. Vi vet at størstedelen av de som er funksjonærer kommer fra arbeiderhjem. En skulle derfor ha trodd at de politisk hadde sluttet seg til oss, men vi er vitne til det motsatte. Så snart de blir funksjonærer forsvinner de, og i stor utstrekning bekjemper de vår bevegelse. Det må være galt et sted, og en av årsakene er etter min mening at forskjellen på vårt parti og de borgerlige er i ferd med å utjevnes. Disse gruppene tenker som så at når det er så liten forskjell, gjør det ikke noe om de stemmer med de borgerlige.

Jeg for min del representerer den nye organisasjon for arbeidsledere og tekniske funksjonærer i tilslutning til LO. Den fikk som kjent en meget trang fødsel fordi vi måtte ha et vedtak i det norske Storting om retten til å være medlemmer av LO. Vi som dannet forbundet var for 99 prosents vedkommende tidligere medlemmer av LO gjennom andre forbund. Det var gamle organisasjonsfolk, og vi trodde at i det øyeblikk vi hadde fått et forbund for arbeidsledere og tekniske funksjonærer, så skulle det være plikt for alle som sto tilsluttet partiet også å være medlemmer av dette forbundet. Men slik er det dessverre ikke. Dere hørte at selv Norstrand understreket at ikke alle forbund utenfor LO måtte betraktes som gule forbund. Og det må forstås slik at Norges Arbeidslederforbund ikke skal betraktes som noe gult forbund.

Vi som har vært med på å danne det nye forbund for tekniske funksjonærer og formenn kan ikke forstå dette standpunktet. I partiets lover står det at alle som kan være faglig organisert skal tilslutte seg det LO-forbundet de sorterer under, men i dette tilfelle blir ikke lovene håndhevet. Partiet har imidlertid framtredeende medlemmer som står i Norges Arbeidslederforbund uten at det blir reagert.

Etter forslag av *ordstyreren* ble det vedtatt å sette strek og innskrenke taletiden til 5 minutter.

Aake Ording, partikontoret, uttalte sin store glede over at dette spørsmålet ble drøftet på et så bredt grunnlag. Det var atskillige som ble sjokkert da kringkastingsfolkene og lærerne gikk til streik, sa han. — Og enda mer forskrekket ble de da disse streikene fikk støtte fra borgerlig hold. Det ble litt av et skudd for baugen, og

det fikk mange innenfor arbeiderbevegelsen til å tenke litt nærmere over problemet. Det er jo ikke så helt enkelt. Henimot 50 prosent av de som blir funksjonærer kommer fra arbeiderhjem, en storpart fra bonde- og fiskerhjem, mens bare ganske få fra høyere sosiale lag. Det naturlige skulle da være at de sluttet seg til arbeiderbevegelsen. Når dette ikke umiddelbart er tilfelle, så må vi forsøke å komme til bunns i årsakene til det. Vi må legge opp en plan for å erobre disse lag. Vi kan ikke kjøpe dem ved å gi dem spesielle fordeler. Vi må lønnsmessig behandle dem under en felles synsvinkel, men det utelukker ikke en differensiering i lønnsfastsettelsen. Også politisk må vi ta arbeidet for å vinne denne gruppen. Vi må begynne med ungdommen og følge videre opp. Derfor bør sentral- og landsstyret få fullmakt til å fortsette det arbeid som er innledet med den utredning som er lagt fram her på landsmøtet.

Haakon Bingen, Oslo, mente det var nødvendig at landsmøtet la opp en linje på lengre sikt. Vi kan ikke løse dette problemet på noen dager, sa han. — Men på den annen side må vi heller ikke skyve problemet og vanskelighetene foran oss. Det er mange krefter i bevegelse for å splitte arbeiderne og funksjonærene som lønnsmessig burde stå sammen. Et viktig grunnlag er økt produksjon. Hensikten må være å skape en utjamning mellom inntektene. Vi har utryddet fattigdommen, men vi kan sette et stort spørsmålstejn ved inntektsutjamningen. De dårligst stilte har fått så noenlunde levelige vilkår, men de rike er blitt enda rikere. Det er store oppgaver for et lite, men effektivt utvalg som kan arbeide med dette spørsmålet.

Karsten Skaug, Oslo: Innlederen sa at vi i dette spørsmålet hadde et kappløp med tiden. Ja, men en gang må vi også starte, for de andre har for lengst begynt arbeidet. Vi må også være klar over at det er stor uro blant funksjonærene og særlig blant statsfunksjonærene. Hvis vi ikke gjør noe på dette feltet, kan vi få ubehagelige overraskelser.

Yngve Gunneng, Oslo, var enig i opplegget fra sentral- og landsstyrets side, men han savnet en mer positiv uttalelse når det gjaldt lønsspørsmålet. Vi kan ikke vedta en uttalelse i funksjonærspørsmålet uten å komme inn på lønsspørsmålet, sa han. Jeg vil derfor ta opp dette forslaget:

«Landsmøtet henstiller til partiets stortingsgruppe og Arbeiderpartiets grupper i lag og herredstyre å imøtekomme funksjonærenes lønnskrav slik at lønningene i staten, fylkeskommunene og kommunene kommer opp på linje med sammenlignbare lønninger i arbeidslivet ellers. Landsmøtet gis fullmakt til å fatte de vedtak som det for øvrig finner nødvendig for å fremme partiets arbeid med funksjonærspørsmålet.»

Mitt forslag er ikke noe Columbi egg, men jeg tror det vil bety en oppmuntring for alle de dårligst betalte funksjonærer.

Karl Karlsen, Oslo: Jeg tilhører ikke funksjonærgruppen. Når jeg ser på den utviklingen som foregår, er det noe jeg ikke får til å stemme. Det foregår en flukt fra jordbruket, og en flukt fra industrien. All ungdom skal bli funksjonærer. Etter min ringe mening kan vi ikke leve av funksjonærer. Det forekommer meg at vi begynner å bli overadministrert.

Erling Thoresen, Oslo: Det blir pekt på alle de sosiale fordeler som funksjonærene har, men det er ikke det vi lever av. Det er et faktum at funksjonærene har lavere lønninger enn arbeiderne i industrien, og de offentlige funksjonærer ligger endog atskillig under. Jeg tror derfor at Gunnengs forslag bør tilføyes innstillingen.

Peder Birkeland, Oslo, pekte på at partiet burde arbeide for en rasjonalisering av handelen.

Gunnar Alf Larsen, Oslo: Jeg tror at dette spørsmålet ligger på det sosiale planet og ikke så mye på det økonomiske. Hvis vi skal få utryddet mye av mistilliten mellom arbeidere og funksjonærer må vi få utjamnet forskjellen mellom de to grupper på dette feltet. Jeg tror ikke arbeiderne har noe mot lønnsvurdering for funksjonærene. Vi har en ganske stor lønnsdifferensiering i industrien. Men så lenge det gjøres forskjell når det gjelder de sosiale fordeler, så lenge er det vanskelig å få hull på byllen. Dette med den forskjellige arbeidstiden spiller også en viss rolle. Alle vet at vi mangler folk, og da tar det seg unektelig litt rart ut at én gruppe skal ha mindre arbeidstid.

Ellers er jeg enig i opplegget fra sentral- og landsstyret, men jeg mener vi kanskje først og fremst bør løse problemet på det sosiale området.

Johan Johansen, Østfold, henledet oppmerksomheten på vårt forhold til det gamle arbeidslederforbundet. Vi vet at arbeidsgiverne premierer de som vil stå i det gamle forbundet, sa han. Under disse omstendigheter burde det være partiplikt å slutte opp om vårt nye forbund for tekniske funksjonærer og arbeidsledere. Jeg mener at de som ikke vil bøye seg for en slik parole, bør fratas sine tillitsverv, også de kommunale.

Thora Johansen, Oslo, var helt uenig med Gunnar Alf Larsen i at dette spørsmålet bare skulle løses på det sosiale planet. Vi har ikke noe imot at arbeiderne får de samme sosiale fordeler som funksjonærene, sa hun. Jeg tror at vi kunne gjøre mye, hvis vi begynte med de unge. I AUF burde de arbeide for å få dem inn i fagorganisasjonen. Også arbeiderhjemmene har en stor oppgave. Far og mor burde snakke med sin datter eller sønn. I mange tilfelle trenger de

bare et puff for å melde seg inn. Hvis vi slipper dem av syne, er det så mange som i dag er ute etter ungdommen. Derfor er det nødvendig å sette fart i dette arbeidet.

Idar Norstrands sluttreplikk.

Idar Norstrand avsluttet diskusjonen med en sluttreplikk. Han syntes ikke det var så mye å tilføye etter det ordskiftet som hadde funnet sted. Og han fortsatte: Jeg vil gjenta hva jeg sa i min innledning, at når LO har klart å organisere 100 000 i sine forbund, så gir det et godt grunnlag. Det er en god start, og vi behøver ikke være redde for noen katastrofe. Jeg er i ett og alt enig med Gunnar Alf Larsen i hva han sa om de sosiale fordeler. Vi bør gå inn for at alle skal ha de samme sosiale goder. Det ble tatt et kjempeløft da en ved siste tariffrevisjon fikk innført betaling for bevegelige helligdager og for sykdom etter bedriftsulykker. Vår bevegelse bør samlet gå inn for en utjamning på dette området. Da vil det også være mulig å skape gjensidig forståelse for hverandres lønnsmessige krav.

Når tallet på funksjonærene øker, så skjer det på bakgrunn av den strukturendring som foregår i samfunnet. Når vårt samfunn i dag krever flere funksjonærer, så er det selvsagt fordi det er behov for dem. En bedrift ansetter ikke funksjonærer for at de skal springe omkring og være i veien for dem som arbeider, men fordi produksjon og omsetning trenger dem. Og det er en kjensgjerning at nettopp i denne periode, da produksjonen har steget sterkest, har også tallet på funksjonærer gått sterkest opp.

Ordstyreren foreslo at landsmøtet sluttet seg til hovedlinjene i forslagene, og at de sammen med Yngve Gunnengs forslag ble sendt Redaksjonskomité II.

Forslaget ble enstemmig vedtatt.

VEDTAKET

Formannen i Redaksjonskomité II, *Nils Hønsvald*, refererte følgende forslag til uttalelse om arbeiderbevegelsen og funksjonærene:

Under arbeidet med denne saken har Redaksjonskomité II brukt som grunnlag for sitt forslag det utkast til uttalelse som har vært omdelt blant representantene. Videre har redaksjonskomitéen fått oversendt det forslaget som ble framsatt av Yngve Gunneng, Oslo, om funksjonærenes lønnskrav.

Redaksjonskomité II foreslår at landsmøtet uttaler følgende:

Antallet av funksjonærer øker stadig i vårt samfunn. Deres innsats har stadig stigende betydning for produksjonen, i den offentlige administrasjon og for samfunnsutviklingen i det hele.

Det norske Arbeiderparti søker tilslutning hos alle grupper og hos alle medlemmer av samfunnet. For å bygge landet og for å bedre folkets levevilkår, går partiet inn for nasjonal planlegging, energisk medvirkning fra

statens og kommunenes side i landets økonomiske liv og aktivt samarbeid mellom det offentlige og næringslivet. For dette formål anser partiet det for særlig viktig å sikre funksjonærenes og arbeidernes medvirkning ved å finne former for å styrke deres følelse av medbestemmelse og medansvar både når det gjelder ledelsen av produksjonen og økingen og disponeringen av produksjonens resultater. På den måten vil en kunne utløse initiativ, kunnskaper og innsatsvilje fra de ansattes side til fordel for så vel de ansatte som bedriftene og samfunnet.

Arbeiderpartiet mener at det store antall funksjonærer, som lønnstakere, har grunnleggende felles interesser med arbeiderne. Ved at alle lønnsmtakere står sammen, kan de best fremme sine interesser og sikre seg en rettferdig andel av nasjonalinntekten til enhver tid. Denne samhörigheten er i pakt med partiets prinsipielle krav om likestilling av alle som gjør nyttig arbeid.

Det norske Arbeiderparti vil når det gjelder funksjonærene gå inn for disse hovedoppgavene:

1. Partiet vil arbeide for å skape størst mulig gjensidig forståelse og respekt mellom funksjonærene og arbeiderne. Uttrykket lønnstaker eller arbeidstaker bør brukes der det er tale om to grupper i fellesskap, til understrekning av dette fellesskapet.

2. Partiet går inn for en lønnspolitikk som betyr en bedring av vilkårene for funksjonærene. For å skape et sikrere grunnlag for lønnspolitikken, bør det utarbeides en økonomisk analyse av inntektsfordelingen i det norske samfunnet og en inntektsstatistikk for de forskjellige grupper som foruten lønnen, også omfatter de sosiale goder og andre faktorer av betydning for den reelle levestandard.

3. Lønnskravene for de lavest lønte grupper av funksjonærer vil til enhver tid ha krav på arbeiderbevegelsens særlige oppmerksomhet og støtte. Dette gjelder ikke minst for de grupper der avansementsmulighetene er minimale, eller kanskje ikke finnes i det hele tatt.

Landsmøtet vil for øvrig understreke at en for alle lønsmottakere bør søke å nå fram til den større grad av differensiert lønnsfastsetting, som bygger på en objektiv vurdering, der arbeidsbyrden, ansvar, arbeidets hardhet og risiko, utdannelsestiden m. v., tillegges betydning. Den lønnsdifferensiering som fagorganisasjonen og myndighetene har slått inn på i de senere år, bør fortsette på dette grunnlag. Det er et rimelig krav at det ved lønnsfastsettingen tas hensyn til særlige kvalifikasjoner og høyere utdanning.

4. Staten må som arbeidsgiver tilfredsstille de krav som i dag stilles til arbeidsgivere i et moderne samfunn. Det er nødvendig å omlegge lønnsforhandlingene mellom staten og embets- og tjenestemennene etter mønster av lønnsforhandlingene mellom arbeidslivets organisasjoner for øvrig. Statens lønnsregulativ bør tas opp til reform med sikte på større elasticitet, i overensstemmelse med de erfaringer som er høstet. Vilkårene må legges til rette for en mer aktiv personalforvaltning fra statens side. Lønnsforholdene i staten og kommunene må ligge på linje med sammenliknbare lønninger i arbeidslivet for øvrig.

Sentralstyret foreslår for landsmøtet:

Landsstyret gis fullmakt til å fatte vedtak som det finner nødvendig for å fremme partiets arbeid med funksjonærspørsmålet.

Redaksjonskomité II innstiller:

Sentralstyrets forslag bifalles.

Forslaget ble vedtatt enstemmig og uten debatt.

VÅRE KULTUROPPGAVER

Statssekretær Helge Sivertsens foredrag.

Statssekretær *Helge Sivertsen* holdt innledningsforedrag under saklistens punkt 9: Våre kulturoppgaver. Han uttalte følgende:

Idealet.

I dette foredraget skal eg først seie noen ord om sosialistisk kultursyn og den livsform som er vårt ideal, og deretter gå inn på aktuelle kulturpolitiske tiltak. Med kulturpolitiske tiltak meiner eg då dei tiltak som stat og kommune kan gjera på det kulturelle område.

Arbeidarrørsla har eitt mål, å skapa eit nytt samfunn der det kultiverte menneske har grobotn. Med det kultiverte menneske meiner *vi* eit menneske som bygger livet på nestekjærleik og solidaritet, som søker det som er sant og vakkert. Det sosialistiske kulturmennesket utviklar heile sin personlegdom i samspel med medmenneske. Det set inn sine krefter i skapande arbeid og i strid for dei saker det trur på.

Sosialistisk kultur er ei livsform. Ho stiller krav til menneska, og evna til å nå henne må oppelskast i kvar einskild. Vi er ikkje fødde med evne til nestekjærleik og solidaritet, ikkje med arbeidsevne heller. Desse eigenskapane må utviklast gjennom barndom og ungdom, i heim og skole og heile det miljøet dei unge får forma sin livsstil og sine ideal i.

Det kultiverte menneske som er vårt ideal trår ikkje etter å vinne makt over andre menneske, det vil heller samarbeide *med* enn kommandere *over*. Sosial prestisje, bygd på pengar eller rang, er motsetningar til dei kulturideal som ber arbeidarrørsla. Det kultiverte menneske set ikkje skilje mellom menneske på grunn av yrke, pengar, nasjon eller rase. Det har respekt for og tiltru til sine medmenneske. Pengemakt er ikkje noe ideal slik det i stor mon er innanfor det merkantiliserte konkurransesamfunnet. Alt som har til formål å syne økonomisk overtak, og ordnar, ranglister og drikkpengar som tener til å markere klasseskilnad, er utslag av ukultur.

Solidariteten med andre gjev seg utslag i hjelpsemd. Den viser seg i tallause ting i ein heim, i dagleglivet. Solidariteten viser seg på arbeidsplassen og over alt der menneske er i kontakt med kvarandre. Den viser seg i innstillinga til menneske i økonomisk fattige land. Det er utslag av solidaritet å løyve og gje pengar til India-hjelp. Innsatsen når det gjeld slike tiltak viser i kor stor utstrekning solidaritetsideala veg noko for ein eller ikkje. Det gjeld einskilde menneske, og det gjeld politiske parti. Den innstillinga som kom til syne då rikfolk forlangte skattefridom for å gje til India-hjelpa, er utslag av ein gamal og av-

leggs mentalitet. Frå ein sosialistisk synstad er denne mentaliteten ei form for mangel på kultur.

Kjernen i den solidaritet arbeidarrørsla bygger på, er nestekjærleik, ikkje klassehat. Det har sjeldan motstandarane av arbeidarrørsla forstått. Det er ikkje ein solidaritet som tar sikte på å halde oppe klasse-skilje mellom menneske, men på å overvinne dei. Solidariteten i ein overklasse er av heilt anna slag enn solidariteten i arbeidarrørsla, fordi ein overklasses solidaritet har til formål å halde oppe ein tilstand som set skilje, som gjer klasseskilnad varig. Derfor er det ingen motsetnad mellom den klassesolidariteten og klassekampen som har vore historisk naudsynt for arbeidarrørsla, og den solidariteten med alle menneske som er ein så vesentlig del av det kulturideal arbeidarrørsla har.

Det kultiverte menneske søker sanning. Det gjeld i alle tilhøve, i stort som i smått. Ei avtale står fast, eit ord er eit ord. I alle spørsmål prøver det kultiverte menneske ved sin frie tanke å finne fram til eit svar det meiner er rett. Det er alltid viljug til å høyre og vega argument for og imot. Det søker sann kunnskap både om seg sjølv og den verd som er ikring det. Det seier ikkje «vi alene vite», men det godtar heller ikkje påstand om at 2 og 2 er 5, og det tøyser ikkje toleransen så langt som til å verne om intoleranse og respektere fåkunne. Det strider med all sin styrke for dei saker det har kjær, det tar ikkje del i hatefulle religiøse feider medmenneske imellom på grunnlag av ulikt symbolspråk for ein røyndom som ikkje har kunna gripast igjennom tanken. Det støyter ikkje eit medmenneske ut i det ytste mørke fordi om det ikkje trur på den same bokstaven. Det er ukultur å nedvurdere menneske på grunn av deira religiøse overtvinging. Påstandet om at mi religiøse tru er di overlegen, er eit uttrykk for det gamle maktsamfunns vurdering av medmenneske. Der frie menneske lever saman i respekt for kvarandre, gror ikkje trusforfylgning. Den er blitt ukultur i eit samfunn som bygger på den kristne oppfatning at alle menneske har sitt høge eigeverd. I arbeidarrørsla synest vi derfor at åtaka på mannen Kristian Schjelderup er både ukristelege og ukultiverte.

Det kultiverte menneske søker det som er vakkert. I vårt land er sansen for det vakre djupt forankra i dei naturinntrykk som dei fleste har opplevd. Vi lever under sterkare skjønnhetsinntrykk frå naturens side enn folk i mange andre land. Og endå djupare er vel sansen for det vakre menneske nedlagt i oss. Det gjeld mennesket av motsett kjønn, men også menneske som menneske. Det kultiverte mennesket tar også vare på sin kropp, det skjemmer ikkje den gjennom misbruk av alkohol og mat. Hensynsfullhet andsynes andre menneske tilseier det.

Den skjønnet som landet og naturen har, er berre ein del av dei skjønnettsverde vi eig. Kunstnarar gjennom alle tider har skapt eit

nytt rike av skjønnhet, som kvart einskild menneske kan få del i. Det gjeld musikk, bildande kunst, litteratur, teater, ballett, film og all kunst med kvalitet i seg. Det går ikkje ut over noen å tileigne seg delar av denne veldige og stendig veksande kulturarven. Tvert om. Kulturarven lever berre ved å brukast. Litteraturen blir ikkje fattigare om fleire les. Men mennesket blir rikare.

Sosialismens kulturform blir i dag underbygd av vitskapen. Kunnskapen om mennesket og det menneskelege samfunnet er større nå enn tidlegare. Psykologane meiner å kunne påvise at ei livsform som bygger på solidaritet og samarbeid, på likeverdighet mellom menneske og på sanningskjærleik, gjev dei beste vilkår for sinnets helse. Isolasjon frå medmenneske er i sine hardaste former ei påkjenning som ingen kan bera utan å miste noe av sine vokstervilkår.

For biologen ser det ut som om utviklinga av den menneskelege arten på det næraste er slutt. Vidare utvikling er likevel mogleg i og med at den kulturarven som blir arbeidd fram, kan overleverast. Mennesket tar derved direkte del i skapingsprosessen.

Det er blitt innlysande klart at alles kampf mot alle ikkje fører framover, men til undergang. Den gamle lære om at krig ikkje var å koma utanom fordi kampfinstinkt var nedlagt i den menneskelege natur, har mått vike for det synet at ikkje noe er meir naturstridig enn nettopp krigen slik den nå artar seg. På det økonomiske området er det vel og ålmann oppfatning nå at kampen om arbeidet ikkje er ei så god drivkraft i produksjonen som tryggleik og trivsel. Men jamvel om dette ikkje var tilfellet, måtte den mentaliteten som gjev seg uttrykk i ynskje om ei «høveleg arbeidsløyse» vike som ukultur for den nye likestilling mellom menneske. Også effektiviteten blir kjøpt for dyrt om han blir betalt med fridom og like rett.

Historisk bakgrunn.

Solidaritetsidealet har hatt ein lang utviklingsgang i menneskets historie. Ein gong omfata solidariteten berre dei menneske som hørde til same huslyd eller stamme. Det finst ennå samfunn der det er utenkjeleg å gje ei hjelpande hand til den som ikkje høyrer til stammen eller huslyden. I vår kulturkrets utvida kristendommen solidariteten til å omfatte alle menneske. Det skulle ikkje vera skilnad på jøde eller grekar, træl eller fri, mann eller kvinne. Alle menneske hadde sitt høge verd uttrykt ved ei udøydeleg sjel. Det tok likevel mange hundre år før kristendomens likskaps- og brorskapstanke vart sett ut i livet i samfunnsreformer. Først då samfunnstilhøva gjorde samla innsats mogeleg, frå dei som sto utanfor dei frie menns eksklusive samfunn, vart kristendomens brorskapstanke ført over i praktisk politikk. Det

vart arbeidarrørsla si oppgåve. Det viste seg at kristendom var eitt og presteskap til dels noko anna. Dei ulike kyrkjjesamfunns energi i dogmatiske spørsmål var med å hindre at nestekjærleikens evangelium vart omsett i praksis. Kvart samfunn avgrensa for ein stor del solidariteten til dei som trudde på same dogme og som ikkje skilde seg frå flokken. Alle andre sto utanfor som mindreverdige. Det førde til kjet-tærkrigar og hekseprosessar med brenning av levande menneske i eit omfang som berre kan samanliknast med Hitler-diktaturets masseutrydding av medmenneske med ei anna tru. Kyrkja aksepterte også klasseskilja i samfunnet, ja — ein del av kyrkja sine tenarar var jamvel sjøl til sine tider medlemmer av ei herskande overklasse med ein klassesolidaritet som ikkje tok sikte på likskap og brorskap, men på å styrke og halde oppe skilnad på menneske.

Gjennom den tekniske revolusjonen, som sette inn først i England i det 18. hundreåret og seinare i alle land, vart den livsfiendslege karakteren i klassesamfunnet heilt klår. Dei nye økonomiske makt-havarane kjende ikkje ansvar for dei folk som produserte i dei nye fabrikkane. Dei var ein upersonleg masse arbeidskraft og ikkje medmenneske. Den tekniske revolusjonen både tvinga fram og gjorde organisert arbeidarreising mogeleg. Frå første stund bygde arbeidarrørsla på solidaritet og samhald mellom alle som arbeider, på brorskap og likskap. Frå Karl Mårx og Friedrich Engels fekk arbeidarrørsla grunnlag for si tru på at det ville lukkast å skape om samfunnet slik at det klasselause samfunnet bygd på solidaritet mellom alle, ein gong ville koma. Den marxistiske teorien vart òg ein mektig reidskap til forståing av historia. Sansen for samanhengen mellom dei produktiv-kreftene mennesket rår over og den sosiale strukturen, hadde avgjerande innverknad på realistisk politisk tenkning i all arbeidarrørslе. Sosialdemokratiet står i stor gjeld til Karl Marx, jamvel om det måtte bryte med hans oppfatning at vegen til det klasselause samfunnet må gå gjennom revolusjon. Vi veit i dag at revolusjon også kan føre til reaksjon og krig, som i Hitlers Tyskland, og til langvarig diktatur, som i Sovjet.

I heile sin politiske innsats har sosialdemokratiet bygd på solidaritetsidealet. Arbeidarrørsla har ført inn i politisk reformarbeid det moralske grunnbodet om at du skal gjera mot andre det du vil at andre skal gjera mot deg. Kyrkja sine folk har ikkje alltid forstått det, og dei har til dels vore fanatiske motstandarar av arbeidarpolitikken. Det er ei underleg side av kyrkja si historie. Det er meiningslaust at arbeidar-rørsla til sine tider har mått kjenne kristendomen som ein motstandar trass i nært skyldskap. I vårt land er vel dette for ein stor del ei fylgje av at så mange prestar har vore å finne på reaksjonens side mot folkerørslene for nasjonal og sosial frigjering i det 19. og 20. hun-

dreåret. Dei har gjort kristendomen ei bjørneteneste, til stor sorg for dei prestane som har ei anna politisk innstilling. Det har òg synt seg at norske geistlege, stort sett, legg avgjerande vekt på den rette lære og sterkt understrekar skiljet mellom dei som er innanfor og utanfor kretsen av rettruande.

Solidaritetstanken har i dag i praksis, i dei fleste land, ennå ei nokså trong avgrensing. Det blir framleis ført mykje kald overklassepolitikk i verda. Det gjeld både i dei einskilde landa og internasjonalt. I dei fleste tilfelle stansar solidariteten ved landegrensene. I den aller siste tid er det likevel skjedd einskilde ting som varslar ny og mektig framgang for solidaritetspolitikken. Det gjeld i første rekke samla motstand mot den åtakskrigen Hitler-Tyskland slepte laus. Og det gjeld hjelp til økonomisk underutvikla land. Den tekniske revolusjonen, som går vidare med stigande styrke, har ført til øydeleggjande former for krig. Den livsform som bygger på skilje mellom menneske, er dermed blitt ein akutt fare for heile menneskeslekta. Den historiske utviklinga har ført oss fram til eit punkt der den kulturforma som bygger på nestekjærleik og brorskap er den einaste mogelege. Det er sosialismens kulturform.

Kulturpolitikk.

Kva kan så samfunnet gjennom stat og kommune gjera for å skapa grobotn for menneske som bygger livet på nestekjærleik og solidaritet, som søker sanning og skjønnehet, som utfalder seg i skapande arbeid og veks i fruktbar kontakt med andre menneske? Det er dette målet heile vår politikk er innsikta på. Det er det som gjev arbeidspolitikken varme og klårleik, som vinn folk og held dei fast. Kvar einaste regjeringshandling, kvart einaste kommunestyrevedtak skal prøvast mot dette målet. I vid forstand er heile vår politikk kulturpolitikk. Ei vidareføring av den ålmenne politikken er i hovudsak også god kulturpolitikk.

Arbeidet med å skapa betre økonomiske vilkår for alle er kome eit stykke, og må halde fram. I dag når gjennomsnittshuslyden opp til 10—12 000 kroner i inntekt. Han kunne bruke 30 000 utan å misbruke ein øre. Dei har ikkje rett, dei som seier at den materielle levestandarden er så høg for dei store gruppene i folket. Han er høgare enn før, og han er høg samanlikna med andre land, men ennå lever mange norske huslydar frå hand til munn. Men kor raskt vi skal tillate vår eigen standard å stige, medan det er folk ute i verda som sultar, er eit viktig fordelingsspørsmål som vi må ta standpunkt til. Det er heilt på det reine at 10 eller 5 millionar på statsbudsjettet ikkje er noe mål frå eit sosialistisk synspunkt. Vi bør saman med sosialdemokratiske parti i alle land forme ut eit program for statane til innsats på dette området og

sette mykje inn på å få det fram gjennom FN. Som det einaste vestlege land med rein arbeidarregjering med parlamentarisk fleirtal, har vi eit serskilt ansvar. Vi skal gjera framlegg om summar som munar der dei kjem, og som kjennest der dei blir gjevne. Når vi set inn våre krefter for å auke produksjonen gjennom arbeid på alle arbeidsplassar i alle yrke, når vi satsar på vitskapen, er det ikkje berre for vår eigen del, — det er òg for å få eit overskott til å hjelpe økonomisk underutvikla folk. Det er i dag praktisk solidaritetspolitikk.

Vi veit godt at innsatsen i produksjonen trengst. Det er skrikande behov for varer og tenester på alle område. Derfor er det i strid med våre kulturideal når ein fabrikk eller ei forretning sender ut mindreverdige varer for å tene pengar og ikkje for å tilfredsstille behov, — det er ukultur ikkje å gjera sitt ytste for å halda avansane nede i omsetning. Dyrt og dårleg arbeid er ei skam.

Men arbeidsinnsatsen må ha ei grense. Arbeidsraseriet kan for den einskilde, eller for den einskilde huslyden, øydelegge verde som vi ynskjer å ta vare på. Den hovudlina i vår politikk som fører frå slit til arbeid, må framleis først vidare. Åtte-timars dagen var eit veldig kulturframsteg. Det utvalet som nå undersøker om det er mogleg å gå over til 40-timars veke, arbeider òg frå eit kulturpolitisk synspunkt med ei av dei store sakene. Ferielova er ei anna av dei store arbeidspolitiske sakene som samtidig skaper kulturføresetnader. Ikkje i noe anna land er dei komne lenger på det området. Det finst ingen sterkare fiende av den livsform vi meiner er god, enn slitet. Når folk er trøytt og manglar krefter, har det lett for å bli konflikhtar i heimane og irritasjon menneske imellom elles. Den venlege og generøse livsform krev overskott.

Helsetiltaka er komne langt, trygdeordningane eit godt stykke. Dei gode trygdene som gjev økonomisk vern ved alderdom og ved sjukdom, ved arbeidsløyse og anna ulukke, har skapt ein heilt ny atmosfære av tryggleik og ro over menneska. I samfunn der sjukdom og alderdom berre kan møtast med formue, blir livet lett eit jag for å skaffe seg nok pengemiddel for brukbar trygd mot naud og ulukke. Vi er komne langt, men ennå er det hol i trygdesystemet. Det er god kulturpolitikk å fylle dei ut.

Vi er komne langt med bustadreisinga òg. Det er venteleg den største innsatsen arbeidarrørsla har gjort etter krigen, på det sosiale og kulturelle området. Det er bygd over 200 000 nye husvære. Det bur vel nærare $\frac{3}{4}$ million menneske i nybygde heimmar. *Arbeidarrørsla har ført heimens politikk.* Det er brukt nærare 4 milliardar kroner frå Bustadbank og Husbank. Derav $\frac{3}{4}$ milliard til nedskrivningstilskott. Det er ein innsats for heimane som eg trur ville vera utenkjeleg under ei borgarleg regjering med den innstilling dei borgarlege partia har når

det gjeld skatt og utjamning. Det er sett uvanleg kraft inn på at alle skal kunne få eige sin eigen heim anten åleine eller i samvirke.

Barnetrygda er eit anna stort tiltak i politikken for heimane. Den blir på dette statsbudsjettet ført opp med noe over 100 millionar kroner. Med dei kommunale utgiftene kjem ho nok alt i alt opp i 115—120 millionar. På line med barnetrygda må nemnast endringane i reduksjonstabellane i familievenleg retning. I same samanhengen er det grunn til å minne om arbeidet for ordning med husmorvikarar og tilskott til innlegging av vatn.

På ein måte kan det kjennast rart at arbeidarrørsla som set fellesskapet og fellestilltaka så høgt, skal satse så veldig på tilskott til den einskilde. Men også desse tiltaka for den einskilde, eller den einskilde heimen, er utslag av solidaritetstanken. Denne lina med tilskott til den einskilde, må likevel ikkje førast så langt at fellestilltaka kjem i bakgrunnen for det private forbruket. Eit arbeidarstyrt land skal mellom anna kunne kjennast på at dei tiltaka folk må gå saman om, er betre utbygde enn i andre land. Vi må ha mot til å satse på helsestell, undervisning og samfunnshus, på vitenskap og kunstinstitusjonar for å skapa føresetnader for eit rikare tilvære for alle, — jamvel om det er langt att før den einskildes økonomi er så romsleg som han burde vera. Dei fleste kulturpolitiske tiltak i meir avgrensa tyding av ordet kulturpolitikk, gjeld just slike fellestilltak.

Når eg nå skal gå noe nærare inn på einskilde av desse kulturelle fellestilltaka, ynskjer eg likevel å understreke på nytt at det berre er ei side ved ein samla politikk som siktar mot å skapa vokstervilkår for det kultiverte mennesket slik vi ser det. Det gjeld utdanning, tiltak for fritidskultur, skapande kunst og vitenskap. Det gjeld òg kyrkjelege institusjonar så langt som stat og kommune kjem inn i bildet.

Utdanning.

Det viktigaste for utvikling av den livsform vi trur på, er det som skjer med borna. Lærer borna hensynsfullhetens kulturform, blir samfunnet etter kvart sosialistisk. Derfor er måten å vera på i heimen avgjerande. Dei normene som skal innøvast i borna, og som bygger på den sosialistiske kulturforma, kan berre utviklast naturleg når dei har stønad i det gode føredømet. Der dette grunnlaget er lagt heime, har skolane ei lett oppgåve. For også heile skolen må ha til mål å utvikle *medmenneskekulturen*, som vi veit gjev betre grunnlag for lukke til kvar einskild og til alle. Det er skolens største ansvar og mest krevjande oppgåve å skapa ein atmosfære der hensynsfullhet, respekt for sanning og glede ved det som er vakkert, kan gro. Det er innhaldet i skolen som er det viktigaste. Det er viktig med bygningar og utstyr òg, og med skikkeleg tid til det som skal gjerast, men avgjerande

er den ånd som rår i skolen. Det avheng av læraren først og fremst, men òg av undervisningsplanar og det pedagogiske programmet. Foreldre frå arbeidarrørsla må alltid stø opp om dei tiltak som blir gjort for å utvikle samarbeidsånd og fellesskap, og dei må gå imot karakterjag og anna som kan skade fellesskapsstillinga.

Samarbeid og fellesskap, oppøving av arbeidsevne og respekt for sanning står i framgrunnen i dei beste skolane. Det gjeld både folkeskolen og vidaregåande skolar. Men ennå er det mykje att av den gamle autoritære skolen med si over- og underordning og med usunt karakterjag. Vi bør på nytt gå igjennom alle undervisningsplanane og føremålsparagrafane med tanke på dei eigenskapane vi vil elske fram i elevane.

Skolen skal prøve å ta omsyn til kvar einskild elevs anlegg og føresetnader. Det er ei uhyre vanskeleg oppgåve, så ulike som borna og heimane er. Det er ikkje til av dei femhundretusen unge menneske i norsk skole i dag, som er like. Læraren må ha høve til å lære å kjenne og å ta seg av kvar einskild elev, og derfor er det så absolutt naudsynt at elevtalet i klassene er lågt. På dette området står vi heldigvis sterkare enn andre land. Og det er ikkje tilfeldig at vi gjer det. Det er Nygaardsvolds og Hjelmtveits skolelover vi har å takke for det. Medeltalet i udelt skole er 8, i 2-delt skole pr. klasse 10—11, i 4-delt skole 16. I 7-delt skole i bygdene 19 og i byfolkeskolen omlag 25. Føresetnadene for individuell undervisning og oppseding er derfor betre hos oss enn i dei fleste andre lands skolesystem. Men ennå må vi vera klår over at elevtalet er høgt i mange klasser. Det er på grunn av den store elev-tilgangen ikkje få klasser der dei har mått dispensere frå regelen om maksimum på 30. Det er ei viktig sak for alle som har med skolar å gjera, sentralt og lokalt, å kvitte seg med desse unntaka så snart det er mogeleg.

På eitt område står vår skole i dag veikt, og det gjeld skoletida. Mange elevar må forlate skolen alt i 14 års alder, og skolen er til dels overlesst med stoff. Ein gong var 7 års skole eit program for eit føregangsland på skolens område, i dag er det for lite. Vi krev mindre skolegang enn dei fleste land vi bør samanlikne oss med. Det er ikkje tilfeldig at dei leidande statane i verda nå utvidar skolegangen. Det gjeld mellom andre Storbritannia, USA og Sverige. Det gjeld Vest-Tyskland. I fleire amerikanske statar er det fastsett skolegang frå 6 til 18 års alder. Sverige har, som kjent, vedtatt 9 års ålmenutdanande skole fram til 16 års alder og bygger dessutan sterkt ut yrkesutdanning og vidaregåande ålmenutdanning etter den 9-årige skolen.

På skolens område har vi ikkje råd til å bli liggjande etter, og det var gledeleg at siste landsmøte trekte opp så kraftige retningsliner for

politikken på dette område. Eg vil gjerne referere frå programmet, for det tilfelle at ikkje alle skulle kunne det.

«Det norske Arbeiderparti vil at skolepolitikken skal sikte mot en skoleordning som gir barn og ungdom i bygd og by en fullverdig, grunnleggende utdanning fram til 16—17 års alderen. Denne skolen må gi en god almenutdanning og høve til en første yrkespreget opplæring i de høyeste klassene. Etter hvert som det blir mulig, bygges det ut en felles ungdomsskole som tar opp i seg både framhaldsskolen og realskolen. All videregående utdanning bygger så på dette grunnlaget med like gode vilkår for praktisk og teoretisk opplæring. Målet skal være at all ungdom får velge yrke etter anlegg og interesser, og at de får utdanne seg i samsvar med sitt yrkesvalg, uavhengig av økonomi og bosted. — For at det kulturelle framstegsarbeidet skal bygge på trygg grunn, må staten stimulere vitenskapelig forskning og systematiske forsøk på hele undervisningsområdet. De prinsipielle og praktiske spørsmål som reiser seg i sammenheng med utviding av skolestellet og lærerutdanningen, blir gjenstand for offentlig utredning på fritt grunnlag. Og under hensyn til erfaringene i vårt eget og i andre land.»

«De nærmeste mål skal være å styrke landsfolkeskolen, så den kan komme på linje med skolen ellers i landet, og å bygge ut framhaldsskolen slik at en kan gjennomføre minst 8 års skolegang i alle kommuner i hele landet.»

Serleg sterkt understreka programmet spørsmålet om skolebygg og lærarar og skoleutviklinga i skolefattige strøk. Det er òg grunn til å minne om programmet for utbygging av spesialskolar for born med serskilte vanskar.

Når det gjeld den *skoleordninga* programmet set opp som siktepunkt, meiner eg — etter den diskusjonen som har vore ført — at vi bør få 9 års ålmennutdanning for alle og deretter utdanning for dei ulike fag og yrke, og vidaregåande ålmennutdanning for dei som ynskjer det i tillegg. Mindre enn 10 års samla utdanning burde ingen ungdom nøye seg med, og mindre bør ikkje samfunnet tilby.

Vi er komme eit stykke ut over dei 7 års skolegang alt nå, kanskje lenger enn dei fleste er merksame på. Utviklinga går fort fordi ungdommen vil ha meir utdanning og fordi foreldra stort sett er samde i det og stimulerer til det. Da arbeidarregjeringa tok over i 1935, gjekk omlag $\frac{1}{3}$ vidare i ålmennutdanninge skole etter folkeskolen, nå er det venteleg omlag $\frac{4}{5}$. Vi er på rask veg fram til det 8. skoleåret for alle, og i tillegg går det fleir i yrkes- og fagskolar enn tidlegare. $\frac{1}{2}$ som stansar med den ålmennutdanning som folkeskolen gjev, høyrest ikkje verst, men det gjeld likevel 7—8000 unge menneske kvart år. Det er ujamn skolegang i landet ennå, både i folkeskolealderen og seinare, og

det er eit spørsmål om gjennomføring av solidaritetspolitikken å rette på det.

Sidan landsmøtet i 1953 er det gjort ei rad tiltak for å gjennomføre programmet. Lars Moen la straks etter møtet fram melding til Stortinget, om tiltak til styrking av skoleverket, der det vart gjort greie for stillinga i ålmennutdanande skole, og der det vart peika på dei tiltak regjeringa meinte burde gjerast. Meldinga vart ikkje drøft av Stortinget i 1953, og vart derfor framlagt på nytt av Birger Bergersen i 1954. Stortinget slutta seg til dei retningslinene som vart dregne opp i meldinga. Framlegga galdt utviding av minstelesetid i landsfolkeskolen, styrking av småskole-undervisninga i fådelt skole, hjelpeundervisning i landsfolkeskolen, spørsmål om sentralisering av undervisning i einskilde fag eller årsklasser i folkeskolen, utbygging av realskole og framhaldsskole, lærarutdanning med framlegg om utbygging av Noregs lærarhøgskole, skolebygging, ny stipendordning og endeleg forsøks- og utgreiingsarbeid. Departementet tok også i prinsippet stilling for ein einskaps-skole fram til 16—17 års alder i samsvar med partiprogrammet, slik det vart vedtatt av landsmøtet. Seinare er dei einskilde punkta i meldinga fylgde opp med proposisjonar eller fremja på anna vis. Det er sett fram proposisjon om endringar i folkeskolelovene og i lov om framhaldsskolar, i samsvar med meldinga. Endringane i folkeskolelovene vil føre til styrking serleg av landsfolkeskolen, og det vil bli høve til å ordne skolen smidigare enn det er mogleg etter gjeldande reglar. Det vil såleis bli høve til å samle elevane frå storskolen til undervisning ved ein sentralskole ikkje berre ein 4. skoledag for einskilde fag, men òg einskilde årgangar til full opplæring. Dette siste er viktig fordi det vil gjera det mogleg å samle til dømes 7.-klassen til opplæring ved ein velutstyrt folkeskole, eventuelt saman med framhaldsskole og realskole. Dette vil i mange tilfelle kunne føre til meir rasjonell ordning serleg av undervisninga i 7., 8. og 9. skoleåret. I framhaldsskolelova er det gjort framlegg om endringar som vil gjera det mogleg å gjennomføre full linedeling og fullt skoleår. Det er vidare vedtatt lov om forsøk i skolen, som gjev Kongen omfattande fullmakt til å gjennomføre forsøk i heile skoleverket, både når det gjeld undervisningsplanar og organisasjonsformer. Det er oppnemnt eit forsøksråd for skoleverket, i samsvar med lova, og det er tilsett leidar av det daglege arbeidet. Noen av medlemene i Forsøksrådet og den daglege leidaren utgjer den norske delen av eit felles nordisk utval for forsøksverksemd. Forsøksrådet står heilt fritt når det gjeld dei organisatoriske forsøk det vil tilrå. Det er likevel rimeleg at uttreidingsarbeid og forsøk når det gjeld måten å gjennomføra utvida skolegang på, står i forgrunnen for rådet. Rådet bygger her sjølsagt både på røynsleane frå vårt land og frå andre land. Etter kvart

som tilrådingane frå forsøksrådet ligg føre, vil dei bli offentleg kjende. Her har vi fått eit råd og ein administrasjon som i høg grad er arbeidsføre. Det vil gjennom kombinasjonen av utgreiing og forsøk, kunne legge grunnlag for vidare reformarbeid tryggare og venteleg like fort som ein ny skolekommisjon nå ville kunna. Offentleg utgreiing av ein-skilde sider av dei mange spørsmål som melder seg ved ei utviding av skoletida, er òg sett i gang på anna vis. Det er sett ned eit utval som skal gå igjennom tilskottsreglane til heile skoleverket og fordeling av utgiftene mellom stat og kommune. Det konglomeratet av tilskottsreglar som vi har fått gjennom dei einskild-lovene som er vedtatt om skoleverket gjennom tidene, treng i høg grad forenkling og justering om vi skal få ei god utvikling av skolen. Eit anna utval arbeider med heile lønsspørsmålet for lærarar i alle skoleslag. Det utvalet som har arbeidd med styrking av husstellundervisninga, har nett nå gjeve ei innstilling. I eit av dei første statsråd vil det bli oppnemnt eit stipendråd til å gje rettleiing om gjennomføring av stipendskipnaden. Eit anna sakkunnig utval skal arbeide med retningsliner for skolebygging med tanke på å finne fram til så rasjonelle løysingar som mogleg når skolen skal utvidast også ut over folkeskolealderen. Det vil òg i nær framtid bli oppnemnt eit utval til å ta opp spørsmålet om lærarane til dei yrkesmerkte faga i framhaldsskolen. Norges almenvitenskapelige forskningsråd arbeider med spørsmålet om samfunnskunnskapens stilling i alle skoleslag. Eit offentleg utgreiingsarbeid, slik landsmøtet i 1953 ba om, er derfor i gang over eit stort område gjennom Forsøksrådet og serskilte utval.

Det ser ut til å vera sterk interesse for forsøk med linedelt ungdomsskole fram til 16 års alder. Alt frå hausten kjem det i gang forsøk. Samtidig har departementet stilt seg imøtekomande til søknader om eksamensrett for 2-årige realskoler som òg naturleg kan passast inn i ein skoleorganisasjon med linedelt skole fram til 16 års alder. Ein av dei viktigaste føremunene ved å føre einskapsskolen fram til 16 års alder gjennom ein linedelt skole dei siste åra er at elevane som regel vil kunne bu heime til og med 9. skoleår, som vil gje eit grunnlag svarande til realskolenivået. Forsøksrådet arbeider nå ut undervisningsplanar for forsøk både med 6-årig grunnskole og 3-årig ungdomsskole og med 7-årig grunnskole og 2-årig ungdomsskole. Samtidig er det sett i gang arbeid med å slå fast kompetansen for 9-årssteget når det gjeld vidaregåande utdanning og yrkesarbeid både for dei teoretiske linene, som svarar til realskoleline, og for framhaldsskolelinene. Det er mykje om å gjera at det blir klårt kva framhaldsskolelinene kvalifiserer til.

Det næraste målet er å nå alle med minst 8 års utdanning. Det kan vi makte i den perioden kommunestyra nå blir valde for. Det er alt

151 kommunar som har gjort framhaldsskolen obligatorisk for dei som ikkje søker anna høgere utdanning. Mellom dei som ikkje har gjort framhaldsskolen obligatorisk finn vi ei rad av dei mest folkerike kommunane, og noen av desse er komne vesentleg lenger enn til 8 års ålmenntutdanande skole på friviljug grunnlag. Etter mitt skjønn er det ikkje viktig om utvidinga skjer gjennom obligatorisk skolegang eller friviljug, dersom resultatet berre blir at alle tar skolegang. Så raskt som skolebehovet nå stig, vil 9 års skole meir vera eit spørsmål om å registrere resultatene enn å tvinge igjennom utviding, dersom då skoletilbodet er godt nok.

Når ein kommune nå planlegg utbygging av dei ålmenntutdanande skolane, må han — etter mitt skjønn — ta sikte på å dimensjonere alle anlegg for framtidig 9 års skole. Bygningane må utformast slik at det lett kan bli tilbygd det som trengst etter kvart som det 9. året blir ein realitet. Når det gjeld skolebygg, er det grunn til å understreke at framhaldsskolen er ein kravstor skole med omsyn til bygningar og utstyr. Han bør ha like godt utstyr for dei teoretiske faga som realskolen, og det trengst meir utstyr for praktiske fag. Dei aller fleste stadene er det einaste økonomisk forsvarlege å bygge for framhaldsskole og realskole i same anlegg, og svært mange stader bør det byggjast for desse skolane saman med ein velutstyrt folkeskole for å få full utnytting av spesialrom og faglærarkrefter. Med den målsetting vårt arbeidsprogram, slik det er vedtatt av landsmøtet i 1953, har, må alle kommunestyre ta opp til fordomsfri analyse skoleorganisasjonen i kommunen. Det gjeld måten å styrke folkeskolen på, og det gjeld organiseringa av vidaregåande skole, derunder også spørsmålet om å løyse realskoleproblemet slik at elevane så langt det er råd kan bu heime. I dette arbeidet må ein vera klår over dei vilkår for ny og smidigare ordning av sentraliseringsspørsmålet som dei nye endringane i folkeskolelovene vil gje. Ein bør òg vera merksam på endringane i lov om framhaldsskolar. Dersom det er ønskeleg å få prøvd løysingar som ikkje dei vanlege lovene har heimel for, bør ein vende seg til Forsøksrådet for skoleverket for å få undersøkt korleis det vil ligge til med godkjenning av slike løysingar som forsøk.

Vi må vera klår over at med den målsetting partiet har gått inn for, og med dei lovendringane som det er gjort framlegg om og med forsøkslova for skoleverket, har vi fått ein ny situasjon når det gjeld vidare utbygging av skolen. Det 8. skoleåret må gjennomførast på ein slik måte at det blir eit steg fram mot 9 års ålmenntutdanande skole for alle. Serleg viktig er det, etter mitt skjønn, å vera klår over at bygging av framhaldsskole og realskole kvar for seg, lett vil kunne føre inn på kronglete sideveggar. Kvar for seg blir dei ikkje store nok til å utnytte spesialrom og faglærarkrefter. Det er òg mykje lettare

for eleven å finne fram til dei fag som høver når ein innom same skolen har både praktiske og teoretiske liner. Det er gledeleg at planlegging av skolen på lengre sikt kjem inn i dei kommunalpolitiske retningslinene som nå er vedtatt.

Eg har tala så vidt lenge om den ålmenntudanande skolen, om folkeskolen, framhaldsskolen, realskolen og om utbygging av folkeskole og realskole innanfor ei ramme på 9 år, fordi det — etter mitt skjønn — er der tampen brenn med omsyn til planlegging rundt ikring i heile landet. Men eg må få lov til å seie noen ord om folkehøgskolens stilling og om yrkes- og fagutdanninga i tillegg. Noen meiner at folkehøgskolen vil bli overflødig som skoleform når det ålmenne skoleverket blir bygd ut med tanke på å gje skole til alle fram til 16 års alder, og dessutan yrkes- og fagopplæring seinare. Det trur ikkje dei mest vakne folkehøgskolefolk. Dei har tru på folkehøgskolens oppgåve som ålmenntudanande skole for vaksen ungdom, og er klar over at det er først når folkehøgskolen har eit skikkeleg grunnlag å bygge på at han kan løyse si oppgåve. Folkehøgskolen vil, om han kan halde ein høg nok standard, bli ståande som eit alternativ til gymnaset for store grupper av ungdom som ynskjer høgare ålmenntudanning utan å gå til den harde teoretiske skolen som gymnaset er og bør vera. Når det gjeld økonomien, har folkehøgskolane romsleg statstilskott til drifta, derunder også til renter og vedlikehald av undervisningsbygningar, men kapitalen til bygningane må reisast av organisasjonar eller kommunar. Det vil vera rett nå at også folkehøgskolane i større mon kjem inn i den planlegging av skoleverket i distrikta som kommunane står for.

Med omsyn til yrkesopplæringa, er det rett å peike på at det har gått framover etter krigen. Det gjeld utbygging for fleire yrke, ikkje minst for handverk og industri. Vi er òg, stort sett, ferdige med den innstilling at ein yrkesskole skal nøye seg med det andre høgare skolar ikkje kan bruke. Det går for seg ei skolereising her som er uttrykk for ein revolusjon i opplæringsvilkåra, og den utviklinga bør sette merke etter seg både når det gjeld mengd og kvalitet av det arbeidet som blir gjort. Vi har òg fått lærlinglov, og departementet arbeider nå med spørsmålet om å få gjort denne lova effektiv. Snart er òg forarbeida til ei lov om handelsskolar, det vil i realiteten seie handel- og kontorskolar, ferdige —. Det går nå over 43 000 elevar i yrkesskolar av ulikt slag. Det er mange, men det er ikkje på langt nær mange nok. Dels skortar det ennå på kapasiteten, vi sender folk i dyre domar til Sverige for å gå på teknisk skole til dømes, men det finst òg yrkesskolar som ikkje har fullt belegg. Og det er ei skam. Det gjeld landbruksskolar først og fremst, men òg einskilde andre. Det er blank uforstand av dei heimane som ikkje stimulerer borna til å utdane seg

for eit yrke, og det er ikkje-solidarisk handling frå dei unge sjøl, som ikkje tar utdanning for å gjera sin del av arbeidet så godt dei har evne til. For ein stor del vil nok dette kunne rettast opp gjennom utbygging av den line-delte skolen for ungdom der det serleg i 9. skoleår vil høve å legge inn yrkesmerkt undervisning i jordbruk, hagebruk, skogbruk, kontorarbeid, butikkarbeid, handverk og transport, slik at ungdomen blir klar over kor mykje det er å lære i eit fag. Det er mest det viktigaste å lære at ein ikkje kan noe. Eg er ikkje i tvil om at utbygging av dei yrkesmerkte linene i 8. og 9. skoleår vil stimulere tilgangen til fagutdanning.

For ei god utvikling av skolen, er det naudsynt at vi snarast mogleg gjennomfører ei skikkeleg stipendordning. Stortinget har gjeve tilslutning til prinsippa i ei stipendordning som er skissert i stortingsmelding, Om tiltak til styrking av skoleverket, og den må nå takast opp på dei næraste budsjetta. Det er ein heilt klår konsekvens av sosialistiske grunnsetningar at alle blir sett i stand til å gjera seg nytte av dei fellestiltaka samfunnet skapar. Det er ei skam at vi ennå ikkje har fått ei stipendordning som duger, og *nå må det gjerast*. Vi kan ikkje halde fram med å nekte ungdomen utdanning fordi om foreldra ikkje har hatt økonomisk framgang i livet. Det er den rake motsetnad til sosialistisk kultursyn.

Tiltak for fritidskultur.

Det vedtaket landsmøtet nettopp har gjort om ungdoms- og idrettsarbeidet, kan bli til stort gagn for kulturarbeidet i kommunane.

Til den sosiale budstads politikken høyrer òg dei fellestiltaka kvart einskild samfunn treng. Det trengst anlegg der det kan drivast idrett, og det er naudsynt med samfunnshus. Det er sett inn ikkje lite på å bygge ut idrettsanlegg etter krigen. Det er gjort ferdig omlag 2000 anlegg i denne tida. Noen synest det er for mykje. Eg høyrer ikkje til dei. Idrettsanlegga er med mellom dei ting som gir større høve til utfolding i godt samvær med andre. Dei er med å skapa styrke og overskott. Der anlegga ligg som vakre felt rundt ikring i bygder og byar, vitnar dei om at det har vore arbeidarstyre i dette landet. Dei er vakrare og betre dei idrettsanlegga som er bygde under arbeidarstyret enn dei svarte flekkene som eksisterte før. Det er uttrykk for eit romsleg syn på fellestiltaka. Like viktige som ramme om fritidskultur er samfunnshusa.

Kanskje skulle ein tru at samfunnshus ikkje lenger hadde noen stor funksjon etter at heimane er blitt så godt bygde dei fleste stadene. Det syner seg likevel at det er sterk interesse for samfunnshus. Det er ein peikepinn om korleis folk utover i landet vurderer spørsmålet at det nå er kome spurnad til departementet frå omlag 550 stader om

tilskott til reising av samfunnshus, og det er gjeve tilskott på i alt vel 3 millionar kroner av tippemidlar og over statsbudsjettet fordelt på omlag 90 samfunnshus. Men ennå stiller ein skilde organisasjonar seg skeptiske til så mykje toleranse som det krevst for samarbeid om samfunnshus. Det gjeld i første rekke dei religiøse organisasjonane som stort sett held seg utanfor. Vi bør halde fram med å invitere dei til å vera med. Vi bør gå inn for å få *alle* med i samfunnshus-tiltaka. Vi må kunne overtyde om at det gjev eit betre resultat å løfte i flokk og å vera vener enn å isolere seg og sjå skeivt til kvarandre. Den lina som blir fylgt ved at ein berre gjev statstilskott til dei andelslaga som er opne for alle, er medvete dregen opp ut frå det sosialistiske synspunktet at samarbeid og toleranse er betre enn isolasjon og arroganse.

Kunst.

Statens og dels kommunane si oppgåve når det gjeld kunsten, er å skapa arbeidsvilkår for kunstnarar og syte for utdaningsvilkår. Det er ikkje deira oppgåve å prøve å føre kunsten inn i visse banar. Eit livsvilkår for kunsten er at han er fri. På lang sikt skulle statens oppgåve kunne avgrensast til å syte for utdanning for kunstnarane og å stimulere kunstbehovet. Etter kvart som publikum for dei ulike kunstgreinene blir større, vil venteleg kunstnaren kunne leva i samspel med sitt publikum utan medverknad frå staten. Men dit er vi *ikkje* komne. Det er naudsynt å satse meir på stønad til kunstnarar og til kunstinstitusjonar i dei næraste åra. Mellom dei utdaningsinstitusjonane vi manglar ennå, er ein for musikkutdanning. Å bygge ut den er ei av dei nærliggande oppgåvene. Vi bør også gå vidare med dei tiltak som gjev høve til å sjå eller eige bildande kunst. Original grafikk kan koma i alle heimar om opplaga blir så store som det er kunstnarleg forsvarleg i kvart einskilt tilfelle.

Ved alle nybygg for fellesformål, burde det setjast av minst 1 prosent til eit utsmykningsfond. Det er ikkje naudsynt å binda det så strengt til det ein skilde bygget — det kan til dømes disponerast felles for ein kommune. Det er heller ikkje naudsynt å bruke det med det same. Det er betre å vente til ein finn noe som ein verkeleg trur vil glede.

Operasaka er ikkje løyst. Balletten har ikkje dei arbeidsvilkår han treng.

Filmen kan i vårt land gje meir av verdi enn dei fleste andre stader. Det er kommunane sjølve som er herrar over kinodrifta, og kinostyret kan syte for at kvalitetssynet og ikkje pengepungen blir avgjerande for filmvalet. Kinostyret er eit viktig kommunalt utval med eit stort ansvar. Det bør vi vera klår over når vi vel det. Ennå trengst det uredde og kraftige innsats for å utvikle ein nasjonal filmkunst.

Det er ennå kunstnarleg talent i landet vårt som ikkje kjem til sin

rett på grunn av arbeidsvilkåra. Kunstnarane har betre vilkår enn før, mykje betre. Løyvingane er større, institusjonane fleir og sterkare, og folks evne til sjøl å betale for kunst har auka ikkje lite, men vi skal halde fram med å skape betre vilkår for kunst og for kunstspreading. Riksteatret, Norsk Bygdekino, Riksgalleriet, er alle skapte av arbeidarstyret, og dei faste teatra får så pass bra stønad at borgarlege representantar tar til å falle frå i bekymring for korleis dette nå vel kan gå. Arbeidarrørsla vil halde fram. Det er òg ein av dei ting som skal syne at det er arbeidarstyre i Norge, at kunsten har betre vilkår her. Mennesket tenkjer ikkje berre på brød, det gleder seg òg ved blomster.

Religion.

I den livsform arbeidarrørsla meiner er best, er full og heil trusfridom ein vesentleg del. Arbeidarrørsla er klår over at ho står i gjeld til kristendomen, og ho set kristendomens bod om nestekjærleik i sentrum for politikken. Kristendomen høyrer med til den arven vi har overtatt i landet vårt, og den blir ført vidare gjennom skolen til nye årgangar. Denne arven er ein vesentlig del av heile vårt kulturgrunnlag, og han bør ikkje takast ut av skolen. Det ville vera til skade for den livsform arbeidarrørsla arbeider fram imot. Men der skolens undervisning måtte fremje religiøs intoleranse, der må undervisninga reformerast. Vi må aldri meir oppleve kjettarprosessar og inkvisisjonsinnstilling i landet vårt. Til den oppseding i nestekjærleik og toleranse som er vårt første mål, høyrer òg den erkjenning at det finst meir enn ei tru i dette landet og i verda. Det finst meir enn eitt symbolspråk for det som ligg utanfor menneskets fatteevne.

Barn og ungdom må ikkje veksa opp til den hatefulle innstilling og til den djupt provinsielle oppfatning at berre dei som i eitt og alt kan vedkjenne seg Augustana, er Guds born. Derfor bør kristendomsundervisninga gjennomstrøymast av respekten også for andre menneskes religiøse tru så bokstavtrældom og dogmekrig forsvinn frå vår kulturform for godt. Kristendomskunnskap bør vera religionskunnskap.

Vi har nyleg hatt ein strid om embetsmenns truvedkjenning, og vi får ei Lex Lange om ikkje lenge. Heller ikkje med den lovendringa som der blir gjort, og som tillet Kongen å dispensere i serlege tilfelle frå kravet om at embetsmenn ved folkeskolen og styrarar av høgere ålmennskolar skal vedkjenne seg statens offentlege religion, er vi gått heilt fram på toleransens veg. Svenskane er gått lenger. Amerikanarane også. Frå India møtte eg for ei tid sidan ein rektor for ein høgere ålmennskole. Han var den einaste kristne i sitt lærarpersonale. Elevar og lærarar var alle hindu. Men regjeringa hadde utnemnt han til rektor, og korkje elevar eller kollegar hadde innvendingar å gjera på religiøst grunnlag.

Det finst nok også elles i vår lovgjeving einskilde restar av gamal fordom som hindrar full åndsfridom. Mykje er det vel ikkje, men vi må få spørsmålet grundig undersøkt, for all åndstvang er i strid med sosialismens kulturideal. Vi bør få ein kommisjon med det viktige oppdraget å gå gjennom lovgjeving og forvaltning for å undersøke på kva område det framleis måtte vera restar av tidlegare tiders tvang i åndsspørsmål.

Jamvel om eg meiner at religionen kan gje vesentlige verdiar til menneskesinnet, og at motsetnad mellom arbeidarrørsla og kristendomen er absurd, vil eg ikkje gjera framlegg om at Arbeidarpartiet fører opp religionen på sine valprogram. Det er ingenting som er meir skikka til å setje skilje mellom menneske enn konkurranse om kven som er mest kristen eller mest muhammedansk, kven som er jødedomens beste utøvar eller kven som er dei ærlegaste katolikkane. Og det er dei hatefulle skilja menneske imellom vår kulturpolitikk siktar på å rive ned. Det er i strid både med kultur og kristendom å bruke religionen til å vinne politisk makt. Vi skal elles vera klår over at arbeidarregjeringane har gjort mykje for å gje kristendomen vilkår for å påverke vår livsform. Den geistlege tenesta i landet er blitt utvida sterkt under arbeidarstyret. Eg skulle tru at sidan katolsk tid har det ikkje skjedd noko tilsvarande. Talet på prestestillingar er frå 1936 til i dag auka frå omlag 730 til omlag 900. Auken frå 1900 til 1935 var 9.

På eitt område meiner eg religiøse spørsmål er ei politisk sak som også har sin plass på det program vi søkjer tilslutning til framfor andre parti. Det gjeld innstillinga til dei humane kulturverdiane som kunsten i sine mange former representerer. Vi har i landet vårt hatt ei sterk pietisme med puritansk karakter. Heilt frå midten av førre hundreåret har dette synet hatt sin organiserte styrke i allianse mellom store folkerørslar og eit teologisk fakultet. Skjønnlitteratur, teater, film, ballett, profan musikk og bildande kunst har vore ting som desse kristne måtte gje avkall på for si sjels frelses skuld. Den politiske konsekvensen av dette synet er at stat og kommune ikkje skal vera med å leide menneske ut i freisting. Vi meiner at dette er kulturverde som kan gjera menneskelivet rikare, og at det er ei av hovudoppgåvene for den demokratiske kulturstaten å skape kontakten mellom kunsten og menneska. Vi respekterer fullt ut den som etter fritt val ikkje finn at noko av dette er godt for han, men det skal skje etter personleg kjennskap og ikkje etter autoritær ordre.

Orkester, dei faste teatra og kunstgalleria, Riksteater, Riksgalleri, Bygdekino, operaturnéane, biblioteka og dei fleste skolane for ungdom og andre kulturinstitusjonar som samfunnet held oppe, har gjort mykje til å forandre innstillinga til desse såkalla adiafora, — tinga i midten som korkje er tillatne eller forbodne i Bibelen. Kringkastinga har òg

hatt mykje å seie. Og — det skal vi ikkje gløyme — den retninga innan kyrkja som dei kunstvenlege prestane har representert. I dag trur eg dei prestane som har ei positiv innstilling til humane kulturverdiar er i fleirtal. Det er ikkje lenge før den kunstfiendslege livsoppfatninga er overvunnen i vårt land. Det er ei kulturhending av første rang at kunstnaren nå blir ynskt velkomen i bedehuset, som det skjer gjennom Riksgalleriets utstillingar.

Vitskap.

Respekten for ærleg gransking er eit av dei beste drag i kultursituasjonen nå. Med den fylgjer respekten for vitskapsmannens innstilling og holdning til arbeidet. Vitskapsmannen kan ikkje fara med fusk, slurv eller usanning i arbeidet. Det einaste mål han har, er å finne sanninga, og mål og middel må falle saman. Ennå har likevel ikkje respekten for den korrekte opplysninga trengt langt nok ut, eller vanvørdsnaden for usanning vakse seg sterk nok. Ennå kan ei avis leva vidare som kulturorgan jamvel om ho har upåliteleg reportasje, og ein professor kan med stilltiande velsigning frå sine kollegar leide ein «opplysningskampanje» av slik art som Oslo-utvalgets annonsekampanje mot prislova.

Det er innleidd ein offensiv for vitskapleg gransking i landet under arbeidarstyret. Denne offensiven har auka i tyngd etter krigen, og i dag blir det sett inn over offentlege budsjett meir enn 100 millionar kroner mot 14 millionar i 1938/39. Offensiven for vitskapen fylgjer sjølsagt av vår tru på verdet av å søkje sanning så langt den menneskelege tanke kan makte det. På det skal òg eit arbeidarstyrt samfunn kjennast, at det gjer meir for vitskapen.

Vidare utvikling av vitskapleg gransking i landet vårt avheng mellom anna av to tilhøve:

For det første rekrutteringa av dei folk som duger på dette området, for det andre av at dei får det utstyret og den arbeidsreidskapen dei treng. Det siste problemet må til dels løysast gjennom eit stendig sterkare internasjonalt, derunder nordisk, samarbeid, — men det krev først og fremst sterk nasjonal innsats i åra framover. Langtidsprogrammet hadde som føresetnad rask utbygging av vitskaplege institusjonar både når det gjeld bygningar, utstyr og folk, og hittil ligg vi bra an med gjennomføring av langtidsprogrammet både når det gjeld skole og vitskap. Men vi skal vera merksame på at det var meininga å auke investeringane på dette området ut gjennom perioden.

Det alvorlegaste av dei to hovudproblema er likevel rekrutteringa. Noen har trudd, og andre har sagt, at det blir utdana for mange studentar her i landet. Det er ikkje tilfelle. Tvert imot. Vi kan vera lukkelege for at vi har utdana etter måten fleire studentar enn grannelanda

våre og einskilde andre land. Dermed er ikkje krisa blitt så alvorleg som ho elles ville ha blitt. Men vi skal vera merksame på at med det veldige behovet for toppskolerte folk, som vår samfunns- og produksjonsform utviklar, er tilgangen i dag for snau. Vi er ikkje åleine om det. USA til dømes, som utdanar eit svært høgt tal studentar, leiter i dag med lys og lykt etter utveg til å auke tilgangen på kvalifiserte universitetsutdana folk. Landets intellektuelle ressurser er blitt minimumsfaktor nummer 1 for vidare framgang i produksjon og kultur. Det er neppe tvil om at dette når det gjeld utvikling av vitskapen også er vårt problem nr. 1. Det gjeld òg tilgangen på folk til nøkkelstillingar i næringsliv og offentleg teneste.

Eit av dei avgjerande tiltaka på dette området, er å auke tilgangen til gymnaset frå dei gruppene som av tradisjonelle eller økonomiske grunnar ikkje har søkt den vegen og frå dei strøk av landet der vilkåra har vore dårlege for slik skolegang. Det er tilgangen av dei som har anlegg for denne utdanninga vi må auke, det er dei intellektuelle ressursene som må mobiliserast. Reservene i så måte finn vi for ein stor del i folkegrupper som har sitt politiske uttrykk gjennom arbeidarrørsla. Vi må utvikle den 9-årige ålmenntdanninga med god line-delning så snart vi kan, vi må bygge ut gymnas i Nord-Norge, og vi må gjennomføre ein stipendskipnad kraftig og raskt for alle som treng det. Det finst ikkje noe dyrare enn å halde lågare kvalitet enn vi har evner til i dei institusjonane som rekrutterer vitskapleg personale og toppskolerte fagfolk elles.

Dette er langsiktige tiltak. Det som blir gjort i gymnaset nå, kjem det vitskaplege livet til gode i løpet av 10—15 år. Det vi saknar i kvalitet i dag, skriv seg frå universitets- og skolepolitikken i 1920- og 1930-åra. Dette har nemleg også noe med den ålmenne skolepolitikken å gjera. Skolen må gje unge menneske noe å røyne seg på. Det gjeld alle liner. For dei som skal gå lengst i fagutdanning, har utviklinga i vitskap og teknikk skapt ein situasjon som gjer det heilt naudsynt å ta oss av dei serskilt evnerike. Vitskapen vinn inn ny kunnskap over eit større område enn før og med ein fart som tidlegare var utenkeleg. Den ungdomen som skal ta over denne kunnskapen i yrkesarbeid, til dømes i medisin, skole og ingeniørkunst, og som òg skal ha ansvar for å flytte grensemerka vidare i vitskapen, den gruppa av ungdom må ha friare bane i skolen. Denne ungdomen må ikkje haldast attende av andre som ikkje har anlegg i same retning. Det gjeld serleg kvaliteten i gymnasundervisninga fordi denne undervisninga førebur til studia ved universitet og høyskolar. Det er umogeleg, eller i alle fall vanskeleg, å samle storparten av eit årskull i dei øvre klassene i gymnaset og der drive undervisning som får med alle og som samtidig stiller store nok krav til evner og arbeidskraft hos dei flink-

aste elevane. Det er like umogeleg som å innrette musikkundervisninga etter dei elevane ved ein skole som er umusikalske. Det vil ikkje vera noko som helst udemokratisk i å la elevar som har anlegg for til dømes fysikk, arbeide saman i grupper eller klasser som går raskare og lenger enn vanleg. Det er like lite udemokratisk som å la dei flinkaste i musikk spela i orkester, eller synge i koret, eller la dei flinkaste i sløyd eller metallarbeid laga ting som ikkje alle greier. Det er i samsvar med våre kulturideal at alle nyttar evnene. Det er det som gjer fellesskapet rikt. Problemet om rett undervisning for dei evnerike elevane på alle område er eit av dei spørsmål som tvinger seg fram til løysing.

Den offensiven som arbeidarrørsla har innleidd for vitenskapleg gransking og høgskolar, må auke i styrke. Vi må vera klår over at dette gjeld framtida for folket vårt. Det er få oppgåver som i den grad er avhengige av solidariteten også med dei som kjem etter oss.

Økonomien.

Kulturpolitikken kostar i dag omlag 900 millionar kroner over stats- og kommunebudsjett. Det er noe meir enn forsvarsbudsjettet, men noe mindre enn det sannsynlege forbruket i forsvaret, fordi dette har overførte midlar å ta av. Før krigen var kulturutgiftene i stat og kommune 174 millionar kroner. Den gongen representerte dei 2,9 prosent av samla tilgang på varer og tenester til rådvelde. Nå representerer dei omlag 3,5 prosent. Kulturbudsjettet har halde sin del av samla ressursar og auka delen noko. Vi må framleis ta sikte på det og auke delen meir. Etter kvart som vi kjem lenger med dei materielle sidene ved levestandard, må det skje ei forskyvning over mot kulturtiltaka i vid forstand. Det betyr også forskyvning over til større vekt på fellestilltaka, fordi dei aller fleste kulturinstitusjonane er sosialiserte tiltak, kommunale, fylkeskommunale eller statslege. Eg er fast overtydd om at det vil skje fordi det har større verknad enn dei fleste andre tiltak når det gjeld å utvikle den livsforma som er vårt ideal, det frie skapande menneske som søker sanning og skjønnhet og som bygger livet på nestekjærleik og solidaritet. Det er nemleg òg eit kjenneteikn ved den livsform som er vårt ideal, at når vi meiner at noe er rett og at det bør gjerast, så gjer vi det. Med den styrke og den kraft som fellesskapen og solidariteten gjev.

Ordstyreren takket for foredraget og foreslo at landsmøtet i betraktning av den knappe tiden tok det til etterretning uten debatt.

Einar Grønn, Rogaland, fikk ordet til forretningsordenen og pekte på at landsmøtet etter hans mening burde ha tatt dette foredraget opp til debatt. Vi står overfor et kommunevalg, og et spørsmål som edruelighetsarbeidet burde vært diskutert, sa han.

Ved voteringen ble ordstyrerens forslag vedtatt enstemmig.

ARBEIDET FRAM TIL KOMMUNEVALGET

Haakon Lies innledningsforedrag.

Sekretær *Haakon Lie* innledet om emnet «Arbeidet fram til kommunevalget», og uttalte følgende:

Vi står på ny foran en valgkamp. Det er grunn til å tro at det blir en ganske besværlig valgkamp. Nå skal det innrømmes at utgangstillingen ofte synes vanskelig. Det nye i bildet er at vi i et valgår er blitt tvunget til å legge fram et antiinflasjonsprogram — et program for kontraksjon, for redusert aktivitet *For første gang trer vi fram som den der holder igjen*. Det gjør ikke saken lettere at programmet for tryggingen av landets økonomi først får virkninger i kommunene — den sektoren som vi har størst kontroll over ved siden av statens egen virksomhet. Søknader om lån til vann- og kloakkanlegg avslåes. Skolebygg blir belagt med 10 prosent avgift. Husbyggingen blir redusert. Alt er nødvendig nok. Men det er lettere å føre en valgkamp for nye tiltak enn å forklare hvorfor nyttige tiltak ikke kan bli satt i gang.

Vi står også overfor den vansken at den politiske striden i de fleste kommunene sakner mye av den gamle intensiteten og spenningen. De borgerlige partiene har i kommunene i enda høyere grad enn i Stortinget tilpasset seg den nye politiske situasjonen i landet. Den gamle striden om de *sosiale sakene* er borte — og det var den som mer enn noe annet skapte skillet i kommunepolitikken. De borgerlige partiene i de fleste kommuner er enda villigere enn opposisjonen i Stortinget til å gi bud og overbud.

Nå går selvsagt kommunevalgene mer og mer i retning av *riksvalg*, hvor regjeringspolitikken ubønnhørlig kommer i forgrunnen. Vi kan vel si at vi i alminnelighet ikke har tapt på det. Oftest er det oss som har lagt opp til en slik valgkamp. Om jeg ikke tar mye feil, var det i 1937 at vi førte valgkampen under slagordet «Kommunevalg — Riksvalg». Vi ønsket å nytte den godviljen regjeringen Nygaardsvold hadde skapt til et framstøt i kommunene.

Den gangen hadde vi imidlertid ikke ført en *rekke valg* på dette grunnlaget. Regjeringen Nygaardsvold hadde sittet i 2 år. Nå har vi hatt arbeiderregjeringer i 20 år. Det i seg selv representerer en stor påkjenning. Folk glemmer det som *var* og ser helst dagens problemer. Som Ousland sa: Mannen som har fått bil er ikke så veldig glad for at han har den; men han blir forbanna når det er noe galt med selvstarteren.

Likevel har vi ikke noe valg. Vi må legge opp til en valgkamp som dreier seg om vår *alminnelige politikk*. Vi kan imidlertid ikke i

denne valgkampen som så ofte før gjøre den *framtidige* politikken til det sentrale. Den økonomiske situasjon forbyr det, hvis det ikke i løpet av sommeren inntreer en ny situasjon med omsyn til vår vare- og tjenestebalanse overfor utlandet, eller Regjeringen greier å legge til rette en skandinavisk eller internasjonal finansiering av større industri- eller krafttiltak. Så snart vår utenriksøkonomi er rettet opp, vil vi med full tyngde igjen kunne vende tilbake til Langtidsprogrammet. Det vil stå for tidens tann, men det sentrale i denne valgkampen vil måtte bli resultatene av de 10 årenes arbeiderstyre fra 1945 til 1955. Hva som kan skille en slik kampanje fra et stortingsvalg, er at vi gjør innsatsen gjennom *kommunene* til gjennomgangsmelodien, og at vi så langt det er gjørlig, søker å gi den *lokale* valgkampen et preg av de stedlige forhold. Jeg tror faktisk at vi kan nå den beste valgkampen i år ved å samle den om et slagord som

«Resultatene er det som teller».

Så mye som vi har å fare med, når det gjelder framgangen de siste ti årene, skulle vi være på sikker is når vi legger opp til en valgkamp på dette grunnlaget. Men vi skal ikke lukke øynene for at en agitasjon som vesentlig dreier seg om hva vi *har* utrettet, lett legger oss åpne for angrep på de områdene hvor vi ikke fullt ut har løst våre oppgaver. *Det står ennå igjen å finne fram til et grunnlag for en offensiv valgkamp.*

Vi har nå vunnet alle valg siden 1930-valget, selv om kommunevalget i 1947 hadde et noe blandet utfall. Jeg er redd for at ikke noe parti kan peke på noe liknende. Det gjør det ikke lettere i 1955 at vi i 1953 hadde et særs godt valg. Inn i det valget kommer imidlertid to meget alvorlige tendenser som vi trolig skal få føle ved dette kommunevalget.

Vi hadde ved valget i 1953 en klar tilbakegang i *arbeiderstemmer* i de store bykommunene. Her er noen eksempler:

	1949	1953
Oslo	51.36	49.36
Bergen	54.30	53.00
Bærum	45.50	43.50
Trondheim	61.80	60.90

Det er ikke så mye DNA som mister stemmer. Kommunistene går sterkt tilbake uten at vi greier å suge opp tilbakegangen. Det kan ikke være tvil om at det er det økte tallet på funksjonærer som her gir seg utslag i valget. Gallup-tallene angående funksjonærenes stemmegivning gir trolig et for svart bilde av situasjonen. De tyder

imidlertid på at vi bare vant noe over $\frac{1}{3}$ av funksjonærstemmene, mens Høyre (+ B) tok $\frac{1}{3}$ -part og Kr.F. + V sammen fikk en liknende andel av stemmene. *Det er nedslående tall*; men det klokeste er å anta at de er noenlunde riktige. De er verre i Storbritannia.

Vi har ved valget i 1953 en tilbakegang (i absolutte tall) i ca. 290 kommuner. De fleste av dem er små kommuner ute ved kysten og i fjellbygdene. Det er en tilbakegang som i første rekke henger sammen med *folkeflyttingen* inn til de større anleggs- og industri-sentrene. Men ved et kommunevalg vil dette slå ut i statistikken på en ganske annen måte enn i et stortingsvalg hvor hele fylket er én valgkrets, og vi ikke har å gjøre med 740 små og store kommuner.

Det er ingen grunn til å male bildet svart i svart; men det må være riktig å understreke at valget i år ikke blir lett å greie. Inn i bildet kommer også den *mangelen på humor* som i øyeblikket preger flere store industrielle arbeidsplasser. Ja, situasjonen er ikke bedre blant statsfunksjonærene. Kanskje er stemningen der enda mer amper. *Vi skal måtte satse for å skape valgstemning i år*. La oss håpe at motstanderne trer hjelpende til, slik de har gjort det så mange ganger før.

Vi gjorde under valgkampen i 1953 noen erfaringer (som underbygde tidligere lærdommer i samme retning) med omsyn til *valgmøtene*:

De vanlige valgmøtene «trekker» ikke mer. De er besøkt av trofaste partifeller + enkelte motstandere.

Diskusjonsmøter samler derimot hus, og er nyttige når de blir avviklet mellom to partier.

Underholdningsmøter blir en suksess, når underholdningen settes inn i stor stil.

Tillitsmannsmøter og konferanser er nesten alltid vellykte.

Husmøter kan være svært nyttige.

Gode møter for alderstrygdede hvis riktige foredragsholdere + kaffe.

Konklusjonen gir seg selv.

Erfaringene angående det *skriftlige materiellet* er at valgbrosjyrene har en svært begrenset verdi. Det ser ut til at vi bør konsentrere dem om Arbeidsprogrammet og Det politiske regnskapet.

Alt tyder på at velgerne vil vite mer om partienes program, og om hva de har utrettet. Men «propaganda-stoffet» er det ikke mer enn minimal interesse for.

Derimot er det stor interesse for *lokale* brosjyrer (distriktsbrosjyrene i 1955) og alle slags *argumentsamlinger* («Fakta om Norge», «De sier — Vi svarer»).

Igjen gir konklusjonen seg selv.

Siden møter ikke «trekker» og brosjyrer ikke leses, hvilke kanaler står så åpne for oss når det gjelder å nå fram til velgerne? To er viktigere enn alle andre: *radioen og pressen*. Vi skal ikke her snakke om den første. Men det er sikkert nok at vi i år igjen må satse betydelig på valgabonnementet på arbeiderpressen. Vår presse har nå et daglig opplag på omkring 360 000. I 1953 økte vi opplaget med 150 000 (130 000 utenfor Oslo og 20 000 i Oslo). Det kostet Landspartiet 252 000 kroner. Vi er nødt til å gjøre det samme i år, hvis vi vil slippe helskinnet gjennom.

Om hvilke grupper av velgerne må vi konsentrere oss?

Vi abonnerte i 1953 på Gallup-tellinger fra mars til oktober måned og fikk gjennom dem en rekke opplysninger om de norske velgerne. De bekreftet hva vi allerede hadde på kjenn.

Det samme har vi gjort i år. Tallene forteller det samme: *Våre egne velgere er svært stabile*. Det er liten eller ingen overgang fra vårt parti til andre partier. *Bemerkelsesverdig er det at praktisk talt ikke forekommer overgang til NKP og Bondepartiet*. Til Høyre, Venstre og Kr. F. foregår tilsynelatende en overgang som svarer omtrent til en tilsvarende overgang til oss. Noe under 10 prosent av våre tidligere velgere svarer imidlertid «Vet ikke», «Vil ikke svare». *Det tyder på at vi har en gruppe velgere som trenger den stimulansen en valgkamp kan gi*. Som alle andre arbeiderpartier øker vi vår «stemmeprosent» etter hvert som valgkampen ruller fram.

Bortsett fra K. og V. er velgermassen overordentlig stabil. Det er ikke ved overgang fra andre partier at vi har hatt vår framgang på 200 000 siden valget i 1945, skjønt endel av NKP's tap på 80 000 velgere må vi ha suget opp. *Tyngden av vår framgang etter krigen skyldes innhugget blant førstegangselverne og hjemmesitterne*.

Vi kan (og igjen bygger jeg på Gallup-tellingene) regne med at vi tar brorparten av *førstegangselverne*. I aldersgruppa 21—29 år synes vi å ha halvparten av velgerne (mot 46.7 prosent av det totale antall). I år er det 160 000 førstegangselvere. Der ligger den ene store reserven for oss.

Den nest store reserven ligger blant hjemmesitterne. Ved siste stortingsvalg var *hjemmesitternes* tall oppe i 466 500. Ved kommunevalg er tallet større enn ved stortingsvalg, idet frammøteprosenten går ned fra ca. 80 til ca. 72. Med en slik frammøteprosent (72 prosent) ville vi i 1953 hatt 625 000 hjemmesittere. Vi må regne med at en storpart av disse velgerne er arbeidsfolk. Frammøteprosenten synker med sosialgruppene.

Det er mot førstegangselverne og hjemmesitterne at tyngden av

vår skyts må settes inn. Men la meg ikke gå forbi den oppgaven som ligger i *arbeidet blant de eldre*.

Jeg faller igjen tilbake på Gallup-tallene fra 1953. De er ikke hyggelige når det gjelder aldersgruppen 65 år og derover. Det ser ut som om vi bare har noe over $\frac{1}{3}$ -part av disse velgerne. Når det gjelder gruppen «Pensjonister, trygdede og folk som lever av egne midler» har vi ikke engang $\frac{1}{3}$ -part av dem som våre velgere.

Det er selvsagt ikke vanskelig å peke på grunnen til at det er slik. Menneskene er konservative, og slik de eldre stemte for 40 år siden — før DNA hadde sitt gjennombrudd — slik stemmer de stort sett i dag. Inn i bildet kommer også den ulike dødelighetsfrekvens i de forskjellige sosialgrupper. Velstående folk lever lenger enn arbeidsfolk. Derfor får de konservative partiene overvekt blant de riktig gamle. Men det er ingen ting som tyder på at de eldre stemmer konservativt, fordi om en blir mer konservativ med årene.

Det er ikke sannsynlig at vi kan gjøre stort for å rette opp den politiske skjevheten blant de velgerne som nå er gamle nok til å få alderstrygd. Men vi må stadig vie denne sektoren oppmerksomhet og ikke glemme at den nå omfatter 14 prosent av velgerne, eller 340 000 velgere. Også blant de eldre har vi hjemmesittere.

Mange tellinger i flere land har gitt fingerpek om at *kvinnene* stemmer mer konservativt enn mennene. Til en viss grad er det tilfelle hos oss også. Kommunistpartiet f. eks. får nesten ikke stemmer blant kvinnene. Kr. F. er et kvinneparti. Men for Det norske Arbeiderpartis vedkommende er underskuddet ikke alarmerende. Vi må dog regne med at både Høyre og særlig Kr. F. har en relativt langt sterkere stilling blant *enstlige kvinner* (ugifte og enker) — både de eldre og yrkeskvinnene. *Husmødrene* stemmer stort sett som mennene.

Er det noen *særpropaganda* som gjør at vi kan rekke fram til kvinner som vi hittil ikke har greid å få kontakt med? Kan vi gjøre noe gjennom *nomineringene* forut for et valg, og gjennom *programposter* som særlig vender seg til kvinnene? Og hvordan kan vi få kontakt med dem?

Når det gjelder nominasjonene, vet vi at de *betyr atskillig på de mindre stedene* — og svært lite i større byer. Vi må regne med at det samme gjelder for kvinnene, bortsett fra de *bevisste kvinnelige velgere* som vil ha kvinner fram. Det påståes at *andre* kvinnelige velgere veier disse opp — gjennom sine strykninger av kvinner. Det finnes neppe noe bevis for dette — bortsett fra enkelttilfelle. Mest sannsynlig er det at det er menn som foretar strykninger av kvinner, når de skal ha sine særkandidater fram.

Vi vet lite om disse problemene; men det er i hvert fall til-

strekkelig mange bevis for at *særlig framtrædende kvinner får mange stemmer*. Det spørsmålet reiser seg da om vi ikke bør søke å få slike kvinner på listene våre, *selv om de ikke syner særlig interesse for det daglige partiarbeidet*. Svært ofte er det jo på grunn av innsats på et spesielt felt at slike kvinner blir kjent, og en kan ikke vente at de samtidig med at de går helt opp i et bestemt arbeid, også skal ha krefter til overs for det regulære organisasjonsarbeidet. Jeg tror kvinnene bør overveie dette ved nomineringene. Det kan være ved å gå *utenom* gruppene og partilaga at de kan finne fram til kvinner som betyr en stor tilgang for vårt parti — både valgmessig og saklig i det senere arbeidet i kommunestyrene.

I det lange løp tror jeg ikke kvinnene vil resonnerer som så at det er likegyldig enten det er en mann eller kvinne de stemmer på. Av den grunn bør vi snarest søke å øke tallet på kvinner på våre lister. Både som en *anerkjennelse* for innsats i partiet, og som en *skolering* for politisk arbeid i framtida.

Når det gjelder reisingen av *saker* som i særlig grad skulle kunne samle kvinnene av vårt parti, er det ikke lett å peke på slike. I den store alminnelighet er det *ikke enkelte saker* som får folk til å stemme på en bestemt måte. Det er mer følelsen av at et parti — på tross av alle sine svakheter — dog «er best for» vedkommende.

Likevel kan vi særlig i *bestemte situasjoner* skape ny tilslutning gjennom kamp for bestemte saker. Jeg tror det i høy grad er tilfelle i de små kommunene, hvis en kan reise en opinion for gjennomføring av saker som opplagt har vært forsømt. For kvinnenes vedkommende vil det måtte bli saker som ligger på *skolens*, det *sosiale livets* eller *hjemmets område*. Og her er det ikke *noen* kommune hvor det ikke står uløste oppgaver. Det er slike vi må reise og føre gjennom i kommunepolitikken.

Til slutt: Er det noen spesiell måte å nå fram til kvinnene på? Bortsett fra husmødrene som vi bør prøve å nå gjennom *møter om dagen*, er det gjennom *personlig påvirkning* at kvinner kan få kvinner til å stemme. Og her åpner det seg jo mange muligheter. I butikken. På vei til barnehagen. I bryggerhus og på tørkeplass.

Tilbake til valgkampen i år.

Hva akter vi å sette inn av *skriftlig materiell* i år? *Det vil bli begrenset til et minimum.*

Kommunalpolitiske retningslinjer. De 10 år. En ny jordbrukspolitikk. Til de trygdede. Flyblad. Distriktsbrosjyrer og lokale program.

Det siste er i god gang, bl. a. gjennom *200 arbeidsgrupper*. Men tyngden av den skriftlige propagandaen vil måtte ligge i arbeiderpressen.

Når det gjelder det skriftlige materiellet for kvinnene akter vi å begrense dette til et stort opplag av «Arbeiderkvinnen», og til et flygeblad.

Propagandaen blant de personlig kristne lar vi gå gjennom «Brorskap» — organet for Kristne Arbeideres Forbund.

Den tiden er forbi da det er lett å være på høyde med Høire i plakatkriegen. I 1953 hadde Høire 16 plakater. Vi vil — om mulig — kjøre én plakat i et stort opplag.

Det vil bli en begrensning i utsendingen av foredragsholdere til turnéer m. m. Men vi vil satse mye på *Fylkingens teatergruppe*. I alt regner vi med å få ut en 40 turnéer. I 1953 var det ca. 30 grupper i aksjon i distriktene.

AUF får igjen stilt til disposisjon et stort beløp til å føre valgkampen blant *førstegangsvælgerne* (kr. 100 000.00 i 1953).

Instruksjonskursene bør få større plass. Det må oppmuntres til tillitsmannsmøter. Våre 10 000 kontaktpunkter på arbeidsplassene vil bli mobilisert. Avgjørende i politisk propaganda er *personlig påvirkning*. Vi understreker derfor på ny betydningen av omfattende husagitasjon, som dog må begrenses til en oppfordring til å stemme.

Aktiviseringen av de *fagorganiserte arbeidere* er et avgjørende moment. $\frac{3}{4}$ -parten av alle arbeidere stemmer med de to arbeiderpartiene. $\frac{1}{4}$ -part med de borgerlige. Faren for overgang er liten, men faren for hjemmesitting er naturligvis til stede.

Aktiviseringen må skje på arbeidsplassene og gjennom fagblad og partipresse.

Møtene for fagorganiserte — selv når konene har vært med — kan en ikke si har vært imponerende. Kan vi øke tilslutningen ved å ta møter for den *enkelt arbeidsplass*?

Fagbladene er ikke lette å sette inn i en kommunevalgkamp. Kunne vi ta en drøftelse mellom deres redaktører, Alfred Skar og Olav Brunvand?

Vi har også forut for dette valget hatt mange diskusjoner om *valgfilm* eller ikke. Personlig har jeg vært, og er av den oppfatning at en film ikke har den virkning som den engang hadde i retning av aktivisering av våre egne og øking av frammøtet fra politisk indifferente til våre valgmøter. Film er blitt dagligdags som geitosten på brødet. Men det er andre som har en annen oppfatning, og det er klart vi må lytte til deres råd. Hvis vi er i stand til å få fram et godt manuskript, og vi kan finansiere filmen, så vil vi trolig gå i gang. Vi arbeider med et manuskript som gjennom glimt fra 1905, 1930 og 1955 skal vise hva som har skjedd her i landet siden unionsoppløsningen. Og så skal vi i glimt fortelle hvordan vi vil at Norge skal se ut i 1980.

Og så litt valg-geografi. Er det på spesielle områder vi må sette mye inn i år?

Det som ligger helt i dagen er at vi må sette himmel og jord i bevegelse for å få stilt *lister i alle kommuner*. Ved valget i 1951 manglet vi lister i bortimot 10 prosent av kommunene. Over Østlandet har vi lister i alle kommuner ned til Vest-Agder, men så endrer bildet seg. Her er antall kommuner uten A-lister ved kommunevalget i 1951:

Vest-Agder	5
Rogaland	16
Hordaland	17
Sogn og Fjordane	5
Møre og Romsdal	16
Sør-Trøndelag	1
Nordland	5
Troms	4
Finnmark	2

Det gir 71 kommuner. Et rått overslag viser at vi kan vinne inn et par hundre representanter bare ved å stille lister i alle kommuner. Her må styrene i krets- og fylkespartiene ikke sky noen anstrengelser for å få resultater. Lettere kan vi ikke vinne stemmer ved kommunevalget i 1955, enn ved å få lister stilt i alle kommuner.

Det neste vi må kaste oss over er distriktene som viser markert fram- eller tilbakegang ved valget i 1953. Vi må regne med en *tendens* her som vil gjøre seg gjeldende også i år.

Hvor gikk vi sterkest fram i 1953? *Resultatene var til dels best der hvor vi tidligere hadde stått svakest*. Det var særlig tilfelle på Sør- og Vestlandet, hvor vi jo i mange kommuner har hatt en meget lav prosent arbeiderstemmer. Mye tyder på at det her skjer en (sein) politisk nyorientering som bringer større likevekt inn på kartet.

Et slikt distrikt er *Sunnhordland*, hvor de unge velgere nå må være på vei over til oss. I 7 kommuner hadde vi her til dels betydelig framgang.

Det samme er tilfelle på *Sunnmøre*, hvor vi også økte stemmetallet betydelig i 7 kommuner.

På *Jæren* går vi fram i 5 kommuner. Vi gikk *betydelig* fram i kommuner hvor vi var svake både i Aust-Agder og i Vest-Agder (10 kommuner) fra 11 prosent til 31 prosent fram i stemmetall. Vi ser det samme i 4 kommuner i Sogn og Fjordane.

Det kan ikke være tvil om at et planmessig arbeid i slike kommuner kan komme til å gi gode resultater ved valget i høst.

Hvor hadde vi alvorlige tap ved valget i 1953?

Tar vi *landdsdelene* for oss, ser tallene slik ut:

	Prosent av stemmene		
	1949	1953	
Østlandet	56.2	55.9	÷ 0.3
Sør- og Vestlandet	39.5	40.2	+ 0.7
Trøndelag og Nord-Norge	57.4	58.1	+ 0.7

(Det dreier seg her om arbeiderstemmer, dvs. K + A tilsammen.)

Østlandet viser altså samlet svak tilbakegang, mens det ellers går fram, når vi tar *landdsdelene* under ett.

Vel, det er over Østlandet vi har tyngden av funksjonærer. I byer og herreder som Oslo, Nesodden, Bærum, Asker, Opegård, Sandefjord, Bergen, Trondheim, Strinda, Steinkjer og Harstad har vi harde nøtter å knekke. Det gjelder ikke minst Oslo at det må satses om vi skal greie å snu strømmen. *Prosentvis har arbeiderstemmene her gått ned ved hvert eneste valg siden 1945.* Etter valget i 1953 har de borgerlige klar overvekt (51.36 prosent). På den annen side viser valgene i Stockholm og Göteborg i 1954 at det går an å snu en utvikling.

Litt mer geografi: Ingen stemmer dårligere enn det arbeidsfolket som befinner seg borte fra hjemmet på valgdagen. *Sjøfolka* er verre enn ille. Stemmeprosenten ved et kommunevalg ligger neppe over 15 prosent! Frammøtet blant gruvearbeiderne på *Svalbard* er beklagelig lavt. Og når vi spør om grunnen, får vi til svar at det er så langt å gå opp til Sysselmannens kontor! Blant andre grupper som ligger ute på arbeid er frammøtet også lite å skryte av.

Vi vendte oss i fjor til alle partilaga og spurte om vi burde arbeide for å legge *valgdagen på en søndag*. Svaret var nei.

Vi kan forstå hvorfor. Men så får vi til gjengjeld prøve å rette opp den beklagelige kjensgjerningen at *Høyre alltid tar tyngden av forhåndsstemmene*. Det kan bare skje ved at partilaga går gjennom manntallet, finner ut hvilke (av våre velgere) som er ute, og så purrer — helst gjennom venner og slektninger.

Siden stortingsvalget i 1953 har et lite «statistikk-utvalg» arbeidet seg gjennom valgresultatene.

Når utvalget skal trekke konklusjonene av hva som fører til gode og dårlige resultater, gjør det slik:

a) De gode resultater skyldes gjerne:

1. Bedre organisasjonsforhold.
2. Gunstige nominasjoner (at distrikter og næringer har fått en allsidig representasjon på listene. Noen steder anføres personvalget).
3. Godt valgarbeid.
4. Tilfredshet med bestemte distriktstiltak (f. eks. boligbygging, industri, tilføring av elektrisk kraft o. l.).

b) De svake resultatene kan ha disse årsakene:

1. Økingen i tallet på funksjonærene — og deres orientering i retning av de borgerlige partiene.
2. Folkeflytting.
3. Kristelig Folkeparti — som i visse kommuner har økt stemmetallet på vår bekostning.
4. Lokal misnøye med nominasjonene.
5. Misnøye med enkelte lokale tiltak.

Selvsagt er den alminnelige vurderingen av den politikken vår regjering fører. *Det finnes ikke noen erstatning for en god, riktig politikk.* Det gjelder Riket, det gjelder kommunene. Men det er ikke av veien å ta de andre momentene med på veien også.

God organisasjon, godt valgarbeid og gode nominasjoner bidrar sammen med god politikk til seier.

Ja, så ønsker vi det norske folk velkommen til et godt valg i 1955. Det vil nok gå godt denne gangen også.

Ordstyreren foreslo at foredraget ble tatt til etterretning uten debatt.

Dette ble vedtatt enstemmig.

VALGENE

Valgkomitéen la fram følgende enstemmige innstilling:

Sentralstyret.

Formann: Einar Gerhardsen. Nestformann: Trygve Bratteli. Redaktør: Olav Larssen. Sekretær: Haakon Lie.

Øvrige medlemmer:

Konrad Nordahl, Oscar Torp, Halvard Lange, Hans Sundrønning, Alfred Ljøner, Ragna Karlsen, Martin Tranmæl, Gunnar Bråthen, Ingvald Haugen.

Varamenn:

1. Gunnar Alf Larsen, 2. Idar Nordstrand, 3. Hartvig Svendsen, 4. Nils Haave, 5. Gudmund Harlem, 6. Sigrid Thoresen, 7. Rolf Aakervik, 8. Karsten Skaug.

Landsstyret.

Østfold:

Representant: Erling B. Kvaale. Varamann: Hans Hansen.

Akershus:

Representant: Bernt Korslund. Varamann: Helga Waldorff.

Hedmark:

Representant: Harald Løbakk. Varamann: Oddvar Nordli.

Oppland:

Representant: Martin Haugen. Varamann: Hans Bruøygaard.

Buskerud:

Representant: Olaf Watnebryn. Varamann: Helene Grønvold.

Vestfold:

Representant: Andreas Honerød. Varamann: Alf Skåum.

Telemark:

Representant: Konrad Anderson. Varamann: Thv. Viten.

Aust-Agder:

Representant: Ebbå Lodden. Varamann: Osulf Kleivene.

Vest-Agder:

Representant: Jacob Nygaard. Varamann: Harry Jørgensen.

Rogaland:

Representant: I. K. Hognestad. Varamann: Edv. M. Edvardsen.

Stavanger:

Representant: Tjalve Gjøstein. Varamann: Svern Aasen.

Hordaland:

Representant: Magda Kleppesø. Varamann Ole Svendsen.

Bergen:

Representant: Hjalmar Seim. Varamann: Finn Lien.

Sogn og Fjordane:

Representant: Hans Offerdal. Varamann: Olav Kolle.

Møre og Romsdal:

Representant: Olav Oksvik. Varamann: Sivert Haltbakk.

Sør-Trøndelag:

Representant: Jens O. Haanes. Varamann: Oskar Steinvik.

Representant: Ole Øisang. Varamann: Per Dybvik.

Nord-Trøndelag:

Representant: Nils Kvam. Varamann: Svein Lorentzen.

Nordland:

Representant: Nils Hillestad. Varamann: Margith Munkebye.

Representant: Sandrup Nilsen. Varamann: Magnus Andersen.

Troms:

Representant: Helga Andersen. Varamann: Magne Jønsson.

Finnmark:

Representant: Valter Gabrielsen. Varamann: Aldrik Seppelä.

Revisjonsnemnda.

Alfred Nilsen, Nils Arvesen, Signe Bråthen.

Varamenn:

Alf Torp, Gustav Strøm.

Landskommunalutvalget.

Arbeidsutvalg:

Henry Jacobsen, Moss, Gunnar Nielsen, Oslo, Torbjørn Henriksen, Oslo, Th. Kinn, Fett, Rudolf Hedemann, Vang, Hedmark, Johs. Johnsen, Stavanger, Knut Tjønneland, Bergen, Olav Vegheim, Gjerpen, Gunnar Kyrkjebø, Øvre Eiker, John Aae, Trondheim, P. C. Reinsnes, Sortland, Hjalmar Romslo, Haus, Ulrik Olsen, Kristiansund, Aagot Bakke-Hansen, Horten, Magnhild Hagelia, Øyestad.

Valgkomitéens formann redegjør for innstillingen.

Formannen i valgkomitéen, *Gunnar Bråthen*, ga først en redegjørelse for innstillingen og uttalte bl. a.: Valgkomitéen har inngående drøftet det spørsmålet som Eugen Johannesen tok opp i et innlegg den første dagen. Dette spørsmålet er ikke nytt i Arbeiderpartiet. Alt på landsmøtet i Trondheim i 1915 ble det vedtatt at stortingsmenn ikke burde velges inn i landsstyret. Nå hadde riktig-

nok dette vedtaket en spesiell bakgrunn. Spørsmålet er ikke så helt enkelt, og det blir ikke løst ved at vi skifter ut en stortingsmann, en statsråd eller en arbeidsdirektør. I neste omgang finner vi kanskje at vi vil sette de samme personer inn på tinget eller i Regjeringen, og så er vi kommet like langt.

Det er en annen side ved saken som jeg synes er beklagelig. Etter hvert som vi bygger opp samfunnet, setter partiet sine dyktigste menn inn i de såkalte nøkkelstillinger. Nå oppstår problemet: Hvordan skal vi ordne oss slik at disse folkene ikke blir isolert? Og skal de ikke lenger ha anledning til å delta i det daglige arbeid? Spørsmålet er om den nåværende administrasjonsordning svarer til den politiske utvikling. Valgkomitéen ber derfor om at sentralstyret i den kommende to-årsperiode tar disse spørsmål opp til utredning, og søker å finne fram til en løsning over hele feltet uten å risikere at verdifulle partifeller skal føle seg henvist til isolasjon. Jeg vil be om at partiformannen noterer seg dette i erindrungen og sørger for at det blir tatt opp i sentralstyret.

Jeg går så over til innstillingen når det gjelder sentralstyret. Vi kan ikke finne grunnlag til å skifte formann i partiet, selv om han i øyeblikket er statsminister. Vi foreslår derfor gjenvalg. Heller ikke har vi funnet grunnlag for å skifte nestformann, selv om han er stortingsmann. Vi foreslår ham gjenvalt. Like enstemmig er vi for gjenvalg av sekretæren, Haakon Lie. Det er ikke mulig for oss å ta noe hensyn til den «offisielle» henstilling vi fikk om å skifte sekretær.

Vi foreslår også gjenvalg av de øvrige medlemmer — Konrad Nordahl, Oscar Torp, Halvard Lange og Hans Sundrønning. Alfred Ljøner ba på forrige landsmøte om å få slippe. Det fikk han ikke, og vi finner ikke noen grunn til å la ham slippe nå. Vi får heller vente 2 år, samtidig som han trekker seg tilbake som formann i Skog og Land. Vi har fått beveget ham til å ta det også denne perioden, og vi er glade for å beholde ham som den jordbrukskyndige representant han er i sentralstyret. Ragna Karlsen foreslår vi gjenvalt som representant for de fagorganiserte kvinner. Ja, så har vi Martin Tranmæl som har bedt om å få slippe, for — som han sier — å kunne gi plass for yngre krefter. Men Martin er ennå så ung, yngre enn mange andre. Så vil vi gjerne ha ham en periode til. Gunnar Bråthen har også bedt om å få slutte. Valgkomitéen har ment at det ville ha sin betydning å ha ham i sentralstyret, og Gunnar Bråthen har funnet å måtte bøye seg. Ingvald Haugen har innstendig bedt om å få slippe. Det kunne kanskje vært grunn til å la ham komme ut av sentralstyret, men vi har ment at nettopp i denne perioden har sjøfolka så store interesser når det gjelder arbeidstidsspørsmålet, at

vi tror det ville være galt å imøtekomme Haugens anmodning. Etter sterkt press har han gått med på å bøye seg.

Som første varamann forslår vi gjenvalg av Gunnar Alf Larsen, Jern og Met., som er en typisk representant for de unge i fagorganisasjonen. I stedet for den tidligere annen varamann, Alice Olsen, som er tilsatt som sekretær ved Kvinnesekretariatet og som derfor har adgang til sentralstyrets møte, foreslår vi Idar Norstrand, formannen i Funksjonærsambandet. Vi har drøftet funksjonærproblemet og vet hvilken stor betydning det har i dag. Han har selv bedt om å få slippe, da han mener det muligens kan svekke hans stilling. Han får her et nytt forum hvor han kan arbeide for funksjonærenes interesser. De øvrige varamenn foreslås gjenvalt.

Som en vil se er det ikke noen særlige endringer, og valgkomitéen er av den oppfatning at det ikke har vært grunn til å foreta noen forandringer. Vi tror det bør være gjenvalg.

Ordsiftet.

Eugen Pettersen, Oslo: Vi har nå hørt valgkomitéens begrunnelse for innstillingen. De fleste av kandidatene har vært uvillige til å sitte i sentralstyret, men valgkomitéen har presset dem til å fortsette. Når Eugen Johannessen tok opp spørsmålet om statsråder og stortingsmenn i sentralstyret, var det selvsagt ikke for å ramme noen personlig. Han mener i likhet med meg at det er unødvendig at de sitter som medlemmer av sentralstyret. De kan innkalles når det blir behandlet saker som har interesse for dem. Valgkomitéens formann som selv så sjelden er til stede i sentralstyrets møter på grunn av reiser . . .

Gunnar Bråthen (avbryter): Jeg vil gjerne ha opplyst at jeg er en av dem som møter bra i sentralstyret.

Eugen Pettersen (fortsetter): Det er vel så det. En annen som på grunn av sin stilling ofte må være ute på reiser er utenriksministeren. Det var ingen ting i veien for at sentralstyret kunne tilkalle ham, når det var utenrikspolitiske spørsmål oppe til behandling. Det ville være riktig at en på disse plassene kunne sette inn alminnelige partimedlemmer. Jeg vil tillate meg å foreslå Eugen Johannessen istedenfor Gunnar Bråthen.

Trygve Bratteli: Jeg akter ikke å blande meg inn i personspørsmålet, men jeg vil bare gi en faktisk opplysning. Både Lange og Bråthen er meget trofaste til å møte i sentralstyret. Som regel er forresten alle medlemmer til stede. Det er bare når det er uunngåelige forfall at de ikke møter.

Jeg har lyst til å føye til et par ord. Alle er klar over at det

ligger et problem i det spørsmålet som Eugen Johannessen reiste. Det er bare spørsmål om fra hvilket utgangspunkt en ser det. Etter min mening er det av overordentlig stor betydning å ha kontakt mellom regjering, sentralstyret og LO's sekretariat. Det har vært tradisjon at vi alltid har hatt et framtrедende medlem fra LO i sentralstyret, og det er praktisk å ha et par statsråder i sentralstyret. Det er imidlertid et vurderingsspørsmål hvor langt en skal gå.

Eugen Johannessen, Oslo: Når det ikke har lykket å få noen gjengklang i valgkomitéen for det jeg nevnte, så synes jeg det ikke er noen grunn til å ta forslaget fra Eugen Pettersen alvorlig. Når Gunnar Bråthen og Halvard Lange ikke sjøl har det vett at de fraber seg, så finner ikke jeg noen grunn til å foreslå noen andre. Jeg tror det ville være riktig at partiet fikk sin selvstendige ledelse, men det behøvde ikke bety at den mistet kontakten med Regjeringen eller LO. Vi er i ferd med å få det samme systemet som i Sverige og Danmark, og det er jeg imot. Men når, som sagt, valgkomitéen ikke har kunnet godta mitt syn, mener jeg det er riktig å gjenvelge det nåværende sentralstyret for 2 år til. Så kan kanskje spørsmålet modnes.

Andreas Wormdahl, Sør-Trøndelag, kunne være enig med det som Eugen Johannessen hadde sagt til slutt om at dette spørsmålet trengte sin modningstid. Det samme sa i grunnen valgkomitéens formann som ba sentralstyret om å se på saken, sa han. Jeg synes også det er uberettiget å trekke fram Gunnar Bråthen og Halvard Lange i denne sammenheng. Jeg vet personlig at de begge har skjøttet sitt partiarbeid på dette område meget samvittighetsfullt.

Hans Sundrønning, Oslo: Det spørsmålet som Eugen Johannessen har reist er et problem som har mange sider. Det er både et personspørsmål og et politisk spørsmål. Jeg synes det er for meget forlangt at landsmøtet skal ta standpunkt til dette på stående fot. Jeg er et av de såkalte arbeidermedlemmer i sentralstyret, men jeg er slett ikke bedre til å møte enn f. eks. Bråthen og Lange. Det er ingen virkelig begrunnelse for å skifte dem ut. Vi bør få anledning til å se på dette spørsmålet i ro og mak.

De enkelte kandidater.

Ordstyreren erklærte den alminnelige debatt for avsluttet, og en gikk over til votering over de enkelte kandidater.

Einar Gerhardsen ble enstemmig valgt til formann.

Trygve Bratteli ble enstemmig valgt til nestformann.

Olav Larssen ble enstemmig valgt til redaktør.

Haakon Lie ble valgt til sekretær mot 3 stemmer.

De øvrige sentralstyremedlemmer, unntatt Gunnar Bråthen, ble valt enstemmig. Det ble votert mellom Gunnar Bråthen og Eugen Johannessen. Bråthen ble valt med stort flertall.

Alle de foreslåtte varamenn ble enstemmig valt i den rekkefølge de var foreslått av valgkomitéen.

Landsstyret.

Valgkomitéens formann, *Gunnar Bråthen*, ga først en redegjørelse, og uttalte bl. a.: Når det gjelder landsstyret har vi denne gangen som ellers hatt store vanskeligheter med å få til en innstilling som så langt råd er tar hensyn til distriktenes ønsker. Det er også vanskelig å få en sammensetning av landsstyret slik at de avgjørende yrker blir representert forholdsmessig. Dessuten skal vi ta hensyn til den riktige avveiningen mellom by og land. Sentralstyrets sammensetning gir seg nesten sjøl, men det er langt vanskeligere å få en god sammensetning av landsstyret.

Vi har også et problem, nemlig dette med kvinnenenes representasjon. Det ble slått fast på forrige landsmøte at vi skulle gi plass for noen av partiets dyktige kvinner i landsstyret. Det førte bl. a. til at jeg fikk mange uvenner i Østfold, men det har heldigvis rettet seg opp. I år må det gå ut over et annet fylke. Med disse merknader skal jeg gå over til de enkelte kandidater.

I Østfold skifter vi Helga Aronsen med Erling B. Kvaale. I Akershus uforandret. I Hedmark blir det ny mann. I Oppland og Buskerud blir det uforandret. I Vestfold har Marie Skau frabedt seg og hun er blitt skiftet ut med Andreas Honerød. I Telemark og Aust-Agder blir det uforandret. I Vest-Agder er det ny mann. I Rogaland er det uforandret. I Stavanger er det uforandret representant, men ny varamann. I Hordaland har de bedt om å få stortingsmann Flatebø som representant med Magda Kleppstø som varamann. Vi har ikke kunnet følge denne anmodning. Her har vi nemlig måttet sikre en av de kvinnelige representanter, og vi kan ikke få noen bedre enn Magda Kleppstø. Som varamann foreslår vi Ole Svendsen som er fylkespartiets formann. I Bergen er det gjenvalg på Seim, men ny varamann. I Sogn og Fjordane er det ny representant, Hans Offerdal, istedenfor Oddvin Sindre som er blitt politimester. Varamannen blir den samme. I Møre og Romsdal er det gjenvalg på Oksvik. Det blir ny varamann, nemlig Sivert Haltbakk, som er formann i Nord-Møre Fiskarlag. I Sør-Trøndelag er Nils Lysø som er blitt statsråd, skiftet ut med den tidligere varamann, Jens Haanes, og det er blitt ny varamann. Øisang og hans varamann foreslås gjenvalt. I Nord-Trøndelag er det foreslått både ny representant og varamann. I Nordland foreslås gjenvalg av Nils Hille-

stad med Margith Munkebye som varamann. Her har vi altså gjort den forandring at vi har tatt kona istedenfor mannen som varamann. Vi foreslår gjenvalg av Sandrup Nilsen og ny varamann Magnus Andersen. I Troms er det ny representant, nemlig Helga Andersen, med den nåværende representant, Magne Jønsson, som varamann. I Finnmark er det skifte så vel av representant som varamann.

De enkelte kandidater.

En gikk straks over til valg og innstillingen ble enstemmig tiltrådt for følgende fylker: Østfold, Akershus, Hedmark, Oppland, Buskerud, Vestfold, Telemark, Aust-Agder, Vest-Agder, Rogaland og Stavanger.

Hordaland.

Johs. Ullvik, Hordaland, foreslo Isak Flatabø.

Thora Johansen, Oslo: Jeg er ikke alltid så begeistret for Gunnar Bråthen, men i dette tilfelle vil jeg gi min tilslutning til det han sa om Magda Kleppestø. Vi får en dyktig representant i henne.

Ved voteringen ble Magda Kleppestø valt med stort flertall.

Følgende fylker ble enstemmig i samsvar med innstillingen: Bergen, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal, Sør-Trøndelag og Nord-Trøndelag.

Nordland.

Margith Munkebye, Nordland, var ikke redd for noe huslig oppgjør, fordi valgkomitéen hadde foreslått henne istedenfor mannen som varamann. Når hun likevel vil fråbe seg, var det fordi Nordland fylke er et vidstrakt distrikt. Det er ikke mindre enn 6 kretspartier der oppe, sa hun, og jeg mener det ville bli bedre fordeling hvis det fikk en annen varamann. Jeg foreslår Nils Grande i mitt sted.

Margith Munkebye ble valt med stort flertall. Ellers enstemmig.

Magne Jønsson, Troms, foreslo Anton P. Meedbye som varamann istedenfor Magnus Andersen. Vi bør gjenvælge den tidligere varamannen, sa han. Den foreslåtte er ikke så aktiv som Meedbye.

Gunnar Bråthen opplyste at valgkomitéen gikk over til Jønssons forslag.

Anton P. Meedbye ble enstemmig valt som varamann for Sandrup Nilsen.

Troms og Finnmark gikk enstemmig etter innstillingen.

De øvrige valg.

Gunnar Bråthen redegjorde så for de øvrige valg. I revisjonsnemnda foreslår vi gjenvalg av Alfred Nilsen og Nils Arvesen og som ny Signe Bråthen. Vi foreslår gjenvalg av Alf Torp som varammann og som ny Gustav Strøm.

I Landskommuneutvalget er det heller ikke store forandringer. Istedenfor Nils Handal, som er statsråd, har vi tatt Bergens nåværende ordfører Knut Tjønneland. Ellers er det ingen forandringer.

Revisjonsutvalget ble valt enstemmig i samsvar med innstillingen.

Andreas Wormdahl, Sør-Trøndelag, mente at Norge ovenfor Dovre var meget svakt representert i Landskommuneutvalget. Jeg synes det er litt for snautt med 2 representanter, sa han. Jeg håper at valgkomitéen neste landsmøte vil sørge for at de nordligste landsdeler blir bedre representert i dette utvalg.

Gunnar Bråthen: Jeg er enig med Wormedahl i dette.

Landskommuneutvalget ble valt i samsvar med innstillingen.

Redaksjonskomitéens øvrige innstillinger.

Formannen i Redaksjonskomité II, *Nils Hønsvald*, la fram innstillingene om endel av de innsendte forslag som ikke hørte inn under noen av de behandlede sakene.

REPRESENTASJON PÅ LANDSMØTET

Akershus Arbeiderparti foreslo:

Det settes tak over representasjonen, slik at fordelingen av representanter til landsmøtene kan bli rimeligere enn tilfelle er nå.

Nærmere motivering vil bli gitt direkte på landsmøtet.

Akershus Arbeiderparti

Hartvig Svendsen.

Johan Jensrud.

Redaksjonskomité II innstiller:

Forslaget bifalles ikke.

Redaksjonskomitéen slutter seg til landsstyrets syn i dette spørsmålet. Representasjonen til landsmøter bør som hittil fordeles etter det antall medlemmer partiavdelingene har betalt kontingent for. Dette er den beste spore til å holde kontingentbetalingen oppe. Ved denne representasjonsordning må dessuten de økonomisk sterkeste distrikts- og bypartier gjennom reisefordelingen betale en vesentlig del av utgiftene til landsmøtet.

Hartvig Svendsen, Akershus: Når Akershus fylkesparti fremmet sitt forslag, var det for å oppnå litt spredning av representasjonen. Forslaget fikk imidlertid bare 2 stemmer i landsstyret, og det er heller ikke anbefalt av redaksjonskomitéen. Vi tar det derfor ikke opp.

Dermed bortfalt votering.

STEMMERETTEN I LOKALE REPRESENTANTSKAP

Drangedal Arbeiderparti foreslo:

Som tillegg til § 3 avsnitt 4 i mønsterlover for herreds- og bypartier foreslås:

«Medlemmer av kommunestyret har stemmerett i saker som skal behandles i kommunestyret.»

Motivering:

Denne sak er ikke av ny dato. Den har flere ganger vært til behandling i representantskapet i Drangedal Arbeiderparti.

Vi mener at det nå er på tide at det blir foretatt en nødvendig lovendring i den lei forslaget tilsier. Ved dette vil en oppnå et nærmere og bedre samarbeid mellom partiet og dets valte representanter i kommunestyret. Den ordning vi nå har, ved at kommunestyrepreressantene har tale- og forslagsrett, men ikke stemmerett, er høyst uheldig og udemokratisk, særlig når det gjelder behandling av saker som tilligger kommunestyret, og som dets representanter må ta ansvaret for å avgjøre. Det må være en selvfølge at disse får være med og øve innflytelse ved behandlingen av disse saker i partiet.

Drangedal Arbeiderparti
Jørgen Moen.

Forretningsutvalget i Telemark Arbeiderparti har i møte den 16. februar 1955 behandlet forslaget.

Forretningsutvalget anbefaler forslaget, og oversender det til sentralstyret.

Telemark Arbeiderparti
Emil Kjenbakken.

Redaksjonskomité II hadde delt seg i et flertall og et mindretall. Flertallet, alle unntatt Jørgen Moen, Telemark, innstilte:

Forslaget bifalles ikke.

Motivering:

Flertallet viser til punkt 3 i første avsnitt i lovene for partiets kommunegrupper. Det heter der at alminnelige kommunale saker behandles og avgjøres på gruppemøtene. Gruppas vedtak er bindende, hvis ikke annerledes blir bestemt. Prinsippsaker og saker av større økonomisk og sosial betydning, behandles og avgjøres av partiets representantskap, eller — der det ikke er representantskap — av et partimøte etter innstilling av kommunestyregruppa. Hvis det er tvil om partiets program og prinsipper eller om viktige taktiske spørsmål, bør saken legges fram for fylkes-(krets-)partiet eller sentralstyret til avgjørd. Partiets representanter i skolestyret, likningsvesenet og andre viktige kommunale institusjoner, utgjør grupper som organiseres og arbeider etter de samme regler som gjelder for kommunestyregruppa.

Det er en grunnleggende regel i partiets organisatoriske oppbygging at medlemmene i representantskapene skal velges av og blant partiets medlemmer i de enkelte partiforeninger. En lovbestemmelse om at medlemmer av kommunestyret skal ha stemmerett, selv om de ikke er valte medlemmer i representantskapene, ville bety et brudd med denne organisatoriske opp-

bygging. Der hvor en ikke har noe representantskap, kan kommunestyrets medlemmer selvsagt avgi stemme som partiets øvrige medlemmer.

Redaksjonskomitéens flertall mener at en ikke kan fravike prinsippet om at representantskapenes vedtak skal være retningsgivende for kommunestyregruppene.

Likevel er det grunn til å innskjerpe at partiets organisasjoner ikke i utide og i småspørsmål bør gi direktiver til kommunestyregruppene. I alminnelighet bør en også i større spørsmål nøye seg med å vedta tilråinger til partiets representanter i by- og herredsstyrene. Både kommunestyregruppene og partistyrene har for øvrig plikt til å forsøke å legge forholdene til rette for det best mulige samarbeid mellom partiets representanter i kommunestyrene og de respektive partiavdelinger. Oppstår det likevel en tilspisset strid, bør tvisten som nevnt i lovene, bringes inn for høyere partiinstanser.

Redaksjonskomitéens mindretall, *Jørgen Moen, Telemark*, tar forbehold om å ta opp forslaget fra Drangedal Arbeiderparti. Han viser til motiveringen for forslaget, som er inntatt på side 14 i saklisten.

Forslagsstillerne opplyste at de ikke tok opp forslaget.

Ved voteringen ble innstillingen enstemmig vedtatt.

FORDELINGEN AV UTGIFTER TIL TALERE

Fra Tokestranna Arbeider- og Småbrukarlag forelå følgende forslag:

«Det henstilles til landsmøtet å vedta en fordelingsordning av utgiftene til talere ved 1. mai, stortings- og kommunevalg, så at de små avdelingene på landsbygdene også kan makte å få talere ved slike anledninger.»

Motivering:

Det er de små avdelinger utover bygdene som har det særs vanskelig økonomisk når det gjelder å skaffe gode talere ved nevnte anledninger.

Det blir i stor utstrekning brukt talere som har fri reise med jernbanen, og for de store foreninger i byer og tettbygde strøk, som har sine lokaler i nærheten av en stasjon, blir det en bagatell av utgifter, mens det på landsbygden oftest er store avstander til lokalene, og skyssutgiftene kan bli så store at de små foreningene ikke makter å dekke dem.

Dette hindrer i stor utstrekning de små foreninger i å få gode talere. Og det er på landsbygdene vi i første rekke trenger gode talere.

Tokestranna Arbeider- og Småbrukarlag

Knut Elsbutangen, formann.

Innstillingen fra Redaksjonskomité II var sålydende:

Forslaget vedlegges protokollen.

Motivering:

Redaksjonskomitéen mener at det neppe vil være praktisk mulig å gjenomføre en slik fordelingsordning av utgiftene til talere som Tokestranna Arbeider- og Småbrukarlag foreslår.

En går imidlertid ut fra at både landspartiet og fylkes- og kretspartiene

strekker seg lengst mulig for at de økonomisk vanskelig stilte partiavdelinger kan få gode talere til sine 1. mai-arrangementer og valgmøter. Komitéen viser for øvrig til landsstyrets innstilling om saken.

Ved voteringen ble innstillingen enstemmig vedtatt.

AVSLUTNINGEN

Ordstyreren: Vi står nå foran avslutningen. Ordstyrerne vil takke for seg og for den overbærenhet som er vist fra representantenes side. Uten representantenes medvirkning hadde det ikke vært mulig å komme gjennom denne omfattende dagsorden.

Einar Gerhardsen overtok klubba og rettet en takk til gjestene som hadde overvært landsmøtet. Både de innen- og utenlandske gjester har fulgt forhandlingene med stor interesse, sa han. Jeg ønsker dem og deres organisasjoner alt godt. Vi er særlig glad for at vi denne gangen har hatt en gjest fra vårt islandske broderparti, Helgi Sæmundsson.

Sven Aspling, Sverige, takket på vegne av de utenlandske gjestene. — Jeg tror jeg kan si på samtlige utenlandske gjesters vegne at vi er imponert over dette landsmøtet, sa han. Vi er imponert over den disiplin som er over forsamlingen, den saklighet og innsikt som alle debattene har gitt vitnesbyrd om. Kongressen har gitt oss en stor opplevelse. De spørsmål som har vært drøftet her, har aktualitet også hos oss. Det gjelder jordbruks- og funksjonærspørsmålet. Jeg vil komplimentere det norske partiet med det arbeid som spesielt er gjort på dette siste området. Også kulturproblemet har stor interesse for alle vesteuropéiske sosialister. Dere står foran et valg, og på bakgrunn av denne kongressen kan ingen være i tvil om at det vil bli et lykkelig valg for Det norske Arbeiderparti. Jeg tror at det vil bli resultatene som teller denne gangen også. Med ønsket om et godt valg, vil jeg takke for de 3 interessante dagene og ta avskjed med landsmøtet.

Einar Gerhardsen takket for de gode ønsker. Han takket ordstyrerne for dyktig ledelse av landsmøtet. Han takket også alle medlemmene av komitéene for godt arbeid, og en spesiell takk rettet han til partikontorets funksjonærer for den ypperlige service som var blitt ytt. Det har vært et hardt kjøp for våre folk, sa han, men det har gått, takket være all god innsats. Også representantene fortjener en takk for saklig debatt og levende interesse.

Det er nokså lett å takke de uttredende av sentralstyret denne gangen. Det er bare ett navn — Alice Olsen — som går ut og blir erstattet av Idar Norstrand som annen varamann. Nå forlater ikke Alice Olsen oss. Hun er valgt til kvinnesekretær og vil fortsatt møte

i sentralstyret. Og det er vi glade for, for vi har i Alice Olsen lært en dyktig organisasjonskamerat å kjenne. Hennes etterfølger blir Idar Norstrand. Vi er også glade for at vi fikk ham. Han representerer saklig innsikt og dyktighet på mange områder, og sentralstyret vil ganske sikkert få nytte av ham.

Også denne gangen har landsmøtet gjenvalt sentralstyret. Det er uttrykk for en viss politisk stabilitet. Nå har også sammensetningen vært endel kritisert. Vi skal ikke se bort fra fordelene og styrken ved stadige gjenvalg. Jeg for min del er imidlertid glad for at det på dette landsmøtet ble reist spørsmål om vi ikke burde finne fram til en fordeling av oppgavene. Det som er sagt på dette landsmøtet må føre til at dette problemet vil bli tatt opp. Oppgaven må være å styrke forbindelsen mellom partiet, stortingsgruppen, Regjeringen og fagorganisasjonen. Vi må finne fram til former for det best mulige samarbeid.

Når det gjelder landsstyret er det foretatt endel endringer. Jeg vil takke alle dem som nå går ut, og det må være meg tillatt å nevne Marie Skau fra Vestfold. Hun har vært med i landsstyret siden 1936, unntatt en periode. Vi kommer til å savne deg i landsstyret, Marie Skau! Og jeg vil gjerne takke deg for det store og gode arbeid du har nedlagt. Så lenge du har helsen og humøret i behold vil partiet bruke deg. Sammen med sin mann og sine mange barn representerer Skau-familien en aktiv arbeidsgruppe i Vestfold.

På egne og mine kameraters vegne vil jeg takke for tilliten som er vist ved at vi er blitt gjenvalt. Valgene foregikk hurtig, men vi vet at det har foregått en omhyggelig vurdering i valgkomitéen. Og enstemmigheten tar vi som uttrykk for landsmøtets tillit. Det står nå til oss å vise oss tilliten verdig. Vi skal gjøre alt vi kan.

Til slutt et par ord om landsmøtet. Jeg synes ikke alltid en er like imponert over et landsmøte. Det er visse ting som en ikke liker så godt. Det kan være ting som blir sittende igjen og som setter ondt blod. Jeg er glad for å kunne si at dette landsmøte helt igjennom har vært et godt landsmøte. Den tekniske side går helt knirkefritt, slik at en kommer hurtig igjennom de regulære sakene. Jeg er særlig imponert over den saklige dyktighet som kommer til uttrykk gjennom debattene. Det er ungdom, kvinner og menn, som synger ut sin mening og som bidrar til å belyse de vanskeligste problemer. Ordskiftene og sammensetningen av landsmøtet er vitnesbyrd om det brede grunnlag vårt parti bygger på. Landsmøtet er faktisk et bilde av folket og landet vårt — mangfoldig og uensartet.

Tenk bare på hva en representant sa under jordbruksdebatten. Det var tale om mekaniseringen, og i den sammenheng sa han at på det småbruket han hadde kunne de ikke bruke traktor engang, for

det fantes ikke vei å få den fram på. Så ulike forhold arbeider jordbrukerne under. Det er i grunnen også et bilde på uensartetheten i våre næringer og våre livsforhold.

Jeg tror dette landsmøtet har lagt et godt grunnlag for det videre arbeid. Jeg vil be representantene å ta med en hilsen til sine organisasjoner, og samtidig også bringe med seg den ånd og tro på partiet som dette landsmøtet har vært preget av.

Forsamlingen reiste seg og sang første vers av «Internasjonalen» og «Ja, vi elsker», hvoretter *partiformannen* erklærte Det norske Arbeiderpartis 34. ordinære landsmøte for avsluttet.

REPRESENTANTLISTE

Østfold:

Erling B. Kvaale, Hans Hansen, Thorleif Nilsen, John Hagar, Richard Andersen, John Johannessen, Johan Johansen, Oddvar Dalastøl, Ove Larsen, Karl Bakke Thorbjørnsen, Einar P. Jensen, Oddvar Haugsten Hansen, Johs. Lislerud, Fritjof Eriksen, Lorang Pettersen, Ole Juul Olsen, Arne Wasbråten, Richard Gullberg og Martin Mauritsen.

Akershus:

Ingvald Hansen, Sverre Østli, Holm Morgenlien, Helge Hansen, Einar Hauge, Sigurd Grue, Einar Hansen, Kjell Wangen, Helga Waldorff og A. Th. Berggren.

Hedmark:

Alfred Gulbrandsen, Magne Myrvang, Hans Hagen, Kolbjørn Johansen, Jens Nybruget, Martin H. Mobæk, Kristine Andreassen (forfall), Jenny Boqvist, Astrid Skadslie, Mille Larsen, Oddvar Nordli, Kari Gulbrandsen, Jarl Støen og Sverre Skjærbækk.

Gudbrandsdal:

Lars Moen, Hans Bruøygaard, Hans Høystad, Mari Wahlquist og Magne Henriksen.

Vest-Oppland:

Gunnar Kalrasten, Torstein Treholt, Erikka Berntzen, Johan Andersen, Jens Røysli, Leif Kristiansen og Bernt Skjølås.

Buskerud:

Ragnar Christiansen, Jon Vraa, Gunnar Kyrkjebø, Johannes Tviberg, Liv Aasen, Reidulf Steen, Olav Knut Lian, Helga Hansen, Guri Johansen, Karl Bjerkeli, Kornelius Ingebrigtsen, Paul Evensen, Thor Thorsen, Johan Chr. Ruud, Rolf Winnes Pedersen, Wilhelm Jansen og Sebjørn Aarvelta.

Vestfold:

Bjarne Andresen, Arthur J. Olsen, Solveig Larsen, Johan Andersen, Finn Grønland, Gunnar Guste-Pedersen, Alf Skåum, Arne Skau, Ingeborg Kristiansen, Olaf Abrahamsen, Arvid Nilsen, Bjørnulf Bjørnsen, Hans Jonsmyhr, Anders Johansen, Ingjald Nordstad og Trygve Lie, Eik.

Telemark:

Johannes Kabbe, Gunnar Haugen, Hans Børresen, Jørgen Moen, Kåre Andersen, Hans Tjønnås, Arvid Hellstrand, Mary Gran, Eivind Rinde og Lars Lia.

Aust-Agder:

Astri Karlsen, Knut Josefsen og Tarald Nomeland.

Vest-Agder:

Harry Jørgensen, Erling E. Lund, Sigurd Olsen, Trygve Hansen og Peder Mortensen.

Rogaland:

Harris Svendsen, Paul Engebretsen, O. M. Wikre, Johnny Johansen, Søren Caspersen, Manda Nilsen, Peder Nesheim, Thorleif Hovland, Sverre Åsen og Einar Grønn.

Hordaland:

Hjalmar Romslo, Johs. Ullevik (varamann på fredagsmøtet), Gunnar Olafson og Magda Kleppestø.

Sogn og Fjordane:

Nils Vik, Oskar Andersen, Olav Børnes og Hans Offerdal.

Sunnmøre:

Johan Langva og Petter Saunes.

Romsdal:

Arne Mordal.

Nordmøre:

Emelie Neerås, Claus Neergård, Peder Kanestrøm, Harald Romundset og Ola Naustbakk.

Sør-Trøndelag:

Thorvald Ø. Michelsen, Betzy Aspaas, Andreas Wormdahl, John Aae, Arne Stangeby, Astrid Berg, Carl Viggo Lange, Leif Bredland, Georg Moe, Osvald Skogsjø, Gjerlov Thonstad, Iver D. Unsgård, Ingvald Haugen, Magnar J. Ree, Olav Myran, Arnfinn Kvithyll, Kirsti Ryen, Kolbjørn Larsen, Jon Krokan, Lars Sundli og Olaf Sivertsen.

Inn-Trøndelag:

Oskar Øksnes, Nils Kvam, Anna Bremset, Harald Aksnes, Odin Vist og Karl Kringen.

Namdalen:

Gudrun Gundersen, Svein Lorentzen og Bjarne Borgan.

Sør-Helgeland:

H. A. Waag.

Nord-Helgeland:

Einar Holm (forfall), og Per Karstensen.

Søndre Salten:

Margith Munkebye, Egil Omreit og Jacob Jensen.

Nord-Salten:

Øivind Martinussen, Peder Bakkemo og Sigvart Harr.

Lofoten:

Sverre Sand.

Vesterålen:

P. C. Reisnes.

Sør-Troms:

Bjarne Berg-Sether.

Nord-Troms:

Emil Larssen og Gjæver Jørgensen.

Vest-Finnmark:

Erling Andreassen.

Øst-Finnmark:

Thorleif Uthne og Erling Arvola.

Bergen:

Knut Tjønneland, Solveig Johannesen, Olga Steensen, Harry Hansen, K. O. Madsen, Peder Jarleng og Ragnvald Andersen.

Oslo:

Rolf Gerhardsen, Kåre Hansen, Sigrid Syvertsen, Eugen Johannessen, Olaf Solumsmoen, Arnfinn Vik, Edvard Mørk, Kåre W. Larsen, Arne Bøhler, Thorleif Mathisen, Erling Karlsen, Karl Fredrik Andersen, Håkon Karlsen, Knut Braathen, John Johansen, Sigrid Hansen, William Nord, Arne Hjelm Nilsen, Agnes Andresen, Joachim Møller, Jørgen Fr. Ording, Eugen Pettersen, Signe Bråthen, Erling Gulbrandsen, Finn Gustavsen, Trygve Hoem, Fredrik Haslund, Haakon Bingen, Oddvar Halvorsen, Rolf Flamme, Hugo Lindahl, Oscar Stornes, Johanne Fredriksen, Peder Birkeland, Thora Johansen, Bendik Øyan, Helmer Karlsson, Aage Pedersen, Rolf Liudquist, Håkon Andreassen, Karsten Skaug, Rolf A. Larsen, Henry Wold, Walther Kristiansen, Reidar Søndalen, Olaf Habberstad, Per Andersen, Bjarne Hals, Aslaug Olsen, Tora Sæther, Trygve Kristiansen, Tolleif Knudsen, Anton Skaug, Svend Kristiansen, Arne M. Barlie, Asbjørn Davidsen, Halfdan Wigaard, Einar Andresen, Gunvor Gulbrandsen, Wilhelm Pedersen, Johan M. Bøe, Kjell Fossum, Rolf Hansen, Karl Paulsen, Fredrik Karlsen, Rolf Fjeldheim, Einar Nilsen, Dagny Wang, Mentz Dahler, Eivind Evensen, Hildur Evensen, Fritz Johansen, Harry Johnsen, Rolf Dahl, Einar Skjollby, Osv. Marthinsen, Einar Larsen, Margot Klemetsen, Otto Olsen, Asbjørn Børresen, Kr. Taugbøl, Knut Petersen, Rolf Skaug, Asbjørn Rogstad, Odmar Stanwick, Kaare Nordal, Yngve Gunneng, Erling Thoresen, Kåre Brustad, Th. Fjeldheim, Henry Einlyng, Einar Jacobsen, Ole Lindahl, Olaf Utengen, Halvor Nystuen, Solveig Johansen og Olaf W. Johnsen.

Sentralstyret:

Einar Gerhardsen, Trygve Bratteli, Olav Larssen, Haakon Lie, Konrad Nordahl, Oscar Torp, Halvard Lange, Hans Sundrønning, Alfred Ljøner, Ingvald Haugen, Ragna Karlsen, Martin Tranmæl, Gunnar Bråthen, Reidar Hirsø og Rakel Sewerini. *Varamenn:* Gunnar Alf Larsen, Alice Olsen, Hartvig Svendsen, Nils Haave, Gudmund Harlem, Sigrid Thoresen og Rolf Aakervik.

Landsstyret:

Helga Aronsen, Bernt Korslund, Harald Løbak, Martin Haugen, Olaf Watnebryn, Marie Skaug, Konrad Anderson, Ebba Lodden, Jacob Nygaard, I. K. Hognestad, Tjalve Gjøstein, Ole Svensen, Hjalmar Seim, Oddvin Sindre, Olav Oksvik, Jens O. Haanes, Ole Øisang, Erling Thun, Nils Hillestad, Sandrup Nilsen, Magne Jønsson og Rudolf Olsen.

Revisjonsnemnda:

Alfred Nilsen, Nils Arvesen og Alf Torp. Revisor: Arne G. Strangel.

Sekretærene:

Frank Andersen, Aase Bjerkholt, Arvid Dyrendahl, Jens Haugland, Olav Nordskog, Ivar Opsahl, Aake Ording og Inge Scheflo.

Regjeringens representanter:

Birger Bergersen, Ulrik Olsen, Jens Chr. Hauge, Arne Skaug, Gustav Sjaastad, Nils Lysø, Olav Meisdalshagen, Kolbjørn Varmann, Mons Lid og Nils Handal.

Stortingens representanter:

Nils Hønsvald, Nils Langhelle, Finn Moe, Kristian Fjeld, Johs. Olsen, Trond Hegna, Nils Jacobsen og Amund Skarholt.

Utenlandske gjester:

Socialdemokratisk Forbund i Danmark: H. C. Hansen og Poul Hansen.
Suomen Socialdemokraattinen Puolue: Tyyne Leivo Larsson.
Althyduflokurinn, Island: Helgi Sæmundsson.
Sveriges Socialdemokratiska Arbetareparti: Sven Aspling og Ebon Andersson.

Innenlandske gjester:

Arbeidernes Avholdslandslag: Jonas Brunvoll.
Arbeidernes faglige Landsorganisasjon: Konrad Nordahl, Alf Andersen og Josef Larsson.
Arbeidernes Opplysningsforbund: Anton Andresen.
Arbeidernes Ungdomsfylking: Reidar Bråthen og Bjørn Sørensen.
Framfylkingen: Werna Gerhardsen og Finn Norman.

Samarbeidskomitéen:

Torbjørn Henriksen og P. Mentsen.

Landskommunalutvalgets arbeidsutvalg:

Henry Jacobsen, Gunnar Nielsen, Thv. Kinn og Rudolf Hedemann.

Landbruksutvalget:

Johan Ødegård, Rolf Lunder, Liv Tomter, Rasmus Nordbø og Peder Jacobsen.

